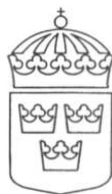

Riksdagens protokoll

1992/93:96

Onsdagen den 21 april

Kl. 09.00 – 17.48
19.00 – 23.05

Protokoll
1992/93:96

Meddelande om debatt vid överlämnandet av kompletteringspropositionen

Anf. 1 TALMANNEN:

Torsdagen den 22 april kl. 12.00 anordnas en debatt i anslutning till överlämnandet av kompletteringspropositionen.

Debatten inleds av finansministern. Därutöver deltar företrädare för oppositionspartierna.

Meddelande om tidpunkter för inlämnandet av interpellationer och frågor

Anf. 2 TALMANNEN:

Fredagen den 30 april är arbetstiden förkortad med fyra timmar. Vidare är fredagen den 21 maj s.k. klämdag.

Med hänsyn härtill skall frågor lämnas in

till frågestunden den 4 maj *senast torsdagen den 29 april kl. 13.30* och

till frågestunden den 25 maj *senast onsdagen den 19 maj kl. 10.00*.

Jag vill också erinra om att den 30 april är sista dag för ingivande av interpellationer under 1992/93 års riksmöte.

1 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 15 april.

2 § Ledighet

Talmannen meddelade att *Sonja Rembo* (m) anhållit om fortsatt sjukledighet under tiden den 26 april–den 19 maj.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Göran Lindblad* (m) även i fortsättningen skulle tjänstgöra som ersättare för *Sonja Rembo*.

3 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Motionerna
1992/93:Sk39–Sk49 till skatteutskottet
1992/93:Sf30–Sf32 till socialförsäkringsutskottet
1992/93:Jo96 och Jo97 till jordbruksutskottet
1992/93:N54 till näringsutskottet
1992/93:Ju22–Ju27 till justitieutskottet
1992/93:L17–L22 till lagutskottet
1992/93:Ju28–Ju33 till justitieutskottet
1992/93:A8–A11 till arbetsmarknadutskottet
1992/93:L23 till lagutskottet
1992/93:E1 till EES-utskottet
1992/93:F67 till försvarsutskottet
1992/93:Jo98–Jo109 till jordbruksutskottet
1992/93:N55–N59 till näringsutskottet
1992/93:U18–U24 till utrikesutskottet

4 § Förnyad bordläggning

Föredrogs men bordlades åter
Utrikesutskottets betänkande 1992/93:UU15

Meddelande om samlad votering

Talmannen meddelade att näringsutskottets betänkande NU24, socialförsäkringsutskottets betänkande SfU14 och skatteutskottets betänkande SkU22 skulle avgöras i ett sammanhang efter avslutad debatt.

5 § Bankstödet m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU24 Bankstödet m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 3 SYLVIA LINDGREN (s):

Fru talman! En viktig del av det betänkande om bankstöd m.m. som vi nu behandlar gäller ekonomisk brottslighet och misstankar om sådan. Det är oerhört viktigt att samhället markerar en klar beslutsamhet när det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Därför anser vi socialdemokrater att riktlinjerna för beviljandet av bankstöd måste kompletteras.

Om oegentligheter har förekommit är det för allmänhetens förtroende viktigt att dessa kommer upp till ytan och redovisas.

Därför, fru talman, anser vi att en utredning, i samband med att stöd bevil-

jas, skall göras beträffande orsakerna till kreditförlusterna. Den utredningen skall bedömas av den s.k. Ekoutredningsgruppen.

Vi socialdemokrater föreslår i vår partimotion JU817 konkreta åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. I den motionen framkommer bl.a. att ytterligare totalt 100 miljoner kronor skall satsas på utbildning och på en förstärkning av kronofogdemyndigheternas specialinrättningsenheter samt på fler ekoåklagare, fler skatterevisorer, fler ekonomer och fler ekopoliser – detta för att väsentligt öka såväl spanings- och utredningsresurser som lagföringsresurser.

Sverige riskerar att förlora kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Alltmer raffinerade metoder kommer till stånd från utövarnas sida, samtidigt som samhället fått minskade resurser och i många fall använder sig av mycket omoderna metoder.

En första studie från den speciella arbetsgrupp som fått i uppdrag att utreda eventuella oegentligheter inom bank- och kreditväsendet visar att det har förekommit avancerad ekonomisk brottslighet. Det finns anledning att tro att brott ligger bakom förlusterna. Det gäller hundratals miljoner kronor av de pengar som bankerna förlorat i samband med bankkrisen.

Vi socialdemokrater kräver därför att de banker som nu får stöd av den s.k. bankakuten mot denna bakgrund måste avkrävas en ordentlig utredning av orsakerna till kreditförlusterna.

Innan stöd ges skall alltså en sådan här utredning ha ägt rum, och den skall bedömas av en särskild arbetsgrupp bestående av högt kvalificerade åklagare. Utredningsgruppen skall under en begränsad tid ha som enda uppgift att ta sig an undersökningar i ärenden som rör kvalificerad brottslighet riktad mot banker och finansinstitut.

Alla möjligheter måste tas till vara för att de pengar som lagts ned skall kunna återvinnas – kostnader som är nödvändiga för att förhindra att bankernas problem leder till ett sammanbrott för hela betalningssystemet.

Från socialdemokratiskt håll har också rests krav på att revisorernas roll skall utredas. Revisorerna borde åläggas att anmäla ekonomisk brottslighet, exempelvis försörjning, till åklagare.

Invändningar har gjorts mot att revisorsuppdraget i vårt land huvudsakligen handlar om kvalificerad hälsokontroll och mot att nuvarande tystnadsplikt syftar till att garantera att revisorn i alla lägen får svar på sina frågor via företagsledningen. En utredning av revisorernas roll är därför nödvändig.

Fru talman! Det finns säkert hundratals finurliga system för att kringgå gällande redovisningsregler. Genom att skattemyndigheterna inte har tillräckliga revisionsresurser breder de ekonomiska oegentligheterna ut sig. Därför är den särskilda utredningsgrupp som tillkommit på Riksåklagarens inrådan av allra största vikt, då den bl.a. har till uppgift att ta sig an undersökningar i ärenden som rör kvalificerad brottslighet riktad mot banker och finansinstitut.

De stötande inslagen i finanskrisen måste synas, och där oegentligheter förekommit måste dessa komma i dagen.

Det råder inget tvivel om att den ekonomiska situationen i landet har lett till att många familjer drabbats mycket hårt av nedskärningar. Allt fler familjer som perfekt skött såväl sina åtaganden gentemot banker som andra kre-

ditutgifter riskerar att i en del fall hamna i ekonomiska svårigheter och få lämna sina hem.

En av orsakerna till den katastrofala utvecklingen av ekonomin är de felaktiga fastighetsspekulationer som ägt rum i många banker och företag. De som har deltagit i de här spekulationerna är många, men de utgör ändå en förhållandevis liten grupp i samhället. Tyvärr får alla, inte minst de lågavlönade, vara med och betala notan. De skötsamma får betala kalaset, medan många som deltagit i spekulationerna blivit belönade på ett minst sagt stötande sätt, exempelvis genom s.k. fallskärmsavtal.

Trots att dessa chefer inte längre har förtroende att fortsätta verksamheten, har de fått rundhanta avgångsvederlag och guldkantade pensionsförsäkringar. Det är viktigt att de utredningar som syftar till att modernisera såväl aktiebolagslagen som redovisningslagstiftningen belyser nödvändigheten av upplysningsskyldighet om innehållet i och existensen av eventuella avtal om avgångsvederlag m.m. vid en eventuell uppsägning av högre chefer.

Avtalslagen borde också i betydligt högre grad kunna användas för att pröva just skälighetsprincipen. Vi ser därför fram emot redovisningar från de båda utredningarna. Missbruk med fallskärmsavtal med förlängningar i löne- och pensionsförmåner i avtalen retar med rätta många. Snedvridningar i systemen måste bort.

Att ekobrotten är en cancersvult i vårt moderna samhälle kan vi alla vara överens om. Dels undandrar denna typ av brottslighet stora summor pengar från stat och kommuner, dels drabbar den direkt enskilda människor och näringsidkare som försöker följa de regler och lagar som de folkvalda organen beslutat om.

I Svenska Dagbladet i går kunde vi läsa om de 14 personer som åtalas i Sparbanken när det gäller "Väst-härvan". Rubiken lyder: Bara toppen av ett isberg. Brottsmisstanken gäller 900 miljoner kronor. Men de misstänkta brott som nu leder till åtal rör *enbart* 359 miljoner. Kammaråklagare Gunnar Andersson säger: Vi kan inte röra ett papper utan att det poppar upp nya brott.

Även Dagens Nyheter hade i går en dryg halv sida om "Sparbanken Väst-härvan", och det följs upp i dag. Den här rättegången blir den första i bankkrisens spår. Sådana här brott, fru talman, måste belysas och komma i dagen.

Fru talman! Med det yrkar jag bifall till reservation 2 av Birgitta Johansson, m.fl. i betänkande NU24.

Anf. 4 IAN WACHTMEISTER (nyd):

Fru talman! Jag skall tala om bankstödet. Med fel organisation kan allting göras fel. Riksdagen är exempelvis fel organiserad, därför klarar man inte ens av en vanlig budgetproposition. Bankväsendet är fel organiserat och de som påverkar det är fel organiserade.

Det är Riksbanken som sätter marginalräntan, dvs. den korta räntan. Om Riksbanken gör fel blir allt fel, exempelvis om Riksbanken för högräntepolitik när det borde vara lågräntepolitik. Regering och riksdag åstadkommer den s.k. finanspolitiken, som i sin tur påverkar bl.a. marknadsräntorna. Till sist har vi den s.k. bankakuten, dvs. Bankstödsnämnden. Det är en myndig-

het som sorterar under skatteministern och som så småningom kan bli ett gigantiskt finansverk – statskapitalismens högborg – om vi inte passar oss.

Bankstödsnämnden är inte problemet i sig. Den kommer säkert, precis som alla andra verk och myndigheter i Sverige, att göra sitt yttersta. Som i så många andra fall kommer det inte att räcka till. Kanske beror detta på att vi inte har den nödvändiga koordinationen och att det samlade greppet inte finns. Kanske beror det på att Riksbanken bara gör det svårare för de banker som bankakuten skall rädda – ett sätt att lösa det skulle annars vara att Riksbanken sänker räntan i stället för att höja den. Kanske beror det på att riksdag och regering över huvud taget inte riktigt förstår de här sammanhangen.

Den 19 november 1992 föll försvaret av den svenska kronan, som då tilläts flyta. Förmodligen förlorade vi då ungefär 160 miljarder kronor av valutareserven. En del säger: Valutareserven finns ju kvar! Men det vet vi ingenting om. Vi vet att ungefär dessa belopp formellt finns kvar, men samtidigt tar Riksbanken s.k. positioner. Det är kanske precis det som förklarar varför Riksbanken inte självmant kan företa några större förändringar när det gäller räntorna, dvs. därför att Riksbanken inte kan försvara valutan.

Alla dessa enorma kostnader och allt detta enorma valutautflöde orsakades av att man ville falla med flaggan i topp. Det är mycket viktigt i den här församlingen, har jag förstått. Men det är dyrt!

Om man i dag hade haft en ordentlig valutareserv kvar, hade Riksbanken kunnat sänka räntan alldeles av sig självt. Vi får nu se hur det går att åstadkomma något i den riktningen i samband med kompletteringspropositionen.

Jag tänker nu tala om själva bankstödet. Det här är relativt komplicerade saker. I dag ges bankstödet i form av en skuldgaranti. Det är alltså skuldsidan i balansräkningen som garanteras.

Men det finns ett annat grepp som borde provas, som är något mer begåvat och dessutom konkurrensneutralt. Om man exempelvis hjälper bank E, som har dålig ekonomi och bank H som har bra sådan – kan vi säga – skulle det här systemet relativt sett vara lika intressant för båda bankerna, därför att de skulle behålla sina inbördes positioner. Det systemet kallas tillgångsgaranti.

Vi kan tänka oss att 90 % av räntor och amorteringar när det gäller bankens låneportfölj garanteras av staten, mot en provision på exempelvis 1 % per år, samt en option, dvs. en rätt att köpa 90 % – ungefär samma siffra igen alltså – av bankens aktier vid en nyemission. Det finns banker där 90 % i dag utgör en låg andel. I en bank, låt oss kalla den för H-banken, skulle det kanske räcka med 30 %, 40 % eller 50 % i stället för 90 %. Vid exakt samma villkor för H-banken är garantikostnaden 1 %, optionen 40 % och tillgångsgarantin 40 %. Om detta system tillämpas, skulle bankstödet kunna sättas i kraft mycket tidigare, och ingenting är viktigare än banker som fungerar, dvs. att vi får en fungerande kreditmarknad.

De noggranna undersökningar som på det här språket kallas för "do diligence", och som betyder att man gräver i papper, skulle inte behöva genomföras, utan i stället skulle man kunna "skrämma" fram dåliga avtal. Man kan alltså göra den här typen av erbjudande direkt. Det har ingen betydelse hur det ser ut i smeten under ytan. Det är viktigt att det går snabbare med den här metoden.

Man kan ställa sig frågan: Har staten råd med denna garanti? Dagens läge är intressant. Staten har en skuld på ungefär 1 000 miljarder kronor och påstår att 2 000 miljarder kronor garanteras. Staten är ändå den enda som kan göra det. Denna tillgångsgaranti skulle ge en tillfredsställande kapitaltäckningsgrad, dvs. banken skulle ges möjlighet att fungera som bank för att därmed få ned sin räntemarginal. Det är just denna räntemarginal, skillnaden mellan insättnings- och utlåningsränta, som kallas "spread", som drabbar svenska hushåll och små och medelstora företag. Det är bara de riktigt stora företagen som kan leva vid sidan av. Alla vi andra drabbas. Därför är det viktigt att ingripa för att snabbt få ordning på det här, så att den s.k. spreaden sjunker.

Om vi tänker oss att Riksbanken sänker räntan och därmed får ned räntemarginalen, skulle vi i Sverige kanske kunna sänka den effektiva räntan för hushåll och företag med fem till sju procentenheter.

Själva bankmarginalen behövs nämligen av tre olika skäl. För det första för att täcka framtida kreditförluster. Man räknar alltså med att bankrörelsen inte alltid kommer att lyckas, utan att den kommer att få vissa förluster. Dessa förluster skall då kunna täckas.

För det andra måste räntemarginalen täcka gamla kreditförluster. Det är det man håller på med i dag. Även den goda H-banken lever i dag på sin fantastiskt stora räntemarginal, och det gäller gamla kreditförluster. Det här skulle man lyfta ut, för att i stället få garantikostnaden på 1 % och optionen.

För det tredje skulle denna räntemarginal täcka bankens omkostnader. På det sättet skulle man kunna få ner marginalen till en normal nivå – vad det nu kan vara. Ju mer man datoriserar banksystemet, desto dyrare tycks det bli. Förr i tiden klarade man sig på 2,5 % "spread", och i dag kanske man klarar sig med 4 % plus 1 %, dvs. 5 %.

En sidoeffekt skulle bli att marknaden får konkurrens, vilket givetvis är hälsosamt, för att inte säga nödvändigt.

Man hjälper inte bara dem som har skött sig illa, vilket är en mycket svensk metod i sådana fall. Inte minst i den här församlingen brukar man glatt hoppa in och satsa, som det heter, på det som går riktigt dåligt, medan man straffbeskattar det som går bra – jag förmodar att det är meningen att allting skall gå lika dåligt.

I det här fallet skulle man alltså kunna göra detta konkurrensneutralt. Det skulle vara lika bra för den goda och välskötta banken som för den mindre välskötta banken. Ovanpå det skulle man givetvis ha en insättargaranti, av den typ som man har haft i Amerika sedan 30-talskrisen, dvs. FDIC. Där garanterar man alla konton upp till ett visst belopp, kanske en halv miljon.

Om inte garantisystemen skulle fungera eller om läget i exempelvis E-banken är så allvarligt att staten fysiskt måste ingripa med pengar, och detta måste ske med en gång, görs detta givetvis genom att staten köper en stor del av eller hela banken.

Det finns bara ett instrument som fungerar – sådan är kapitalismen, kommer väl Lars Bäckström att säga – men det fungerar mycket bra. Det är helt enkelt att man köper aktier. Den som går in och räddar ett företag är också den som får aktierna i företaget och som sedan kan sälja dem och tjäna till-

baka pengarna. I det här fallet råkar det vara våra arbetsgivare, dvs. svenska folket.

En fungerande kreditmarknad – som man skulle få enligt detta system – är avgörande för hela den inhemska efterfrågan. Det är ganska intressant att se att efterfrågan i dag är det stora problemet. Svenska folket sätter inte fräs på pengarna med tillräcklig hastighet. Vi som tidigare var världsmästare och sparade absolut minst på hela jordklotet, sparar nu plötsligt mest. Undra på det, med detta banksystem och dessa idioträntor, som innebär att det bästa man kan göra är att betala tillbaka sina lån.

Om man fick ordning på det här och skapade en framtidstro i Sverige, skulle den inhemska efterfrågan också komma i gång och det skulle bli fart på hjulen i Sverige. Det är mycket viktigt.

Många talar om bankernas fallskärmsavtal, med berättigad indignation. De kan också tas bort, offentliggöras, avslöjas, eller vad ni vill. Vi har motiverat om detta. Det finns många olika sätt att göra det på, vad gäller sådana fallskärmsavtal som finns i den offentliga sektorn eller i sektorer med helt eller delvis statligt ägande. Man kan villkora på det sättet.

Sveriges framtid hänger på en snabb lösning av bankkrisen. Bankerna själva måste skärpa sig och måste stå till svars för det som de har gjort, bl.a. ledningsgrupper, styrelser och revisorer. Det är hissnande belopp som banksystemet behöver, men just därför är det så viktigt att de som står för dessa hissnande belopp – vilket inte är staten utan de svenska skattebetalarna – får någonting annat i gengäld än ett snorkigt bemötande och höga räntor från den bank som de samtidigt hjälper att existera.

Jag är orolig för de förhandlingar som just nu pågår. Jag är orolig för att svenska folket, skattebetalarna, blir de stora förlorarna. Men med de metoder som jag har försökt skissera här skulle man kunna se till att det inte blir så. Att man förlorar en del är självklart – det har ju redan hänt – men man skulle också kunna vinna tillbaka.

Utöver andra nämnda åtgärder måste man också ställa hårda krav på effektivisering av bankerna. Jag nämnde förut att bankerna har datoriserats, men de tycks inte ha blivit effektivare, då marginalerna och kostnaderna har höjts hela tiden. Där kan man sätta ett tryck på dem, precis samma tryck som de sätter på sina kunder. Om ett företag går dåligt säger man: Sälj kringverksamheten! Till bankerna skall man säga: Sälj bankpalatsen och grejerna! Yxa till dem tills det är bara kärnan kvar, och sedan får vi se vad vi kan göra med den kärnan! Det är precis det recept som bankerna själva ger till sina kunder. De måste därför vara bekanta med själva tankegången.

Kan man då säga att detta leder till någon sorts långsiktigt socialiserad ekonomi? Det gör det inte. Det finns inga planer att banksystemet kan vara socialiserat i modern tid. Därför blir det en tillfällig åtgärd att sälja ut bankerna. Det är då som svenska folket får tillbaka sina pengar.

Vad som nu krävs – även om det inte finns några undermediciner – är att Riksbanken agerar som den skall. Jag tillhör dem som anser att den inte har gjort det tidigare. Jag anser att det som hände i höstas var katastrofalt.

Om affärsbankerna saneras på det sätt som jag har försökt beskriva, kan vi både komma åt den underliggande korta räntan och den långa räntan och få ned bankernas marginaler, dvs. komma fram till en väsentlig sänkning av

den ränta som är vanligt folks ränta, nämligen bankräntan. Det är det som är det viktiga i arbetslöshetens Sverige. Kom ihåg att det i slutändan handlar om de riktiga jobben, investeringsviljan, hjulen som går.

Med anledning av detta, fru talman, yrkar jag bifall till Ny demokratis reservationer till mom. 1, 19 och 29 samt till våra yrkanden i fråga om mom. 14 och 17.

Anf. 5 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Vänsterpartiets ordinarie talesman i näringsutskottet Rolf L Nilson är förhindrad att delta, och jag får göra det i stället.

Detta att inte löpande följa näringsutskottets arbete med den finansiella krisen är en nackdel, men det kan också vara en fördel. Det är en fördel, då jag kanske lättare kan ta på mig rollen som allmänhetens representant. Det är ju det vi riksdagsledamöter egentligen skall vara; inte experter, utan företrädare just för allmänintresset. När det gäller finanskrisen har allmänintresset, medborgarnas rätt, varit eftersatt, men deras skyldighet som skattebetalare har i det närmaste varit oändlig.

Fru talman! Min position som vänsterpartist förutsätter nästan att jag skall rikta hårda angrepp på regeringen och den biträdande finansministern, moderaten Lundgren, för hans sätt att gynna finansvärlden. Visst kan jag göra det, med rätta och med fullgoda skäl.

Men jag kan samtidigt säga att moderaten Lundgren kunde ha skött finans- och bankkrisen ännu sämre. Det finns t.o.m. inslag i regeringens hantering av krisen som förtjänar beröm. När det gäller några av våra motionsyrkanden har vi också i sak blivit tillgodosedda av regeringssidan.

Men hanteringen kan bli bättre. Bl.a. i kommittémotionen N279 från Vänsterpartiet har vi redovisat inte mindre än 17 konkreta förslag i syfte att minska statens kostnader och att sätta ökad press på bankvärlden. Det innebär att vi vill garantera insättarnas pengar, trygga ett rimligt creditsystem och inte minst skydda skattebetalarnas pengar.

I några frågor kan vi förena oss med Socialdemokraterna och Ny demokrati. Jag vill därför redan nu yrka bifall till reservation 2 om insyn i banker från Socialdemokraterna och till reservation 3 om kapitalförsörjningen samt reservation 4 om bankernas räntemarginaler från Ny demokrati.

Om nu Socialdemokraterna resp. Ny demokrati i dessa fall kunde ansluta sig, skulle vi redan i dag kunna skapa en majoritet i denna kammare för en mer aktiv politik mot bankkrisen. Det är en möjlighet. När dessa tre oppositionspartier kan ena sig råder det majoritet i kammaren – annars segrar alltid regeringssidan.

I flera av våra krav står vi ensamma. Det gäller bl.a. yrkandena 11, 15 och 16 i vår motion. Här reser vi krav på hårdare kontroll av bankernas nedskrivningar och krav på att Bankstödsnämnden förses med vassare tänder.

Det handlar bl.a. om att Bankstödsnämnden skall kunna kräva förändringar i bankernas ledning och slopande av utdelning i de banker som skall ha del av samhällets stöd. Detta är instrument som finns i USA för den myndighet som skall hantera USA:s krisbanker, Federal Deposit Insurance Corporation. Ett visst utdelningsstopp tillämpades för övrigt på 30-talet för dåtidens Svenska kredit, den Kreugerbank som hade en kris. Den hade utdel-

ningsstopp under fyra år för att ta del av samhällets stöd. Jag tror inte att dessa instrument måste brukas särskilt ofta, men bara genom sin existens kommer de att ge Bankstödsnämnden en starkare ställning.

Uppenbarligen behöver Bankstödsnämndens ställning stärkas. Det är helt absurt att Bankstödsnämndens företrädare, och t.o.m. regeringsledamöter, i media tvingas beklaga att man inte får nödvändig information från den bank, dvs. SE-banken, som nu söker stöd i mångmiljardklassen.

Hur skall vi då föra debatten om bankkrisen? Sylvia Lindgren har tagit upp värdefulla aspekter på den ekonomiska brottsligheten, och jag delar de synpunkterna. Ian Wachtmeister har tagit upp nya tekniska förslag om hur den skall lösas och hanteras. Det är beklagligt att de här förslagen inte har framställts i motionsform, så att vi kunde ha studerat dem närmare. Därför är det svårt att ta ställning till dem, men debatten kan föras vidare.

Men debatten om bankkrisen skall inte bara göras till en fråga om handlag och teknisk tjänstemannakompetens. Frågan om finanskrisen kan inte heller reduceras till en fråga om moraliska omdömen om bankvärdens bristande kompetens, styrelsernas dåliga moral eller deras förmåga att ta emot eller sy ihop vidlyftiga fallskärmsavtal.

Debatten om bankkrisen är ytterst en fråga om ideologi och om modet att hävda politikens roll. Finanskrisen är inte ett resultat av regeringen Bildts bristande tekniska kompetens. Jag tror säkert att regeringen Bildt skulle ha skapat förutsättningar för finanskrisen om den hade suttit vid makten under 80-talet, men det gjorde Moderaterna som bekant inte.

Finanskrisen skapades under socialdemokratiskt fögderi. Det är faktiskt Socialdemokraterna som är formellt ansvariga för 80-talets två mest misslyckade avregleringar, taxinäringen och bankväsendet. Visst hejade Moderaterna på, men det var inte hejarklacken som spelade. De formella initiativen togs av ett finansdepartement under socialdemokratisk ledning. Det är följdriktigt men inte helt logiskt att det är en f.d. socialdemokratisk tjänsteman från Finansdepartementet och tillika f.d. riksdagsledamot som har fått ansvaret att städa upp efter bankkrascherna.

Fru talman! Finanskrisen är dock inte heller ett utslag av Socialdemokraternas bristande tekniska kompetens. Finanskrisen är internationell och ett utslag av en internationell ideologisk offensiv.

Det var nyliberala idéer som skapade klimat för bankkrisen. I ett visst klimat skapas vissa företeelser. Vid 80-talets mitt var jag inte riksdagsledamot, men överallt kunde jag se hur högerens idéer bredde ut sig. Det var fint att vara finansman, och politik var något fult. Det var fint att satsa på sig själv och töntigt att tala om solidaritet och jämlikhet.

Det är ironiskt att en företrädare som Ian Wachtmeister från Ny demokrati i dag kan kritisera bankvärld och politiker för bankkrisen. Det är samma gamla nydemokrati som alltid angriper politiker för byråkrati och krångel, samma nydemokrati som alltid kräver avregleringar. Nydemokraterna säger ju att verklighetens folk skall få styra. Men det var ju just verklighetens folk, bankvärdens folk, folk från bankvärdens verklighet, som fick styra på 80-talet. Och resultaten är förödande!

Nu står nyliberalismens anförare med facit i hand. Likt trollkarlens lärning har de lärt sig att vissa krafter är så starka att de inte bör släppas lösa. Nu

har vi alla fått se att nyliberalerna hade rätt på en punkt: Det finns inget sådant som en fri lunch, sade de. Nej, det gör det inte; det har de rätt i.

Priset för en fri finansmarknad kallas för bankakut. Det priset kan inte ens beräknas. Ian Wachmeister sade att skattebetalarna inte får bli de stora förlorarna. Det är klart att de blir – vilka skulle annars bli de stora förlorarna om de här förlusterna skall betalas? Jag vill inte att det skall vara så, men det kommer att bli så.

Vad är då priset? Kostnaden ligger redan inom ett intervall på 25 till 75 miljarder. Regeringen har sagt att kostnaden för bankakuten hittills är 67 miljarder. Men det var innan S-E-banken knackade på. Statsrådet Lundgren har sagt att de direkta budgetutbetalningarna uppgår till hälften av det beloppet – 33 miljarder kanske. Troligen blir det mer – på det konto i statsbudgeten som budgetmässigt redovisas med ett formellt belopp på 1 000 kr. Med de förluster som redovisats förutvarande budgetår och i medierna stiger summorna till ca 75 miljarder, varav 25 miljarder direkt över statsbudgeten. Av dessa 75 miljarder har redan 44 miljarder betalats ut – inte allt över statsbudgeten.

Fru talman! Väljarna i Sverige vet att vi behöver bra banker. Men man har svårt att acceptera att riksdagen samtidigt som den inrättar en bankakut skär ned anslagen till kommuner och sjukvård. Att öppna bankakut och avsätta 75 miljarder till den bankakuten upplevs inte som rimligt när man samtidigt skär ned så kraftigt inom sjukvården. Kan man sätta av 75 miljarder till en bankakut skulle man kunna satsa en tiondel på en kommunakut för att dämpa arbetslösheten och trygga inte bara bankservicen utan också samhällets sociala service och sjukvårdens behov.

För någon vecka sedan sänkte riksdagen ersättningen till de arbetslösa – ett sparpaket på kanske 6 miljarder. Men om vi är tvungna att betala ut 25 miljarder till bankerna, och det direkt över statsbudgeten, är det inte moraliskt försvarbart att samtidigt ta 6 miljarder från de arbetslösa. Det är ju bra att vara moraliskt upprörd över direktörerna i Nordbanken, som vi kunde se i TV i går att statsministern var, men frågan är om inte de exempel som jag nyss tog är mycket större moraliska problem.

När jag som ung flyttade till min hemstad Uddevalla i Västsverige fick jag inte ens låna till en insatslägenhet, trots att jag hade fast jobb och en sparad slant. Det var 1979. Orsaken var den tidens stränga restriktioner och regleringar.

Men på 80-talet fick marknaden råda. Det var fritt att låna till hotellbygge på hotellbygge. Samtidigt började man prata om att den offentliga sektorn var för stor och att den offentliga sektorns konsumtion hotade den ekonomiska tillväxten. Men det som verkligen skadar tillväxten är i dag inte den offentliga konsumtionen utan den privata sektor som kallas finansmarknaden, den sektor som totalhavererade när den slapp politiken.

Ian Wachmeister! Tänk om vi skulle stapla backar över finanskraschens kostnader! Det talas om att återvinna bankstöd. Men med den här utvecklingen får vi vara glada om vi får tillbaka panten!

På 80-talet fick valparna leka. De spelade Monopol på riktigt – de köpte och sålde Norrmalmstorg. Ett av fastighetsbolagen hette t.o.m. Norrmalmstorg, så man borde ju ha anat oråd.

Det är roligt att spela Monopol; det gör jag själv. Men när jag spelar Monopol följer jag vissa regler; jag vet att det behövs regler. Det finns gränser för hur man får in-teckna fastigheter när man spelar Monopol – det kan alla kontrollera på baksidan av korten. Men från den här sidan hade man inga politiker som kontrollerade någonting – man hade avreglerat, och det skulle bli så bra.

Vi i Vänsterpartiet har föreslagit en medborgarkommission för att undersöka vad som gick snett och ledde fram till bankkrisen. Regeringen har tillsatt en kommitté för att analysera den utveckling som ledde fram till dagens kris, och det är ju bra. Men den stora fråga som bör utredas är kanske inte vad som gick snett i avregleringen eller i bankvärlden – det är snarare fråga om att inse att det var fel att avreglera så totalt. Men det felet begicks inte av bankfolket. Det begicks av en stor majoritet i denna kammare.

Fru talman! Jag tror inte att man bör kritisera räven för att den stjal höns. Snarare bör man kritisera dem som släppte in räven. Finansmarknaden är en marknad som inte lämpar sig för total frihet.

Det är bra att fortsätta diskussionen om bankledningarnas ansvar. Vi skall hålla räfst- och rättarting med den direkta brottslighet som förekommer. Men vi bör också föra en debatt om politikernas bidrag till finanskrisen genom besluten om valutareglerna och genom skattepolitiken, den stenhårda antiinflationsspolitiken och den valutapolitik som ledde till en realrantechock.

Fru talman! 80-talets vänster ropade: Känner ni stanken från Enskilda Banken? Den vänstern kallade man för slipslös drägg. Ja, Vänstern har nog gjort sina misstag, men den svenska Vänsterns misstag har aldrig varit så kostsamma som marknadens misstag, aldrig så kostsamma som högerns felgrepp.

Fru talman! En del inom Vänstern bär i dag slips. Det kanske är en förbättring. Men i så fall är det också hög tid både att vädra ut rejält i bankernas direktionsrum och att göra upp med den nyliberala ideologi som ledde fram till dagens finanskrise.

Fru talman! Jag har redan yrkat bifall till vissa reservationer. Jag vill också yrka bifall till mitt särskilda yrkande under mom. 24, 27 och 28. Yrkandet, som är utdelat till kammarens ledamöter, har följande lydelse:

”24. beträffande *kontroll av nedskrivningarna* att riksdagen med bifall till motion 1992/93:N279 yrkande 11 som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kontroll av nedskrivningar,

27. beträffande *avskedande av ledningspersonal* att riksdagen med bifall till motion 1992/93:N279 yrkande 15 som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att Bankstödsnämnden skall kunna kräva att ledningspersonal avskedas,

28. beträffande *slopande av utdelning* att riksdagen med bifall till motion 1992/93:N279 yrkande 16 som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sådana direktiv till Bankstödsnämnden att den kan förbjuda utdelning på aktier.”

Anf. 6 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Jag håller med herr Bäckström om att vi skulle kunna vara betjänta av ölbackar inne i riksdagen också. Det är nämligen ett mycket bra

sätt att beskriva i och för sig komplicerade förhållanden. Det är en politisk innovation. Vi kan kanske skaffa några snygga, förgyllda.

När det gäller Riksbankens roll i det här sammanhanget vill jag bara säga att det är riktigt att Riksbanken släppte på regleringarna. Men sedan gjorde Riksbanken något som kanske var ännu värre – man försvarade den svenska kronan in absurdum och till varje pris. Pundet kördes över, och det är en valuta som är tiofalt eller hundrafalt större än den svenska kronan. Det gjorde ingenting; vi skulle försvara kronan. Det var mycket dyrt och mycket dumt.

Det finns de som anser att 100 000 av de 200 000 industrijobb som har försvunnit beror på Riksbankens politik.

Jag kan hålla med Bäckström om att 80-talets hjältar egentligen inte producerade någonting. Jag tror att det är ganska bra att vi nu är tillbaka i ett läge där ungdomar förstår att det är ytterst hedervärt att utbilda sig till exempelvis något slags tråkig ingenjör, som sedan verkligen gör nytta ute i verkligheten, till skillnad från de klippare som en gång i tiden var våra hjältar.

Vi skall komma ihåg att det i bankerna också hände någonting annat under 80-talet, nämligen att de mycket duktiga bankmänniskor som hade funnits där i 10, 20, 30 eller 40 år sköljdes bort; de var inte tillräckligt "snajdiga"; deras kvalifikationer uppskattades inte. Därför beviljade man lån utan säkerheter, och därför har vi i dag problem. Det beror på att man släppte professionalismen.

Anf. 7 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Ja, man släppte professionalismen, och särskilt på ett område – inom politiken. Politikerna steg helt enkelt bort från arenan och sade: Ni får sköta det här! Ni kan!

Finansmarknaden är sådan – det är en likhet den har med de flesta marknader – att det behövs regler. Det behövs för alla spel, t.o.m. för detta finansmarknadsspel. Och ni nydemokrater talar ju alltid om avregleringar; de skall lösa alla problem. Ni satt inte i riksdagen då, men många av er deltog i den ideologiska debatt som ledde fram till att man gjorde dessa avregleringar. Det var det som ledde till att man nu totalt har tappat förtroendet för svensk finansmarknad.

Man kan, som Ian Wachtmeister vet, agera politiskt även innan man sitter i riksdagens kammare. Ni i Ny demokrati representerar den ideologi som ledde fram till den möjligheten.

Jag hörde en sång i radion häromdagen. Det var Tomas Ledin som sjöng: "Du kan lita på mig, Ja jag vet vad jag gör, Jag är ingen bankdirektör". Det sjunger man nu t.o.m. i folkdjupet. Men vem är det som man verkligen kan sluta att lita på? Jo, de politiker som sade: Avreglera allting och låt marknaden sköta sig själv! Då går det så här. Det är därför man behöver politisk kontroll över finansmarknaden.

Det tror jag att ni nydemokrater egentligen inser när ni ser hur det går för alla de småföretagare som ni värnar, när de utsätts för bankkrisen. Många av de småföretagare som röstar på er skulle ha tjänat på mer politik som kunde ha kontrollerat bankerna. Då hade småföretagen haft en stabilare finansmarknad att vända sig till.

Anf. 8 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Ny demokrati kom in i politiken som en protest mot många saker som inträffade och som inte var bra. Man kan knappast påstå att vi var skyldiga till det som hände och som – det sade Bäckström själv – bar Socialdemokraternas prägel. Men jag tror inte att Bäckström skall hoppas att man kommer tillbaka till det. Man kommer lika litet tillbaka till det reglerade, socialistiska politiska systemet som man kommer tillbaka till ett hårt reglerat ekonomiskt system.

Nu är vi där vi är. Vi kommer att gå vidare, och den reglering som kommer att införas kommer att ske i form av den europeiska samordning som kommer.

Vi har ju framställts som värre än Vänstern här i kammaren – det är inte dåligt. Men om man ser efter vad det är vi har föreslagit har vi nog litet bättre referenser än de flesta, tror jag. Det gäller exempelvis det mest ödesdigra av allt, det som hände här i höstas. I den debatt som vi då förde blev jag kallad usel och allt vad det var. Då handlade det om att släppa kronan och sänka räntan. I dag säger alla att det hade varit rätt att göra det. Man kanske rent av skulle lyssna litet mer på oss, herr Bäckström.

Anf. 9 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag lyssnar på alla politiska strömningar. Jag har ju t.o.m. yrkat bifall till två nydemokratiska reservationer – nr 3 och nr 4. Men det är beklagligt att nydemokraterna inte har lyssnat på en del av våra förslag för att skärpa kontrollen över finansmarknaden, att ge Bankstödsnämnden vas-sare tänder så att man kan pressa ned räntemarginalerna och få bättre ordning i bankerna.

Ian Wachtmeister! Ni kritiserade bankledningarna. Vi har sagt att Bankstödsnämnden borde ha rätt att kräva ledningsskiften i de banker som vill ha stöd. Det är en metod som man använder i det icke-socialistiska USA. Att införa förbud mot utdelningar för de banker som skall få stöd är en metod som tillämpades i det icke-socialistiska Sverige redan på 30-talet. Det är inte några extrema socialistiska förslag. Däremot är det förslag ägnade att åstadkomma någon kontroll och visa svenska folket att politikerna har insett att de har ett ansvar för att finanskrisen kunde uppstå och nu är beredda att göra bot och bättring genom att införa kontroll och ta kontroll, så att vi inte får en wildcat-marknad. Det är ingen betjänt av.

Anf. 10 ROLF DAHLBERG (m):

Fru talman! När den borgerliga regeringen tillträdde i oktober 1991 var det känt att Nordbanken hade stora förluster. Ganska snart visade det sig också att Första Sparbanken och Gota Bank var mycket illa ute. Inom ett halvår fick vi rapporter om att Nordbankens förluster var oändligt mycket större än vad man först redovisade.

Inom ett år hade det hela utvecklats till en bankkris som berörde praktiskt taget alla banker i Sverige och även finansinstituten. Regering och riksdag var tvungna att gripa in för att säkerställa stabiliteten i betalningssystemet, trygga kreditförsörjningen och skydda insättarnas pengar.

Politisk enighet rådde om dessa åtgärder. Statens åtaganden hittills uppgår

till 65,5 miljarder kronor. Insatserna är fördelade på så sätt att Nordbanken har erhållit 50,2 miljarder, Första Sparbanken 7,3 miljarder och Gota Bank 10 miljarder. S-E-Banken, Föreningsbanken och Sparbanken Sverige har nu anmält till regeringen att de också kommer att behöva en del stöd ifrån statens sida. Hur mycket den slutliga notan kommer att uppgå till är det i dag ingen som vet. 1980-talets ohejdade kreditgivning till olika projekt främst inom fastighetsbranschen – där priserna har sjunkit drastiskt, som vi alla vet – gör att beräkningarna av förluster kommer fram allteftersom en avveckling av de dåliga krediterna kan ske.

Regeringen har fått överta dessa bekymmer, och man har verkligen arbetat hårt och snabbt för att komma till rätta med de mest akuta problemen. Därefter har man tillsatt en rad utredningar som skall kasta ljus över vad som har hänt och ge klarhet i vilka åtgärder som behövs för att förhindra att liknande kriser kan uppkomma i framtiden.

Till Lars Bäckström vill jag säga att jag är tacksam för den korrekta historiska redovisning som han gjorde. De här problemen uppstod under 1980-talet. Vi hade då en socialdemokratisk regering.

Jag vill anknyta till Sylvia Lindgrens anförande. Hon riktade in sig på den del inom bankväsendet som kan innebära brottslig verksamhet. Det framgår också av den enda reservationen som socialdemokraterna har gjort att man vill ha en speciell hantering av Bankstödsnämnden. Stöd skall inte ges innan man har utrett om det har förekommit brottslig verksamhet. Sylvia Lindgren vet att i avtal som har tecknats mellan Finansdepartementet och de banker som söker stöd har bankerna fått förplikta sig att lämna all information till Finansdepartementet. Information skall även lämnas när det finns misstanke om brott eller annan oegentlighet i banken. Finansdepartementet och Bankstödsnämnden, när den kommer i gång med sitt arbete, kommer att få all den information som Sylvia Lindgren efterlyser. Men det passar ganska bra för Socialdemokraterna att skjuta ifrån sig ansvaret genom att peka på att en mängd oegentligheter och brottslig verksamhet har haft stor betydelse. Tänk på statens egen bank! Där har man fått skjuta till 50 miljarder kronor. Sylvia Lindgren pratar om oegentligheter som kanske gäller några tiotal miljoner. Det går inte att försöka få ut en bild till allmänheten om att bekymren beror på att det har förekommit en del oegentligheter. Vem hade ansvaret för Nordbanken? Vem tillsatte styrelsen i Nordbanken? Vem hade rösträtten på bolagsstämman? Jo, det var Finansdepartementet under socialdemokratisk ledning av Allan Larsson.

Vi har en samarbetsgrupp med representanter för Riksåklagaren, Rikspolisstyrelsen och Finansinspektionen. Gruppen har till uppgift att undersöka om det har förekommit brottslighet inom den finansiella sektorn. Alla banker skall granskas. Det är precis som Sylvia Lindgren vill ha det, och det är precis som vi vill ha det.

I det här sammanhanget vill jag också peka på att statsrådet Bo Lundgren här i kammaren vid upprepade tillfällen har deklarerat att all brottslighet som kan komma fram vid prövningen av bankstödet kommer att anmälas till polisväsendet. Samma sak har Odd Engström, som numera är ordförande i Bankstödsnämnden, deklarerat. Odd Engström sade i TV att det är självklart att all brottslighet som kommer fram skall polisanmälas. Att, som so-

cialdemokraterna, försöka göra ett nummer av att det skulle vara någon som vill förhindra att det kommer fram i ljuset om det har förekommit brottslig verksamhet, är ett försök att föra svenska folket bakom ljuset i den här frågan.

Utskottets majoritet bedömer att de vidtagna åtgärderna räcker. Vi väntar på att få rapporter till riksdagen. Regeringen har utlovat att det skall komma rapporter med jämna mellanrum.

Ny demokrati har fört fram vissa frågor som anknyter till betänkandet i motioner. Vi har behandlat dem med all den noggrannhet som vi brukar göra i utskottet. När det gäller bankernas kreditåttstramning är vi alla besjälade av önskan att få en så bra fungerande kreditmarknad som möjligt. Alla de insatser som staten nu gör syftar till att bankerna skall återgå till normal verksamhet, där man har en fungerande kreditmarknad.

Ny demokrati vill också att vi skall tvinga bankerna att minska det s.k. räntegapet. Det är egentligen litet förvånande att Ny demokrati kommer med det kravet. Det skulle betyda att staten går in och reglerar den här branschen och att vi inte tror att den kan fungera på en konkurrensutsatt marknad. Min uppfattning är att finansmarknaden måste fungera utan den här typen av inblandningar från statens sida. Av utskottets text framgår att vi har sjunkande räntor och ett – det är viktigt – minskande räntegap. Detta tolkar jag som att kreditmarknaden nu håller på att normaliseras. Vi kommer att få lägre räntor, och räntegapet kommer att minska efterhand.

De krav på rationaliseringar som man kan ställa på bankerna finns redan med i de riktlinjer som riksdagen tidigare har antagit. Man har sagt att i den mån det går att rationalisera och avyttra verksamheter som kanske är litet sidoordnade skall man göra det för att på så sätt minska behovet av stöd.

Fru talman! I sitt inlägg tog Ian Wachtmeister upp en helt ny tanke – tillgångsgaranti i stället för skuldgaranti. Jag skall villigt erkänna att det är omöjligt att efter en sådan här kort föredragning få klart för sig om det är en lösning som är möjlig att genomföra. Jag tycker att Ian Wachtmeister skall ta ett samtal med statsrådet Bo Lundgren eller statssekreterare Urban Bäckström och diskutera igenom förslaget och se om det finns möjligheter att på det sättet trygga en del av de garantier som staten måste gå in med.

Jag vet inte när Ian Wachtmeister fick den här idén, men det är möjligt att han fick den efter det att motionstiden hade utgått. I annat fall hade det varit mycket tacknämligt för utskottet, om idén hade redovisats i en motion. Då hade vi kunnat pröva förslaget på ett bättre sätt. Men jag föreslår att Ian Wachtmeister vänder sig till Finansdepartementet för att diskutera detta uppslag.

Ian Wachtmeister var inne på detta med fallskärmsavtalen. I betänkandet redovisas hur regeringen och framför allt det ansvariga statsrådet Bo Lundgren ser på den frågan. Bo Lundgren har utfärdat riktlinjer till de statliga bankerna, som består av direktiv om hur man i framtiden skall göra det möjligt att ge chefer en viss trygghet, en möjlighet som ändå måste finnas. Enligt Bo Lundgrens riktlinjer skall dessa avtal begränsas till att gälla i högst två år. Och om den avgående chefen får ett arbete under tiden, skall avräkning ske.

Vidare anser Bo Lundgren att den här typen av avtal skall offentliggöras

i verksamhetsberättelserna i årsredovisningarna. Allt detta är bra och i enlighet med en del av de synpunkter som Ian Wachtmeister hade.

Fru talman! Jag vill avrunda med att vända mig till Lars Bäckström. Han gör det litet bekvämt för sig. Det är lätt att vara populistisk när vi har facit i hand. Lars Bäckström generaliserade i många stycken. Att i detta sammanhang tala om aktieutdelningar är egentligen inte så adekvat. Det rör ju varken statligt ägda Nordbanken och Gota Bank eller Sparbanken och Föreningsbanken. Den enda bank som är aktuell är S-E-Banken. Det skall självfallet inte förekomma några utdelningar, om man är i behov av statligt stöd. Statsrådet Bo Lundgren har gjort klara deklarationer om att aktieägarnas pengar skall förbrukas först när det gäller S-E-Banken. Dessa pengar skyddas inte av bankgarantin. Därför är det litet populistiskt att göra en lång utläggning om eventuella utdelningar.

Fru talman! Med det anförda yrkar jag bifall till näringsutskottets hemställan och avslag på de reservationer som är fogade till betänkandet.

Anf. 11 SYLVIA LINDGREN (s) replik:

Fru talman! Jag blir inte direkt förvånad när Rolf Dahlberg hela tiden skyller allt på socialdemokratin. Det är någonting som vi hela tiden får höra. Däremot tycker man inte att den nuvarande regeringen bär något ansvar alls. Oavsett vem som hade ansvaret, anser vi socialdemokrater att det är oerhört viktigt att det som hände kommer i dager. Mig veterligen förekom det under 80-talet inga avvikande meningar kring dessa frågor från moderat håll. Det är många som bär ansvar. Och med facit i hand är det nog många som tycker att det skedde mycket som var snett.

Det gäller att belysa detta mycket effektivt. Rolf Dahlberg sade att i och med de avtal som tecknas om information, borde reservation 2 från oss socialdemokrater vara överflödig. Men då läser Rolf Dahlberg reservations-texten dåligt. Ordagrant står det: "Om oegentligheter har förekommit är det för allmänhetens förtroende viktigt att dessa kommer upp till ytan. I samband med att stöd beviljas skall därför en utredning göras av orsakerna till kreditförlusterna, och den skall bedömas av Eko-utredningsgruppen." Det är alltså inte tillräckligt att enbart lämna information i enlighet med avtal. Det är mycket viktigt att man starkt markerar detta, vilket vi socialdemokrater har gjort. Vi vill också avsätta pengar för detta ändamål.

Det handlar om allmänhetens förtroende, Rolf Dahlberg, om viljan att komma åt den ekonomiska brottslighet som har förekommit inom bankväsendet. Det är det som skall belysas.

Anf. 12 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Jag har inte sagt att det är Socialdemokraterna som ensamma är ansvariga. Självfallet inte. Men som regeringsbärande parti under den perioden hade man åtminstone möjlighet till god insyn i de banker där staten var del- eller huvudägare, t.ex. i Nordbanken, som är den bank som har de största bekymren. Via Finansdepartementet, som var så att säga del- och huvudägare samt tillsättare av styrelser, borde man litet tidigare ha kunnat få information om vad som var på gång.

När det gäller reservationen vidhåller jag att den syftar till precis det som

kommer att hända. Om beredningen i Bankstödsnämnden, som ju leds av Sylvia Lindgrens partikamrat Odd Engström, kommer fram till att det har förekommit oegentligheter i något avseende i någon av bankerna, lämnas ärendet till polis och åklagare för utredning. Då kommer det hela naturligtvis till allmänhetens kännedom. På något vis förstår jag inte vad man ytterligare skulle vinna med förslaget i er reservation.

Jag tror att jag fick litet av svaret, när jag lyssnade på Sylvia Lindgrens inlägg. Hon talade om ekonomisk brottslighet i allmänhet. Socialdemokraterna försöker nu vid alla tillfällen i kammaren att framstå som de enda lagens riddare som finns. Men vi är alla besjälade av precis samma anda, att försöka att komma till rätta med ekonomisk brottslighet varhelst den finns, oavsett om den finns inom bankväsendet eller på andra håll i samhället.

Anf. 13 SYLVIA LINDGREN (s) replik:

Fru talman! Skillnaden ligger i att ni inte har de resurser som fordras. Vad tänker ni ta pengarna ifrån? I vår stora motion som handlar om ekobrottslighet har vi socialdemokrater föreslagit att det skall avsättas medel. Det gäller ju också att ha resurser för att man skall kunna gå vidare med dessa frågor. Det får inte bara bli munväder.

Ni anklagade Socialdemokraterna när det gällde tillsättandet av folk i Nordbanken osv. Vem tillsatte styrelsen i S-E-Banken, och vad har där skett? Det blir så felaktig argumentation med en sådan pajkastning.

Jag tycker att det är viktigt att dessa frågor skall upp på bordet, oavsett vem som har haft ansvaret. Frågorna skall belysas ordentligt för att också allmänheten skall få kännedom om hur det hela har gått till. För detta behövs pengar, och det kräver vi i vår stora motion. Jag tycker att det är svagt att man inte har kunnat uppnå enighet kring reservation 2, eftersom Rolf Dahlberg här och nu tycker att vi i stort är överens. Men då har ni chansen att yrka bifall till reservation 2.

Anf. 14 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Det är svårt att få motioner bifallna. Det vet ju alla som är motionärer här i riksdagen. Men i det här fallet finns det ju inget skäl att bifalla något som redan är tillgodosett av regeringen. Det är därför jag tycker att det är så konstigt att ni driver just denna fråga. Det gör att jag blir litet misstänksam och tror att det beror på att ni så att säga vill skjuta över intresset just på att ekonomisk brottslighet i vissa fall har förekommit. Men de stora penningmängderna har ju försvunnit genom ett svagt och dåligt ledarskap i bankerna under 80-talet, där man alltså tog för stora kreditrisker och var för frikostig med krediterna. Detta har sedan resulterat i de stora förluster som nu dyker upp.

Beträffande ekonomisk brottslighet i stort vill jag säga att regeringen satsar extra pengar och har prioriterat bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten. Om vi har samma ambitioner, tror jag att vi kan hjälpas åt för att tillsammans komma till rätta med den.

Talmannen anmälde att Sylvia Lindgren anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 15 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Vad gäller tillgångsgarantin som jag tog upp här, vore det ganska fascinerande om man tänker sig att det var ganska rätt som jag sade, att det fanns någonting som var rättvist, att det fanns någonting som verkade snabbt, att det var okomplicerat och skulle få ned räntemarginalerna. Kreativa människor fungerar inte enligt riksdagens motionsförordning. Därför har de personer som har arbetat fram det här förslaget kommit med det till mig senare, vilket gjorde att det inte kunde läggas i denna församling eller i utskottet. Däremot kommer vi att ta upp detta direkt med bankakuten, där man ju har rätt att använda vilka instrument man vill. Den fullmakt som bankakuten har är faktiskt sådan att man skall kunna prova förslaget.

Jag tyckte att det lät på Rolf Dahlberg som att det har börjat att gå åt rätt håll. I så fall har man inte stora anspråk. Ett vanligt företag kan få betala 16 % för lån och checkräkningskredit osv. i en ekonomi som har ett par procents inflation. Det är fullständigt omöjliga realräntor som det handlar om. De måste snabbt ned.

Frågan ställdes också vad denna debatt är värd. Det undrar jag också. Det är en s.k. bra fråga. Vad gör bankakuten och Finansdepartementet? Jo, de sitter säkert, förstår jag, och tittar på sin intern-TV och följer med spänning det som vi nu säger. Eller hur? – dvs. det tror jag inte att de gör.

Anf. 16 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Det var som jag misstänkte, nämligen att den här nya idén om en tillgångsgaranti alltså har kommit upp sedan motionstiden utlöpste. Den kanske också kom så sent att Ny demokratis representant i utskottet inte hade möjlighet att föra fram idén vid behandlingen. Det är inget fel i att ta fram den på detta vis. När jag lyssnade på Ian Wachtmeister kände jag en viss sympati för tanken att försöka växla över för att komma till rätta med det problem som Ian Wachtmeister inte riktigt tryckte på, nämligen den konkurrensförskjutning som kan dyka upp när man enbart stöder dem som har en skuldgaranti.

Jag tycker fortfarande att Ian Wachtmeister skall lämna dessa uppgifter till Finansdepartementet för en diskussion om dessa. Sedan får man se vilka möjligheter det finns att kanske genomföra delar av detta förslag.

Vidare håller jag med Ian Wachtmeister om att räntorna naturligtvis fortfarande är alldeles för höga. Det är självfallet kämpigt för småföretagare att betala 15–16 % för checkräkningskrediter i företagen. Men vad jag sade var att vi nu kan se en sakta nedåtgående räntesänkning och att räntegapet mellan in- och utlåning samtidigt minskar. Detta hälsar jag med stor tillfredsställelse, och det tror jag att också Ian Wachtmeister gör.

Anf. 17 IAN WACHTMEISTER (nyd) replik:

Fru talman! Jag vill bara för säkerhets skull upprepa det jag faktiskt nämnde om just konkurrensaspekten, nämligen att den här metoden, enligt dess arkitekter, skulle vara lika bra för en god som för en dålig bank. Låt oss säga att det går litet bättre för den ena banken än för den andra och att man hjälper dem båda! Sedan ligger de fortfarande kvar i samma förhållande,

vilket ju är väldigt bra. Vidare skulle faktiskt möjligheter ges till fler banker på marknaden, vilket också skapar konkurrens.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Bankstödet m.m.

Anf. 18 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Utskottets talesman Rolf Dahlberg sade att det är enkelt att vara populistisk med facit i hand. Det är ju sant att det alltid är enklast att svara med facit i hand och att svara rätt. Det är ju svårare att svara rätt på uppgifter innan facit finns. Men den svåra uppgiften klarar faktiskt vi i Väns-tern. Vi sade: Avreglera inte kreditmarknaden så totalt som denna kamma-res majoritet gjorde i mitten på 80-talet. På så sätt löste vi den svåra uppgif-ten att vara populistiska innan vi hade facit. Jag tror att det behövs populism nu.

Med en bankakut med över 75 miljarder – det fortsätter att rulla även om det formellt i budgeten står att det är 1 000 kronor – behövs det ett klargö-rande av vad detta beror på. I debatten här i kammaren har svaren varierat. En tidigare talare sade att bankkrisen beror på ungdomligt oförstånd från bankernas ledningar. Detta är en fascinerande förklaring. Vissa har förklarat att bankmän är inkompetenta, okunniga, onda och giriga. Jag tror inte att de är onda och elaka. Felet var att spelet var för lätt, därför att alla spelregler togs bort. Då blev det så här. Den som inte följde med strömmen skulle gå under. Orsaken är brist på politik.

Våra yrkanden, Rolf Dahlberg, innebär att man låter politikerna ta ett grepp om finansmarknadens spel. Det är anledningen till att vi har ställt dessa yrkanden. Vi har nu yrkat bifall till tre moment, nämligen om kontroll av nedskrivningar, möjlighet till avskedande av ledningspersonal och slo-pande av utdelning. Jag sade i mitt anförande att jag inte tror att man ens behöver tillgripa alla dessa instrument, men att det markerar att politiken har rätt att ställa krav på denna marknad.

Det kan ju inte vara acceptabelt, Rolf Dahlberg, att ett statsråd eller le-dande företrädare i Bankstödsnämnden säger att S-E-Banken inte vill lämna ut papperen, men miljarder vill de ha. I ett sådant läge skall politiken mar-kera att nog är nog – vill ni ha några pengar så packen i eder och rätten eder efter vissa regler. Då är det viktigt med en markering från denna riksdag till stöd för Bankstödsnämnden, så att man vet att man agerar med det svenska folket i ryggen.

Det svenska folket är hjärtinnerligt trött på bankledningar som inte ens gitter lämna ut handlingarna. Detta är ju inte acceptabelt, Rolf Dahlberg. Därför bör denna kammare starkt markera mot bankledningen.

Anf. 19 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis riktigt som Lars Bäckström säger, att dåva-rande vpk var emot avregleringen av kreditmarknaden. Nu sade Lars Bäck-ström att man inte ville gå så långt. Jag tror inte att ni ville gå någonting alls, om jag minns rätt. Ni ville inte ha någon avreglering, utan ha det kvar vid det gamla.

Jag tror att det är litet för enkelt att enbart skylla det som hände under 80-talet på den avreglering som gjordes 1985–1986. Jag tror att Lars Bäckström i sitt första inlägg också sade att resultatet av en sådan här avreglering blir

en bankstödsnämnd och ett bankstödsbehov, så att säga. Så skall det inte behöva bli. Vad som hände var naturligtvis att det fanns en stor tillgång på pengar på marknaden. Bankerna hade stora möjligheter att tjäna pengar just under de här åren genom att snabba på utlåningen, och konkurrensen spred sig.

Om man studerar detta, ser man att vissa banker var så att säga först och accelererade upp det hela. De andra bankerna följde efter för att visa goda resultat även de. Men det fanns också – och det tycker jag var sunt – någon fristående bank, som var försiktigare men som naturligtvis ändå fick kreditförluster när priserna på fastigheterna föll rakt ner. Fastigheterna utgjorde ju då i stor utsträckning bankernas säkerheter. Det fanns bankledningar som var klokare än de bankledningar som ohejdat släppte i väg pengar utan att tänka på att fastighetspanterna om något år kanske inte hade det värde som man då satte på dem.

Detta är nu bekymret för krisbankerna. De sitter med tillgångar som har ett högt bokfört värde fastän värdet realiter har halverats eller i värsta fall minskat ännu mer. Hade bankerna haft större egna tillgångar, hade bankerna möjligen kunnat ligga kvar med bekymren tills tiderna hade vänt och panterna återfått sitt värde. Men så blev inte fallet.

Anf. 20 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Rolf Dahlberg har rätt på ett par punkter. Dåvarande vpk gick säkert emot all avreglering, vilket jag tycker var felaktigt. Jag talade om 60-talets slipslösa drägg. Jag har nu tagit på mig slipsen. Jag inser att vi inte kan ha en totalt felreglerad marknad. Men för mycket och för litet skämmer allt. I detta fall blev det för mycket.

Rolf Dahlberg sade att det inte skall behöva bli så här. Nej, det är korrekt. Det skall inte behöva bli så här, om man hanterar politiken bättre. Men det är skamligt, eftersom vi svenska politiker såg vad som hände i USA. Den bankkrisen föregick ju den svenska med fem sex år. Sedan gjorde vi i Sverige om exakt samma misstag – och detta på grund av en ideologisk positionsbestämning, inte på grund av dålig teknisk hantering.

Visst finns det andra orsaker. Vi skall kritisera bankledningarna, men vi kan också kritisera politikerna själva. Rolf Dahlberg kommer ursprungligen från ett gammalt konservativt parti. Men nu skall ju förändringar göras. Ingen kunde tro att man i svensk politik efter decennier av inflationspolitik på ett halvår skulle börja driva en stenhård antiinflationspolitik och lägga om skattesystemet totalt från att stimulera lånekonsumtion till att straffa den. Man kan inte begära att ens bankerna kunde förutse att man skulle byta politik 180 grader under loppet av några månader. Det är inte lätt att förutse.

Det finns alltså en rad orsaker. Men låt oss inte längre analysera orsakerna i dessa korta repliker. Låt oss i stället markera tillsammans att politiken måste ta ett fastare grepp över finansmarknaden. I utskottets text har ni faktiskt delvis erkänt att vi har rätt i våra motioner och yrkanden i de tre frågor som jag har lyft fram: kontroll av nedskrivningar, kontroll av ledningen och stopp för utdelning. Utskottet har sagt sig delvis ha förståelse för våra krav. De är riktiga, men – som Rolf Dahlberg själv sade – motioner skall inte bifallas. Det finns en kuty. Men när man har tappat 75 miljarder, finns det skäl

att frågå gammal kutym att man inte skall bifalla motioner. Då finns det skäl att markera för svenska folket att politikerna tänker rätta sina misstag genom att ta ett grepp över finansmarknaden och inte tillåta bankerna att säga: Vi lämnar inte ut några papper, för det har vi inte lust med. Det skall de inte få säga längre.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Bankstödet m.m.

Anf. 21 ROLF DAHLBERG (m) replik:

Fru talman! Jag sade inte att motioner inte skall bifallas. Jag sade att det är svårt att få motioner tillstyrkta i de olika utskotten. Såsom enskilda motionärer genom åren vet vi ju att det är så. Däremot skall vi naturligtvis ta vara på alla goda uppslag i motionerna. Så sker också. Även om motionerna kanske inte blir bifallna, kan man i vissa texter utnyttja goda delar av motionerna. Det upplever vi ju varje dag här i kammaren, när vi läser olika utskottsbetänkanden.

Jag glömde att svara på frågan om den obstruktion, om jag får kalla det så, som S-E-Banken tydligen höll på med mot Bankstödsnämnden och Finansdepartementet. Jag delar uppfattningen att något stöd självklart inte skall utgå, förrän banken har uppfyllt alla de krav som finns i de riktlinjer som riksdagen har fastställt. Efter vad jag förstår är det också statsrådet Bo Lundgrens uppfattning. Han har ju i massmedierna uttalat sig på denna punkt och sagt: Vi tycker att det är tråkigt att S-E-Banken fördröjer den information som vi behöver, men vi måste ha den informationen innan något beslut kan fattas. Där är vi helt överens.

Jag är också överens med Lars Bäckström om beskrivningen av orsakerna till bankkrisen från 1985 och framåt. Kreditmarknadens avreglering skedde i kombination med bl.a. skatteomläggningen, vilket Lars Bäckström helt riktigt pekade på. Ändå hade vi, om vi hade varit mer observanta, kunnat åtminstone dämpa kraschlandningen. Men under de senaste åren på 1980-talet gick allting så lätt och fort. Knappast någon hann med i svängarna. Jag tror att få kan tillskriva sig att de förutsåg detta och varnade för detta. Jag tror att ingen i en samlad ekonomkår i landet kan hävda att han såg farorna bättre än någon annan.

Anf. 22 BO G JENEVALL (nyd):

Fru talman! Debatten har av naturliga skäl hittills ägnats mest åt bankstödet och Bankstödsnämnden. Det är naturligt när betänkandets rubrik lyder: Bankstödet m.m. Jag tänker uppehålla mig litet grand vid "m.m."

I betänkandet behandlas en motion som vi har väckt avseende Finansinspektionens agerande – eller snarare brist på agerande. I mitten på 1980-talet släppte man på kreditrestriktionerna. Det finns skilda uppfattningar om i vilken ordning man borde ha släppt på dem.

Enligt 9 kap. 12 § regeringsformen är Sveriges riksbank "rikets centralbank med ansvar för valuta- och kreditpolitik". Vi anser att Riksbanken alldeles för mycket släppte lös resurserna för att möjliggöra kreditexpansionen. Vi har väckt en särskild motion om detta, så jag skall inte gå närmare in på den saken.

Finansinspektionen har med stöd av ett antal lagar och förordningar ansvaret för kontrollen av kreditmarknaden och även av försäkringsmarkna-

den. Det är väl ingen underdrift att säga att Finansinspektionen rimligtvis inte kan ha skött sitt åtagande på det sätt som var tänkt enligt lagar och förordningar. Finansinspektionens generaldirektör, som tidigare var chef för Bankinspektionen, har i en informationsbroschyr beskrivit verkets roll och uppgifter på bl.a. följande sätt:

”Myndigheternas ansvarsområde täcker nästan hela det finansiella systemet. I tillsynsuppgiften ingår bl.a. att verka för stabilitet och sundhet hos banker, försäkringsbolag m.fl. finansinstitut och att ta till vara allmänhetens intressen på kreditmarknaden. — — —

Finansinspektionens uppgift som myndighet är att lämna tillstånd, utöva tillsyn och utforma regler för finansiell verksamhet. — — — Inspektionens verksamhet syftar till att skapa stabilitet, säkerhet och sundhet i det finansiella systemet.

Målet med vår verksamhet är att alla skall kunna lita på att sparade pengar, försäkringar, lån, krediter, betalningsuppdrag och andra finansiella tjänster sköts på ett tryggt och effektivt sätt.

Finansinspektionen skall verka för:

- att det finansiella systemets stabilitet värnas och allmänhetens förtroende för systemet upprätthålls

- att enskilda finansinstitut har en betryggande soliditet

- att struktururomvandling i det finansiella systemet sker i ordnade former

- att finansmarknadens aktörer tillämpar sunda metoder i sin verksamhet

- att allmänhetens insyn i och överblick över förhållandena i det finansiella systemet underlättas.”

Ja, det där låter bra, och det sägs alltså i Finansinspektionens egen broschyr hur inspektionen tolkar sin verksamhet. Hade man levt upp till detta, hade vi kanske inte haft några bekymmer, i varje fall inte av den storlek som vi i dag har.

I vår motion, som är ganska omfattande, har vi pekat på vad som är fel och vad man borde ha gjort. Jag vill naturligtvis säga att det är väldigt lätt att vara efterklok. Men efterkloheten i detta sammanhang har ingen annan grund än att vi har sett på de lagar och regler som faktiskt har gällt under den aktuella tiden.

Man kan naturligtvis inte göra något åt det som redan har skett, men vi måste på allt sätt även i detta sammanhang se till att det inte upprepas. Man kan dock ifrågasätta om inte regeringen borde ha vidtagit åtgärder mot inspektionens ledning och styrelse.

I vår hemställan har vi varit mycket allvarliga. I p. 2 yrkar vi att riksdagen ”som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att tillsätta en interimsstyrelse som tillfälligt övertar ledningen under utredningstiden”.

Jag skall dock inte klaga för mycket. Vi har blivit ganska väl tillgodosedda. Inte mindre än två utredningar har tillsatts, och de arbetar nu. Vi ser naturligtvis med stor tillfredsställelse på detta. Den ena utredningen leds av Jan Wallander såsom ensamutredare. Den andra har tillsatts av Riksrevisionsverket.

Det är absolut nödvändigt att vi får en annan konkurrens inom banksektorn. Jag tror att vi aktivt – jag säger vi med hänsyn till att staten i dag äger

eller på annat sätt kontrollerar en stor del av bankverksamheten – måste se till att vi får in en eller flera utländska banker i landet. Jag tror att vi skall söka efter dem långt borta. Det finns alldeles för många historiska kopplingar mellan bankerna i Europa, kanske även i Amerika, och Sverige. Jag tror att man skall gå långt österut, bort till Japan och den delen av världen, där det finns stora starka finansinstitut, och försöka påverka dem att komma hit och rent konkret överta någon av våra banker. De skulle nog i släptåg få med sig en hel del av resp. länders industriintresse för Sverige.

Finansinspektionen är ju också kontrollerande myndighet för försäkringsväsendet. Som alla vet slogs ju Bankinspektionen och gamla Försäkringsinspektionen ihop. Frågan är väl om vi inte börjar se liknande tendenser när det gäller marknaden inom försäkringsbranschen. Det signaleras förluster även där, och man kan alltså ifrågasätta hur kontrollen har skett och sker i dag. Jag tror att det är någonting som vi verkligen måste sätta fingret på.

Det finns anledning att ställa en del frågor, och vi har ställt en del av de frågorna i vår motion, som jag har refererat till. De är t.ex.: Har Finansinspektionen kontrollerat att bolagens ifrågavarande regler, om de existerat, har följts i praktiken? I så fall hur? Finns kontrollen dokumenterad? Har den lett till ingripande från Finansinspektionen?

Har de av Finansinspektionen förordnade revisorerna rapporterat till Finansinspektionen i full enlighet med sina instruktioner? Om ej, har Finansinspektionen reagerat mot denna brist?

Vilka aktiviteter från Finansinspektionens sida har föranletts av rapporter från de av Finansinspektionen förordnade revisorerna, resp. från inspektioner?

Har Finansinspektionen granskat sådana transaktioner mellan livbolagen och dem närstående sakbolag eller banker som lett till förluster eller till kränkning av separationsprincipen? Har Finansinspektionen i förväg lämnat samtycke till sådana transaktioner?

Har Finansinspektionen eller de av Finansinspektionen förordnade revisorerna granskat större krediter från bankerna och säkerheten för dessa? Har Finansinspektionen dokumentation om detta?

Hur många inspektioner har Finansinspektionen genomfört hos de olika bolagen? Har dessa lett till uppdagande av sådana förhållanden som sedermera medfört större förluster för bolagen?

Det här är frågor som jag hoppas att de aktuella utredningarna skall kunna ge svar på.

Utskottet har i alla fall summerat och, tycker jag, i stor utsträckning hållit med oss i den här kritiken. Man har framfört att man anser att den har täckts genom de utredningar som är tillsatta. Vi hoppas att det är på det viset. Men vi skulle vilja skicka med ett budskap till regeringen att se över direktiven för de här utredningarna och kanske skärpa dem litet grand med inslag av det vi har föreslagit i vår motion.

Slutligen, fru talman, vill jag yrka bifall till reservation 1 i mom.2.

Anf. 23 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! Ny demokratis partiledare bad Vänsterpartiet att lyssna på Ny demokrati. Det har vi gjort. Vi har yrkat bifall till reservationerna 3 och

4. Vi har övervägt att stödja även reservation 1, som Bo G Jenevall nu talade om, men vi gör inte det för närvarande. En kort motivering till det:

Vi håller med om vikten av att göra kartläggande undersökningar. Vi har föreslagit en medborgarkommission. Utskottet redovisar Wallanders utredning och RRV:s utredning. Vi accepterar den lösningen. Jag tycker i och för sig att det finns skäl att markera mot Bank- och Finansinspektionerna, men det kan vara rimligt att först avvakta utredningarna. Den gamla rättsprincipen säger: Döm ingen ohörd! Vi bör låta utredningarna avslutas och sedan göra eventuella byten inom ledningsfunktionerna.

Jag vill också säga till Bo G Jenevall att jag håller med om kritiken mot Bank- och Finansinspektionerna. Jag håller med om kritiken mot bankledningarna. Men jag vill också säga att en sådan här utredning bör omfatta även politiken och politikerna. Det yttersta ansvaret och huvudansvaret för finanskrisen ligger i de politiska besluten. Det är det som är min poäng i denna debatt.

Jag tror att vi riksdagsledamöter får vara mer vaksamma och agera som kontrollanter. I Sverige finns en tendens att man får utreda sig själv när någonting har hänt. Det är en liten begränsad grupp som mer eller mindre utreder varandra. Det kallas ibland, när vi politiker agerar som bevakare av allmänintressen, populism. Tyvärr måste vi nog ha mer av den populismen, även om jag kallar den politik.

Anf. 24 BO G JENEVALL (nyd):

Fru talman! Jag tycker att det låter som om Lars Bäckström instämmer i det mesta som jag sade. Det är inte mycket att polemisera om. Men jag kan komplettera med det Lars Bäckström var inne på. Jag tycker också att vi har alldeles för många politiker i olika styrelser i de sammanhang som vi nu talar om. Det finns anledning att tillsätta styrelsemedlemmar med annan bakgrund. I övrigt verkar vi vara överens.

Anf. 25 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Fru talman! I fråga om kritiken mot Finansinspektionen och Bankinspektionen är vi uppenbarligen överens. Jag vill bara klargöra att vi inte är överens om att gå så långt som att säga att styrelsen skall avsättas innan undersökningarna har gjorts. Det kan vara rimligt att göra dem först.

Sedan tror jag inte att vi är överens, Bo G Jenevall. När jag säger att vi behöver mer politik för att kontrollera finansmarknaden är jag mer osäker på om Bo G Jenevall är med mig. Men kanske, och är han det så är jag väldigt nöjd.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

Föredrogs
socialförsäkringsutskottets betänkande
1992/93:SfU14 Socialförsäkring – inriktning och anslag (prop. 1992/93:100 delvis).

*Socialförsäkring –
inriktning och an-
slag*

Anf. 26 BÖRJE NILSSON (s):

Fru talman! Nu skall vi gå över till någonting helt annat, nämligen socialförsäkringens inriktning och anslag. Vi kan allra först konstatera att det i dag förs en omfattande debatt om socialförsäkringens utformning. Den här debatten innehåller som vi ser det flera oroande inslag, som går ut på att rasera viktiga delar av välfärdssamhället.

Några kritiker av inkomsttryggheten i socialförsäkringen har fått mycket stor uppmärksamhet i debatten. Med hänvisning till den ekonomiska krisen i landet förs det fram förslag om att vi måste byta system och begränsa samhällets åtaganden till enbart en grundnivå med lika belopp för alla. Bakom denna inställning om grundtrygghet i försäkringen står flera av regeringspartierna, det kan vi notera. Därmed tillkännager man också sin avsikt att frånträda den generella välfärdspolitiken. Om den linjen fullföljs innebär det en total förändring av trygghetssystemet, vilket leder till ett helt annat samhälle än dagens.

Argumentationen är inte ny, den har t.o.m. funnits i debatten ända sedan trygghetssystemet började utformas under 50- och 60-talen. Kritikerna har hela tiden motsatt sig att samhället tar ansvar utöver ett snävt minimiskydd. Motståndet har gällt ATP, sjukförsäkring och föräldraförsäkring.

Nu liksom tidigare måste slås fast om vi har råd med ett välfärdssystem eller inte. Det är inte enbart en ekonomisk fråga, utan främst en värderingsfråga, en politisk fråga.

I torsdags fördes det en debatt här i kammaren som tangerade dagens, nämligen om socialpolitikens inriktning. Den var mycket intressant och avslöjande. I debatten fanns några uttalanden av Ny demokrati som jag gärna vill citera och be er uppmärksamma. Det första är: "Varje medborgare har det grundläggande ansvaret för att skapa sin egen välfärd." Det andra är: "Föräldraförsäkringen avvecklas i sin helhet." Det tredje är: "Dagens orimliga former av statligt och kommunalt stöd till daghem och dagmammor bör upphöra."

Tydligare kan det inte sägas. Isolerat behöver de här uttalandena inte ha så stor betydelse. Men Ny demokrati ingår ju faktiskt i regeringsunderlaget. Det är också väl känt att det finns regeringspartier som från och till delar de uppfattningar som Ny demokrati ger uttryck för. Det är detta som är det allvarliga och som bör uppmärksammas. Blir det här verklighet, raseras stora delar av den svenska välfärden. Det visar att dessa partier lever i en egen liten trång värld för sig själva.

Vi socialdemokrater vill göra alldeles klart att vi aldrig accepterar en utveckling i den riktning som nyliberalerna förordar. Vi menar i stället att rättvisa, solidaritet och frihet också i framtiden skall gälla för reformarbetet inom välfärdspolitiken. Det mest utmärkande för svensk välfärdspolitik är

att den skall vara allmän och generell, dvs. omfatta alla på lika villkor och inte enbart de sämst ställda. Den skall också finansieras solidariskt och styras i stort sett demokratiskt. Den är i allt väsentligt ett gemensamt samhällsansvar. Man skall inte kunna peka ut någon särskild person eller grupp, utan alla skall omfattas av trygghetsfrågorna. Alla medborgare skall ha ekonomisk trygghet, social service och få vård vid behov. Det minskar också klyftorna i samhället. Den svenska välfärdspolitiken har av dessa skäl med rätta vunnit internationellt erkännande.

Det är självklart att socialförsäkringarna ständigt måste vara utsatta för debatt och förändringar. Det är vi fullt införstådda med. Socialförsäkringarna är ett oerhört omfattande system. Men man måste i förändringsarbetet gå varsamt till väga och följa givna huvudprinciper, som vi ser det. Trygghetssystemet är väl förankrat i det svenska samhället och betyder oerhört mycket för den enskilde vid sjukdom, arbetslöshet, handikapp och ålderdom. De förändringar som måste vidtas för att hålla kostnaderna nere och för att göra försäkringarna effektivare måste utformas rättvist.

Den socialdemokratiska regeringen inledde ett omfattande och framsynt arbete för en reformering på välfärdspolitikens område. Vi vill utveckla arbetslinjen. Det är det viktiga och centrala. Genom att minska långtidssjuk-skrivningar och förtidspensioneringar, genom förebyggande åtgärder i arbetsmiljön och genom en aktiv rehabilitering vill vi förbättra människornas livskvalitet och minska utgifterna i försäkringen. Det är den vägen man måste gå. Mänskligt är det en riktig politik, men det ger också den bästa besparingen inom försäkringen.

I vår partimotion i år med rubriken "Strategi för välfärdens överlevnad och utveckling" följer vi upp arbetslinjen ytterligare med en rad förslag. Vi begär ett samlat program för förebyggande och rehabiliterande arbetshälsovård. Det är ytterst angeläget i dag med häsyn till att den borgerliga regeringen har dragit i statsbidrag till företagshälsovården, vilket försvårar rehabiliteringsarbetet ute i landet och i företagen.

I det betänkande som föreligger för behandling redovisas också i korthet det beredningsarbete som nu skall ske för att ta fram en ny försäkringsmodell beträffande sjuk- och arbetsskadeförsäkringen med anledning av överenskommen mellan regeringen och Socialdemokraterna i höstas. Jag vill slå fast att som grundläggande princip i det beredningsarbetet även framgent måste gälla att försäkringen skall vara allmän, generell i sin konstruktion och solidariskt finansierad. Det innebär en lättnad i statsbudgeten. I det avseendet vill vi medverka.

Vi har en annan uppfattning än majoriteten på fyra punkter. Den viktigaste kritiken riktar vi mot den allmänna sjukförsäkringsavgiften, som infördes den 1 januari i år och som har fått en utformning som är djupt orättvis och olycklig. Låginkomsttagarna drabbas hårt av avgiften, medan höginkomsttagarna får fördelar som inte kan vara avsedda. Anledningen till att den slår snett är att den är avdragsgill och därmed gynnar personer med höga inkomster. Den har alltså fått en oacceptabel fördelningsprofil. Vi menar att den dessutom strider mot en av huvudprinciperna för den nya försäkringsmodellen, nämligen den om en solidarisk finansiering av försäkringen. Hela den debatten måste komma i gång.

Sjukförsäkringsavgiften bör av rättviseskäl utformas som en icke avdrags- gill nettoavgift som är lika för alla. Det för vi fram i vår motion och reserva- tion. Om avgiften utformas på detta sätt, kan den begränsas till 0,60 % i stäl- let för 0,95 % och ändå ge minst samma statsfinansiella utfall. Det väsentliga i detta är att man på det sättet enligt vårt förslag får en rättvis konstruktion av försäkringen.

I reservation 5 berörs föräldraförsäkringen, som är mycket viktig för barn- familjerna. Den ger trygghet och möjliggör för föräldrarna att stanna hemma med små barn. I motionsyrkanden från kds och Centern vill man öppna vägen för vårdnadsersättning. Den motsätter vi oss mycket bestämt.

I utskottsmajoritetens skrivning om motionerna hänvisar man till "det be- redningsarbete om familjepolitiken som pågår inom regeringskansliet". Min fråga är: Vad syftar detta beredningsarbete till? Det skulle vara intressant att från Karin Israelsson få svar på den frågan.

I reservation 6 för vi fram synpunkter när det gäller översynen av pen- sionssystemet. Vi vet att det finns nackdelar i dag beträffande uppräknigen av pensionerna genom att den inte automatiskt följer samhällsekonomin reala utveckling. Man kan lösa detta genom införande av ett följsamhetsin- dex i förhållande till ekonomin. Pensionsbeloppen skulle således omräknas med hänsyn till utvecklingen av dels konsumentprisindex, dels följsamhets- index. Vi menar att en sådan modell, kombinerad med en flexibel pensions- ålder, bör provas inom ramen för pensionsgruppens arbete.

Sist något om kommunalt bostadstillägg. Redan vid behandlingen i de- cember förde vi i debatten fram en modell som gav en bättre fördelningspro- fil än den som den borgerliga majoriteten stannade för. Enligt vår modell garanteras pensionären en minimistandard, som innebär att en pensionär med låg eller ingen ATP skall ha kvar 3 500 kr per månad att leva på när hyran är betald. Det är en viktig garanti.

Fördelarna med denna modell är att pensionärer med låga inkomster får en rejäl ekonomisk möjlighet att välja en bra och passande bostad. På det sättet stimuleras också bostadsbyggandet och därmed sysselsättningen. Ur rättvisesynpunkt är alltså vår modell att föredra.

Med detta, fru talman, yrkar jag bifall till våra fyra reservationer i betän- kandet.

Anf. 27 ARNE JANSSON (nyd):

Fru talman! Till en början vill jag deklarerat att jag givetvis står bakom alla Ny demokratis reservationer, men jag nöjer mig med att yrka bifall till reservationerna 1, 2 och 7 i socialförsäkringsutskottets betänkande 14.

Vissa sjukdomar har man svårt att värja sig för. Andra kan man motverka bl.a. genom ett sunt leverne och en sund livsföring. Det märkliga är dock att det svenska folket plötsligt har blivit betydligt friskare och har betydligt större närvarofrekvens på arbetet beroende på den hårdnande situationen på arbetsmarknaden.

Det märkliga i detta sammanhang är följande: under det att sjuktalet minskat för de anställda från 24 dagar under 1987 till 22,8 dagar under 1991 har sjuktalet ökat för småföretagarna från 15,2 dagar till 18,2 dagar vid samma tidsmätning. Det blir ännu mer frapperande när man ser att det s.k.

varaktighetstalet, dvs. antalet sjukpenningsdagar per sjukdomsfall, för de anställda är detsamma för år 1987 som för år 1991. För företagarna kan däremot noteras en markant höjning från 27,4 dagar under 1987 till 31,6 dagar för 1991.

Det framgår således av redovisningen att sjukfrånvaron skiljer sig mellan anställda och företagare så till vida att företagare har färre sjukperioder men betydligt längre sjukfrånvaroperioder än gruppen anställda.

Trots att de flesta partier officiellt eller inofficiellt stöder Ny demokrati i tanken att landets välfärd skall skapas av småföretagare och innovatörer avstår man från att undersöka och åtgärda företagarnas konstaterade ökning av ohälsotillståndet. Trots att man har följt det ökande ohälsotillståndet under fem år nöjer sig utskottet, däremot inte Ny demokrati, med att konstatera att det kan finnas anledning för Riksförsäkringsverket att särskilt uppmärksamma dessa skillnader.

Det är märkligt att man skall bygga en välfärd på det viktigaste man har under det att man kallt konstaterar att folk mår sämre och sämre utan att vi gör någonting. Vi inom Ny demokrati tycker att det verkar vara något av ett sämre slags skämt. Vi anser att den ökande sjukfrånvaron bland egenföretagarna samt orsakerna till att sjukfrånvaron bland egenföretagarna utan karrens dag är högre än hos de anställda omedelbart måste utredas och åtgärdas.

Motion Sf283 är skriven i ren Ny demokrati-anda av Centern, Moderaterna och kds i förening. Märk väl: trots detta har varken Centern, Moderaterna eller kds reserverat sig till förmån för sin egen motion. Detta för mig osökt in på olika sjukdomstillstånd.

Vet ni att om man gör någonting riktigt dumt och blir dömd till fängelsestraff och med en skicklig lagvrängning eller på annat sätt lyckas förvandla straffet till psykiatrisk vård, erhåller man sjukpenning under hela den tid man vårdas? Många patienter av detta slag kan vara på klinik tre fyra år. Under denna tid betalas alla omkostnader av samhället – det är alltså våra skattepengar. Patienten kan lägga upp en nätt liten förmögenhet av sina sjukpengar – det är också våra skattepengar.

Vi inom Ny demokrati anser att lagen borde ändras så, att samma bestämmelser skall gälla för den som är dömd till psykiatrisk vård som för den som är dömd till fängelsestraff. Den som är intagen på anstalt får nämligen inte någon sjukpenning. Det är väl ganska sunt.

Majoriteten i utskottet tycker emellertid att det här är helt okej. Det vore intressant att föra fram detta vid ett torgmöte och höra vad våra väljare anser. Våra väljare, det är svenska folket som vi uppvaktar vart tredje år.

Har ni besökt en försäkringskassa någon gång? Om inte, gör det. I väntrummet skall det finnas prydliga broschyrställ med trycksaker. Samtliga dessa trycksaker berättar om dina rättigheter, inte så mycket om dina skyldigheter. Signifikativt är orden "bidrag", "tillägg" och "ersättning" på alla dessa trycksaker. Dessutom talas det om olika former av pensioner och försäkringar.

Föräldraförsäkringen har under åren varit föremål för många ändringar. Föräldrar och försäkringskassor får det allt svårare att hålla sig à jour med de aktuella reglerna. Regelverkets komplexitet är stor, och försäkringskas-

sornas personal får lägga ner orimligt lång tid både på att förklara systemets regler för föräldrarna och på att administrera systemet.

I regeringens proposition 1991/92:106 har man accepterat vissa tidigare framlagda förslag. Vi frågar oss bara: Varför skall det vara så svårt att ta ett helt nytt grepp på det hela och verkligen förenkla administrationen? Varför skall det vara så svårt att direkt acceptera förslag som minimerar byråkratin och krånglet? Varför är det så svårt att acceptera förslag som kommer direkt från folk som befinner sig i systemet och som dagligen jobbar med det? Känner sig månne ledamöterna trampade på tårna?

Ny demokratis förslag innebär grovt skisserat följande. Det sammanlagda belopp som föräldrarna är berättigade till i föräldrapenning utbetalas vid barnets födelse på ett konto som disponeras av vårdhavarna. För att undvika att beloppet lyfts tidigare och utnyttjas för annan konsumtion än vad det egentligen är avsett för spärras kontot, och utbetalningar får ske endast månadsvis med en tolfedel per månad. Efter ett år utbetalas ytterligare ersättning för resterande 90 garantidagar. Dessa medel lyfts på samma sätt, med en tredjedel per månad.

Kompensation för inflation och förväntade inkomstökningar sker genom den ränta som familjen får på inestående bankmedel. Den ledighet som föräldrarna är berättigade till regleras i lagen om rätt till ledighet för vård av barn m.m. (SFS 1978:410). Denna lag bör naturligtvis justeras för att överensstämma med vårt förslag.

För att inte vara påstridiga framför vi inte detta förslag som ett krav till riksdagen. Vi ber i motionen endast ödmjukt att riksdagen ger regeringen i uppdrag att utreda förslaget.

Helt makalöst uttalar utskottet att man inte skall komma med förslag till hur försäkringskassorna skall sköta sina rutiner. Möjligheterna till förenklingar skall i stället fortlöpande följas upp inom den egna administrationen. Därmed kan de anställda utfärda följande lilla påbud till alla innovatörer, idékläckare, rationaliseringsexperter, fackexperter inom olika områden etc.: Närma er inte försäkringskassorna med era briljanta, väl underbyggda och utprovade idéer! Här skall alla idéer kläckas internt, oavsett hur samhället springer ifrån oss. Rör oss inte! Vi har bitit oss fast i bordskanten och släpper inte taget.

Ett annat problem är basbeloppets automatik. Stora delar av budgetökningarna beror i dag på automatik, bl.a. genom basbeloppets konstruktion. Ny demokrati vill därför att man skall se över beräkningsgrunderna. Man brukar i dag räkna med att en förändring av basbeloppet med 100 kr uppåt eller nedåt ger en förändring i statskassan om ca 200 miljoner kronor och en förändring av de totala utgifterna inom socialförsäkringen med ca 500 miljoner kronor.

Vi vill ha en ny definition av basbeloppsbegreppet. Basbeloppet skall återspegla såväl å ena sidan prisutvecklingen, den reella standardutvecklingen och förändringar i BNP som å andra sidan också inflationen. En fast formel för de beräkningar som krävs kan inte fastställas. Den kan nämligen inte återspegla hur den ekonomiska verkligheten fluktuerar år från år. Ett nytt basbelopp måste förhandlas fram efter det att de ekonomiska faktorerna analyserats.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Socialförsäkring –
inriktning och an-
slag*

Vårt förslag innebär att t.ex. de sämst ställda pensionärerna inte kontinuerligt får en försäkring utan garanteras en ekonomisk stabilitet.

Jag vill till sist framföra en stilla undran. En utlänning som arbetat i rätten att uppbära ATP och som sedan blir utvisad på grund av begånget brott uppbär fortsättningsvis pension från Sverige i det land som han förvisats till. För att vederbörande skall bli utvisad måste hans brott ha varit grovt. Först får han alltså utvisningsstraff, så att han i frihet kan återvända till sitt hemland, och därefter får han svensk pension. Kan det vara rätt?

Anf. 28 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Har vi råd med grundtrygghet? Jag vill verkligen hålla med Börje Nilsson om att det är en politisk fråga.

Det betänkande som vi nu behandlar innehåller många olika delar, och jag vill börja med att tala om pensionerna.

Majoriteten i denna kammare, dvs. moderater, folkpartister, centerpartister och kds:are, menar avgjort att det går att klara sig på 4 250 kr i månaden. De menar att sedan hyran är betald skall man med drygt 4 000 kr i månaden kunna betala sin el, sin telefon, sin medicin, sin TV, sina eventuella hemserviceavgifter till kommunen, sin mat, sina kläder och sina förbrukningsartiklar.

De partier som har bestämt detta har kanske rätt – det går att överleva på 4 250 kr, men knappast heller mer. Det ger ingen guldkant på tillvaron. Det ger inte utrymme för någon som helst extravagans, som t.ex. resor för att hälsa på barn, släkt och vänner. Till restaurangbesök någon gång emellanåt räcker det absolut inte. Dessa pengar är enbart till för att överleva på.

Jag måste ta tillfället i akt att upplysa kammarens ledamöter om att en halv miljon pensionärer i dag lever under mycket knappa villkor. En majoritet av dessa är kvinnor. Minst en tredjedel lever på dagens socialhjälpnorm, och många hamnar fortfarande under den nivån.

Pensionsförmånerna har de senaste åren kraftigt urholkats. Utlovade kompensationer för prisstegringar har frusit inne, basbeloppet har sänkts, senast för en månad sedan, samtidigt som man fått ökade utgifter.

Låt mig ta ett exempel. När en pensionär som inte har ATP eller som har en mycket låg ATP har betalat sina fasta utgifter, el, TV, telefon och dagstidningar, har denna person mindre än 3 000 kr kvar. Jag tror inte att någon här i kammaren skulle acceptera att klara sig på detta belopp, månad efter månad, år efter år. Det liv som man då fick leva skulle bli ganska grått och trist. Varje tia måste vändas flera gånger.

Jag vet åtminstone ett parti som förstod detta i valrörelsen, men regeringsbestyren har gjort att Centerpartiet har förträngt sitt vallöfte om en hygglig grundpension som skulle vara i storleksordningen tre basbelopp per år. Det är märkligt att de kan acceptera ett förslag som ligger närmare 1 000 kr mindre per månad.

Vi vill höja samtliga pensionärer ett bra stycke över socialbidragsnormen. Ett första steg i detta är att räkna upp pensionstillskottet för en ålderspensionär till 70 % av ett helt basbelopp, ett andra steg är att efter två år höja det till ett helt basbelopp. Skulle riksdagen fatta beslut härom, har åtminstone tre partier här i kammaren uppfyllt sina vallöften: Vänsterpartiet, Centern

och Ny demokrati. Vi har också föreslagit att kommunerna skulle få 600 miljoner mer än vad regeringen föreslagit för att kompensera sina ökade kostnader för de kommunala bostadstilläggen för pensionärer.

Men i detta fall, liksom i många andra fall, är Nydemokraterna de stora opportunisterna. Deras insatser i riksdagsarbetet leder till ett stadigvarande försämrande för fattigpensionärer. Sedan åker de land och rike runt och pratar om vilka stora insatser de gjort, gör eller vill göra för de sämst ställda i samhället.

Ett oförändrat pensions- och ATP-system i framtiden skulle medföra kraftiga höjningar av pensionsavgiften. År 2010 kommer antalet pensionärer att öka kraftigt. En stor del av pensionärerna kommer att ha en hög ATP. Det innebär att kostnaderna för pensionssystemet kommer att öka kraftigt. Vi måste därför förändra systemet så att det blir stabilt och så att det även kan stå starkt vid en svag ekonomisk utveckling. Vi tror på ett system som står fritt i förhållande till statsbudgeten, marknadsaktörerna och arbetsmarknadens organisationer. Vi anser att finansieringen skall ske med hjälp av avgifter på intjänade inkomster.

Samtliga utgiftsökningar som föreslås i vår ekonomiska motion är finansierade. Vi föreslår bl.a. att taket i sjukförsäkringen sänks från 7,5 basbelopp till 5,5 basbelopp. I och med detta vill vi markera att även höginkomsttagarna skall vara med och finansiera de dåliga tiderna. Det innebär också att vi vill ha en inkomstbortfallsprincip. Men den skall inte gälla för personer med inkomster över 200 000 kr. Principen skall bara omfatta människor som lever i små omständigheter.

Hela socialförsäkringssystemet måste förändras på sikt. Jag tror att det är nödvändigt att avföra systemet från statsbudgeten. Systemet skall få en fri ställning, så att det inte kan fungera som ett finanspolitiskt instrument i händerna på finansministrar och ekonomer. Men ett socialförsäkringssystem skall inte heller vara styrt av arbetsmarknadens parter. Det skall även kunna fungera för människor som av olika anledningar blivit utestängda från arbetsmarknaden. Det måste finnas solidaritet riktad även mot dessa grupper.

Socialdemokraterna säger att det nuvarande pensionssystemet inte passar för ett samhälle utan tillväxt. Därför måste det förändras. Men vi i Vänsterpartiet tror att detta gäller hela socialförsäkringssystemet. Scherman har i sin rapport till Ekonomikommissionen kommit med en, som jag tycker, bra lösning på problemet, nämligen att det kan lösas med hjälp av en indexerings, dvs. en följsamhet i form av automatiska samband mellan utgifter och inkomster. Ett sådant system skulle vi förorda om riksdagen samtidigt medverkade till att begränsa möjligheterna till att avtalsvägen kompensera sig för minskningar till följd av en lägre tillväxt. Det kommer annars att tära på den totala samhällsekonomin och skapa orättvisor.

Jag tycker att Socialdemokraternas reservation nr 6 i stora delar sammanfaller med Schermans och våra åsikter. Vi i Vänsterpartiet kommer att stödja den reservationen.

Vi i Vänsterpartiet vill inte ha karensdagar i sjukförsäkringen. Det slår mot människor som inte kan gå till jobbet när de är litet snuviga. Vi vill slå vakt om den egenvårdstid som fanns innan regeringen började peta i socialförsäkringssystemet. Det är lätt för människor med manschetttyrken – som

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Socialförsäkring –
inriktning och anslag*

oss – att sitta på jobbet och vara litet hängiga. Men det går inte att vara af-färsanställd, arbeta inom livsmedelsindustrin, arbeta med sjuka människor eller små barn och samtidigt vara snorig.

Jag tror också att allvarigare problem i form av längre sjukskrivningspe-rioder på lång sikt kommer att uppstå om man regelbundet går småfebrig till arbetet. Det blir följden av införandet av karensdagar. Egenvården kommer på undantag.

Arne Jansson ställde en fråga angående egenföretagare. De flesta egen-företagare har karens medtagen i sjukförsäkringen. Det har med avgiften att göra. Det skulle vara intressant att veta om det är därför som man försöker klara sig i det längsta, dvs. för att slippa utnyttja sjukförsäkringen. När man sedan inte orkar längre blir det fråga om långa sjukskrivningsperioder.

Vi vill också behålla den 90-procentiga ersättningsnivån i sjuk- och arbets-skadeersättningen. Vi vill slopa karensdagen, och vi vill ha en rehabilite-ringsersättning som uppgår till 100 %. Vi anser att det går att behålla dessa förmåner genom att aktivt omfördela pengar från höginkomsttagare till dem med lägre inkomster.

Alla dessa omfördelningar som vi i Vänsterpartiet föreslår kommer inte att öka budgetunderskottet. Vi i Vänsterpartiet följer konsekvent linjen att inkomstbortfallsprincipen enbart skall gälla för personer med låga inkomster. Våra riktmärken är sänkt sjukpenningtak och ett tak för förmånsbe-lopp – som samhället har råd att betala.

Herr talman! Vi har föreslagit att papporna skall ta ut längre ledighet för att vara hemma med sina barn. Men med de nedskärningar i föräldrapen-ningen som regeringen, Stig Malm och Mona Sahlin har tänkt sig, blir det ännu svårare att få män att vara hemma för vård av barn. Vi motsätter oss också förslaget till sänkning av nivån på föräldrapenningen till 80 %, som regeringen har aviserat skall finnas med i kompletteringspropositionen. Det kommer att innebära att ännu färre pappor kommer att vara hemma med sina barn.

Vi stöder Bengt Westerbergs kvoterings tankar. Vi kan ställa upp på att här i kammaren stödja kravet på kvotering, men inte med bara 60 dagar utan ända upp till 90 dagar.

Samhället behöver i dag ett samlat högkostnadsskydd. Kommun- och landstingsavgifter rasar i väg, och ingen tar hänsyn till den enskildes möjlig-heter att betala avgifterna. Vi har i dagarna fått ett brev från en dam som heter Dagny Eriksson i Sparreholm. Hon berättar att kommunen tar 70 % av makens pension för hans vistelse på sjukhem. Det som är kvar skall räcka till åtminstone hälften av bostadshyran, läkarbesök, medicin, utprovning av hjälpmedel, sjukgymnastik, hemresor med färdtjänst, toaletsaker, barbe-rare, fotvård, kläder osv. Det är självklart att pensionen inte räcker.

Men det är inte bara Dagny som har hört av sig till oss. Våra förtroende-valda i olika kommuner rapporterar om hur deras fullmäktige beslutar om avgifter. Det är beslut som inte tar hänsyn till den totala kostnadsbilden och som gör att sammanboende måste bli särboende för att klara sin ekonomi. Enligt min uppfattning har även riksdagen ett ansvar för denna situation. Här räcker inte Merkostnadskommitténs förslag till åtgärder. Kommitténs inställning var ju att inte rubba kommunernas rätt till att fatta beslut. Men

här, lika väl som när det gäller socialbidraget, måste vi kunna se till helheten. Jag anser att vi måste tillsätta en utredning som snabbt ger oss ett förslag till ett allmänt högkostnadsskydd.

Herr talman! Till vår meningsyttring finns en gemensam motion av socialdemokrater, vänsterpartister och centerpartister om tillfällig föräldrapenning till annan närstående än förälder. Jag ser att Ulrica Messing är här, och hon kommer säkert att prata för den motionen.

Vi yrkar bifall till yrkandena under mom. 1, 17 och 22, och vi kommer att rösta med reservationerna 3, 5 och 6.

Arne Jansson frågade om utskottet hade besökt någon försäkringskassa. Utskottet besökte nyligen en försäkringskassa i Örebro. Men det enda parti som inte var med på den resan för att få sig en hel dags information om de olika delarna i socialförsäkringssystemet var Ny demokrati.

Anf. 29 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Berith Eriksson försöker antyda att sjukfrånvaron för småföretagare i första hand är beroende av antalet karensdagar. Vore problemet så enkelt hade det lösts för länge sedan. Jag tror faktiskt att problemet är mer komplext än så. Utskottet har reagerat litet halvlamt och sagt att det finns anledning för Riksförsäkringsverket att uppmärksamma frågan. Vi i Ny demokrati går ett steg längre. Vi tycker att detta är synnerligen allvarligt, precis som jag antydde i mitt anförande. Det som Sverige skall bygga sin framtid på måste fungera bra. Det är därför vi vill ha en utredning.

Vidare har vi frågan om besöket på försäkringskassan. Det är givetvis glädjande att socialförsäkringsutskottet har besökt en försäkringskassa. Berith Eriksson tyckte att det var skoj att påpeka att Ny demokrati inte var med på gruppresan. Men vi brukar besöka försäkringskassor vid andra tillfällen. Vi är nära verklighetens folk. Man får kanske en annan uppfattning om försäkringskassan om man kommer dit i gruppssammanhang och försäkringskassan är beredd på att ta emot en sådan hög inrättning som socialförsäkringsutskottet. Därmed förbereder kanske försäkringskassan besöket på ett annat sätt.

Anf. 30 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Arne Janssons uttalande om försäkringskassorna var litet insinuant. De som arbetar på försäkringskassorna har väldigt mycket att göra, och det är bra om de får möjlighet att avsätta tid för att ge allsidig information om arbetet där.

Det är klart att vi också besöker olika försäkringskassor, och jag förutsätter att de andra partierna också gör det. Men jag anser att man bör annonsera sitt besök i förväg för att personalen skall ha möjlighet att avsätta tid för att ge information.

Anf. 31 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag hade först inte tänkt besvara det Berith Eriksson sade nu senast, men jag tycker att jag ändå måste göra det.

Det gläder mig att Berith Eriksson ställer upp på att vi skall tillmäta vad försäkringskassorna säger stor uppmärksamhet. Därför är det litet märkligt

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Socialförsäkring –
inriktning och an-
slag*

att Berith Eriksson inte stöder våra motioner, som bygger på hur försäkringskassorna ser på frågan om en rationalisering av systemen.

Vi kan kanske enas om att det är bra att besöka försäkringskassor både i grupp och individuellt och med förvarning och utan förvarning.

Anf. 32 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är många, kanske inte precis här i kammaren men utanför, som deltar i debatten om förändringar i våra socialförsäkringssystem. Jag tror att det är en mycket bra debatt som pågår, som kan leda till förändringar som på sikt också innebär att vi får ett socialförsäkringssystem med stabilitet även i lågkonjunkturer.

Vad vi nu upplever är ju att de system som vi har trott vara stabila visat sig inte vara det, när inte tillväxten står för det underlag som behövs för att finansiera de stora utfästelser som ges i de olika systemen.

Börje Nilsson började sitt anförande i sin vanliga lågmälda ton, men innehållet var mycket allvarligt, att vi är inne på att radera det sociala försäkringssystemet. Jag skulle nog hellre påstå att vi arbetar för fullt med att försöka reparera försäkringssystemet och behålla en stabilitet i det, innan det totalt rasar samman och inte kan nyttjas för det ändamål som det var avsett för.

Om det reparationsarbetet hade påbörjats betydligt tidigare, hade problemen sett annorlunda ut i dag. Jag tror att också Börje Nilsson kan hålla med mig om att vi har levt över våra tillgångar och tillåtit oss förmåner som vi inte haft råd till.

Börje Nilsson säger också att grundtrygghet är ingenting att satsa på. Jag vill bara peka på några saker som skulle ha gjort situationen annorlunda. Om ATP-systemet hade byggts upp efter Centerns förslag med en grundförsäkring, en avtalsförsäkring och enskilda försäkringar därpå, hade vi inte haft ett ATP-system med de stora svagheter som det har i dag, utan vi hade haft ett samröre mellan två system. Vi försöker i dag nå det samröret mellan avtalsbundna försäkringar och dem som vi får genom de avgifter som arbetsgivaren betalar in.

Förändringen av efterlevandepensioneringen innebär att vi inför ett klart grundtrygghetssystem i stället för den tidigare änkepensionen. Ingen kan säga annat än att det var ett lyckokast att vi genomförde den förändringen när det skedde. Annars skulle kostnaderna för den pensionen ha stigit dramatiskt.

Det finns även talesmän från Socialdemokraterna som förordar en förändring. Jag vill bara nämna Kjell-Olof Feldt och Bo Södersten som några som debatterar de här frågorna och som anser att det finns anledning att göra förändringar.

Jag tror att Socialdemokraterna inte vill öppna ögonen för vad vi från Centerns sida och även de andra borgerliga partierna menar med ett grundtrygghetssystem. Jag tycker att Berith Eriksson i sitt anförande berörde väldigt mycket av vad vi egentligen menar med grundtrygghet. Jag kan inte förstå att hon då skulle vara emot ett centerpartistiskt grundtrygghetssystem.

Vi har råd med en grundtrygghet. Vi måste ha råd med det. Dagens system täcker inte alla de kostnader som uppstår. I en högkonjunktur är ungefär 5 % av den svenska befolkningen helt beroende av socialbidrag. Nu ökar den

andelen av litet olika skäl, men det visar att vi i en högkonjunktur avstår från att ge grundtrygghet till en relativt stor grupp av svenska medborgare. Alla har inte fått del av den generella välfärden, om det är det Börje Nilsson tror.

Det är helt klart att arbetet är det som skall ligga till grund för en grundtrygghet. I dag har vi en lågkonjunktur med stora problem på arbetsmarknaden. Regeringen gör vad som kan göras för att skapa arbetstillfällen, för att skapa möjligheter för unga att finnas med i arbetslivet. De flesta av de åtgärderna har genomdrivits trots protester från Socialdemokraterna.

Socialdemokraterna har inte på någon punkt kunnat visa att de med sina förslag hade bemästrat dagens situation på arbetsmarknaden bättre än vad regeringen har gjort. Jag tycker att det måste man ta med i en sådan här debatt. Det är fel att försöka att få människor att tro att en socialdemokratisk politik skulle ha förändrat arbetsmarknadssituationen. Vi kan inte tillverka för lagerhållning, som man gjorde på 70-talet, när vi kom till regeringsmakten och fick ta reda på alla de stora lagren som fanns och som inte kunde omsättas.

Rehabilitering och arbetsskadeförsäkring är två stora bitar i försäkrings-systemet som Socialdemokraterna också har varit mycket dåliga på att hålla efter. Jag minns när vi i mitten av 80-talet började prata om rehabilitering och också krävde från utskottet att det skulle göras någonting. Då fanns det liksom ingen möjlighet att åstadkomma någon förändring. Detsamma gäller arbetsskadeförsäkringen.

Jag tror mig veta med bestämdhet att den ekonomiska situationen för våra socialförsäkringar hade sett betydligt annorlunda ut, om förändringar hade genomförts betydligt tidigare.

I en arbetsmarknadssituation som dagens kanske rehabilitering kräver ännu mera insatser än när vi hade en högkonjunktur, då det fanns arbeten att rehabilitera människor till.

Hur man skall gå till väga för att föra över sjuk- och arbetsskadeförsäkringarna till arbetsmarknadens parter kommer vi att få besked om under morgondagen. Jag hoppas att direktiven skall vara så breda att vi kan få en total översyn av de här försäkringssystemen.

Jag är inte alldeles övertygad om att vi skall välja den inriktning som har aviserats, att försäkringarna skall skötas av arbetsmarknadens parter. Vi har lärt oss av de erfarenheter vi har fått genom arbetslöshetsförsäkringen att en grupp då kommer att stå utanför. Vi kan inte bygga upp nya sådana system, utan de måste vara generella och robusta.

I reservation 3 tar Socialdemokraterna upp den allmänna sjukförsäkringsavgiften, och det är en debatt vi har haft tidigare i kammaren. Vi har som regel att sådana sociala avgifter skall vara avdragsgilla. Arbetsgivarna har den möjligheten, och samma system bör gälla för enskilda som betalar den här avgiften. Vi ser ingen anledning att ändra på de förhållandena. Socialdemokraterna kräver inte att man skall ta bort avdragsmöjligheten för arbetsgivarna. Om de krävt det, hade det varit konsekvent.

Socialdemokraternas syn på vårdnadsersättning gav Börje Nilsson uttryck för igen med lätt fasa i rösten. Jag tror att det finns all anledning att arbeta vidare på en reform som skulle innebära vårdnadsersättning för barnfamil-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Socialförsäkring –
inriktning och an-
slag*

jerna. Många barnfamiljer förväntar sig att få det stödet och för barnens skull få en ökad valfrihet.

I regeringkansliet finns det en arbetsgrupp som sysslar med familjepolitiken, och i regeringsförklaringen har klart avgivits ett löfte om att vårdnadsersättning under valperioden skall vara genomförd.

I reservation 6, som gäller översyn av pensionssystemet, redovisar Socialdemokraterna en något sent påkommen uppfattning. Det var ju den socialdemokratiska regeringen som skrev direktiven till den första pensionsberedningen, och Socialdemokraterna är representerade i pensionsarbetsgruppen, vars arbete befinner sig i slutskedet. Det kan väl vara lämpligt att framföra sina synpunkter i en reservation där, om man inte har fått gehör för dem hos en majoritet i pensionsarbetsgruppen.

För det kommunala bostadstillägget behövs det faktiskt ett tak. Det förslag som Socialdemokraterna för fram i reservation 9 skulle, om det genomfördes, innebära ett starkt incitament för byggsektorn att bygga betydligt dyrare bostäder än vad som är nödvändigt. Vi har sett den utvecklingen i andra sammanhang när man har släppt kontrollen för subventioner från samhällets sida. Det KBT som nu beviljas, där staten står för en större andel, anser vi vara ett väl utformat system som fyller det syfte det har. Det är bara att beklaga att hyreskostnaderna för närvarande är så höga.

Det är faktiskt så att även vi andra riksdagsledamöter befinner oss i verkligheten, Arne Jansson. Alla har en verklighet. Den ser annorlunda ut. Nydemokraterna har inte fått klart för sig att vi alla har en verklighetsbakgrund. Vi är ofta ute som enskilda på försäkringskassorna. Utskottet har tagit emot råd från försäkringskassorna. Det vet Arne Jansson helt bestämt eftersom han har funnits med vid behandlingen. Låt mig bara påminna om livrännorna.

Förslagen från Nydemokraterna har utskottet avstyrkt. Vi har inte funnit anledning att tillstyrka dem. Vi har lagt stor vikt vid den motion som kom från de tre borgerliga partierna rörande egenföretagares sjukskrivningsfrekvens. Det är allvarligt. Det beror troligtvis på arbetsmarknadssituationen. Vi har en stor grupp jordbrukare i den här gruppen. De har en mycket besvärlig situation. Det finns säkert andra saker som man kan plocka fram. Vi har i alla fall sagt att Riksförsäkringsverket skall se över detta. Vi har naturligtvis också synpunkter på andra delar av de reservationer som Nydemokraterna har.

Berith Eriksson talar i sitt anförande väldigt mycket för att en grundtrygghet skulle klara många av de problem som Vänsterpartiet anser finns i dagens socialförsäkringssystem.

Herr talman! Jag vill yrka bifall till hemställan i utskottsbetänkandet.

Anf. 33 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Allra först vill jag göra ett förtydligande beträffande yrkandet. Vi står naturligtvis bakom samtliga fyra reservationer, men vi yrkar bara bifall till den första, dvs. nr 3. Vi kommer att begära omröstning bara på den punkten. Den rör det viktigaste avsnittet.

Karin Israelsson säger att man håller på att reparera socialförsäkringarna. Det sker genom de nedskärningar som enbart drabbar arbetslösa, sjuka, osv.

Vi menar att det är en orättvis väg att gå. Det viktigaste är att göra försäkringarna effektiva och att hävda arbetslinjen, förebyggande arbetsmiljöåtgärder och rehabilitering. Det är där vi kan göra mycket stora besparingar.

Man kan säga att socialförsäkringarna har haft en mycket hållbar och stabil ekonomi. Det är under de senare åren som vissa av dem har haft underskott. I dag har ju sjukförsäkringen ett överskott på 10 miljarder. Arbetskadeförsäkringen har fått ett underskott till följd av en dålig arbetsmiljö. Därför är det viktigt med förebyggande insatser.

Tre fjärdedelar av budgetunderskottet beror på arbetslösheten och ersättningen i arbetslöshetsförsäkringen, Karin Israelsson. Vi befinner oss i en lågkonjunktur. Men den lågkonjunkturen har också förstärkts genom den ekonomiska politik som regeringen för, genom en alltför slapp konjunkturpolitik. På det sättet har man förstärkt lågkonjunkturen.

Nu sker en viss förändring. Det pågår ett beredningsarbete. Man skall ta fram en ny försäkringsmodell för sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. Såvitt jag vet har det förslaget inte kommit från Centern. Det fanns ju med i uppgörelsen. Det var vi som lanserade den modellen. Det visar ju vårt intresse att verkligen skapa hållbara försäkringsformer för framtiden.

Karin Israelsson förfäktar grundtryggheten som leder till ett helt annat system. Den inkomsttrygghet som vi har i dag är en rättvisefråga framför allt för LO-anslutna. Det är en rättvisefråga mellan LO-anslutna och tjänstemän. Tjänstemännen hade tidigare olika förmåner i sina avtal. Inkomsttryggheten är väl förankrad i det svenska samhället. Det är också uppbyggt på ett rättvist sätt.

Beträffande familjepolitiken sade Karin Israelsson att man arbetar vidare med en vårdnadsersättning. Det är ganska fantastiskt att man i ett läge med ett stort underskott i budgeten arbetar med nya reformer. Min fråga är då: Hur skall det finansieras? Det pågår tydligen en viss diskussion i regeringen. Det kunde vi se i massmedierna i går kväll. Men hur skall det finansieras i ett läge när vi har ett mycket stort budgetunderskott?

Anf. 34 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Börje Nilsson tycker att jag reparerar socialförsäkringarna. Det kan väl kanske äga sin riktighet. Det är alltid svårare att reparera när förfallet har pågått under en längre tid. Då blir också åtgärderna ganska radikala. Ibland tvingas man ju att riva hela bygget för att få något som är bättre. Man kan kanske tycka ibland att det är något som vi skulle göra för att börja om från början och hitta ett system som är av en bättre kvalitet än de som vi har i dag.

Det är helt klart att vi måste se över förmånerna. När man ser hur förmånerna kan styra efterfrågan och kanske också göra det möjligt att utnyttja förmånerna på ett sätt som inte var tänkt när de tillkom, finns det all anledning att göra den här översynen. Socialdemokraterna har ju också varit med om en del av de ingrepp som har gjorts. De kan alltså inte franhända sig ansvaret för detta reparationsarbete.

En typisk åtgärd som skulle kunna ha genomförts betydligt tidigare är införandet av sjuklönen. Det gav ju faktiskt effekter av den art som Börje Nilsson efterfrågar. Arbetsgivaren får ett ökat ansvar för sin arbetsplats och för

sin arbetstagare och efterfrågar vad som är orsak till att han eller hon inte kommer till sitt arbetsställe. Arbetsgivaren kan då vidta åtgärder som gör det möjligt att arbeta under något andra förutsättningar och inte behöva sjukskriva sig. Det finns många sådana goda exempel som kommit fram genom att sjuklönen infördes.

Försäkringskassans roll i rehabiliteringsarbetet har också inneburit besparingar i försäkringssystemet. Det är just det sambandet mellan den som beviljar en förmån och den som utbetalar en förmån som har efterlysts i de nuvarande försäkringssystemen.

När det gäller arbetsskadeförsäkringen finns det väldigt mycket mer att göra. Min förhoppning är att det arbetet skall kunna innebära att vi får en arbetsskadeförsäkring som ger en ersättning till den som är berättigad till det och att det inte skall finnas ett skymningsland mellan arbetssjukdom och annan sjukdom. Det är ett rimligt krav.

Vi får se vad den utredning som skall tillsättas rörande arbetsskade- och sjukförsäkringen kan åstadkomma. Det blir naturligtvis ett gigantiskt arbete. Men det finns redan en lång rad utredningsmaterial som man kan ta till sig. Jag tror inte att Socialdemokraternas förslag, som presenterades under natten, var det allra mest övertänkta, men min förhoppning är att det kommittédirektiv som kommer skall kunna vidga detta så pass att det ger möjligheter till en annan vinkling.

Inkomsttrygghet är ett nytt ord som Börje Nilsson använder sig av. Inkomstbortfallsprincip är annars det vanliga. Det kan kanske tolkas som en förändrad inställning.

Anf. 35 BÖRJE NILSSON (s) replik:

Herr talman! Karin Israelsson säger att man först nu reparerar socialförsäkringarna och att man är i färd med detta i regeringen. Det är naturligtvis en ideologisk fråga. Man gör ensidiga nedskärningar som drabbar vissa grupper. Det är klart att vi har stora underskott, men de måste ändå bäras på ett rättvist sätt.

Jag bestrider på det bestämdaste att socialförsäkringarna är under förfall. De fungerar mycket väl. Vi måste göra dem mer stabila och hållfasta i framtiden. Det är jag medveten om. Karin Israelsson riktar kritik mot socialförsäkringarna därför att hon inte är tilltalad av den modell som finns i dag med en inkomsttrygghetsbortfallsprincip. Hon förfäktar ett helt annat system med grundtrygghet. Det är där Karin Israelssons kritik finns.

Det finns tack och lov inte någon enighet inom regeringen om detta. Det som kommer att utredas inför en ny försäkringsmodell är inte grundtryggheten, utan det måste vara en inkomstbortfallsprincip.

Socialförsäkringarna utgör ett mycket omfattande system. Jag hävdar att vi mycket aktivt deltar i det förändringsarbete som alltid måste ske för att hävda socialförsäkringarna och för att få dem att fungera bättre.

Anf. 36 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Reparationer av socialförsäkringen har alltid skett i form av ett lappverk. Det är detta som vi något lider av i dag. Man kan se på föräldra-

försäkringen och alla de saker som man har låtit bygga in i föräldraförsäkringen, som ju egentligen inte är någon försäkring.

I de förändringar som regeringen har föreslagit och som riksdagen bestämt har det funnits med ett skydd för de sämst ställda för att de skall klara den försörjningssituation som de har. Det finns alltid en sådan grupp i samhället. Den analys som man nu gjort visar på att det kanske inte är just dem som vi vanligtvis talar om som de sämst ställda som har fått en försämrad ekonomi, utan det kan vara barnfamiljer som i olika situationer har drabbats av försämringar. Arbetslösheten spelar naturligtvis en stor roll i ett sådant sammanhang.

Vi har den här gången fått ett nytt begrepp – trygghet i form av en inkomstbortfallsprincip. Man har då inte glömt någonting. Det är helt klart att det finns en trygghet i en inkomst. Den måste man leva vidare med. I en grundtrygghetsmodell som vi just nu diskuterar finns en basnivå som en grundtrygghetsnivå. Den är till en del beroende på inkomstens storlek. Det är fråga om ett avtalsenligt inkomstbortfall. Därutöver finns ett avtalsbundet system, där man kan ha en privat försäkring eller liknande.

Vi saknar i dag ett samband med de ersättningar som tillkommer från de avtalsförsäkringar som finns på alla arbetsplatser. Man kan i vissa situationer bli mer än hundra procentigt kompenserad. Vi läste för några dagar sedan i Dagens Nyheter om att man skulle ta ut sin pension vid 60 års ålder om man hade den möjligheten, eftersom det var ekonomiskt mer gynnsamt än om man arbetade fram till 65 års ålder.

Det är inte bra att det finns sådana delar i systemet. Man skall inte få en ekonomisk fördel av att vara smart och kunna räkna ut hur systemet bäst skall utnyttjas. Det är det vi vill komma bort ifrån med ett grundtrygghetssystem som ger en bastrygghet. Man får där också själv vara med att ansvara för de övriga delarna i detta.

Jag vill försäkra Börje Nilsson att Centerpartiets krav på rättvisa och ett skydd för de sämst ställda finns kvar i vårt grundtrygghetssystem.

Anf. 37 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det gläder mig att Karin Israelsson reagerade på åtminstone två av mina punkter. Det är också mycket frapperande att Berith Eriksson reagerade så spontant på det jag sade om att besöka en försäkringskassa. Sedan reagerade Karin Israelsson lika spontant på detta. Jag undrar om det är det dåliga samvetet som gör sig påmint eller något annat.

Men det var inte detta som jag vill komma fram till. Det som jag tyckte var kul men också litet skrämmande var Karin Israelssons reaktion på trepartimotionen Sf283 beträffande längden på småföretagarnas sjukfrånvaro. Den är skriven av representanter från Centern, Moderaterna och kds. Om Karin Israelsson nu ser så allvarligt på detta, varför reagerade hon då inte i utskottet på så sätt att hon reserverade sig till förmån för motionen? Hon borde ha sagt att detta var en viktig fråga och stött oss i Ny demokrati. Hon borde ha sagt: Detta måste vi se över. Vi skall bygga Sveriges välfärd, framtid, etc. på småföretagare och innovatörer. Detta är mycket allvarligt.

Jag hoppas att denna trepartimotion är förankrad inom partierna så att det vid kommande votering blir ett bifall och att alla partier stödjer förslaget

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Socialförsäkring –
inriktning och anslag*

och säger: Detta skall vi genomföra. Om Karin Israelsson hade sett så allvarligt på denna fråga, borde hon ha agerat litet hårdare i utskottet och sett till att det gjorts ett tillkännagivande till regeringen i stället för, som jag upplever det, en tandlös skrivning.

Anf. 38 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Arne Jansson är ny i riksdagen. Jag kan förstå att det är spännande att redovisa hur man arbetar som politiker. Men jag tror inte att det är någon nyhet för oss som suttit länge i riksdagen att titta på de verksamhetsområden som man har ett ansvar för. Det ingår som en naturlig del, och vi talar därför inte alltid om det i debatten.

Den motion som väckts av bl.a. en partikamrat till mig, Marianne Andersson, tar inte utskottet med en klackspark. Utskottet inser tvärtom allvaret i detta. Men det finns ett regelsystem som skall fånga upp sådana saker. Försäkringskassorna har ett rehabiliteringsansvar. I det fall man är egenföretagare har man ju också en kanske något annorlunda inställning till ett sådant rehabiliteringsarbete. Det är kanske heller inte så enkelt att klara av ett sådant rehabiliteringsarbete.

Även i primärvården finns ett ansvar. På många ställen finns det ett nära samarbete mellan försäkringskassor, primärvård, arbetsförmedling och andra instanser som har ett intresse att se till att människor snabbt kommer tillbaka. Men den arbetsmarknad som vi har i dag kan avspegla sig i statistiken på det sätt som den nu gör.

Jag tycker inte att vi tar detta med en klackspark. Också riksförsäkringsverket har ett ansvar. Utskottet skriver att vi förutsätter att man från Riksförsäkringsverket särskilt skall uppmärksamma dessa skillnader. Det läser man, och det är ett budskap som är så klart som något. Jag vill påstå att denna motion har blivit mycket positivt behandlad med den skrivningen. Motionen är inte tillstrykt, men den har behandlats mycket positivt och givits en positiv skrivning.

Anf. 39 ARNE JANSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det stämmer att jag är ny i riksdagen, Karin Israelsson. Bland det första som jag fick lära mig var vad det innebar när utskotten behandlade motioner positivt. Antingen blev en motion tillstyrkt eller också avstyrkt. Sedan fanns det någonting som hette positiv skrivning. När vi i Ny demokrati väckte motioner som var mycket bra – de var så bra att man måste säga nej till dem – sade man: Lugn, ni har fått en positiv skrivning. Då skulle vi vara nöjda, sätta oss ner, osv.

Om vi återgår till frågan om ökad frånvaro på grund av sjukdom hos småföretagarna har detta skett under fem år. Det är inte någonting som har skett under fjolåret och nu. Det är fråga om fem år. Man har konstaterat fakta – detta är vad som händer. Då måste man göra någonting. Man kan inte bara hänvisa till att myndigheterna har ett eget ansvar för att detta rättas till.

Hur länge skall vi vänta? Skall vi vänta tio år och sedan göra en skrivning till där vi säger att riksdagen uppmärksammat frågan och skall titta litet på den? Har det gått fem år och ingenting har gjorts är det dags att säga: Gör

någonting nu! Titta inte på frågan och följ upp den, utan gör någonting, agera!

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Socialförsäkring –
inriktning och an-
slag*

Anf. 40 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det är något annorlunda att arbeta i riksdagen än att arbeta som kommunalpolitiker. Då kanske man kan göra som Arne Jansson säger, dvs. att göra någonting direkt och göra det nu. Man har på basplanet möjlighet att göra detta. Här arbetar vi genom verk och styrelser, och vi har fullt förtroende för deras sätt att arbeta.

Med skrivningen i utskottsbetänkandet antar vi att Riksförsäkringsverket tar frågan på allvar och att man kommer med en analys av läget och kanske också med förslag till hur man skulle kunna lösa problemen i den uppkomna situationen. De har troligtvis mycket fler orsaker än dem vi har berört här. Den analysen måste ske, och kompetensen finns i Riksförsäkringsverket.

Förste vice talmannen anmälde att Arne Jansson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 41 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag vill ställa en fråga till Karin Israelsson. Alla nedskärningar inom socialförsäkringssystemet som majoriteten i denna kammare har fattat beslut om har inneburit att grundtryggheten har urholkats. Man kan som exempel ta pensionärer med låg eller ingen ATP. Varför driver inte Centerpartiet de krav som man hade i valrörelsen?

Det har skett nedskärningar i sjuk- och arbetsskadeförsäkringen. De sker över hela linjen i stället för att man sänker taken. Det innebär naturligtvis att det finns en god grundtrygghet kvar för medel- och höginkomsttagare. Men grundtryggheten blir mycket urholkad för låginkomsttagarna. De hamnar i uppenbara svårigheter.

Andra nedskärningar, t.ex. i arbetslöshetsersättningen, flyttar över kostnader till kommuner i form av socialbidrag. Dessa pengar skulle dessa människor ha varit tvungna att handla för. Det hade inneburit att efterfrågan i samhället blivit större. Karin Israelsson gör ju här kopplingar till den totala ekonomin.

Dessa nedskärningar innebär också en omfördelning. Efterfrågan i samhället minskar, och därmed ökar arbetslösheten. Det har i denna politik hela tiden handlat om omfördelning. De som får de största nedskärningarna är de som har de minsta möjligheterna att skära ner.

Anf. 42 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det är alldeles riktigt att också vi i regeringspartierna känner en oro inför de nedskärningar som vi tvingas att göra. Vi försöker också att hitta skyddssystem som skall innebära att den som har en mycket svag ekonomisk situation inte skall drabbas ytterligare.

Det är naturligtvis mycket svårt att klara av detta generellt. Jag tror inte att det finns något system i världen som har gjort detta. Det finns i alla länder en grupp som man har svårt att ge ett konstant stöd. Det är bl.a. i skenet av

detta som en grundtrygghetsreform behövs som skulle kunna klara av denna problematik.

När det gäller Centerns vallöfte om en grundpension arbetar Pensionsarbetsgruppen med dessa frågor. Där finns en representant som för fram vårt förslag i gruppen och försöker få med det i ett slutligt förslag. Det är inte säkert att han kan lyckas med det.

Centerpartiet har möjligheter att i regeringen påverka utformningen av regeringens besparingsförslag. Vi har inte varit ensamma i regeringen om sådana propåer. Man kan se på frågan om den differentierade momsen, där livsmedlen skall ha en något lägre beskattning. Det är ett sätt att indirekt ge ett stöd till en svag grupp.

Ett problem har varit den skattereform som genomfördes. Vi fick inte den tillväxt som den var byggd på. Det har raserat mycket av det system som funnits förut. Det har inneburit påfrestningar i en lågkonjunktur.

När det gäller stöd till låginkomsttagare bland pensionärerna har pensionstillskottet höjts. Det finns särskilda skatteregler. Det finns kommunalt bostadstillägg och det särskilda kommunala bostadstillägget som skall försöka ge denna grupp en situation som är möjlig att leva med.

Det har alltid funnits en grupp av f.d. deltidsarbetande kvinnor, eller kvinnor som inte haft eget yrkesarbete, vilka haft en mycket svag situation. Det är inte något nytt som uppkommit under de senare åren, utan den gruppen har alltid funnits. Jag tror inte att deras situation försämrats jämfört med hur den har varit tidigare. Regeringen har genom olika inslag i de förslag som har genomförts försökt att skydda de sämst ställda.

Anf. 43 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag tänker inte gå in på hela det spektrum av detaljer som Karin Israelsson här redogjorde för. De sakerna tas ju upp gång på gång, framför allt inom de områden där frågorna hör hemma. Det gäller då skatter och finansiering.

Det går, Karin Israelsson, att bygga ett system som innebär att man bättre lyckas skydda låginkomsttagarna. I stället för att göra nedskärningar även för dem som har de lägsta inkomsterna kan man nämligen sänka taket i systemet, vilket vi i Vänsterpartiet föreslår i vår motion i detta sammanhang.

Anf. 44 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Jag måste säga att det nog är nödvändigt att ha en helhetsbild. Det går inte att plocka ut delar ur ett system och peka på att just en viss del är avgörande. Det finns ju en helhetssyn också beträffande frågan om hur ekonomin för de enskilda ser ut. Analyser görs med jämna mellanrum, vilket jag tror är helt nödvändigt. Även om vi i detta sammanhang inte skall behandla skatterna måste jag framhålla att de har stor betydelse i sammanhanget.

Det är väl lätt för Berith Eriksson, som har oanade ekonomiska resurser, att tillåta sig att behålla de system som finns i dag och att anse att de är bäst och i alla avseenden rättvisande. Men har man ett ansvar för framtiden och för en uthållighet i systemet, måste insikten finnas att förändringar måste

göras för att det hela skall vara hållbart. Man kan inte bara låta det rulla vidare och säga nej därför att det är populistiskt.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Förste vice talmannen anmälde att Berith Eriksson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

*Socialförsäkring –
inriktning och an-
slag*

Anf. 45 ULRICA MESSING (s):

Herr talman! Föräldraförsäkringen är nog ett av våra allra mest uppskattade försäkringssystem – kanske framför allt bland tjejer, som fortfarande är de som mest använder sig av försäkringen.

Genom föräldraförsäkringen får alla, oavsett varifrån man kommer, möjlighet att under tolv månader vara hemma med sina barn – en del med en ersättning motsvarande 90 % av den vanliga inkomsten, andra med en ersättning om 60 kr om dagen, i alla fall än så länge. Men detta är inte riktigt rättvist. Vad jag tycker att vi i framtiden borde se över något är hur vi kan garantera en mer rättvis och lika inkomst för alla som är hemma med sina barn.

Föräldraförsäkringen utgår i dag från vårdnadshavaren, och vårdnadshavare är allra oftast mamman. Om familjen så vill, kan pappan också stå som vårdnadshavare – även om man inte är gift.

När det gäller både föräldraförsäkringen och de dagar som ger ersättning för vård av sjukt barn utgår man från att det är mamman i första hand – men det kan också vara pappan, om mamman väljer att överlåta dagar – som stannar hemma med barnet.

I en familj där mamman och pappan lever tillsammans fungerar detta ganska bra. I familjer med nya sammanboende partner fungerar det mindre bra. För ensamstående mammor och pappor fungerar det inte alls. De har ingen sammanboende att överlåta dagar till.

De regler som nu finns i fråga om föräldraförsäkringen och dagarna för vård av sjukt barn har varit i funktion under ganska lång tid. Men den verklighet som allt fler av dagens familjer lever i och de problem som de brottas med stämmer inte alltid överens med förutsättningarna bakom reglerna.

Allt fler barn växer upp med ensamstående föräldrar, med nära anhöriga långt borta och med nya familjebilder framför sig. Alla kan vi naturligtvis tycka vad vi vill om det, men vi kan inte bortse från att det är så här det fungerar.

För många av dagens familjer skulle därför möjligheten att få överlåta dagar från föräldraförsäkringen och från ersättningen för vård av sjukt barn till någon annan vuxen innebära stora möjligheter till flexibilitet och enklare lösningar.

Om ensamstående mammor eller pappor kunde låta farmor, mormor eller bästa vännen stanna hemma med barnet i stället för att någon av de här föräldrarna varje gång gör det, skulle de få mycket större möjligheter till avlastning och planering. Samma sak gäller familjer med två föräldrar.

Men med de problem som dessutom finns i dag och som har med den stora arbetslösheten att göra är detta också en ekonomisk fråga.

Jag är övertygad om att varje förälder själv är suverän att planera hur enskilda dagar i både föräldraförsäkringen och ersättningen för vård av sjukt

barn bäst kan passa i resp. familj. Ibland skulle det kunna rädda föräldrarna från att hamna i knipa på arbetet. Ibland skulle det kunna innebära att andra vuxna får möjlighet att vara med barnet i stället för att bara mamman och pappan är det.

Jag tycker att vi borde släppa mera på familjernas möjligheter att själva styra sina dagar och låta föräldrarna fördela dessa på det sätt som passar dem bäst. Jag är övertygad om att det skulle uppskattas av många. Det skulle innebära att barnen inte kom i kläm. Som förälder är man ju naturligtvis väldigt mån om att det är någon som man känner för och någon som man litar på som är med barnet. Det är självklart.

Om vi dessutom utgår från dagens system, som innebär att det i stort sett är mamman som måste överlåta dagar till någon annan genom sin fullmakt – det kanske t.o.m. skall vara mammans inkomst som räknas vid överlåtandet av dagar – förstår jag inte att det skulle leda till en större administration eller högre kostnader i försäkringssystemet.

Det skall vara upp till föräldrarna att själva bestämma fördelningen av sina dagar, oavsett hur familjebildningen ser ut och oavsett hur föräldrarna lever. Jag tror att de allra flesta kommer att utgå från familjens och barnens bästa.

Anf. 46 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Ulrica Messings inledning var intressant. Den skulle lika väl kunna vara hämtad från ett av mina många anföranden om familjepolitiken, med tanke på orättvisan när det gäller de olika inkomstslagen och garantinivån på 60 kr. Jag kan inte sticka under stol med att vi i Centerpartiet under ett antal år har försökt att få till stånd en höjning.

För dagen är det kanske inte riktigt aktuellt. Men jag tror att det finns anledning att se över föräldraförsäkringen även från den här synpunkten. Vi får väl se vad som händer här i framtiden.

Vårdnadsersättningen är ju ett sätt att värdera arbetet lika. 60-kronan var Centerpartiets bidrag när det gällde att åstadkomma en förändring och en lika värdering av vårdinsatsen 1980/81, då den genomfördes. Den gäller för tre månader. Den här tanken har alltså funnits tidigare.

När det gäller detta med att överlåta föräldraförsäkringen kan jag säga att jag förstår föräldrarnas uppfattning. Särskilt gäller det ensamstående föräldrar som har barn som kanske ofta drabbas av sjukdomar och som upplever att man på arbetsplatsen kanske inte ser med största välvilja att den unga kvinnan – som det oftast är fråga om – är borta från sitt arbete.

Vi i utskottet har, med stöd av Riksförsäkringsverkets utredning, inte funnit det vara möjligt att i dag förändra det här begreppet. Man får en helt annan försäkring då – en sorts barntillsynsförsäkring – och något sådant är vi inte beredda att införa. Vi känner ju heller inte helt till vad konsekvenserna av detta skulle bli.

I stället har vi en väldigt generös, tillfällig föräldrapenning när det gäller vård av sjukt barn. Den kan utgå i ända upp till 120 dagar om så krävs – i varje fall i 60 dagar per barn och år.

Naturligvis kan det finnas önskemål om ytterligare förändringar. Men för dagen är vi inte beredda att göra sådana förändringar i föräldraförsäkringen, vilken redan är en mycket komplicerad form att administrera för Försäk-

ringskassan. Föreslagna åtgärder skulle ytterligare komplicera den handläggningen och också fördyra hela försäkringen.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anf. 47 ULRICA MESSING (s) replik:

Herr talman! Jag tror inte att vi genom att mjuka upp reglerna om vem som skall vara hemma för att t.ex. ta hand om ett sjukt barn skapar ett system som på något vis får oanade konsekvenser. Jag tror nämligen att de allra flesta föräldrar, så långt det är möjligt, själva vill vara hemma med barnen. Men det finns tillfällen då det är nästan omöjligt, då detta ställer till stora problem. Därför tror jag inte riktigt att Riksförsäkringsverkets beräkningar alltid stämmer helt och hållet. De bygger ju på att systemet alltid skall användas fullt ut. Men det tror jag inte blir fallet.

*Socialförsäkring –
inriktning och an-
slag*

Anf. 48 KARIN ISRAELSSON (c) replik:

Herr talman! Det kan vara riktigt att det är svårt att göra sådana här beräkningar, som naturligtvis bygger på antaganden. De kostnader som anförs här kan lika gärna bli betydligt högre.

Vad som saknas i debatten är kommunens ansvar. Tidigare fanns ju s.k. barnsamariter. Men många kommuner använder sig i dag av hemsamaritkåren – den personal som finns inom den öppna servicen för hjälp åt äldre – för att klara tillfälliga bekymmer som föräldrarna har.

Jag är fullt medveten om att kommunerna i nedskärningstider kanske drar ned på den möjligheten. Jag tror att man i kommunen bör agera för att hitta en stödform som man också i de här fallen kan använda sig av. Det är möjligt att det inte är det som man direkt borde använda sig av. Men det är bra om det finns någon form av skyddssystem för de unga ensamstående föräldrarna som ju har en mycket påfrestande situation.

Anf. 49 ULRICA MESSING (s) replik:

Herr talman! Karin Israelsson nämner det här med hemsamaritkår, som finns in en del kommuner. Jag är medveten om den verksamheten, och jag tror att den är bra. Men i en del andra kommuner har man löst det på andra sätt för att avlasta familjer – oavsett om man är ensamstående eller ingår i en tvåpartsfamilj.

Som enskild förälder – om jag går till mig själv – är jag emellertid inte beredd att lämna mitt barn till en person som jag inte känner, en person som mitt barn aldrig har varit i kontakt med. Jag vet också att den frågan i dag i många kommuner lyfts fram av föräldrar.

Hemsamaritkåren fungerar bra för de familjer som har regelbunden kontakt med kåren. Men vid de enstaka tillfällen då man får sådana problem att man skulle behöva anlita en nära anhörig, som farmor eller mormor, för att få hjälp med avlastningen vid sjukdom – det gäller även vid utnyttjande av föräldraförsäkringen på annat sätt – tror jag inte att kåren alltid är lämpligast. Jag tror att det skulle vara mycket lättare om reglerna kunde mjukas upp så att familjen själv, vid enstaka tillfällen, kunde överlåta rätten till dessa dagar, framför allt med tanke på ensamstående föräldrar, oftast unga tjejer, som är hårt utsatta.

Förste vice talmannen anmälde att Karin Israelsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 50 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag börjar känna mig som en raspig gammal skiva. I denna talarstol har jag vid flera tillfällen tagit upp regler i våra system och lagar som diskriminerar homosexuella.

Återigen har vi här ett utskottsbetänkande där man viftar bort en fråga som i allra högsta grad rör just homosexuella par med barn. Vad är då felaktigt? I dag kan en förälder, med hemmaboende barn, som är sammanboende med en person av annat kön överlåta rätten till sina dagar med tillfällig föräldrapenning till den personen. Om man som förälder, med hemmaboende barn, bor tillsammans med person av samma kön, får man inte göra det.

Jag skulle vilja ställa en fråga till utskottets ledamöter – oavsett partifärg. Är det rimligt att göra en sådan åtskillnad? Hur stämmer det överens med det uttalande som riksdagen gjorde att den homosexuella samlevnadsformen är en fullt acceptabel och från samhällets synpunkt godtagbar form för samlevnad?

Man kan också diskutera vilka lösningar som är tänkbara. Den "lilla" lösningen skulle kunna vara att utskottet säger: Det här är en orimlig diskriminering av homosexuella när det gäller deras behov av att kunna lösa omvårdnadsfrågan vid barns sjukdom och att man föreslår en ändring genom att ta bort orden "under äktenskapsliknande former" vid en formulering.

Den "stora" lösningen, som Ulrica Messing tar upp i sitt anförande ger alla föräldrar en större möjlighet att välja vem som skall vara hemma när barnet är sjukt och man själv inte kan stanna hemma. Den lösningen vore i slutändan, tycker jag, den allra bästa.

Mot den s.k. lilla lösningen har jag inte kunnat hitta några allvarliga invändningar, t.ex. att det skulle vara stora kostnader förknippade med denna. Jag tycker att det här är en rättvisefråga, och jag är förvånad över att utskottet i princip bara har viftat bort frågan. Det vore därför mycket intressant att få ett svar från utskottsledamöterna.

I utskottets betänkande sägs det att Riksförsäkringsverket räknat fram att det skulle kosta mellan 105 till 110 miljoner kronor. Precis som Ulrica Messing, ifrågasätter jag starkt den siffran. Det skulle bygga på att föräldrar, med det nuvarande systemet, inte skulle vara hemma med sina barn när de är sjuka. Jag tror inte att så är fallet, därför att föräldrar ofta inte kan göra det valet i dag. Siffran är alltså en oerhört osäker sådan. Det skulle vara intressant om en myndighet kunde göra en djupdykning på det här området för att exempelvis utröna hur ofta man kan finna personer som gratis tar hand om barn i dag. Det är nämligen däri som skillnaden i kostnader skulle ligga.

I utskottets betänkande sägs det att man inte vill behandla frågan om de homosexuella på grund av att en utredning arbetar med partnerskapsfrågan. Jag har tidigare betecknat den utredningen som en soptunna. Alla frågor i denna kammare som berör homosexuella hänvisas till denna utredning, trots att direktiven för utredningen inte är sådana och trots att den här typen av frågor på ett antal områden inte heller berörs.

Låt mig ta ett exempel för att visa att den hänvisning som utskottet gör inte är helt rätt. Det gäller de homosexuella par som inte har för avsikt att registrera sitt partnerskap – om vi nu får registrerat partnerskap för homosexuella – men som bara vill bo samman. Någon av dem har dessutom ett barn. Frågor i och med det kommer inte att lösas. Jag gör då återkoppling till det som jag sagt tidigare. Är det rimligt att en ensamstående förälder, som bor tillsammans med person av annat kön kan överlåta rätten till sin tillfälliga föräldrapenning till denna person, medan en ensamstående förälder som bor tillsammans med person av samma kön inte kan det? Jag ser inte vad som är rim och reson i det resonemanget, och jag väntar med spänning på svaret från utskottets ledamöter.

Anf. 51 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag vill meddela att jag och Vänsterpartiet också står bakom den motion som är väckt med anledning av detta. Det här är ju en politisk och inte en ekonomisk fråga.

Anf. 52 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag tänker svara på Kent Carlssons fråga. I vad mån svaret kommer att gillas, vågar jag inte yttra mig om.

Motionen är ju inte ny, och man kan, som Kent Carlsson gör, tycka att till Parterskapsutredningen slängs allt. Men vi har den praxisen här i riksdagen, att när en utredning pågår företar man sig i utskotten inte gärna några förändringar av den lag som styr olika verksamheter. Man avvaktar i stället aktuell utredning. Vi har också fått oss tillkännagivet att regler för socialförsäkringslagstiftning också skall undersökas i samband med Partnerskapsutredningen, vilket alltså har legat till grund för att vi inte tagit några andra initiativ i den här frågan.

Det kan också vara så, att man i den tidigare lagskrivningen inte beaktat detta på grund av att man när dessa lagar skrevs inte hade en tanke på att en sådan situation skulle kunna uppstå. Jag vet inte när Partnerskapsutredningen tänker presentera sitt förslag – tidpunkten har ju skjutits fram. Men det finns all anledning att studera förslaget för att se om man tar upp den här frågan.

Vi har förutsatt att de motioner som väcks i riksdagen med anledning av de homosexuellas situation går till utredningen för beaktande. Därför har vi i utskottet med de skrivningar som är gjorda avstyrkt motionen.

Skälen till barntillsynsförsäkringen, som skulle bli en förändrad version av föräldraförsäkringen, är desamma som jag anförde när jag replikerade Ulrica Messing.

Anf. 53 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Det är klart att jag inte är nöjd med svaret.

När det gäller formfrågan säger Karin Israelsson att så länge sittande utredning pågår gör vi i riksdagen ingenting åt den. Jag brukar ta ett exempel som motbevisar ett sådant talesätt.

För ungefär 1,5 månader sedan beslutade denna riksdag – trots att en utredning pågår angående straffsystemet – att förändra den villkorliga frigiv-

ningen från våra fängelser. Det var en liten nätt reform som kostar skattebetalarna ett belopp i storleksordningen 215 miljoner kronor. Då fanns det pengar. Man struntade också i att det pågick en utredning. Men när det, som i den här frågan, i princip inte kostar någonting och det är tveksamt om den utredning som man hänvisar till ens skall beakta frågan, kryper man bakom utredningen.

Jag skulle vilja höra från Karin Israelsson om det i denna sakfråga är rimligt att göra denna åtskillnad mellan ensamstående heterosexuella föräldrar med sambo och ensamstående homosexuella föräldrar med sambo.

Den förändringen skulle socialförsäkringsutskottet ha kunnat göra. Det är det jag kallar den lilla lösningen. Den kostar i princip ingenting; det är en ytterst liten summa som skulle kunna drabba skattebetalarna.

Det är principiellt viktigt att utgå från det uttalande som riksdagen har gjort, dvs. att vi accepterar den här samlevnadsformen och därmed inte skall godta någon diskriminering. Vi har t.o.m. i kammaren antagit en antidiskrimineringslag för ett par år sedan.

Jag vill gärna veta vilken syn Karin Israelsson har i principfrågan. Det skulle givetvis också vara intressant att höra vad de andra partierna tycker.

Anf. 54 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Lagens begränsningar har tillkommit för att inte alltför många skall kunna få del av de här förmånerna. Det är ett begränsningssystem, som också finns i många andra av socialförsäkringslagarna, när det gäller att ta del av ersättningar. Det är alltså en begränsad grupp som kan få del av ersättningarna. Det är samma system för barnbidraget, som går till vårdnadshavaren.

Om man börjar röra i systemet vet man inte vilka effekter det får. Det är det som har legat bakom utskottets skrivning att frågan behöver utredas i ett vidare perspektiv, när en grundregel skall ändras i socialförsäkringssystemet. Det handlar om vem som skall vara mottagare av olika ersättningar och förmåner. Det är inte helt enkelt.

Jag kan förstå att man i det enskilda fallet tycker att det är mycket märkligt att en sådan här förändring inte görs. Vi har också ambitionen att inte försvåra administrationen av de här försäkringarna. Det måste finnas ett klart och entydigt regelverk, så att rätt förmån går till rätt mottagare.

Jag kan också förstå att man tycker att vi är mycket byråkratiska som inte vill göra en förändring i just det här enskilda fallet, som kan verka behjärtansvärt.

Vi tror samtidigt att det kan vara en fördel om Partnerskapsutredningen – och även riksdagen, i samband med ett eventuellt beslut i framtiden – klarlägger sin syn på hur ett homosexuellt förhållande skall bedömas. I sambolagen har man kunnat rätta till en del av de bekymmer som tidigare fanns. Men det kan alltid finnas förhållanden mellan människor som det är svårt att lagreglera, eftersom det kräver förändringar i systemen som inte var tänkta.

Anf. 55 KENT CARLSSON (s):

Herr talman! Jag inser att den stora lösningen – dvs. att ge föräldrar, par eller ensamstående, full rätt att fritt överlåta ersättning till i princip vem som

helst – kan leda till kostnader och merarbete och att det noggrant måste utredas hur ett sådant system skall utformas. Jag tror inte att kostnaden skulle bli överdrivet stor. I princip finns den kostnaden redan i dag, genom att vi tvingar in framför allt ensamstående föräldrar i en situation där de bara kan välja att själva stanna hemma för vård av barn.

När det gäller den lilla lösningen tror jag uppriktigt sagt inte på Karin Israelssons argument. Det är ett grötargument, som går ut på att minsta lilla förändring skulle innebära mycket krångel och medföra andra krav. Det är ett argument som man tar fram när man inte har något annat.

Jag skulle kunna förstå detta, om en heterosexuell ensamstående förälder inte hade möjlighet att överlåta rätten till ersättning till sambon, dvs. om villkoren var likvärdiga mellan den ensamstående heterosexuelle och den ensamstående homosexuelle. Så är det inte i dag, utan det görs en mycket tydlig åtskillnad. Vi ger större möjlighet för den heterosexuella mamman eller pappan som bor tillsammans med en person av ett annat kön än för den förälder som är homosexuell och bor tillsammans med en person av samma kön.

Den här åtskillnaden mellan olika samlevnadsformer är rent diskriminerande. Jag kan inte se varför man inte skulle kunna göra en förändring i lagstiftningen i dag. Det handlar om en ytterst liten grupp, men det är oerhört viktigt principiellt sett.

Slutligen vill jag ta upp frågan om Partnerskapsutredningen. Jag har kallat den för soptunnan, därför att vi hänvisar i princip allt dit. Dess främsta uppgift är att utreda om det skall införas en partnerskapslag, ungefär på samma sätt som äktenskapslagstiftningen för heterosexuella.

Precis som bland heterosexuella kommer det att finnas en oerhört stor grupp homosexuella som bara sammanbor. De kommer att finnas även om vi får en partnerskapslag. Jag vet inte om vi får en sådan, då det har varit sådana fördröjningar.

Det här är alltså inte en fråga för Partnerskapsutredningen. Det är snarare en fråga för riksdagen att ta ställning till här och nu. Det handlar om vilken grundinställning man har. Jag måste tyvärr notera att det inte verkar finnas någon vilja att undanröja den här diskrimineringen och att det hos andra i den här kammaren finns en bristande vilja att tala om var de står.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 7 §.)

7 § Anslag till skatteförvaltningen, m.m.

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1992/93:SkU22 Anslag till skatteförvaltningen, m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 56 BRUNO POROMAA (s):

Herr talman! Av de tolv reservationer som är fogade till det betänkande som riksdagen nu behandlar svarar vi socialdemokrater för fyra.

4 Riksdagens protokoll 1992/93. Nr 96

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

De här fyra reservationerna betecknar vi inom vårt parti som mycket viktiga. Med dem vill vi bidra till att förhindra något som allt fler människor upplever som ett undergrävande av den allmänna samhällsmoralen, som nu sker genom den växande ekonomiska brottsligheten.

För tre veckor sedan behandlade riksdagen den ekonomiska brottsligheten i samband med anslaget till polisväsendet. I det sammanhanget redogjorde vår talesman Lars-Erik Lövdén på ett utförligt sätt för vår syn på den ekonomiska brottslighetens utbredning och skadeverkningar för såväl enskilda som samhället i stort. Han gjorde det dock tyvärr för döva öron.

Man kan fråga sig vad det är som ligger bakom de borgerliga partiernas ointresse att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Är det möjligtvis så att ni anser att det här är en utpräglad socialdemokratisk fråga och att ekobrotten bara drabbar staten och inte enskilda individer?

Om det senaste stämmer, har ni fel. Den ekonomiska brottsligheten snedvrider konkurrensförhållanden, och därmed hotas också en sund marknads ekonomi. De enskilda individerna drabbas i allra högsta grad, som skattebetalare, som anställda, som konsumenter och som hederliga företagare.

Lindbeckkommissionens resultat ser ni med stor förkärlek som en bibel i ert politiska arbete, men ett förslag från kommissionen förbiser ni medvetet – eller är det omedvetet? Kommissionen föreslår nämligen bl.a. att kampen mot den ekonomiska brottsligheten effektiviseras, så att beslutade skatter i ökad utsträckning faktiskt betalas in.

Den ansträngda samhällsekonomin, där statsskulden snart tenderar att passera 1 biljon kronor – det är ett svindlande belopp – försöker ni bota med besparingar. Det kommer aldrig att lyckas. De problemen kan man bara lösa med både besparingar och ökade inkomster till statskassan.

Jag kan glädja er med att jag här och nu icke har för avsikt att plädera för några inkomstökningar till statskassan genom skattehöjningar. Däremot pläderar jag för vårt förslag i vår reservation om ytterligare 25 miljoner kronor till Riksskatteverket för utökning av antalet tjänster samt utbildning av skatterevisorer.

För närvarande är ca 1 000 av skattemyndighetens 11 000 årsarbetskrafter avsatta för revision. Av dessa arbetar 10 % eller 100 revisorer med skattebrott. Enligt vår uppfattning är det för små resurser, och ledningen för myndigheten framförde också vid utskottets hearing farhågor för att det knappa anslaget kunde komma att medföra ytterligare en minskning av den offensiva kontrollverksamheten, och då inom bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten. Det är ytterst allvarligt.

I betänkandet framhåller ni att det är av vikt att skatteförvaltningen håller tillbaka kostnaderna i största möjliga utsträckning och gör nödvändiga rationaliseringar och omprioriteringar. Jag måste därför fråga K.-G. Svenson, som är utskottets talesman: Hur skall skatteförvaltningen kunna göra det samtidigt som ni titt och tätt kommer med åtgärder som har motsatt effekt? Jag kan peka på flera sådana åtgärder.

Vid vår hearing med ledningen för Riksskatteverket ställdes från ledningens sida ett klart uttalat krav på att man inte skulle införa något reparationsavdrag mot fastighetsskatten som en tillfällig stimulansåtgärd i det s.k. ROT-

programmet. I stället ville man ha en annan lösning, t.ex. någon form av bidrag. Det tog ni ingen som helst hänsyn till.

Upphävandet av betalningslagen är också ett sådant exempel. Det har lett till avsevärt minskade kontrollmöjligheter när det gäller utländska transaktioner. Betalningslagen har ersatts med i praktiken frivilligt uppgiftslämnande med en beloppsgräns på 50 000 kr från de skattskyldiga. Vid ett senare tillfälle kommer riksdagen, på ett för oss oförståeligt initiativ från regeringens sida, att ta ställning till en höjning av beloppsgränsen från dessa 50 000 till 75 000 kr. Genom reservation nr 7 vill vi få till stånd en skärpning av bl.a. kontrollåtgärderna länderna emellan i denna fråga.

I höstas avskaffade riksdagsmajoriteten på förslag av regeringen lagen mot skatteflykt. För vårt vidkommande var den åtgärden svårförståelig, och här lyssnade man inte heller på skattemyndighetens uppfattning. Även om lagen inte kom till användning så ofta hade den en mycket viktig preventiv funktion. Att vidta den åtgärden var lika dumt som det skulle vara att ta bort hastighetsbegränsningen på en vägsträcka därför att ingen körde fortare än vad som föreskrevs. Vi vill att regeringen omedelbart skall komma med ett förslag om återinförande av lagstiftningen.

Om skattemyndigheten skall kunna utföra en effektiv skattekontroll krävs det vissa legala instrument. Sådana lagliga instrument som myndigheten i dag förfogar över är bl.a. bevis- och betalningssäkringslagarna. Tillsättandet av den s.k. Rättssäkerhetskommittén – den är parlamentariskt sammansatt, och jag ingår som ledamot i den – inger stor oro över att dessa instrumenten på ett allvarligt sätt kommer att luckras upp av den borgerliga regeringen. Vi kommer dock för vår del att motsätta oss alla sådana förändringar i de här regelsystemen som bidrar till att undergräva effektiviteten i skattekontrollen. Vi kan tänka oss undantag, men de undantagen måste motiveras av mycket, mycket starka rättssäkerhetsskäl.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag med det som jag har sagt yrka bifall till våra fyra reservationer.

Sammanfattningsvis vill jag ha sagt att vi anslutit oss till regeringens förslag om anslaget till skattemyndigheten, dock med ett undantag, nämligen att ytterligare 25 miljoner kronor avsätts till myndigheten som ett led i ansträngningarna att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Vårt ställningstagande om anslaget till myndigheten förutsätter dock att regeringen framdeles – i motsats till vad som hittills har skett – verkar för förenklingar inom myndigheten, så att man kan omfördela resurserna till andra och viktigare arbetsuppgifter inom myndigheten. Vi kan i längden inte godta att nya arbetsuppgifter tillförs och att arbetsuppgifterna försvåras samtidigt som resurserna begränsas.

Anf. 57 PETER KLING (nyd):

Herr talman! I betänkandet SkU22 har Ny demokrati åtta reservationer.

Som den föregående talaren sade förekommer det ett stort fusk med skatter i landet – det vet alla. Den svarta sektorn har i dag troligtvis ökat med långt över 100 miljarder. En grundförutsättning för att man skall få in pengar är enligt Ny demokratis mening att det finns en ökad rättssäkerhet för skattebetalarna. Har man ett rättssystem som inte fungerar i det avseendet får all-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatte-
förvaltningen,
m.m.*

mänheten inte heller något förtroende för lagarna. Det är därför som vi har reserverat oss på åtta punkter mot det som föreslås.

Exempelvis gör taxeringsmyndigheter ute i landet olika bedömningar. Vi skapar här i huset förmodligen så grumliga lagar att de tolkas på olika sätt på olika håll i landet. På en ort får en företagare betala skatt för en viss grej som man på en annan ort inte behöver betala skatt för. På en ort blir arbetare upptaxerade för traktamenten, medan de på en annan ort inte blir det. Det är inte så konstigt att vi får en stor svart sektor i landet när folk inte vet vad de skall rätta sig efter.

Ur den här aspekten ser vi från Ny demokratis sida mycket allvarligt på det här. Vi menar att rättssäkerheten måste vara så stor att medborgarna får förtroende för vad vi sysslar med här i riksdagen.

Jag vill också ta upp frågan om eftertaxering. Man skall inte kunna gå hela fem år tillbaka och riva upp ett beslut som gäller en enskild individ och sedan eftertaxera eller efterskatta den personen. Vi säger att man skall kunna gå högst två år tillbaka.

Jag vill också ta upp en annan aspekt, nämligen uttagande av kvarstående skatt eller utbetalning av överskjutande skatt. Beloppet 25 kr, som i dag är gränsen, är löjligt lågt. Det har inte räknats upp sedan den 1 januari 1975. Det är alltså 18 år, och inflationen har varit ganska rejäl under dessa 18 år. Vi tycker att den gränsen skall höjas till minst 50, kanske 100 kr. Man skall inte hålla på och vela med kvarstående skatt eller utbetalning av överskjutande skatt under 100 kr. Det är kostsamt för samhället, och det inger absolut inget förtroende hos medborgarna – det kan jag tala om för er.

Jag skall inte gå in på reservationerna, men jag kan ta upp en sak som ligger mig varmt om hjärtat. När man har blivit anklagad för att undanhålla skatt och ärendet går till länsrätten skall man automatiskt få anstånd med betalningen tills fallet är avgjort, anser vi.

Det är möjligt att min kollega Bert Karlsson senare kommer till kammaren och begär ordet för att tala om detta, men jag kan ändå nämna något mer om rättssäkerheten och trovärdigheten ute bland folk. Jag tänker då på lägenhetsregister. Vi har föreslagit att alla som bor i Sverige skall betala skatt. I dag är det ungefär 20 000 – 30 000 företagare som skriver sig utomlands och inte betalar skatt trots att de bor här i Sverige. Därför vill vi ha någon form av registrering av var man bor. Vi menar då alltså inte bara att man skall uppge en adress utan att man också skall uppge vilken lägenhet man bor i.

Det fuskas inte bara genom att man inte betalar skatt. Man kan här också fuska med bostadsbidragen. Tre, fyra eller fem personer skriver sig på en adress, bor i samma lägenhet och lyfter tre fyra bostadsbidrag på detta. Jag hoppas att Bert Karlsson dyker upp om en stund och redogör mer utförligt för det förslaget.

Med detta, herr talman, yrkar jag bifall till reservationerna 2, 3, 10 och 11, men vi står självfallet bakom alla reservationer vi har avgivit.

Anf. 58 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Peter Kling tog upp frågan om lägenhetsregister. När jag lyssnade till Peter Kling fick jag uppfattningen att han är mer benägen att börja jaga småtjuvar än de stora som får gå fria.

Jag vet inte om Peter Kling har tagit del av den skrivelse som skatteutskottet har erhållit från personalen inom skatteförvaltningen i Stockholms län. I denna skrivelse påpekar de anställda att för t.ex. folkbokföringens del innebär minskningen av personal att tiden inte räcker till för kontroller och utredningar av flyttningsanmälningar. Detta medför ökat bidragsfusk. Vi vet att bidragsfusk förekommer när det gäller bostadstillägg och bidragsförskott.

Jag skulle vilja föreslå Peter Kling att rösta på våra reservationer för att därigenom skapa resurser så att man inom nuvarande personalramar kan syssla med dessa arbetsuppgifter. Peter Kling skulle då slå två flugor i en smäll. Han kommer dels åt bidragsfusk, dels några av de stora hajarna.

Anf. 59 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Bruno Poromaa, vi har reserat oss och sagt att vi vill ha någon form av lägenhetsregister. Vi vill inte binda upp oss för någon speciell form. Om regeringen kommer med ett annat förslag till hur man skall komma åt fusk ställer vi upp på det. Ganska mycket pengar går förlorade för samhället. Vi har räknat ut att det rör sig om mellan 3 och 5 miljarder kronor. Det kanske t.o.m. blir så att Bruno Poromaa röstar på vår reservation.

Anf. 60 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Debatten om anslagen till skatteförvaltningen har på senare tid kommit att fokuseras kring frågan om den ekonomiska brottsligheten. Det tror jag är bra. Det är där det stora problemet ligger.

I en doktorsavhandling från 1991 konstaterar Agneta Enström att den ekonomiska brottsligheten har blivit en medveten del i marknadskonkurrensen. Hon konstaterar att ett företag som skattefuskar kan få 30 % lägre kostnader och därför kan hålla priser som är 25 % lägre än konkurrenternas.

Frågan om den ekonomiska brottsligheten är inte längre bara en fråga om vänster och höger i politiken. Det är också en fråga om att kunna ge seriösa företagare rimliga konkurrensvillkor. I den meningen har Vänstern blivit den del av politiken som står på små seriösa företags sida. Det gäller naturligtvis merparten av småföretagarna.

Det finns många rapporter. Riksåklagaren och Rikspolisstyrelsen konstaterade i januari 1992 att det här är en alarmerande situation. Riksdagens revisorer har konstaterat samma sak – genom en socialdemokrat som Anita Johansson och en moderat som Karl-Gösta Svenson. De har insett att det här problemet håller på att växa sig alltför stort.

Från Vänsterpartiets sida tog vi upp den frågan förra året och krävde ytterligare anslag. Vi fick avslag. Den gången föreslog vi 25 miljoner. Det är vad Socialdemokraterna föreslår i år. Situationen har dock blivit värre sedan vi kom med vårt förslag.

Svenska Dagbladet – som är en ganska lågmäld tidning när det gäller kampanjer mot ekonomisk brottslighet och för ökade anslag till det offentliga – hade i februari 1992 följande rubrik på nyhetsplats: Alla deklARATIONER granskas inte. Tidningen skrev vidare att frågan om huruvida alla deklARATIONER granskas är en känslig punkt. Länsskattechefen i Stockholm, Bert Lind-

berg, säger att det officiella svaret måste vara att alla granskas. Skattedirektör Lars-Ingvar Persson i Kristianstad medger dock att detta inte sker. Artikeln fortsätter med att generaldirektör Lennart Nilsson håller delvis med, men han tvekar litet i ordvalet mellan granskning och kontroll. Han säger att man i någon sorts mening tittar på alla deklARATIONER men att det inte blir kontroll av alla.

Är vi tillfredsställda med detta läge? Skulle jag ha kunnat säga på detta sätt? Nej, jag skulle inte ens vilja ta de här omdömena i min mun, eftersom de riskerar att sätta ned skattemoralen i samhället. Tänk på alla deklARANter som i februari mödosamt funderar och räknar med sina miniräknare. Tänk om de fick för sig att alla deklARATIONER inte granskas. Tänk om de fick för sig att många deklARATIONER inte granskas. Det skulle kunna få stora konsekvenser för samhällsmoralen.

Vad kommer att hända med det här beslutet? Det kommer att göras ytterligare nedskärningar. 300 miljoner skall bort till 1996. Det är mycket. Märk väl att skatteförvaltningen gav in ett förslag där man tog på sig stora sparber-ting. Man konstaterade att 1991 års begäran från riksdag och regering inne-bar att man skulle spara 208 miljoner från 1993 till 1994. Man har lämnat in ett budgetäskande som innebär att man skulle dra ner med 260 miljoner. Man tog på sig mer än vad man fick i uppdrag från skatteförvaltningen. Vad kontrar regeringen med? Jo, man höjde kravet på sparandet. Man höjde det med ungefär 70 miljoner för detta kommande budgetår. Förvaltningen hin-ner inte fasa in så stora besparingar så snabbt.

Vad har hänt sedan vi debatterade dessa frågor förra gången? Jag har kon-trollerat en del saker. Inom vissa förvaltningar har antalet ändrade deklara-tioner minskat med hälften mellan 1992 och 1993. Det är väl ingen här i kam-maren som tror att det beror på att deklARANterna har ökat sitt kunnande i deklARATIONsifyllande på ett år. Det kan inte vara så att man har blivit så oer-höört mycket skickligare i att fylla i deklARATIONen. Jag tror snarast att det be-ror på att man inte kontrollerar alla deklARATIONER lika mycket. Det är en kvalificerad gissning – och mer än så.

Det här är allvarligt. Det håller också på att växa fram ett helt nytt fält för skatteundandragande. Det gäller momsen. Det är ett område som skall ge 114 miljarder. Göteborgs skatteförvaltning har redan slagit larm om att momsbedrägerierna har ökat drastiskt. Det är en oerhört lönsam affär. En falsk faktura på en miljon kan ge en intäkt på 250 000. Det är snabba arbets-inkomster som är både arbetsfria och skattefria. Det här gäller positiva momsdeklARATIONER. Bara här i Stockholm tror jag att man har 100 000 deklARATIONER att granska. Man hinner inte alls granska alla negativa deklARATION-er, där den skattskyldige skall få tillbaka momspengar. Det finns en möjlig-het att fuska, eller vara kreativ, med de positiva deklARATIONerna och skaffa sig skattefördelar och en skattekredit som kan vara avsevärd. Om man inte ens hinner granska alla negativa momsdeklARATIONER finns det ett fält. Det är nästan så att man tvekar att gå in på frågan. Jag vill inte stå här som någon konsult och ge tips när det gäller momsbedrägerier. Detta är oerhört allvar-ligt. Vi vet hur det ser ut inom taxinäringen i Stockholm.

Föregående talare från Socialdemokraterna redogjorde för vad Riksskat-teverkets generaldirektör sade till utskottet. Det skedde i slutna förhand-

lingar. Det är dock bara att läsa på s. 5 i utskottets handlingar. Det finns ett slags politiskt språk, som är ganska diplomatiskt och där man är verserad i sina omdömen. Enligt utskottet sade verket att det här är ägnat att inge farhågor för att ambitionen inte kan hållas på en acceptabel nivå. Resultatet kan bli en minskning av den offensiva kontrollverksamheten. Det är således fråga om en minskning av något som redan är alltför litet. Det är mycket allvarligt.

Vad säger då utskottet? Utskottet säger att det för dagen enligt utskottets mening inte är nödvändigt att tillskjuta mera resurser till just skatteförvaltningen. Där får man väl spara som på alla andra ställen. Men det är skillnad på skatteförvaltningen och andra förvaltningar i samhället. Skatteförvaltningen genererar inkomster. De bedömningar som kan göras visar att utväxlingen är ungefär en femtedel eller en sjättedel. För varje krona i ökad kontroll kan man få 5 eller 6 kr tillbaka. Vi föreslår 70 miljoner kronor till utökad kontrollverksamhet när det gäller ekonomisk brottslighet – fördjupad offensiv kontroll.

Utskottet säger att det för dagen inte är aktuellt. Det kan jag möjligtvis ta fasta på. Det kommer en kompletteringsproposition framöver. Jag förväntar mig, Karl-Gösta Svenson, att regeringen då anvisar ytterligare medel. Jag vet att ni nu är låsta på regeringssidan. Men ni måste komma med någonting i kompletteringspropositionen. Jag begär inte att Karl-Gösta Svenson skall kunna ge besked i dag. Men jag blir förvånad och närmast indignerad om det inte kommer mer medel i kompletteringspropositionen. Det får vi debattera.

Det går inte att inom skatteförvaltningen omfördela till Stockholm; det har utskottet konstaterat. Men det får inte bli så att Stockholm blir en skattefri ö. Det får inte bli så att man när man skriver officiella handlingar i Stockholm skriver att man avser att kontrollera på ambitionsnivå x och y, eftersom man inte vågar sätta ut de rätta siffrorna av rädsla för att det skulle kunna bli till problem för skattemoralen. Det läget får vi väl inte hamna i Karl-Gösta Svenson?

Därför, herr talman, yrkar jag bifall till Vänsterpartiets meningsyttring vad gäller mom. 1, och ställer mig naturligtvis bakom alla de andra momenten. Jag yrkar bifall till de socialdemokratiska reservationerna. Men jag begränsar mitt yrkande till det oerhört väsentliga momentet att anslå 70 miljoner mer till skatteförvaltningen. Det innebär att de kan hålla sig på den nivå de hade planerat för; redan det är en indragning, men de får i alla fall rimliga arbetsvillkor.

Anf. 61 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Som framgår av budgetpropositionen har, enligt Riksskatteverkets egen uppfattning, produktiviteten i skatteförvaltningen varit i stort sett oförändrad mellan åren 1987 och 1991. Att den totala produktiviteten inte förbättrats nämnvärt förklaras av de begränsningar som myndigheterna tvingades till på grund av ett omfattande förändringsarbete i slutet av perioden; det har dels varit en rätt omfattande skatteomläggning, dels en omfattande organisationsförändring, som benämnts Sol 90.

Skatteutskottets majoritet delar regeringens uppfattning att de genomförda förändringarna skatteomläggningen och organisationsförändringen –

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

nu måste resultera i en förbättrad effektivitet och därmed ökad produktivitet.

Socialdemokraterna har i opposition, under den senaste tidsperioden, fört en omfattande debatt om resurstilldelningen vad gäller kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Till följd därav föreslår Socialdemokraterna att Riksskatteverket tilldelas ytterligare 25 miljoner kronor för att reducera neddragningen av antalet tjänster, och att ytterligare medel utnyttjas för utbildning av skatterevisorer.

Det är ju, Bruno Poromaa, inte en utökning av antalet tjänster ni föreslår, utan en minskad neddragning. Precis som Lars Bäckström sade, har man i Riksskatteverkets egen anslagsframställning sagt att man skall minska antalet anställda med drygt tusen personer under treårsperioden; för det kommande budgetåret rör det sig om 350 personer. I det beslutet har ju även Bruno Poromaa deltagit eftersom han tillhör Riksskatteverkets styrelse.

Den ekonomiska kris som Sverige befinner sig i har sin grund i bl.a. den kasino- och spekulatsekonomi som har präglat den socialdemokratiska regeringsperioden under 1980-talet. Det var under den perioden som bl.a. bankkrisen föddes. Regering, riksbank och bankinspektion var knäpptysta. Fallskärmsavtalen blommade ut, inte minst inom bankvärlden. I statens egen bank bidrog Björn Wahlström, under er regeringsperiod, till att t.o.m. förbättra avtalen för ett antal direktörer efter det att de hade lämnat sina befattningar.

Polisens resurser för att bekämpa ekonomisk brottslighet har minskat under den socialdemokratiska regeringsperioden. Från 1987 till 1991 minskade resurserna med ca 10 %. Trots detta drev Socialdemokraterna igenom en besparing på Justitiedepartementets område på 500 miljoner kronor i samband med krisuppgörelsen i höstas.

Ert agerande är inte trovärdigt. Det finns ingen annan förklaring än att ni genom ert högljudda uppträdande försöker komma undan ert ansvar. Ni tog inte tag i problemen med den ekonomiska brottsligheten under 1980-talet på ett effektivt sätt. Det går inte att bortse ifrån att spekulatsekonomin under 1980-talet ledde till en ökning av den ekonomiska brottsligheten. Som jag sade tidigare var ni socialdemokrater då knäpp tysta. Ni gjorde ingenting åt det ökande momsfusket.

I samband med en polisutredning 1989 angående narkotikabrott och grova bedrägerier uppmärksammades att den brottmisstänkte bildat bolag utan någon verksamhet, tillsammans med en annan kriminellt mycket belastad person. Momspengar hade felaktigt utbetalats till bolaget. – Jag tycker att man kan tala om vad som skett i verkligheten, trots att Lars Bäckström var litet tveksam till detta. – Vid förhören uppgav den misstänkte: Tänk om jag vetat att det var så lätt att skaffa pengar. Här har man fått slita ut sig alldeles i onödan på att göra inbrott.

Vilka initiativ tog ni Socialdemokrater i regeringsställning för att komma till rätta med denna typ av brottslighet? Ni gjorde heller ingenting åt det ökande balanserna hos polismyndigheten när det gäller skattebrottsmålen; i Stockholm är det ca 1 200 stycken. Den balansen har inte tillkommit efter regeringsskiftet; den fanns tidigare. Ni gjorde ingenting åt den.

Vilka åtgärder har då regeringen vidtagit? Främst har särskilda pengar till-

delats Riksåklagaren för att utreda den kvalificerade brottslighet som riktats mot bl.a. banker. De första åtalerna inom bankvärlden är numera ett faktum.

I syfte att förbättra möjligheterna att bekämpa den ekonomiska brottsligheten har regeringen tagit initiativ till en förändring av Rikskriminalpolisens organisation. Åklagarens roll som förundersökningsledare är också under bearbetning. Åklagaren är en nyckelperson i det här sammanhanget. Genom att förändra situationen och ge åklagaren större möjlighet att hantera polispersonal får vi en förbättrad effektivitet och ökad produktivitet när det gäller att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Det är kolossalt viktigt. Jag instämmer i Lars Bäckströms uppfattning: Genom att vi inte bemästrar den ekonomiska brottsligheten får vi inte konkurrensneutralitet i näringsverksamheten; seriösa verksamheter kan därigenom slås ut. Det måste vi på alla sätt beivra.

Givetvis har regeringen med kraft ingripit mot de demoraliserande fall-skärmsavtalen. Det är en mycket viktig åtgärd. Vi har nyligen i riksdagen beslutat att 60 miljoner kronor skall avsättas för en ökad satsning inom polisväsendet avseende ekonomisk brottslighet – det beslutet fattade vi förra veckan. Regeringen har beslutat att skattebrottslagen och uppbördslagen skall bli föremål för utredning; just för att åstadkomma förbättringar på det här området.

Ett exempel när det gäller skattebrottsutredningen är att vi tar tag i frågan om försvårad skattekontroll; att räkenskaperna inte får se ut hur som helst, utan att man ställer krav på företagen att följa bokföringslagen. Det har t.o.m. gått så långt att det räcker med att man har förvarat sina handlingar i en skokartong för att man skall undgå att bli dömd för att ha försvårat skattekontrollen. Vi måste ställa krav på detta område. Det gör regeringen genom att skriva in detta i direktiven till förändring av skattebrottslagen.

Vi kommer snart här i riksdagen att behandla en proposition som handlar om åtgärder mot penningtvätt. Det är ju också ett led i att påverka till minskat skattebrott. Inom kort, Lars Bäckström, kan vi förvänta oss förslag från regeringen som innebär resurser till bl.a. skatteförvaltningen. De skall skapa underlag för att beslutade skatter faktiskt betalas in. Rätt skatt skall tas ut på rätt sätt och betalas in vid rätt tidpunkt; det är ett mål som jag hoppas är gemensamt för oss. Det skall hos de olika myndigheterna finnas möjligheter att uppnå det målet.

Det här är ett led i att få bukt med det skattefusk som ställer till med avsevärda problem för den seriösa näringsverksamheten. Men det är enligt utskottsmajoritetens mening absolut nödvändigt att en sådan satsning kombineras med åtgärder som innebär att den flaskhals som för närvarande finns hos de myndigheter som skall ta emot och följa upp skattemyndigheternas anmälningar försvinner; den flaskhalsen finns hos polismyndigheten och delvis på åklagarsidan.

Det är nödvändigt med kompetenshöjande åtgärder, snabbhet och effektivitet i hanteringen. Såväl skattemyndigheterna som polis och åklagare måste snabba upp hanteringen av ärendena.

För att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten är det helt nödvändigt att förövarna döms till straff i nära anslutning till brottet. Enligt min uppfattning bör ett typiskt momsfusk, innebärande ett falskt krav på

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

överskjutande ingående mervärdesskatt, bli föremål för domstolsbehandling inom någon månad från fullgörandet av brottet, vilket motsvarar den tidpunkt då deklarationen inlämnades. Det är ett mål som vi borde ställa upp. Ett snabbare domstolsförfarande när det gäller så allvarliga brott leder till en ökad preventiv verkan.

Herr talman! Jag ber om ursäkt för att jag måste överskrida tiden för att kunna bemöta de tidigare inläggen. Lars Bäckström tog upp detta med momsbedrägerier. Från Riksskatteverkets sida måste man tänka efter om man i dagsläget har rätt organisation. Det förekommer kritik. Anita Johansson – som inte är här nu – och jag har besökt skattemyndigheterna i Stockholm och i Västmanlands län. Vi fick då indikationer på att momskontrollen inte fungerar bra efter organisationsförändringen 1990. Därför borde man på Riksskatteverket fundera över organisationen och tänka efter om den kan förändras så, att kontrollen blir effektivare och bättre.

Till skillnad från den socialdemokratiska regeringens handfallenhet under 80-talet, Bruno Poromaa, vidtar den borgerliga regeringen viktiga åtgärder för att komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten. Det betyder att ni socialdemokrater måste lämna skyttegravarna för att med ansvar och saktighet bidra till gemensamma lösningar för att man på ett rättssäkert sätt skall komma till rätta med problemen. Bruno Poromaa inledde med att säga att de borgerliga företrädarna var ointresserade. Men så är det inte, utan vi har ett starkt intresse av att åstadkomma någonting som är bra för landet, och det gör vi gärna i samarbete med såväl socialdemokrater och vänsterpartister som nydemokrater.

Herr talman! Beträffande de reservationer till detta betänkande som inte avser anslaget till skatteförvaltningen vill jag avslutningsvis särskilt kommentera slopandet att skatteflyktsklausulen samt betalnings- och bevissäkringslagen.

Med hänsyn till rättssäkerhetsskäl har skatteflyktsklausulen slopats. Enligt utskottsmajoritetens mening kan det inte komma på fråga att återinföra denna lagstiftning. Skatteflyktsklausulen är inte rättssäker. Det är ett rimligt krav att den enskilde skall veta vilka konsekvenser en civilrättslig handling innebär från skattesynpunkt. Därför kan inte skatteklausulen återinföras.

Mot bakgrund av den socialdemokratiska inställningen är det viktigt att gång på gång betona vikten av att skattelagstiftningen är rättssäker. Det är beklämmande att läsa den socialdemokratiska reservationen, nr 9, där man tar upp frågan om den s.k. Rättssäkerhetskommittén, som Bruno Poromaa själv är ledamot av. Av reservationen framgår med vilken nonchalans som socialdemokraterna hanterar rättssäkerhetsfrågorna inom skattesystemet. Jag citerar: "Det är över huvud taget förvånande att, i en tid när intresset borde koncentreras på hur man skall få bukt med den alltmer elakartade ekonomiska brottsligheten och det tilltagande skattefusket, regeringen väljer att tillsätta en kommitté med uppgift att ta upp några starkt överdrivna attacker som vissa av de nuvarande regeringspartierna, när de befann sig i opposition, brukade rikta mot enskilda detaljer i skattelagstiftningen."

Är det verkligen så illa ställt hos er socialdemokrater, Bruno Poromaa, att ni är tillbaka i den av er tillsatta s.k. Ekokommissionens resonemang om omvänd bevisföring och dess uttalande om att det i ekobrottsbekämpnings

intresse fick accepteras att oskyldiga dömdes till straff? Det sistnämnda associerar jag litet grand med den inställning som ni ger uttryck för i reservation nr 9. Är det starkt överdrivna attacker när oskyldiga människor i pressen blir dömda som skattefuskare, när de har tillämpat dessa två lagbestämmelser på ett felaktigt sätt? Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet samt avslag på samtliga reservationer och meningsyttringen. Jag beklagar att jag överskred tiden.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

Anf. 62 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Som jag tidigare sade har skatteförvaltningen totalt 11 000 anställda. En av de anställda är K-G Svenson. Så gott som samtliga – så när som på 1/11 000 av personalen – protesterar nu mot de kraftiga nedskärningarna. Den 1/11 000 av personalen utgörs av K-G Svenson. När argumenten tryter, höjer man rösten. Men det är väl inte därför som K-G Svenson höjer rösten – jag tycker att han var väldigt argumentationsrik. Möjligtvis plågas han av ett dåligt samvete. För min del, med det handikapp i form av nedsatt hörsel som jag har, vill jag tacka K-G Svenson för att han höjer rösten.

K-G Svenson sade att regeringen har anslagit 60 miljoner kronor. Men märk väl, K-G Svenson, att detta inte är några öronmärkta pengar speciellt för ekobrottsbekämpningen. För polisväsendet i sin helhet är detta inte några nya pengar, utan det rör sig om en omfördelning inom tidigare ramar. Mot bakgrund av det kraftiga underskottet i rättssystemets resurser är dessa pengar bara kaffepengar. Satsa rejält, och ni skall få sjufalt igen! Att satsa några hundra miljoner under loppet av några år för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten skulle ge statskassan många miljarder.

Vidare gör K-G Svenson gällande att den socialdemokratiska regeringen icke gjorde någonting mot den ekonomiska brottsligheten. Det är icke sant. Vi inrättade den s.k. Ekobrottskommissionen. Genom den intensifierades kampen mot den ekonomiska brottsligheten under 80-talet. Vi kommer inte ifrån att de borgerliga partierna i regeringsställning har slopat prioriteringen av ekobrottsbekämpningen. Jag vill göra gällande att vi i våra regeringsdeklarationer hade en deklaration om kamp mot den ekonomiska brottsligheten. Såvitt jag vet har Carl Bildt i sin regeringsdeklaration inte sagt någonting om kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Den borgerliga regeringen har slopat prioriteringen av ekobrottsbekämpningen.

Anf. 63 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det framgick väl klart av mitt anförande vilken stark drivkraft den borgerliga regeringen har varit för att komma till rätta med ekonomisk brottslighet. I fråga efter fråga har regeringen under den korta tid som den hittills har regerat varit överlägsen. Ni hade hela 80-talet på er, men ni gjorde ingenting. Det enda som ni åstadkom var att tillsätta Ekokommissionen, som kom med vansinniga förslag. Under den senare delen av 80-talet, då skattefusket och den ekonomiska brottsligheten accelererade, reducerade ni resurserna till polisen med 10 %. Det var allvarligt. De 60 miljonerna som riksdagen nu har beslutat om är preciserade att användas för bekämpning av ekonomisk brottslighet. Vi måste kräva ökad effektivitet hos alla myndigheter, även hos Riksskatteverket.

Jag sade ju till Bruno Poromaa och övriga åhörare att vi inom kort kan förvänta oss nya initiativ från regeringen för att man skall kunna vidta de angelägna åtgärderna. Det är viktigt att prioritera den svåra ekonomiska brottsligheten. Det ger i dagsläget visserligen inga pengar från skattesynpunkt, men det har en preventiv verkan. Under förutsättning att man direkt kan utdöma straff, blir det en kraftfull preventiv verkan. Vi måste ha kommunicerande kärn mellan skattemyndigheter, polis, åklagare och domstolar. Annars klarar vi inte att åstadkomma en förändring av attityden mot ekonomisk brottslighet. Det gäller att ha en samling kring dessa frågor.

Den i nutid viktigaste åtgärden från skatteförvaltningens sida är att snabbt ta itu med momsfusket och – precis som Lars Bäckström sade – att snabbt också påverka så, att deklarationerna blir kontrollerade i större omfattning.

Anf. 64 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Under den tid på 80-talet som vi socialdemokrater hade regeringsansvaret lade vi fram 36 olika förslag till riksdagen för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten och för att undanröja möjligheterna till skatteundandragande osv. Varenda gång röstade Moderaterna emot dessa förslag. Av vilken anledning?

Ni gör gällande att ni främjar vissa preventiva åtgärder. Generalklausulen mot skatteflykt var en preventiv åtgärd, men den avvecklade ni. Den vill ni definitivt inte medverka till att återinföra.

Det är i dag fråga om en annan typ av ekonomisk brottslighet än den som var på 80-talet. Den ekonomiska brottsligheten ändrar ansikte efter konjunkturläget.

Jag vill säga något om rättssäkerheten. Finns det något land i världen som har en större rättssäkerhet än vad vi har i vårt land? Den frågan vill jag rikta till Karl-Gösta Svenson. I Amerika, som ni moderater nämner som exempel i många avseenden, är rättssäkerheten helt olika. Där har revisorerna möjlighet att vara beväpnade. Därtill ger man i Amerika människor, som anger ekobrottslingar, möjlighet till ny identitet. En sådan rättssäkerhet betackar vi oss för i Sverige i alla fall. Vi måste ändå ha en sådan rättssäkerhet som inte omöjliggör myndigheternas arbete.

Anf. 65 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Under 1980-talet, Bruno Poromaa, hade vi under Socialdemokraternas regeringsperiod en kasino- och spekulationsekonomi. Under den tiden startades en mycket stor andel ekonomisk brottslighet upp. Ni socialdemokrater tog inga initiativ för att motverka den. Det är därför vi har dessa problem i dag.

Jag har visat på vad den borgerliga regeringen hittills har åstadkommit. Vi visar ytterligare vägar för att skapa en likformighet när det gäller att driva företag här i landet, så att inte den som skattefuskar skall kunna konkurrera på ett bättre sätt gentemot den seriöse företagaren. Detta vill vi med kraft stoppa.

Bruno Poromaa talar om de 36 olika förslagen. De flesta av dessa förslag berörde rättssäkerheten. Vi är mycket noga med att rättssäkerheten skall vara fullgod, vilket också framgick av mitt huvudanförande. Detta håller vi

moderater stenhårt på. Det handlar också om skattesystemets utformning. Vi vill alltså inte ha mera och nya skatter, utan vi vill ha lägre och mindre skatter. Därigenom kommer vi också ifrån en del av problemen när det gäller den delen av den ekonomiska brottsligheten som avser skattefusket. Ekonomisk brottslighet är ju ett vidare begrepp som också berör helt andra områden.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

Andre vice talmannen anmälde att Bruno Poromaa anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 66 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Debatten rör främst anslagen till skatteförvaltningen. Dock något kort om rättssäkerheten. Det är viktigt att den skall iakttas, men generalklausulen mot skatteflykt stod i överensstämmelse med rättssäkerheten. Liknande lagar finns i Storbritannien, Finland, Canada, Tyskland och Frankrike. Jag tror inte att Karl-Gösta Svenson hävdar att dessa länder saknar rättssäkerhet. De är enligt min mening rättsstater i lika hög grad som Sverige. De har denna lag. Vi kan också ha den om den politiska viljan finns. Men den politiska viljan finns inte generellt hos Moderata samlingspartiet. Där finns det krafter som lever kvar som hävdar: Detta är en vänsterfråga, och vi tillhör inte vänstern.

Däremot tror jag att Karl-Gösta Svenson har insikter, vilket han har visat här i debatten, att detta är en allvarlig fråga. Momsfrågan är nog den mest aktuella. Det tror jag också att Karl-Gösta Svenson kanske t.o.m. bättre än jag vet och inser. När man övergick från 24 enheter som skötte momsen till 140 förändrades kompetensnivån hos dem som hanterar momsfrågorna.

Skattereformen har ju breddat momsbasen något fantastiskt. Bara i Stockholms län tillkom 30 000 nya deklarationsskyldiga. Det motsvarar ungefär deklaranterna i tre olika län. Men Stockholm dignar under denna börda. Det är därför Stockholm behöver ha mer resurser. Men de kan inte tas från andra håll i landet, har majoriteten sagt. Därför måste resurser tillföras för 70 miljoner kronor detta år. Det innebär inte att man ökar anslagen. Det innebär bara att man minskar minskningen. Detta står i överensstämmelse med det beslut om besparingsprogram som Karl-Gösta Svenson och Bruno Poromaa fattade i Riksskatteverkets styrelse. Men regeringen har ju snabbat upp besparingsprogrammet, och det är det som inte går. Varje revisor kan dra in 11 miljoner under ett år, säger en promemoria från Skatteförvaltningen i Stockholm.

Det har gått så långt här i Stockholm att Ulf Adelsohn, moderat f.d. politiker, Sven-Åke Hjälmlroth, länspolismästare, och Bert Lindberg, länsskattechef, går och ber om att i alla få låna pengar för att sätta in kampen mot ekonomisk brottslighet. Statstjänstemän i ledande ställning ber att få låna pengar för att anställa personal som skall bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Detta är Sverige i modern tid. Situationen är så grotesk när dessa enhetschefer känner sig tvingade att be om att få låna pengar i bank för att åtgärda den ekonomiska brottsligheten. I det läget är det välgörande att Karl-Gösta Svenson säger att man överväger att anslå pengar. Detta är ett oerhört positivt och bra besked. Summan kan vi diskutera – jag begär inte

att få besked om den i dag – men det gäller att den ligger i intervallet kring 50, 60, 70 miljoner. Det är ju inte bara Stockholm som skall klaras. Stockholm behöver ca 30 miljoner, men det är ju inte bara i Stockholm som den ekonomiska brottsligheten skall klaras upp. Den förekommer även på andra håll. Den drabbar också företagare i Göteborg och Sundsvall. Vi behöver en summa, Karl-Gösta Svenson.

Anf. 67 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Jag håller fortfarande på att den inte är rättssäker. Därför skall vi inte ha den typen av lagstiftning.

I mångt och mycket delar jag Lars Bäckströms uttalande när det gäller moms- och organisationsfrågor. Det är väldigt bra att Riksdagens revisorer ser över de olika myndigheter som hanterar ekonomisk brottslighet. Vi kommer att se på åklagar- och polissidan samt naturligtvis också delvis på skattesidan. Men propparna finns i dag framför allt på polis- och åklagarsidan. Där tror jag att det finns stora vinster att göra. Vi behöver inte binda oss för hur organisationen skall se ut i framtiden.

Jag skall inte nämna någon vid namn, men den som sitter bredvid mig här från justitiekansliet och jag är inte precis överens om vilken organisation vi skall ha i nuläget. Men den diskussionen kan vi fortsätta att föra. Därför tror jag att den utredning som så småningom skall komma från Riksdagens revisorer kan vara ett bra avstamp för hur den framtida organisationen skall se ut. Jag tycker att det är ett mycket bra initiativ från Riksdagens revisorer att se över denna viktiga fråga, därför att jag är övertygad om att man kan få stora effektivitetsvinster. Pengarna är i nuläget inte viktigast, men jag tror att stora förändringar måste åstadkommas för att organisationen skall bli effektivare.

Anf. 68 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Karl-Gösta Svenson har naturligtvis rätt i att organisationen kan göras effektivare. Utskottets majoritet säger att man har varit undantagna från sparbeting under många år. Men detta är inte korrekt. Jag har suttit i en länsskattestyrelse och vet att man har gjort reduceringar. Men man har klarat dessa reduceringar genom förbättringar av effektiviteten i sin organisation. Man fick en allt större ärendemängd, men man hanterade den genom effektiviseringar. Produktiviteten *har* höjts. Man kan fortsätta att höja produktiviteten – det är så man har tänkt att klara sparbetingen – vilket vanligtvis sker genom ett ökat ADB-stöd och att man drar ned på baspersonal och kanslipersonal. Detta är den gängse metoden för att höja produktiviteten.

Om man kan frigöra sådana resurser, dras de nu in till statskassan. Men bättre vore, om de fick stanna i organisationen och riktas in på revision och offensiv kontroll med hjälp av kvalificerade handläggare. Men man får inte tillgodogöra sig denna effektivitetsvinst.

Jag har frågat skattedirektör Nyström, som är handläggare här i Stockholm, hur man bedriver arbetet. Han konstaterar i en promemoria, som är helt officiell, att momsbedrägerierna har ökat sedan 1991 och fortsätter i alltmer ökad takt i Stockholms län. Han säger vidare: Momsbedrägerierna kan

delvis vara föranledda av kunskapen om att kontrollresurserna skulle vara hårt belastade till följd av den stora ärendemängdsökningen i länet fr.o.m. 1991, skattereformen.

Detta måste åtgärdas. Karl-Gösta Svenson har lovat satsningar, och jag hoppas att de blir tillräckliga i intervallet upp till 70 miljoner kronor – vi kan ta och ge något på det intervallet. Men ökade resurser bara till polis och åklagare räcker inte, även om de utgör de största flaskhalsarna. Det finns påtagliga problem även inom skatteförvaltningen här i Stockholm, i Göteborg och i storstadsregionerna. Satsar man bara på polis och åklagare, får man en ny flaskhals tillbaka på skattesidan. Det är ingen idé att fylla hål med hål. Men det misstaget kommer denna regering säkert inte att göra.

Anf. 69 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det senaste som Lars Bäckström sade är väldigt viktigt. Även jag hoppas att regeringens förslag inriktas i hög grad mot det nuvarande momsfusket och en effektivare deklarationskontroll. Det vore viktigt i nuläget.

När det gäller att göra den framtida organisationen effektivare har både skatteförvaltningen och åklagarna ett ansvar. Det gäller att begränsa utredandet. Man får inte låta utredandet ta flera år. Vi lider i dag av att ett skattebrott som skedde 1985 fortfarande ligger i balansen hos Ekoroteln i Stockholm. Det är fullständigt absurt att det får vara så. Det måste vara betydligt kortare tid mellan brott och rättegång. Annars får man ingen preventiv verkan. Den åtgärden måste vi åstadkomma.

Nu talar jag inte för utskottsmajoriteten, men min personliga uppfattning i min sista replik till Lars Bäckström är att skatteförvaltningen måste avbryta sitt utredande när den finner att den har tillräckligt underlag för en fängelse-dom. Då skall man omedelbart åtala. Man skall inte gå vidare och utreda månad efter månad och förlora resurser, om man inte får in några pengar. Då förlorar man den viktiga preventiva verkan av ett fängelsestraff. För grova brott – när det gäller stora belopp vid skattebrott är brottet grovt – måste påföljden bli fängelse. Endast ett fängelsestraff har preventiv verkan. Det förutsätter snabbare och effektivare utredningar och att man avbryter dem i rätt tid.

Anf. 70 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Vi har hört mycket här, och jag kommer att gå in på vissa saker. Men först måste jag kommentera alla besparingar som har gjorts under en tid. Vi har givit oss på det mesta. Mycket är nödvändigt, men det mesta har drabbat vanliga människor väldigt hårt. Jag tror att vanliga människor kan ställa upp, om de ser att det är rättvist.

Det finns dock ett antal orättvisa saker i vårt samhälle. Det mest rättvisa vore väl att alla betalar skatt i detta land. Det är fantastiskt att Bruno Poromaa säger här att Socialdemokraterna är de enda som är rättvisa och de enda som vill fördela rätt. De har haft åtskilliga år på sig för att just förändra den sak som jag tänker komma in på.

I Sverige, skatteplaneringens förlovade land, breder fusket och den ekonomiska brottsligheten ut sig. Den är i dag helt enorm, men ingen gör någon-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatte-
förvaltningen,
m.m.*

ting. Jag kan ta ett beslut, som Socialdemokraterna är ansvariga för, nämligen avregleringen av taxi. Hur ser det ut i dag i fråga om taxi? Ja, taxi är i stort sett svart rätt igenom. Ingen kan klara sig, om han kör med öppna och rena kort. Det är ekonomiskt helt omöjligt.

Jag påtalade detta för ett och ett halvt år sedan. Nu har Aftonbladet kommit med en artikelserie. Detta hade man politiskt kunnat åtgärda för länge sedan. Likadant är det med det legala skattefusket. Det är inte nog med att vi har en ekonomisk brottslighet på ca 100 miljarder. Vi har också ett momsfiffel, vilket Lars Bäckström berörde. Visserligen hade han fel i fråga om momsen. På en miljonfaktura är den inte 250 000 kronor. Om man räknar baklänges blir momsen något mindre. Men vi kan sluta med sådana små detaljer.

Brottsligheten är alltså omfattande, och den lönar sig eftersom kontrollen är lika med noll. Vi har i våra samtal med regeringen ställt krav på att kontrollen måste öka, inte bara för att få in en massa pengar till Riksskatteverket utan för att föra ut intentionerna. Skälla gärna företagen varje år. Låt företagen betala för dem som åker dit för fusk. Jag är övertygad om att denna verksamhet har givit minst 50 miljarder. Man kan inte släppa verksamheter så fria som man har gjort beträffande inte bara taxi utan också restaurangnäringen, som är till 60–70 % svart i dag. Det gäller inte bara Stockholm utan överallt i vårt land, där man driver verksamheter men inte betalar moms och skatter utan lever på socialbidrag och bostadsbidrag och sedan bara sticker från verksamheten. Vi har ett exempel i Skara med två restauranger med stora skulder. De hade t.o.m. köpt köttet svart och betalat svarta löner.

Nu tänker jag komma in på det mest fantastiska i Sverige. Jag läste om den nya skatteplanering som föreningar och studentnationer i Uppsala har gjort. Man har lätt trollat bort hundratals miljoner genom att sälja företaget innan man skall betala skatt. Det är naturligtvis upprörande att man kan agera på detta sätt.

Det mest upprörande är dock att det finns 25 000–30 000 direktörer i vårt land som inte betalar ett öre i skatt. De tjänar sina pengar i Sverige. De bor i Sverige, och de utnyttjar de sociala förmånerna. Men de betalar inte ett öre i skatt. Detta har pågått under 25–30 år. De tjänstemän som har jagat dessa killar har man flyttat om. Dem har man förföljt i stället för att ingripa mot de smarta killarna som skriver sig på en adress i Frankrike.

Jag brukar ta Bronett såsom ett bra exempel. Han har funnits i Sverige i 30 år. Men då brukar man säga att jag har gjort affärer med honom och därför är förbannad på honom. Så är det alltid när jag tar upp någonting. Det kan gälla turismnäringen eller invandrapolitiken, som jag kritiserade för det oerhörda slöseriet. Det visade sig att jag hade rätt på varje punkt.

Det värsta är att slöseriet fortsätter. Invandrarverket kan vi spara 5 miljarder på i morgon, om vi stoppar slöseriet.

Anf. 71 ANDRE VICE TALMANNEN:

Jag vill erinra om att kammaren nu diskuterar skatteutskottets betänkande.

Anf. 72 BERT KARLSSON (nyd):

Herr talman! Ja, det har med detta att göra vilken inställning man har till saker och ting och vad man skall spara på.

De 25 000–30 000 direktörerna skattefuskar för 5 miljarder kronor helt legalt. Alla vet om att det är på detta sätt. Vi har ett förslag – och detta förslag kommer faktiskt från myndigheten i Stockholm och är alltså inte vårt eget. Vi avstår gärna till något annat parti att komma med detta förslag, om det är problemet. Det brukar nämligen ta litet extra tid när Ny demokrati kommer med förslag. Vi har sagt att man skall jämföra lägenheter med egna hus, lantgårdar och liknande och folkbokföra människor helt enkelt på deras lägenheter. Då blir man av med detta problem. Man blir av med ett problem till, nämligen fusket med bostadsbidragen, vilket är oerhört avancerat.

Det finns faktiskt lägenheter som man har använt i 25 fall, dvs. att man har utnyttjat samma lägenhet för 25 olika bostadsbidrag.

Det här borde vara det mest självklara, och framför allt det mest självklara hos Socialdemokraterna, att vilja åtgärda – men inte ett knyst.

I dag står jag och talar här. Och det borde ha varit självklart hur utgången i omröstningen skulle bli, om man menar något med rättvisa skatter och besparingar, och om man menar något med att vidta åtgärder just mot den ekonomiska brottsligheten. Om man gör det, borde detta självfallet gå igenom. Men vi har som vanligt debatten när besluten redan är fattade. Vi har redan beslutat att detta inte skall gå igenom.

Förra gången var det bara Lars Bäckström som förordade att detta kanske var en bra idé. Assar Lindbeck har tagit upp att man bl.a. skulle ha en effektivare skatteindrivning, och han har sett det här problemet. I sin propå hade han 10 miljarder.

Detta måste man åtgärda, annars får man över huvud taget inte förtroende för skatterna och rättvisan i Sverige. Det är ju just det som är problemet efter alla fallskärmsavtal och liknande, dvs. att man inte längre har något förtroende för Sverige och rättvisan. Därmed kommer människor i det här landet också att fortsätta att fuska, om ingenting görs.

Jag frågar Socialdemokraterna: Är ni intresserade av att åtgärda detta eller skall ni fortsätta att få litet gratisbiljetter på cirkus och andra föreställningar av dessa skattefuskar? Är det viktigare att se till att dessa människor har det bra i Sverige och att man gömmer sig bakom integritetsdiskussioner osv. bara för att vi inte skall kunna genomföra det mest självklara, nämligen ett lägenhetsregister. Det låter fruktansvärt att införa ett register. Men det är inte menat att det skall missbrukas. Det är till enbart för att kontrollera dem som fuskar. Jag kan inte anse att det är särskilt konstigt.
(Applåder)

Anf. 73 BRUNO POROMAA (s) replik:

Herr talman! Jag blev något förvånad när jag lyssnade på Bert Karlsson. Han efterlyste socialdemokratiska initiativ.

Jag vill upplysa Bert Karlsson om att vi för närvarande, sedan 1991, har en borgerlig regering. Bert Karlsson är en av dem som bildar underlag för den borgerliga regeringen. Jag vill rekommendera Bert Karlsson att han

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

söker stöd för sina åtgärder hos den borgerliga regering som han också stöder.

När det gäller fusket med folkbokföringen har Riksskatteverket nu för avsikt att förbättra kontrollen i detta sammanhang. Vi är väl medvetna om att det är mycket pengar som man lurar av samhället. I ett pressmeddelande från Riksskatteverket sägs att en familj faktiskt kan tjäna upp till 50 000 kr om året på skenskrivning. Problemet är bara, Bert Karlsson, att om vi reducerar antalet tjänster alltför mycket inom myndigheten, har myndigheten inte dessa möjligheter att utöva denna kontroll. Här har Bert Karlsson möjlighet att göra något konkret om han väljer att rösta på reservation 1. Då har vi i det närmaste löst detta problem.

Anf. 74 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Det här är ganska fantastiskt. Den här motionen grundar sig på skattemyndigheternas krav. Och det handlar inte om mer folk, utan det handlar om att det är omöjligt för skattemyndigheterna att bevisa att folk bor i en lägenhet. Det finns därför bara en sak att göra, och den kan vi tillsammans med Socialdemokraterna och Vänstern driva igenom i morgon om Socialdemokraterna är intresserade.

Jag håller med Bruno Poromaa att man skall satsa pengar på att se till att man får möjligheter att kontrollera företag som håller på att fuska. Men man måste också se till att dessa förvaltningar är effektiva. Hittills har det ju runnit ut hur mycket pengar som helst från AMS, AMU, osv. Det är ju inte antal kronor som räknas, utan det är också vad man har för möjligheter. Det är detta som vi diskuterar nu.

Anf. 75 KARL-GÖSTA SVENSON (m) replik:

Herr talman! Det exempel som Bert Karlsson tog upp om mycket svåra skattebrott, tycker jag är ett bevis på den inställning som regeringspartierna har, nämligen att det är viktigt att man åstadkommer snabba beslut i anslutning till sådant svårt fusk. Straffet måste vara fängelse för att man skall få en preventiv verkan. De personer som begår dessa brott betalar inga skatter eller böter. Därför måste svåra skattebrott beivras genom fängelsedomar. Då tror jag att man kan få en preventiv verkan.

Jag tänkte också ta upp Riksskatteverkets initiativ till att kontrollera flyttanmälningar osv. Om man skall göra en kontroll med den lagstiftning som vi för närvarande har, får man också erfarenhet av hur den fungerar. Det kan finnas anledning för Riksskatteverket att komma med synpunkter på det system som vi har för närvarande. Jag finner därför inte någon anledning till att vi inte kan ha en dörr öppen för att göra förändringar för att få en förbättrad kontroll.

Anf. 76 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jag måste säga att det låter utmärkt. Vi för denna diskussion med regeringen nu. Men jag hoppas att det inte behöver ta ytterligare 25 år. Detta har ju varit känt mycket länge.

Jag skulle till Bruno Poromaa vilja säga...

Anf. 78 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Man har haft många diskussioner om att man vill vidta åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Men jag såg häromdagen att det fanns ett parti – jag kommer inte ihåg om det var Moderaterna eller Socialdemokraterna – som hade föreslagit att man inte skulle göra besparingar genom att släppa ut fångarna tidigare. Det visar väl i stort sett vad man motsägelsefullt hela tiden håller på med – populistiska utspel – för att låtsas att man jagar dessa ekonomiska brottslingar. I verkligheten gör man det inte.

Anf. 79 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Det är bra att Bert Karlsson från Ny demokrati tar upp viken av att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Jag tror att det vore bra om Ny demokratis företrädare i skatteutskottet och Ny demokrati som helhet kunde gå längre i fråga om de moment som finns i skatteutskottets betänkande för att stävja den ekonomiska brottsligheten.

Vi har från vår sida, innan Ny demokrati tog plats i riksdagen, också uppmärksammat problemet med skenskrivningarna. Vi ställde oss bakom en enskild motion från en moderat ledamot. Det resulterade i att Ian Wachtmeisters namne Knut Wachtmeister blev förgrymmad. Men det fanns en poäng i detta.

En enig kommunstyrelse, över alla partier, i Göteborg, ville att kommunerna skulle få rätt att överklaga folkbokföring och skrivningar. Det finns nu, när Riksskatteverket har hand om hela folkbokföringen, en möjlighet för att vi lättare skall få fram metoder för att angripa detta problem.

Jag kan tänka mig att överväga åtgärder. Men jag måste också säga att det finns ett integritetsproblem i detta sammanhang. Men jag är beredd att fundera mer över detta, kontakta Riksskatteverket och diskutera det inom skatteutskottets ram. Det är ju helt riktigt, som Bert Karlsson säger, att om Ny demokrati, Vänsterpartiet och Socialdemokraterna kan ena sig, har vi majoritet. Då behöver vi inte diskutera frågan mer. Det finns därför kanske möjlighet att föra detta snabbt framåt. Men då måste, Bert Karlsson, skattemyndigheterna, Riksskatteverket, ha resurser. Socialdemokraterna har föreslagit 25 miljoner extra. Vi har föreslagit 70 miljoner. Det är i för sig marginella belopp jämfört med hela volymen på dessa anslag, som handlar om många miljarder. Men något är bättre än inget.

Jag tror att Bert Karlsson inser, eftersom han driver näringsverksamhet, att han nog aldrig skulle drömma om att spara pengar på Skara Sommarland genom att dra in på biljettkontrollanterna. Det skulle han aldrig drömma om. Men det drömmar vår regering om. Den gör t.o.m. så. De drar in på skatteförvaltningen. Det är därför som Bert Karlssons Ny demokrati borde stödja vårt förslag om 70 miljoner kronor till fördjupad kontroll mot momsbedrägerier. Bert Karlsson driver nämligen näringsverksamhet. Han vet att man måste ha folk i kassorna. Riksskatteverket behöver sin personal för momskontroll.

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

Anf. 80 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Först måste jag rätta Lars Bäckström. Jag driver inte Sommarland längre. Som Lars Bäckström förstår är det omöjligt som politiker. Jag blir förföljd varje gång i talarstolen för att jag pratar i egen sak. Därför har jag gjort mig av med anläggningen.

Jag skall gärna framföra till den som driver anläggningen i dag att det självfallet är som Lars Bäckström säger, att det inte går att dra in på kontrollen. Det blir en snedvriden konkurrenssituation som är helt omöjlig.

Som Lars Bäckström känner till pratar vi här medan allting redan är beslutat och klart. Men vi får väl ta upp en diskussion för att se om det finns några möjligheter att ändra oss. Om det visar sig att Riksskatteverket är effektivt och att man har gjort allt med de budgetar man har, skall man självklart ha mer pengar, om man inte klarar arbetet. Det måste jag säga. Om vi inte kan driva igenom det nu får vi komma tillbaka i den frågan.

Men det viktiga är att vi börjar med en kontroll av dem som fuskar. Det är ändå 100 miljarder vi pratar om. Besparingen i a-kasseersättningen var 6–7 miljarder. Det är alltså småpengar i de här sammanhangen.

Anf. 81 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Bert Karlsson har rätt i att de flesta förvaltningar kan effektiviseras. Det gäller både privat och offentligt. Det är en allmän sanning som man kan ha i minnet.

En sak känner jag till, och det är skatteförvaltningen. Jag lovar Bert Karlsson att om han besöker några enheter i t.ex. Skaraborgs län eller i någon storstadsregion kommer han att få se en förvaltning som är oerhört effektiv. Jag har studerat många svenska byråkratier, privata och offentliga. Jag vill påstå att skatteförvaltningen är en av de mest kostnadseffektiva förvaltningar som finns. Den är t.o.m. så kostnadseffektiv att varje ny handläggare man anställer betalar sin egen lön och genererar inkomster så att man på varje satsad krona får tillbaka fem sex. Det är inte så mycket näringsverksamhet som i dag genererar sådana intäkter. Skatteförvaltningen är något av det mest lönsamma vi har.

Utvecklingen, Bert Karlsson, på satsade 70 miljoner kan beräknas om man multiplicerar med fem eller sex. Det är inte så många affärsprojekt som ger det i dag, eller hur Bert Karlsson? Det är en bra utdelning. Stöd det! Vi skall göra en fördjupad övervägning av Bert Karlssons idé om hur vi skall stoppa skenskrivningarna.

Anf. 82 BERT KARLSSON (nyd) replik:

Herr talman! Jo, det finns ett verk som man kan tjäna mer pengar på. Det är det som bedriver flyktingverksamhet. Det är nämligen det bästa som finns i dag. Men det kan vi lämna därhän.

Jag håller med Lars Bäckström. Har vi gjort fel i vårt beslut så kom tillbaka med frågan. Vi skall säkert vara välvilliga. Jag skall göra studiebesöken under tiden och förvissa mig om att man är effektiv. Det viktigaste är att det händer någonting på den här fronten.

Anf. 83 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Jag har med stor förvåning lyssnat på den här debatten, särskilt till K-G Svensons och Bert Karlssons inlägg.

K-G Svenson säger att den här regeringen har gjort mer åt den ekonomiska brottsligheten än någon annan regering. Låt mig börja med det påståendet.

Den borgerliga regeringen inledde sin ämbetsutövning med att förklara att ekobrotten inte längre skulle vara ett prioriterat område för rättsväsendet. Det sade justitieministern med de numera berömda orden: Ekobrotten drabbar samhället. Det är viktigare att bekämpa brott som drabbar enskilda.

Den här regeringen har avskaffat skatteflyktsklausulen. Man har vägrat fullfölja förslaget om ansvarsgenombrott i aktiebolagslagstiftningen. Man har lagt fram ett förslag som K-G Svenson åberopar om åtgärder mot penningtvätt som är utomordentligt tandlöst. Man har vägrat gå med på ytterligare anslag till polis, åklagare och skattemyndigheter för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. Man är på väg att urholka betalnings- och bevis-säkringslagstiftningen.

På område efter område har den här regeringen med praktisk handling visat att man inte är beredd att bekämpa den ekonomiska brottsligheten, som nu torde omfatta belopp som motsvarar ungefär 100 miljarder kronor om året. Då säger K-G Svenson: Vi har en regering som har gjort mer än någon annan regering i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Jag tycker att K-G Svenson skall ta del av vad en erfaren konkursförvaltare som Rolf Åbjörnsson har för uppfattning om det. Han säger att samhället har gett upp kampen. Rolf Nilsson, chef för rikskriminalens ekorotel, säger att läget är katastrofalt. Då säger K-G Svenson och slår sig för bröstet: Den här regeringen har gjort mer än vad någon annan regering har gjort mot den ekonomiska brottsligheten. Jag tycker att det är ett litet väl magstarkt påstående.

Ja, jag får väl tro på Bert Karlssons ord – jag vet inte om Bert Karlsson befinner sig i kammaren – när han säger att han har ett engagemang mot den ekonomiska brottsligheten, att han vill vidta åtgärder. Men varför har Ny demokrati då röstat emot varje förslag som Socialdemokraterna har fört fram om ökade resurser till polisens och åklagarnas arbete mot den ekonomiska brottsligheten? Varför kommer Ny demokrati att i dag rösta emot de socialdemokratiska förslagen om ökade resurser till skattemyndigheterna för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten?

Ny demokrati och Bert Karlsson säger att man har ett engagemang i kampen mot ekobrotten och att man vill värna om de små i samhället och slå till mot dem som smiter från skatt. Men Ny demokrati och Bert Karlsson är uppenbarligen inte beredda att gå från ord till handling, utan följer regeringens passiva politik. Jag tycker att Bert Karlsson – han har nu försvunnit från kammaren – bör ta sig en allvarlig funderare kring varför man pratar så mycket och gör så litet.

(Applåder)

Anf. 84 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Det var inte särskilt kraftfulla applåder som Lars-Erik Lövdén fick efter detta inlägg. Det var en svag antydning till acceptans. Men det

Prot. 1992/93:96

21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

var i och för sig inte mycket att applådera, för den regering som Lars-Erik Lövdén var en av representanterna för under 80-talet gjorde ingenting, jag vidhåller det, Lars-Erik Lövdén, för att gå emot den ekonomiska brottsligheten, som hade sin starka uppväxt under den spekulatörs ekonomi som ni hade ansvar för.

Ni gjorde ingenting under bankkrisen. Ni var knäpp tysta i regeringsställning. Det har jag sagt tidigare i mitt huvudanförande. Det gällde även bankinspektion och riksbank. Det var just då de demoraliserande fallskärmsavtalen blommade upp. Er egen representant i Nordbanken, den nye chefen, t.o.m. förbättrade avtalet med 50 miljoner under ert regeringsinnehav efter det att ni hade tillsatt honom.

Sedan kommer ni, i den situation vi hade i höstas med attackerna mot den svenska kronan – då vi skulle få till stånd en krisuppgörelse, som i många stycken var bra, tillsammans med Socialdemokraterna – och då vi under en lång tidsperiod sett en ökande ekonomisk brottslighet, och ställer stenhårda krav på att Justitiedepartementet skall spara 500 miljoner. Några månader efteråt har ni mage att säga att vi skall ta fram 100 miljoner till. Ni började med 50 miljoner, sedan har det stigit till 100 när det gäller ekonomisk brottslighet. Det håller inte. Ni är inte trovärdiga i det här fallet.

Jag tycker dessutom att det är fel att säga de 100 miljarderna. 60 miljarder nämnde Rolf Nilsson oemotsägd i TV häromkvällen i Rapport. Då bad jag David Ask att ringa och be att få underlaget för de 60 miljarderna. Det fanns inte. Men jag var inte nöjd med det. Jag faxade ett brev till rikspolischefen och frågade om han stod bakom Rolf Nilssons uttalande i TV. Jag fick svar inom ett par timmar. Nej, det gör vi inte, vi står inte bakom detta. Vi vet inte hur mycket det är. Vi har inga beräkningar alls.

Men det spelar egentligen ingen roll om det är 1 miljard, 5 miljarder eller 100 miljarder. Är det ekobrott, är det skattebrott skall det beivras, Lars-Erik Lövdén. Vi har i dag en balans i ekoroteln i Stockholm som är kvar sedan ert regeringsinnehav. Där finns skattebrott sedan 1985 som inte är utredda ur polissynpunkt. Det är ert testamente. Det är ert arv till oss, som vi har vidtagit åtgärder för att komma till rätta med.

Anf. 85 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Var befann sig Moderaterna under 80-talet i kampen mot ekobrotten? Inte var de på den aktiva sidan. Ni röstade mot varje förslag som den socialdemokratiska regeringen lade fram för att beivra ekonomisk brottslighet och skattebrottslighet. Vi räknade fram att det blev 36–0 till oss. Vilket ansvar hade Moderaterna för spekulatörs ekonomin under 80-talet? Ja, naturligtvis ett stort ansvar.

Beträffande valuta- och kreditavregleringen ville ni gå snabbare fram än den socialdemokratiska regeringen. Där stod ni i frontlinjen och ville få till stånd valuta- och avreglering i snabbare takt än den socialdemokratiska regeringen.

Jag skall ge Karl-Gösta Svenson rätt i ett avseende: Resurserna inom Polisen minskade under slutet av 80-talet när det gäller ekobrottsbekämpningen. Det var en följd av att vi här i riksdagen över partigränserna tillsammans med Moderaterna lade ansvaret för resursanvändningen lokalt ute på de en-

skilda polismyndigheterna. Det gjorde att polischeferna tog resurser från ekobrottsbekämpningen till annan brottsbekämpning. Men Moderaterna, Socialdemokraterna och övriga partier i denna kammare var överens om en fri resursanvändning lokalt.

Jag ställde en fråga, och den skall jag ställa på nytt till Karl-Gösta Svenson: Varför röstar ni emot varje förslag som Socialdemokraterna lägger fram för att få en effektivare kamp mot den ekonomiska brottsligheten?

Vi har lagt fram en partimotion där vi föreslår 100 miljoner kronor i ökade anslag. I den partimotionen föreslår vi lagstiftningsåtgärder. Vi föreslår en helt ny organisation för ekobrottsbekämpningen. Men ni går emot varje förslag. Varje punkt i vår motion röstar ni emot.

Rikspolisstyrelsen ger oss däremot rätt. Nyligen har Rikspolisstyrelsen hos regeringen begärt 50 miljoner för ökade insatser inom Polisen och förslag till en organisation som ligger väldigt nära den som förs fram i den socialdemokratiska partimotionen. Jag frågar Karl-Gösta Svenson: kommer regeringen att bevilja Rikspolisstyrelsen dessa medel och skapa en slagkraftig organisation, eller blir det bara prat från regeringens sida också i den här frågan?

Anf. 86 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Det är riktigt att vi var för att valutaregleringen skulle avskaffas. Men det är inte, Lars-Erik Lövdén, med sanningen överensstämmande att vi ensidigt såg till att få bort valutaregleringen. Vi Moderater om något parti har drivit frågan om att förändra vårt skattesystem och framför allt få mycket lägre marginalskatter. Hade detta åstadkommits samtidigt som valutaavregleringen genomfördes, hade vi inte fått de effekter som det nu blev, i och med att valutaavregleringen genomfördes först och skatteomläggningen långt senare.

Att det blev 36-0 har jag bemött tidigare. Det berodde på att en stor del av era förslag enligt vårt sätt att se inte var förenliga med den rättssäkerhet som vi tycker att varje förslag när det gäller skattesystemet skall vara. Jag blir orolig när jag ser reservationstexten från Socialdemokraterna, framför allt i reservation 9, som handlar om betalningssäkring och bevissäkring. Jag är rädd för att vi kommer tillbaka till det som Ekokommissionen uttalade sig om, nämligen omvänd bevisföring och att det blir så att om man straffar någon gör det inte så mycket när man ändå skall hantera ekonomisk brottslighet. Så enkelt, så lättvindigt och nonchalant hanterar vi inte från Moderaterna eller från regeringspartiernas sida rättssäkerheten när det gäller skattesystemet.

Jag tycker att det finns ett starkt gemensamt drag i debatten hos alla partier, regeringspartierna och oppositionspartierna, och det är att vi vill beivra den ekonomiska brottsligheten. Låt oss göra det. Låt oss hitta formerna och försöka få ökad effektivitet. I dag finns en flaskhals i polis- och åklagarverksamheten. Där behövs kompetenshöjande åtgärder, och det behövs organisationsförändringar. Jag är inte säker på att man skall gå den väg som Socialdemokraterna och Rikspolisstyrelsen föreslår. Jag lutar mycket mer åt den uppfattning som vår justitieminister har, att det är åklagarmyndigheten som

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

skall ha nyckelrollen i den framtida kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Som jag också sagt i debatten kan vi förvänta oss inom kort förslag från regeringen som innebär att vi satsar ytterligare resurser i första hand på skatteförvaltningen för att beivra brottsligheten och åstadkomma en bättre skattekontroll.

Anf. 87 LARS-ERIK LÖVDÉN (s):

Herr talman! Karl-Gösta Svenson sade att en stor del av de förslag som vi lade fram under 80-talet hotade rättssäkerheten och att det var därför som Moderaterna gick emot dem. Det var inte bara så att man gick emot en stor del av förslagen, utan samtliga förslag som Socialdemokraterna lade fram om lagstiftningsåtgärder under 80-talet var Moderaterna motståndare till. Det säger någonting om engagemanget i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Karl-Gösta Svenson säger vidare att det centrala för att komma åt skattebrottsligheten är att minska skattetrycket – jag tydde K-G Svensons inlägg på det sättet. Det finns inget uppenbart samband mellan ett lands skattetryck och omfattningen på den ekonomiska brottsligheten. Vi kan blicka ut över världen och iaktta. Vi kan se på hur det är i USA eller, för att ta ett mera näraliggande land, Italien. Inte kan man väl påstå att den ekonomiska brottsligheten är av mindre omfattning i Italien, som har lägre skattetryck, än den är i Sverige.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag säga följande. Ingenting skulle glädja mig och Socialdemokraterna mer än om den envetna kamp som vi bedrivit under ett års tid för att tvinga regeringen att inse allvaret nu kommer att ge resultat. Jag skall ta fasta på det sista Karl-Gösta Svenson sade. Han sade: Låt oss enas om att det krävs åtgärder.

Låt oss göra det. Låt oss enas om att det krävs organisatoriska förändringar, resurser och lagstiftningsåtgärder för att skärpa kampen mot ekobrottsligheten. Då vill jag se att regeringen går från ord till handling. Från ord till handling kan man gå genom att bifalla de förslag som Socialdemokraterna har lagt fram i sin partimotion till årets riksmöte.

Anf. 88 KARL-GÖSTA SVENSON (m):

Herr talman! Det har vi visat under den halva mandatperiod som vi har regerat i de förslag som har kommit på riksdagens bord och som nu är under utredning. Vi har handlat till skillnad från vad ni gjorde under 80-talet, men låt oss glömma den diskussionen. Låt oss ta vara på det att vi ändå är överens om att vi skall beivra ekonomisk brottslighet och göra det på ett effektivt sätt, så att vi får en preventiv verkan och en annan anda i vårt samhälle i det avseendet.

Anf. 89 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Lars-Erik Lövdén avslöjar åtskilligt av den socialdemokratiska taktiken då han poängterar att det är under det senaste året som han och Socialdemokraterna stormat fram för att vidta åtgärder mot den ekonomiska brottsligheten. Socialdemokraterna har som bekant haft makten un-

der ett antal år även efter 1982 och haft precis vilka möjligheter som helst – om jag nu får tolka Lars-Erik Lövdéns bedömning av de ekonomiska resurserna så – att åstadkomma rättelser och göra de insatser som man talat så mycket om mot ekobrotten.

Det föreligger klara besked från regeringen, med instämmande från regeringspartierna, om att 60 miljoner kommer att särskilt avdelas i planeringsdirektiven för Kriminalpolisens verksamhet.

Dessa medel är huvudsakligen avsedda för bekämpande av ekobrottsligheten.

Nu kommer Lövdén måhända att säga att detta inte är några nya pengar. Men efter de år av storartad ruljans som Socialdemokraterna har att svara för är kassorna tömda och underskottet grandios. I det läget är det angeläget att åtminstone vidmakthålla de ramar som vi sedan tidigare har och att göra de besparingar som är möjliga genom rationaliseringar inom polisen.

Vi har från moderat håll konstaterat att det inte går att åstadkomma effektiva insatser om man prioriterar allt möjligt. Socialdemokraterna har under årens lopp på polisområdet prioriterat än det ena, än det andra, och då blir resultatet inte bättre än vad som blivit fallet.

Det som jag har velat peka på är en komplettering till det som K G Jansson tidigare sade i debatten. Jag utgår ifrån att Socialdemokraterna kommer att ställa sig bakom de insatser som nu är redovisade från regeringspartiernas sida.

Anf. 90 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Herr talman! Vi kommer naturligtvis att ställa oss bakom insatser i form av ökade resurser till polisen för bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten. Men det är ju inte det som regeringen föreslår. Man vill sätta av 60 miljoner kronor till kriminalpolisverksamheten, men hur många kronor av dessa kommer att gå till ekobrottsbekämpningen, Göthe Knutson? Det har vi inte fått besked om från regeringens sida.

Som Göthe Knutson också konstaterar är det inga nya pengar, utan medel som tas från polisverksamheten i övrigt.

Göthe Knutson påstår att den ekonomiska moraset och den ekonomiska situationen i landet inte medger ökade insatser mot ekobrottsligheten. Jag vill hävda att det är precis tvärtom. Om jag förstått regeringen rätt omhuldar den Assar Lindbeck-kommissionens förslag. Det gör inte jag i alla delar, men jag tycker att ett förslag från kommissionen är alldeles ypperligt. Den menar att en ökad insats mot ekobrottsligheten och skattebrotten kommer att ge åtminstone 10 miljarder kronor mer till statskassan. Det visar att det är lönsamt att bekämpa ekobrotten, Göthe Knutson, och då är det också lönsamt att ta i anspråk ca 100 miljoner kronor för ökade insatser mot den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 91 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Lövdén har ännu inte svarat på frågan varför man inte gjorde dessa insatser när man hade makten. Det var inte så att Moderata samlingspartiet och andra borgerliga partier stod hindrande i vägen. Den verksamhet

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

som ni har talat om och vars bekämpande ni har sagt er vilja prioritera har fortgått.

Jag råkade i hastigheten använda fel namn när jag syftade på min partivän Karl-Gösta Svenson, och jag ber om ursäkt för det. Eftersom jag i stället sade K G Jansson kan jag erinra om denne, som är en av de mer storartade ekobrottslingarna. Han är fälld som ekobrottsling, och jag kan därför påstå att han är en sådan.

Den socialdemokratiska regimen sjabblade bort denne man, och det har fått göras extraordinära insatser för att hemföra honom. Statsverket har t.o.m. fått bekosta att en advokat har fått åka över halva världen för att hämta hem honom, sedan han tillåts bli frigångare och kunna försvinna ut ur landet. Det var en ekobrottsling som fick ägna sig åt sin sysselsättning utan att Socialdemokraterna gjorde verklighet av sitt storartade tal.

Än en gång: Det går inte att prioritera allting. Den socialdemokratiska politiken på det här området är inte på något sätt bättre än andras.

Allra sist: I ingressen till justitieutskottets betänkande för två år sedan om bl.a. ekobrottsligheten framhölls särskilt samstämmigheten över partigränserna på det här området.

Anf. 92 LARS-ERIK LÖVDÉN (s) replik:

Mycket kort: Moderata samlingspartiet var det enda parti som 1990/91 reserverade sig mot att ekobrottsligheten skulle vara ett prioriterat område för polisverksamheten. Sedan har Moderaterna i regeringen uppenbarligen fått de övriga partierna med sig om sin inställning.

När vi i slutet på 80-talet såg att resurserna inom polisen för att bekämpa ekobrottsligheten minskade till följd av den fria resursanvändning som Moderaterna och Socialdemokraterna var överens om, tillsatte vi en utredning under riksåklagaren och rikspolischefen. Den utredningen var klar i januari 1992 och har sedan dess legat i regeringens skrivbordslåda. Det talar om något för att regeringen är passiv i kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 93 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Om inte Lövdén säger ytterligare något upphetsande skall detta bli mitt sista inlägg i denna debatt. Jag vill bara konstatera än en gång att Moderata samlingspartiet i riksdagen reserverat sig mot att det görs prioriteringar på praktiskt taget alla områden. Vi tror inte på sådana prioriteringar. Det är ute i verkligheten som man kan åstadkomma någonting, inte genom att göra uttalanden av detta slag.

För övrigt kvarstår fortfarande att Socialdemokraterna tillsammans med stödpartiet Vänsterpartiet kommunisterna har haft majoritet i riksdagen från hösten 1982 och kunnat vidta alla de åtgärder som de behagade. Men ekobrottsligheten har under dessa år ökat, dess värre katastrofalt.

Anf. 94 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Göthe Knutson förde stödpartiet Vänsterpartiet kommunisterna på tal, och Göthe Knutson har tillsammans med andra ledamöter fört en lång debatt, som mera liknar en debatt om frågor från justitieutskottet än

från skatteutskottet. Till den änden kan jag säga att om Socialdemokraterna har begärt 100 miljoner för bekämpande av den ekonomiska brottsligheten, har vi föreslagit 200 miljoner. Av dessa vill vi att 70 miljoner skall gå till skatteförvaltningen, som denna debatt skall handla om. Det är på den punkten som det stora problemet ligger för skatteutskottets vidkommande.

Någon nämnde valutaregleringen. Det var inte Moderaterna som slopade den utan ett annat parti, som var ungefär dubbelt så stort som Moderaterna och som satt i regeringsställning på 80-talet. Så var det med den saken – äras den som äras bör.

Den nuvarande regeringen har möblerat om i sin regeringsdeklaration och sagt att kampen mot ekonomisk brottslighet icke längre är prioriterad. Polismyndigheterna har också följt denna prioriteringsordning, som förvaltningen skall göra. Felet har inte gjorts av förvaltningen utan av politikerna, som ändrat prioriteringen.

Så till anslagen till skatteförvaltningen, som denna debatt skall handla om. Riksskatteverket tog på sig ett sparbeting om över 200 miljarder under några år. Det sparbetinget höjdes av regeringen med ungefär 70 miljarder för kommande budgetår. Skatteförvaltningen säger att den inte klarar detta så snabbt. Den har sagt att den klarar över 200 miljarder, om den får två år på sig, men inte 70 miljarder utöver detta.

Vad är det för ett problem som vi har? Jo, ett ohejdat momsusk. Varför har vi just nu ett sådant, och varför har vi inte haft det tidigare? Jo, det beror på att momsen kraftfullt breddades genom skatteomläggningen. Man tillförde mängder med nya skattskyldiga, men inga nya resurser. Det vet de som jobbar med detta om, och de har flyttat sin verksamhet till momsbedrägerierna.

Det har alltså inte getts några nya anslag till skatteförvaltningen. Det har gått så långt, kammarledamöter, vilket inte alla vet, att tre enhetschefer i Stockholm – Hjälmroth på polissidan, Adelsohn på länsstyrelsen och Lindberg på skatteförvaltningen – har bett regeringen att få låna pengar för att få bekämpa brottsligheten. Så långt har det gått i vårt land att stats tjänstemän som leder verksamheter ber att få låna pengar för att kunna följa riksdagens intentioner om att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Skall det vara så att verkscheferna skall tvingas låna pengar i banker för att kunna hålla en acceptabel standard på verksamheten? Så får det inte vara. De tre cheferna begär 30 miljoner till Stockholm. Landet behöver just nu 70 miljoner för att stoppa ett stort hål i momsintäkterna. Det är uppenbart att en stor del av det underskott i statsbudgeten som vi har har uppstått på grund av momsundandragande.

Mot denna bakgrund yrkar jag, herr talman, än en gång bifall till Vänsterpartiets meningsyttring i anslutning till mom. 1, i vilken föreslås att ytterligare 70 miljoner kronor skall anslås till skatteförvaltningarna för att stoppa den ekonomiska brottsligheten inom momsområdet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till skatteförvaltningen,
m.m.*

Beslut

Företogs till avgörande näringsutskottets betänkande 1992/93:NU24, socialförsäkringsutskottets betänkande 1992/93:SfU14 och skatteutskottets betänkande 1992/93:SkU22.

Näringsutskottets betänkande NU24

Mom. 2 (utredning om Finansinspektionen)

Utskottets hemställan bifölls med 274 röster mot 21 för reservation 1 av Bengt Dalström. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 14 (avveckling av fallskärmsavtal)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 22 för utskottets hemställan med den ändring däri som föranleddes av bifall till motion A723 av Karl Gustaf Sjödin m.fl. i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 17 (styrelseledamöters personliga ansvar)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 23 för motion A722 av Bert Karlsson i motsvarande del. 5 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 18 (insyn i banker)

Utskottets hemställan bifölls med 170 röster mot 130 för reservation 2 av Birgitta Johansson m.fl.

Mom. 19 (kapitalförsörjningen)

Utskottets hemställan bifölls med 268 röster mot 32 för reservation 3 av Bengt Dalström.

Mom. 21 (bankernas räntemarginaler)

Utskottets hemställan bifölls med 267 röster mot 32 för reservation 4 av Bengt Dalström.

Mom. 24, 27 och 28 (kontroll av nedskrivningarna, m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 11 för det av Lars Bäckström under överläggningen framställda yrkandet. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 29 (krav på rationaliseringar m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 266 röster mot 21 för reservation 5 av Bengt Dalström. 10 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU14

Mom. 1 (kompensationsnivån i sjukförsäkringen)

Utskottets hemställan bifölls med 288 röster mot 11 för meningsyttringen av Berith Eriksson i motsvarande del.

Mom. 8 (sjukpenningförmåner vid psykiatrisk vård m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 275 röster mot 21 för reservation 2 av Arne Jansson. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 9 (allmän sjukförsäkringsavgift)

Utskottets hemställan bifölls med 168 röster mot 132 för reservation 3 av Doris Håvik m.fl.

Mom. 17 (tillfällig föräldrapenning till annan närstående än förälder)

Utskottets hemställan bifölls med 287 röster mot 11 för meningsyttringen av Berith Eriksson i motsvarande del. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 22 (höjt pensionstillskott)

Utskottets hemställan bifölls med 286 röster mot 12 för meningsyttringen av Berith Eriksson i motsvarande del.

Mom. 24 (basbeloppet)

Utskottets hemställan bifölls med 277 röster mot 21 för reservation 7 av Arne Jansson.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Skatteutskottets betänkande SkU22

Mom. 1 (anslag till skatteförvaltningen)

Först biträdades reservation 1 av Lars Hedfors m.fl. med 122 röster mot 11 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 164 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 168 röster mot 131 för reservation 1 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 6 (eftertaxering)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 21 för reservation 2 av Peter Kling.

Mom. 7 (skattetillägg)

Utskottets hemställan bifölls med 276 röster mot 21 för reservation 3 av Peter Kling.

Mom. 11 (betalningslagen och utländska försäkringar)

Utskottets hemställan bifölls med 169 röster mot 130 för reservation 7 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 12 (lagen mot skatteflykt)

Utskottets hemställan bifölls med 165 röster mot 131 för reservation 8 av Lars Hedfors m.fl.

Mom. 13 (betalningssäkringslagen och bevissäkringslagen)

Först biträdde reservation 9 av Lars Hedfors m.fl. med 145 röster mot 21 för reservation 10 av Peter Kling. 132 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 147 röster mot 131 för reservation 9 av Lars Hedfors m.fl. 20 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (lägenhetsregister)

Utskottets hemställan bifölls med 273 röster mot 20 för reservation 11 av Peter Kling. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om samlad votering

På förslag av andre vice talmannen medgav kammaren att de på föredragningslistan närmast upptagna ärendena, skatteutskottets betänkande SkU21 samt justitieutskottets betänkanden JuU23 och JuU24, fick avgöras i ett sammanhang när debatten i dessa ärenden avslutats.

8 § Företagsskattefrågor

Föredrogs
skatteutskottets betänkande
1992/93:SkU21 Företagsskattefrågor.

Anf. 95 KARL HAGSTRÖM (s):

Herr talman! Till det här betänkandet har vi socialdemokrater lämnat ett särskilt yttrande. Socialdemokraterna föreslår i den skattepolitiska motionen Sk354 hur skattepolitiken bör utformas för att ge tillväxt, rättvisa och sunda statsfinanser. De avsteg som den borgerliga regeringen har beslutat om ger precis rakt motsatt effekt.

Vi vill slå vakt om den skattereform som har verkat och visat sig vara bra. Det är för tidigt att nu börja slå sönder den. Krisuppgörelsen mellan Socialdemokraterna och regeringen i september förra året innebar att viktiga principer i skattereformen hävdades.

Vi delar inte motionärernas uppfattning. De avgörande skälen för vårt avstyrkande av motionerna är följande:

Flera av motionerna gäller resultatutjämnings- och reserveringsmöjligheter, kvittning av underskott i enskild näringsverksamhet mot tjänst, skattestimulanser till nyföretagande m.m., återinförande av brutet räkenskapsår, förlust på konkursaktier och avdrag för att underlätta omarrondering.

Detta skulle betyda att vi skulle ta bort de fundamentala delar av skattereformen som den byggdes på.

Vi sänkte skattesatsen i förening med slopade eller starkt inskränkta reserveringsmöjligheter. Det har skapat ett neutralt och ekonomiskt effektivt system för beskattning av företagsvinster.

Om man avskaffar dessa skattereformens grundläggande principer skulle det skada en sund och seriös företagsverksamhet.

Herr talman! Därför är vi starkt kritiska till majoritetens motivering för sitt avslagsyrkande. Man hänvisar till den tillsatta utredningen och det pågående arbetet i regeringskansliet och antyder på detta sätt att förslaget kan komma att tillstyrkas i ett senare skede. Detta vittnar om en saknad av logik och en kortsiktighet som inte kommer att gagna den svenska företagsamheten.

Som redovisats i utskottsbetänkandet har regeringen planer på att under 1993 återkomma med ett förslag till en genomgripande omläggning av företagsbeskattningen och beskattningen av egenföretagare. Vi kan emellertid redan nu konstatera att ett sådant förslag strider mot den krisuppgörelse som Socialdemokraterna och regeringspartierna ingick i september förra året.

Herr talman! Skammens rodnad torde lägga sig över partiföreträdare för en regering som mer än någon annan behövt samarbeta. Regeringen visar än en gång att den inte kan förvalta det för landet behövliga samförståndet. För att uttrycka mig i klartext vill jag säga att svek på svek leder till moraliskt sönderfall. Det är inte vad Sverige behöver nu.

Anf. 96 PETER KLING (nyd):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande 21 behandlas bl.a. frågor rörande skogskonto. Där har vi i Ny demokrati reserverat oss till förmån för att man skall sänka beskattningen på skogskonton.

År 1990 blev det ju som bekant skatt på pensionsförsäkringskapital och på s.k. skogskonton med 15 %. Skatten på pensionsförsäkringarna sänktes 1992 till 10 %, men skatten på skogskonton ligger kvar på 15 %. Skogskonton kan mer eller mindre betraktas som en form av pensionssparande eller pensionsförsäkring för skogsägare. Vi i Ny demokrati anser att all skatt på pensionssparande i framtiden skall slopas när det ekonomiska läget i Sverige tillåter det.

Om vi skall konkurrera med utlandet när det gäller privat pensionssparande måste vi anpassa oss till utlandet. Där har de inga beskattningar på pensionssparande. Det är också ett sätt att stimulera privatpersoner att spara till sin pension.

Låt mig fortsätta med avdrag för kapitalförluster i samband med rån. Ny demokrati tycker att det är horribelt att man skall betala moms, arbetsgivaravgifter, inkomstskatt och punktskatter när man har blivit bestulen vid ett rån i t.ex. en butik. Om någon gör ett rån på 100 000 kronor skall man ändå betala arbetsgivaravgift, moms och inkomstskatt på den summan. Var och en förstår ju att man inte kan betala för något som man inte har fått in. Vi tycker att det borde finnas avdrag för förlorade medel vid rån.

Regeringsrätten slog i en dom 1991 fast att banker får göra dessa avdrag vid kapitalförluster i samband med rån. Vi i Ny demokrati ser självfallet

småföretag som blir utsatta för rån skall ha samma förmåner som en bank. Bankerna har ju inte på något sätt varit bra i Sverige. Vi tycker att det är horribelt att inte småföretagarna som kämpar och står i skall ha samma regler som en bank. Det är klart att de måste få det omgående.

Jag skall till sist något beröra yrkesfiskarnas situation i Sverige. Vi har också avgett en reservation om detta.

Vi anser att yrkesfiskarna i Sverige bör få samma villkor vid beskattningen av sin verksamhet som råder i de övriga nordiska länderna. Deras konkurrenter i Norge, Danmark och Finland har bättre beskattningsförmåner. Självfallet måste våra svenska fiskare få samma villkor som de andra fiskarna i Norden.

Vad beträffar det småföretagarpaket som behandlas i skatteutskottets betänkande 21, ber jag att få hänvisa till min kollega Bengt Dalström. Han kommer om en stund att gå upp i debatten och tala om detta. Jag är rädd för att Bengt Dalström kommer att få sig påskrivet av mina kolleger i skatteutskottet att dessa förslag skulle kosta en förfärlig massa pengar. Det gör de också. Våra förslag till detta betänkande, herr talman, kostar 5,2 miljarder kronor.

Det är alltså fråga om skattesänkningar för egenföretagare på 5,2 miljarder. Jag vill i samband med detta hänvisa till Ny demokratis budgetmotion. Där finns dessa förslag om en sänkning på 5,2 miljarder med. Totalt sett finansierar vi detta med besparingar. Vi har visat på en kraftig besparing, trots att vi vill ge småföretagen en skattelindring på 5,2 miljarder.

Herr talman! Ny demokrati står givetvis bakom samtliga reservationer. Men jag yrkar endast bifall till reservationerna 1, 4, 5 och 6.

Anf. 97 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! I skatteutskottets betänkande om företagsbeskattningen konstaterar utskottets majoritet att den skattereform som riksdagen fattade beslut om 1990 innebar omfattande förändringar. Det är sant. Utskottet säger att reformen byggde på sänkt skattesats i förening med slopade eller beskurna reserveringsmöjligheter.

En av idéerna med det hela var att reformen skulle vara neutral. Den skulle skapa en mer likformig beskattning, vilket skulle motverka inlåsnings effekter. Kapitalresurser skulle styras så att de gjorde bäst nytta. Vi skulle få ett effektivare näringsliv. Allt detta skulle ske med oförändrade skatteintäkter.

Hur blev det? När man gjorde skatteomläggningar i andra länder med system som liknar det svenska, lät man sänkningar av inkomstskatten delvis finansieras genom ett ökat skatteuttag från företagssektorn. Men så var inte fallet i Sverige. Man tog inte ut mer från företagen. Men det var å andra sidan meningen att man inte skulle ta ut mindre.

Vad hände i verklighetens värld? Jag tittade i den skrift som säkert alla ledamöter i skatteutskottet ofta använder, Riksrevisionsverkets inkomstberäkningar från hösten 1990, den höst då beslutet fattades. Det året gav inkomstbeskattningen av juridiska personer 23 miljarder. Man hade en prognos om att inkomstbeskattningen av juridiska personer år 1992 skulle ge 32 miljarder. Den boken är nu en sliten upplaga. Vad hände?

Om man tittar i den nya upplagan från 1992 får man ett slags facit. Vi ser då att inkomstskatterna från juridiska personer för år 1992 beräknas ge 18 miljarder. Men prognosen var ju 32 miljarder. I verkligheten blev det 18. År 1993 räknar Riksrevisionsverket med att man skall få in 14 miljarder. 14 miljarder är ungefär hälften av 32 miljarder.

Detta är den reform som skulle vara intäktsneutral och ge oförändrade intäkter. Intäkterna från skatten har de facto halverats. Man kan mena att det beror på lågkonjunkturen, och det gör det säkert. Men jag är övertygad om att det också beror på skatteomläggningen. Den betydde skattelättnader, särskilt för de större företagen.

Vi har inte ett neutralt system, och det vet utskottets företrädare i denna debatt. Vi har ett system som gynnar större företag och missgynnar mindre. Systemet skapar fortfarande vissa inlåsnings effekter genom skatteutjämningsreserven.

Vi i Vänsterpartiet har flera gånger föreslagit att denna skatteutjämningsreserv skall avvecklas. Det kan inte ske omedelbart från ett beskattningsår till ett annat. Men den kan avvecklas. Det har vi yrkat om. Till en del går utskottet oss till mötes i betänkandet.

På s. 4 i betänkandet skriver utskottet att Företagsskatteutredningen i delbetänkandet Fortsatt reformering av företagsbeskattningen har lagt fram förslag som rör grundläggande delar i företagsbeskattningen. Bl.a. har föreslagits ett slopande av systemet med skatteutjämningsreserv. Man har insett att detta system inte är bra ur allokeringssynpunkt när det gäller att styra produktionsresurser och kapital dit där de gör bäst nytta. Men sedan fortsätter utskottet med att säga att detta föreslagits i kombination med sänkt bolagsskatt. Förslaget skall alltså finansieras. Tar man enbart bort reserven blir det en skattehöjning.

Varför skall man sänka bolagsskatten? På samma sida säger utskottet: "En studie som gjorts inom OECD under 1991 bekräftar också att den svenska företagsbeskattningen är konkurrenskraftig vid en jämförelse med företagskattesystemen i de andra OECD-länderna." Ja, den är inte bara konkurrenskraftig, den är lägst! Det finns några länder som ligger i närheten av Sverige – Grekland, Irland och Storbritannien. Det är inte länder som har kännetecknats av lysande ekonomisk utveckling. Det finns inget samband mellan en extremt låg bolagsskattesats och ekonomisk utveckling.

Jag tror däremot att det finns ett samband mellan stora budgetunderskott och en dålig ekonomisk utveckling. Stora budgetunderskott skapar förväntningar om en dålig ekonomisk utveckling. Jag tror inte att man kan ta bort budgetunderskottet genom att ta ut hela kostnaden från företagssektorn, men man kan ta ut en del.

Vi säger i vår meningsyttring att man bör få ett skatteuttag för företag i Sverige som blir mer likt vad som är vanligt inom EG, eller Europeiska unionen. Det innebär att skatten skall höjas. Man är ju i andra fall så noga med att anpassa Sverige till EG-reglerna, så varför icke göra det i detta fall? En sådan skatteökning som vi föreslår kan över tiden ge 5–6 miljarder i årets penningvärde. Det är inte någon gigantisk inkomstförstärkning. Men det är den summa som man reducerade ersättningsarna till de arbetslösa med. Man skulle där spara in 6 miljarder kronor.

Vi menar att det är rimligt att vi har samma bolagsskatt som i EG. Då skulle vi ha kunnat slippa denna försämring för de arbetslösa. Vi hade inte försämrat konkurrensläget gentemot omvärlden, utan vi hade ställt den på samma bas. Hur man än redovisar dessa siffror vet vi att Sverige är konkurrenskraftigt. Företagsbeskattningen är lägst.

Det finns en utmärkt skrift från Finansdepartementet med titeln Sverige, Europa och skatterna. I tabell efter tabell redovisas läget. Det spelar inte någon roll hur man räknar. Jämför man de nominella skattesatserna ligger Sverige lägst. Jämför man den effektiva skattebelastningen på utdelade vinsten ligger Sverige lägst. Tar man hänsyn till dubbelbeskattning ligger Sverige lägst. Det spelar inte någon roll vilken variabel man väljer: Sverige har den lägsta bolagsbeskattningen.

Jag menar att vi inte skall konkurrera med en låg bolagsbeskattning. Det ger ingen uthållig tillväxt. Vi måste ha en vinstnivå som står i överensstämmelse med den i konkurrentländerna. Den kan för min del gärna vara högre. Men den skall inte kompletteras med en exceptionellt låg bolagsbeskattning av inkomsterna. Det finns det inte någon anledning till.

Herr talman! Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets meningsyttring avseende mom. 2.

Anf. 98 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Lars Bäckström sade här att han helst vill höja skattesatserna för bolagen. Jag skulle kunna tänka mig att Lars Bäckström t.o.m. förespråkar en höjd arbetsgivaravgift. Lars Bäckström vet ju mycket väl att dessa pengar tas ut på konsumenterna. Det leder till prisökning, och det i sin tur till att man begär löneyft. Så är vi inne i karusellen igen. Vi kan inte sälja våra varor, och därmed kan vi inte producera dem.

All beskattning som läggs på företagen betalar konsumenterna. Jag ser inte att det är något fel att hålla nere bolagsskatterna. Om man nu skall relatera till omvärlden, skulle jag möjligtvis kunna tänka mig att beskatta vinsten litet mer. Men kom inte med generella skattehöjningar över lag för bolagen! Det leder till att konsumenterna får betala högre priser. Jag vet det själv som egenföretagare. Höjs arbetsgivaravgiften med 10 %, höjer man timpenge med x antal kronor och tar ut det av konsumenten. Konsumenten är löntagaren som skall betala detta med skattade medel.

Här finns en mycket mycket ond spiral. Men om man kan hålla nere bolagsskatten och samtidigt trycka på när det gäller företagen och be dem att ge sjutton i att höja kostnadsläget, vinner alla på det. Jag tänker då, Lars Bäckström, framför allt på konsumenterna och löntagarna.

Anf. 99 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Peter Kling utgår från det faktum att alla vet att en höjning av bolagsskatten går ut över konsumenten.

Nej, Peter Kling, alla vet inte det. Jag är en av dem som inte vet vad Peter Kling vet.

Vi i skatteutskottet har ju varit i USA. Där träffade vi ledande ekonomer. Av en kongressrapport som jag fått och som jag läst framgår att man har studerat just frågan om vem som betalar bolagsskatten. Rapporten heter

"Revising the Corporate Income Tax". Kongressens byrå för skattestudier uttalar: "In the short run, economic theory holds that an increase in the corporate tax is paid by the corporation."

Vidare sägs det i rapporten: "— that all owners of capital bear virtually all of the tax in the long run."

USA:s kongress hävdar att det är ägarna av företagen som både på kort sikt och i det långa loppet får betala företagsskatten. Det är den vetenskapliga ståndpunkt som man i USA:s kongress intar. Peter Kling intar en annan ståndpunkt. Men många intar samma ståndpunkt som jag. Jag vill dock inte höja bolagsskatten. Något sådant har jag inte sagt. Jag sade att vi skall ta bort skatteutjämningsreserven. Det innebär en höjning av det effektiva skatteuttaget, och det är inte samma sak som en höjd skattesats.

Sverige har den lägsta bolagsskatten. Jag tycker därför att vi skall klara av konkurrensen med Europa på Europas villkor, inte genom att vara ett lågskatteland.

Anf. 100 PETER KLING (nyd) replik:

Herr talman! Nu är vi i Sverige, Lars Bäckström, på väg mot en hyfsad företagskatt. Det betyder ett bättre konkurrensläge.

Själv är jag egenföretagare. Om jag kan hålla nere kostnaderna i mitt företag, t.ex. timdebiteringen, är chansen mycket stor att jag får mer arbete. Folk har ju då råd att anställa mig som installatör. Det är vad det handlar om. Härigenom skapas arbetstillfällen. Rätt som det är har jag så pass mycket jobb att jag kan anställa ett par personer till.

Om timpengen höjs år efter år för att täcka skattekostnader förhåller det sig annorlunda.

Lars Bäckström hänvisar här till en bok. Men alla skattehöjningar som gällde för det bolag som jag hade innan jag kom in i riksdagen har jag kompenserat mig för genom att höja timpengen och materialkostnaden. Någonstans måste ju pengarna tas igen när det inte finns något utrymme för andra åtgärder.

Samtidigt vill jag betona att man, om kostnadsläget sänks i form av minskade arbetsgivaravgifter – vilket vi på sikt vill skall genomföras – måste hålla tummen på ögat när det gäller företagen och säga att de får lov att följa med och gå ner i pris. Annars blir det kanske så att pengarna konfiskeras och hamnar i den egna fickan. Därför har vi sagt att SPK skall vara ett starkt instrument, precis som amerikanarnas, för att skydda konsumenterna och därigenom få litet snurr på samhällsekonomin.

Anf. 101 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Peter Kling redogjorde i sin replik för anledningen till att hans första teori inte stämmer. Den fungerar alldeles uppenbart inte i det här motsatta läget.

Svenska företag har fått oerhört mycket bättre konkurrenskraft genom att värdet på kronan fallit. Det rör sig om 20 procentenheter. Från 1982 t.ex. har kronans värde försämrats i förhållande till ecuvalutorna med ungefär 50 procentenheter. Men inte har priserna sjunkit med 50 procentenheter. Det finns alltså inte några raka och enkla samband här. Avgörande här är i stället

en rad andra faktorer – konkurrensförhållanden osv. Det handlar om hur man kan vältra över kostnaderna.

Generellt sett tas företagsskatt ut av företagsägaren och mervärdesskatt av konsumenterna.

Vidare är det viktigt att betänka att svenska företag före sänkningen av arbetsgivaravgiften låg på samma nivå som genomsnittet i Europa. Nu är nivån lägre här. Företagsskatten i Sverige är alltså lägre än vad motsvarande skatt är i våra konkurrentländer. I det läget säger Peter Kling att vi är på väg mot en hyfsad skatt. Men företagsskatten i Sverige är, som sagt, lägst! Om definitionen när det gäller begreppet hyfsad skatteuttag är att vi alltid skall ligga lägst, kommer det att bli så att andra länders parlament totalt bestämmer över svensk skattepolitik.

Under de år då nivån var litet högre var tillväxten i Sverige oerhört god. Det är alltså inte på det sättet att låg skatt ger god tillväxt – en mycket förenkla teori som inte håller i verkligheten.

Återigen: Det är rimligt att Sverige har samma konkurrensvillkor som konkurrenterna i Europa. Då är det rimligt att avskaffa skatteutjämningsreserven, som leder till inlåsnings effekter i ekonomin.

Vårt förslag är konkurrensneutralt och ger ökade inkomster. Dessutom blir det en bättre styrning av kapitalresurserna i samhället.

Anf. 102 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Det är de fyra regeringspartiernas bestämda föresats att vända den utveckling som betytt att arbetstillfällena flyttats ut ur Sverige eller försvunnit genom nedläggningar. Detta kräver förändringar i politiken på flera områden. Ett av de viktigaste är det som vi nu debatterar, nämligen skattepolitiken.

Skattereformen var en början. Denna reform bygger ju på en kraftigt sänkt skattesats i samband med slopade eller begränsade reserveringsmöjligheter. Av skilda orsaker fördröjdes arbetet med en liknande reform för beskattningen av fysiska personers näringsverksamhet, den s.k. egenföretagarbeskattningen. Efter denna fördröjning under den tidigare socialdemokratiska regeringen är det de fyra regeringspartiernas avsikt att lägga fram förslag, så att beslut kan fattas med ikraftträdande den 1 januari 1994.

Efter detta beslut kommer Sverige att ha ett effektivt system för beskattning av näringsverksamhet. Tidigare skattetänkande, som ofta ledde till ineffektiva transaktioner och improduktivt beteende, kommer förhoppningsvis att försvinna.

Det är också vår avsikt att genomföra vissa förbättringar och förenklingar i företagsbeskattningen. Förslag övervägs. Det gäller bl.a. att slopa SURVEN i kombination med sänkt bolagsskatt samt att förbättra möjligheterna till förlustutjämning.

Ett förtroende för denna politik visar sig faktiskt i dessa dagar genom ett ökat intresse för att ta hem verksamheter till Sverige och för att skatta för vinsterna i vårt land.

Det enda parti som oroar sig över dessa positiva signaler är Vänsterpartiet. Ett enda förslag har man i det här betänkandet, nämligen om att bolagsskatten på nytt skall höjas. Tillsammans med partiets övriga skatteförslag

inleds på nytt den perversa skattepolitik som mycket aktivt bidragit till dagens svårigheter.

Denna envisa strävan att dra ner industriproduktionen i Sverige är för mig totalt obegriplig. Jag vill därför rikta en bön till Lars Bäckström: Gör åtminstone ett försök att förklara varför det är så fel att jobben återvänder till Sverige och att företagen bidrar till vårt välstånd genom att åter skatta för sina vinster i vårt land! I avvaktan på att Lars Bäckström har lyckats förklara detta yrkar jag avslag på meningsyttringen.

Lars Bäckström anförde några exempel. Han nämnde vissa år och talade om skattereformens utslag. Men först och främst undrar jag om han inte valde år då reformen över huvud taget inte hade trätt i kraft. I varje fall gäller det år då företagens beteende över huvud taget inte hade påverkats av detta, dvs. år då skattereformen inte var fullständigt genomförd.

Under utskottets behandling av motionerna har åtta reservationer framställts – samtliga från Ny demokrati. Det är omöjligt att frigöra sig från känslan att partiet i sin strävan att profilera sig som ett företagsvänligt parti slår in öppna dörrar.

Låt mig, herr talman, kommentera några av reservationerna. Men jag är något brydd. Jag vet att Bengt Dalström också kommer att gå upp i debatten, och jag har inte någon större lust att begära replik på hans anförande. Därför är det kanske lika bra att jag går igenom några saker i reservationerna, så att vi åtminstone har klarat ut de frågorna.

I reservation 1 säger Ny demokrati att det inte behövs några regler för negativt eget kapital. Skälet är, menar man, att bokföringsreglerna innebär att skulder skall tas upp i den del där de rätteligen hör hemma.

Detta är i och för sig riktigt. Det är också den ordning som gällde före införandet av s.k. negativt kapital. Detta hindrade dock inte då ett omfattande missbruk av reglerna och ständiga konflikter mellan skattemyndigheter och skattskyldiga.

Vidare säger man att kapitalunderlaget bör nollställas vid ingången till det nya systemet. I och för sig är det inte en orimlig tanke för mig. Men det finns en liten hake. Det var ju just detta som skedde när skattereformen genomfördes.

Att man nu på nytt skulle nollställa det för dem som på denna korta tid lyckats skaffa sig ett nytt negativt kapital är för mig en gåta. Om Peter Kling har några bra skäl för detta att framföra tycker jag att han skall göra det.

Reservation 2 är faktiskt intressant – främst ur ett historiskt perspektiv. Här upprepas krav som liknar dem som starkt bidrog till att frågan om egenföretagarnas beskattning inte löstes 1990. Kravet på kraftiga reserveringar på lönesumman går ju totalt på tvärs med den princip som tillämpades vid reformens genomförande. Det hjälper inte att man lägger in positiva förslag som innebär att valutakursförluster skall leda till tvångslikvidationer. Mitt yrkande blir givetvis avslag på reservationen.

I reservation 3 yrkar Ny demokrati, i brist på eget förslag, ett tillkännagivande till regeringen av ett centerförslag. I reservationen jämförs skogskonto med pensionsförsäkring av Peter Kling. Jag förstår över huvud taget inte den jämförelsen. Skogskontot tillkom för att man skulle kunna utjämna inkomsterna. Det skedde på den tiden när man drabbades av en oerhört hög

marginalbeskattning om man hade denna inkomst under ett eller ett par få år. Eftersom skogskontot har en löptid på 10 år undrar jag varför en lantbrukare som öppnar ett sådant konto när han är 40 år skall tvingas pensionera sig redan vid 50 år. Ett sådant pensionssystem verkar konstigt.

Det är faktiskt så, att den som har inkomster av skog kan teckna pensionsförsäkringar på precis samma villkor som gäller för alla andra medborgare i vårt land. Även skogskontomedel kan användas för det ändamålet.

I reservation 4 pläderar Ny demokrati för kvittning. Det är glädjande att de tankarna inte är främmande för regeringen.

I reservation 5 talar Ny demokrati om att man vill aktivera innovationsklimatet. Även i denna fråga kan jag påpeka att det pågår ett intensivt arbete i regeringskansliet för att utarbeta förslag. Det kan inte ha undgått Peter Kling och Ny demokrati.

Reservation 6 handlar om kapitalförlust i samband med rån. Riksdagen har redan gjort ett uttalande om detta. I och för sig är det bra att frågan kommer upp som en påminnelse, eftersom regeringen skall effektuera vad riksdagen tidigare uttalat.

I reservation 7 har Ny demokrati för omväxling skull reserverat sig för en folktoppning. Motionären, Erling Bager, vill ha en översyn av skattereglererna för yrkesfiskare. Utskottet har behandlat denna motion mycket välvilligt. I betänkandet säger man: "Utskottet är medvetet om de speciella problem som råder för yrkesfiskarna och förutsätter att regeringen prövar frågan i samband med den kommande småföretagarpropositionen."

Peter Kling vill ha ett totalt nytt system. Han vill att det danska och norska skattesystemet skall ligga till grund för detta. Jag vill erinra om att vi faktiskt inte har ett skattesystem som är likt det norska och det danska. Det blir därför kanske inte helt lätt att göra en sådan förändring. Peter Kling säger ingenting om när detta bör ske. Men jag antar att reservationen noteras.

Reservation 8 avstår jag från att kommentera.

Jag tackar Peter Kling speciellt för att han inte yrkar bifall till alla 8 reservationerna. Vi slipper därmed räkna antalet röstande nydemokrater i kamraren åtta gånger.

Herr talman! Jag yrkar avslag på samtliga reservationer och bifall till utskottets hemställan.

I ett särskilt yttrande skriver Socialdemokraterna att de är starkt kritiska till majoritetens avslagsmotiveringar, som i de flesta fall handlar om hänvisningar till tillsatta utredningar och pågående arbete i regeringskansliet. Jag måste säga att detta särskilda yttrande vällar mig ett visst huvudbry om vad Socialdemokraterna egentligen vill eller inte vill. Men eftersom vi inte brukar syssla med motivreservationer i skatteutskottet är det kanske inte så lätt.

Socialdemokraternas tid i regeringsställning ger ändå en utmärkt handledning. Under den tiden bekämpade man med näbbar och klor alla konstruktiva lösningar på praktiskt taget alla de frågor som tagits upp i detta betänkande. Så hård och orättvis beskattning av småföretagen som möjligt har varit Socialdemokraternas recept genom åren. Men så har vi i Sverige också förhållandevis färre småföretag än andra jämförbara nationer.

I samma yttrande påpekar man också att regeringens avsikt att lägga förslag till ny egenföretagarbeskattning strider mot den krisuppgörelse som So-

cialdemokraterna och regeringspartierna ingick i september förra året. Karl Hagström poängterade också detta.

Herr talman! Avslutningsvis skulle jag vilja ställa en fråga till Karl Hagström. Göran Person tycks ha insett att man inte kan ha egenföretagarbeskattning och att man måste ändra detta. Kommer Göran Persons förslag att stoppas därför att Karl Hagström menar att det strider mot det som överenskomts i och med krisuppgörelsen?

Anf. 103 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Kjell Johansson bad mig förklara varför jag var emot mer industri. Det kan jag naturligtvis inte förklara, eftersom jag inte är emot mer industri.

I min hemstad Uddevalla, Kjell Johansson, har vi tappat 4 000 industrijobb under fyra år. Av industrijobben är 80 % borta. Jag vill ha mer industri. Vi behöver desperat mer industri i Sverige.

Men jag har talat med företagare – stora som små – i min region, och ingen av dem har stängt på grund av den höga bolagsskatten. En industriledare i ett stort företag sade till mig: Lars, vi missar inga order, utan det finns inga order att få. Det är orsaken till fallet i svensk industri, dvs. den vikande marknaden, den dåliga efterfrågan. Vi har haft en omodern industri på grund av devalveringspolitiken.

Ett dåligt konkurrens- och omvandlingstryck under 1980-talet har lett till att vi nu har ett utslagningstryck. Detta hävs inte genom en fortsatt politik med låg skatt, utan det hävs med en politik för stimulans i det korta och långa perspektivet. Det måste kombineras med besparingar i offentliga utgifter, med effektiviseringar och med skattehöjningar; detta för att få bort budgetunderskottet. Vi måste använda alla dessa instrument. Inget område får då vara fredat när det gäller att kunna stå sig i konkurrens med omvärlden.

Man säger att vi måste klara av att ha samma skatteuttag på företagsamhet som omvärlden. Om vi inte klarar det, kan vi inte heller få tillväxt. Folkpartiet, om något parti, borde väl inse att det är rimligt med samma konkurrensvillkor inom samma land. Det är då som marknaden fungerar som bäst. Men i Sverige har vi lägst skatt på allt när det gäller företagsamhet. Det är fakta, som inte går att bestrida. OECD:s undersökningar är entydiga på den punkten.

Vi föreslår inte *höjd* bolagsskatt. Vi är överens med skatteutskottets majoritet om att slopa skatteutjämningsreserven. Ni säger att ni vill sänka bolagsskatten. Vi har inte föreslagit någon höjd bolagsskattesats utan en oförändrad skattesats. Det är ni som går vidare och vill sänka Europas lägsta bolagsskatt. Vänsterpartiet vill ha den typen av skatt oförändrad. En mer naturlig vänsterpartipolitik skulle ha varit att föreslå höjd skatt, men vi i Vänsterpartiet föreslår oförändrad skattesats. Vänsterpartiet vill däremot att vi närmar oss Europeanivån genom att ta bort ett reserveringssystem som verkar snedvridande på den ekonomiska tillväxten.

Anf. 104 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag vill först kommentera det som Lars Bäckström sade sist, nämligen att vi vill sänka bolagsskatten och att Vänsterpartiet vill ha kvar en

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Företagsskattefrågor

oförändrad bolagsskatt. Det är inte så. Lars Bäckström försöker slå blå dunster i ögonen på oss. Tar man bort SURVEN höjs i praktiken den effektiva bolagsskatten. Det är i praktiken en ren höjning av bolagsskatten som då kommer att ske. Vi vill behålla bolagsskatteuttaget på samma nivå.

Men det är inte riktigt det som bekymrar mig. Lars Bäckström säger att han brukar prata med företagare. Jag brukar också prata med företagare, Lars Bäckström, kanske med fler än Lars Bäckström gör. Det är entydiga signaler som nu kommer. Om Lars Bäckström tittade på TV i går kunde han se att en svensk storföretagsledare talade om att det nu är klart intressant att ta hem produktionen till Sverige. Han sade: Alla våra produktionsenheter är nu konkurrenskraftiga i Sverige, och vi kommer att flytta produktion från Europa hem till Sverige.

Han sade detta i klartext, och det gäller för mängder av företag. Han förklarade dessutom att han under sin tid som företagsledare aldrig hade upplevt ett liknande läge. Dessa företag kommer också att betala skatt på sina vinster i Sverige.

Jag besökte för ett par veckor sedan en annan företagare, i ett företag som är ägare till en koncern med åtta olika företag i åtta europeiska länder. Han talade om att de aldrig hade kommit på idén att ta hem några vinster eller att betala skatt för sina egna vinster i Sverige. Han sade: Dem har vi flyttat utomlands genom interndebitering. Nu tar vi hem varenda krona från vartenda bolag till Sverige och betalar skatt i Sverige.

Lars Bäckström vet att det är möjligt att göra på detta sätt genom interndebitering, och det kan man inte komma åt.

Detta innebär att vi får tillbaka jobben och inkomsterna till Sverige. Precis som det sades tidigare, i debatten mellan Peter Kling och Lars Bäckström, är det en fråga om att svenska folket betalar den här skatten, oavsett om man tror att det är kapitalägarna som betalar. Ja, detta kan möjligen vara sant vid ett mycket högt vinstläge, med de avkastningskrav som man ställer i USA. Med det vinstläge som vi har haft i Sverige är det inte möjligt.

Anf. 105 LARS BÄCKSTRÖM (v) replik:

Herr talman! Konklusionen att det alltid är hushåll och löntagare som betalar bolagsskatt leder till den märkliga slutsatsen att kapitalägare aldrig betalar skatt. Det tror jag att de gör. De betalar via kapitalbeskattning och företagsbeskattning.

Faktum är att vi föreslår en oförändrad skattesats och ett slopande av det reserveringssystem som är unikt inom hela den europeiska marknaden. Det leder till en ökad, effektiv skattebelastning, men det kommer inte att leda till större skattebelastning än man har inom EG.

OECD:s undersökning, återgiven av Finansdepartementet, säger att det högsta genomsnittliga skatteuttaget i Sverige är 36 % på utdelad vinst, efter dubbelbeskattning. Genomsnittet inom EG är 56,8 %. Vi ligger alltså betydligt lägre än EG.

Vi har extremt goda konkurrensvillkor. Redan innan vi hade flytande krona hade konkurrensläget förbättrats med över 10 procentenheter, genom ökad produktivitet och låga löner. Sedan blev det 20 procentenheter genom den flytande kronan. Det gjordes flera devalveringar under 80-talet. Arbets-

givaravgifterna sänktes med 5 procentenheter, när de redan låg på Europasnittet. Tro sjutton att företagarna är nöjda!

Men ett samhälle kan inte byggas upp på förutsättningen att en enda part i samhället skall vara nöjd. Då uppstår konflikter och spänningar. Ni skär i välfärdssystemen. Det kommer sparpaket efter sparpaket och åtstramningar för hushållen för att göra företagarna nöjda. Ni vältrar över tiotals, tjugotals och trettiotals miljarder på företagssidan. Tacka sjutton för att Percy Barnevik i ABB är nöjd!

Men Sverige består av mer än Percy Barnevik från Uddevalla. Sverige består också av Lars Bäckström och alla de som är arbetslösa i Uddevalla, alla de som nu får försämrade arbetslöshetsförsäkring. Ni skapar spänningar i samhället som leder till arbetsmarknadskonflikter. Man kan inte driva en sådan konfrontationspolitik mot löntagarna och tro att man får en uthållig tillväxt. Ni skapar bara det spänningstillstånd som vi har sett i andra europeiska stater.

Detta strider mot den svenska tanken, att bygga upp ett samhälle i ett lugnt samförstånd, där alla får bära sin börda. Då skall vi inte ha ett skattefrälse, där företagarna slipper skatt. De skall inte ha det sämre här än i omvärlden, men det skall inte vara ett Monaco för tennismiljonärer och ett Sverige för företagsmiljardärer. Det är inte något bra samhälle som man då bygger upp.

Anf. 106 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag tycker att Lars Bäckströms stringens är dålig i dag. Jag är mycket besviken – han brukar sakligt sett föra mycket bättre debatter.

Lars Bäckström säger att företagarna slipper skatt. Företagarbeskattningen i Sverige är inte låg; den är jämförbar med andra. Detta handlar om individbeskattningen. Det vi talar om är företagsbeskattningen. Det är frågan om vi skall välja att ta ut skatten på företagen och trycka ned dem under vattenytan, eller om vi skall välja att ta ut skatten i konsumtionsledet och behålla en konkurrenskraftig industri. Jag noterar med glädje att jag fick ett erkännande för att det blir ett högre skatteuttag här också.

Vänsterpartiets totala skattepolitik är faktiskt en fullständig katastrof. Man gör ett lappkast direkt tillbaka till den gamla skattepolitiken. Det skall vara kraftigt höjd marginalskatt över brytpunkten, höjd marginalskatt för vanliga industriarbetare, höjd bolagsskatt, höjd förmögenhetsskatt, fastighetsskatt på industrilokaler, återinförd förmögenhetsskatt på arbetande kapital. Ni tror att ni klarar industrikrisen och Sveriges konkurrenskraft med detta.

Ni säger att det går bra om vi hamnar någonstans mitt i EG. Men företagen kommer inte att dra sig till de länder som ligger mitt i EG. Företagen kommer att dra sig till Sverige, om vi fortfarande för en vettig skattepolitik. Det för hela nationen framåt.

Anf. 107 KARL HAGSTRÖM (s) replik:

Herr talman! För det första påstår Kjell Johansson att småföretagen höll på att försvinna under den socialdemokratiska regeringstiden. Det är fel. Småföretagsamheten växte. Vi har varit företagsvänliga på ett erkänt sätt.

För det andra kommer den ambition som Göran Persson har gett uttryck för att vara vår partiambition. Vi kommer att föreslå sådana förenklingar som de borgerliga partierna antagligen inte har tänkt på, men vi kommer inte att föreslå raka skattesänkningar för företagsamheten. Det behövs inte, som Lars Bäckström nämnde.

Svek är ingenting annat än svek. Vi var överens om att den här frågan skulle vänta i det här skedet.

Anf. 108 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Småföretagen växte, säger Karl Hagström. All forskning visar att de inte växte. De växte till en viss gräns, nämligen till bekvämlighetsgränsen för företagarna, när det inte längre lönade sig att expandera. Den gränsen låg mycket lågt. Däremot blev det fler företag, vilket i och för sig är ganska naturligt. Men det hindrar inte att Sverige har färre småföretag i förhållande till sin befolkning än vad andra, jämförbara nationer har. Där finns absolut ingenting att skryta med.

Felet med det skattesystem och det system för övrigt som ni hade konstruerat var att företagen inte växte. De fortsatte inte att växa från en viss nivå till betydande multinationella företag, i samma takt som i andra länder. De stannade upp i utvecklingen, och detta berodde bl.a. på ett vansinnigt skattesystem.

Det träffades en krisuppgörelse. Den innehöll ett inslag som inte var speciellt intelligent, nämligen att man skulle fortsätta med ett mycket orättvist skattesystem för egenföretagarna. Nu har Göran Persson och hans arbetsgrupp sett ordentligt på den frågan och kommit på att systemet är en ren nackdel för Sverige. Han ämnar ändra på det.

Vilket svek är störst? Är det att ni har kommit på att systemet är galet, eller är det att vi har kommit på att det är galet och tänker ändra på det?

Anf. 109 KARL HAGSTRÖM (s) replik:

Herr talman! Jag vill inte fortsätta svekdebatten.

Jag noterar att fick jag ett erkännande av Kjell Johansson när han sade att småföretagen växte till en viss gräns och sedan köptes upp av storföretagen. Så var det. Antalet småföretag blev också fler. Det betydde att det under högkonjunktur inte fanns fler att anställa i de företagen.

Anf. 110 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall fatta mig kort.

Antalet företag som har betydelse för Sverige internationellt, antalet företag som skulle ha kunnat gå vidare som viktiga exportföretag, nämligen tillverkande företag, har under socialdemokratiskt regeringsinnehav sjunkit från ca 6 000 till omkring 1 200. Det är siffror som belyser utvecklingen för svenska småföretag under den här tiden.

Anf. 111 BENGT DALSTRÖM (nyd):

Herr talman! Jag vill använda den tilldelade tiden till att i första hand föra fram mina reflexioner kring våra motioner och inte alltför mycket uppta tiden med repliker. Blir det tid över skall jag gärna gå in i replikskiften.

Såväl vi i riksdagen som den stora allmänheten och alla företagare konfronteras genom massmedierna dagligen med Svea rikes enorma ekonomiska kris. Det talas mestadels om den växande statsskulden, om nödvändigheten av stora besparingar och om rättviseproblematiken i sammanhanget. Men man talar alldeles för litet om möjligheterna att bevara grunden för hela välfärdssystemet.

Det gäller att skapa förutsättningar för ett mer aktivt nyföretagande. Visst har det då och då dykt upp i debatten, men vad har regeringen hittills gjort? Jo, genom vår medverkan åstadkom man en lösning som skulle kunna tillgodosse vissa riskkapitalbehov, t.ex. genom konstellationen Atle, Bure och de sex riskkapitalbolagen – en satsning som kompletterades med en rekonstruktion av Industrifonden i kombination med nyföretagarlånet. Hur detta fungerar finns det kanske anledning att återkomma till i andra sammanhang.

Men mer direkt avgörande för småföretagarklimatet är de skattesänkningar som gjorts och de pålagor som gäller. Regeringen utlovade för mer än ett år sedan förändringar i skattelagstiftningen som skulle motivera nyföretagande och underlätta verksamheten för de 300 000 – 400 000 småföretagare som vi har här i landet. Genom krisöverenskommelserna med de – som jag ser dem – företagsfientliga Socialdemokraterna blev praktiskt taget hela småföretagspaketet lagt på is. Först till hösten 1993 har regeringen avisarat några lättnader i beskattningen av främst småföretagen.

Att märka är då att Statens offentliga utredningar redan i skriften Neutral företagsbeskattning – jag tror det var 1991 – lade fram vettiga förslag till ändrade skatteregler och rekommenderade att de skulle genomföras redan fr.o.m. den 1 januari 1993. Men, som sagt, den ena kohandeln efter den andra med Socialdemokraterna har försenat de föreslagna skattelättnader som vi enligt regeringens utsago kanske ändå har att se fram emot.

Enligt regeringens tankegångar kan vi räkna med att egenföretagen och handelsbolagsägarnas kapitalavkastning kommer att beskattas med ca 30 % och inte med upp till 60 %, som i dag gäller. Företag skall också kunna avsätta medel för expansion med samma skattekonsekvenser som gäller för aktiebolag. Vi gläder oss över dessa något senkomna förslag, som vi emellertid ser som klart otillräckliga.

I vår motion har vi utöver vad regeringen hittills har talat om som aktuellt för höstpropositionen lagt fram ett antal förslag om en liberaliserad skattepolitik som skulle stimulera i första hand småföretagen. De skulle naturligtvis inte genomföras under ett år utan under en tidsrymd av kanske upp till tre fyra år.

Möjligheten att kvitta underskott nämnde Kjell Johansson här. Det är man kanske inne på. Det har vi med i vår motion. Den möjligheten har man haft tidigare, och det borde vara en självklarhet att återinföra den. Det är faktiskt ett enkelt sätt att stödja den som vill starta egen verksamhet. Vi har faktiskt låtit det och en del andra förslag i våra motioner bli föremål för analys på Finansdepartementet, i samband med förhandlingarna – som inte har varit några förhandlingar utan tekniska samtal. Vi har därför faktiskt uppgifter om vad varje föreslagen skattesänkning kommer att kosta enligt finanssen.

Införande av periodiseringsfonder är en annan aktuell skattelättnad. Ge

företagen möjlighet att skattefritt reservera 30 % av årsvinsten under maximalt sex år. När periodiseringsfonderna då införs bör företagen kunna skriva av 100 % av en investering direkt mot upplösning av de reserverade medlen. Därigenom kan småföretagen själva spara vinsten till framtida investeringar och bli mindre beroende av extern finansiering genom banker eller riskkapitalbolag.

En annan viktig åtgärd för att ge småföretagen en chans till egen konsolidering är att medge avsättningar till en lönereserv, som också togs upp här, har jag för mig. Låt företagen reservera 30 % av en lönesumma upp till 90 basbelopp – det är en ungefärlig lönekostnad för tio anställda. Sätt gärna ett tak på fem basbelopp per anställd för att undvika missbruk! Småföretagen skulle då få en ekonomisk buffert att luta sig mot i en lågkonjunktur, och soliditeten i företagen skulle stärkas.

Vid tidigare behandling av skattefrågor för företagen har vi yrkat på möjligheter för företagen att mot ränta skjuta på inbetalningar av skatter från upplösta lagerreserver och resultatutjämningsfonder.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag ta upp frågan om att ge företagen möjlighet till en periodiserad avskrivning av valutaförluster. Jag talar då inte om storföretagens mer eller mindre vilda valutaspekulationer utan om småföretagens valutaförluster, kopplade till den flytande kronkursen, i deras exportverksamhet. Man borde kunna skapa möjligheter för företagen att skriva av ca 20 %, exempelvis under en femårsperiod. Syftet med en sådan åtgärd är inte att sänka skatten utan att bromsa tvångslikvidation och konkurser.

Det är alltså ett batteri av olika förslag som vi har lagt fram, tänkta att genomföras under en längre tidsperiod. Kan det ge signaler till regeringen och de övriga partierna om att det är viktigt att man beaktar och arbetar vidare med detta är vi glada.

Innan jag ansluter mig till Peter Klings yrkande – det kan jag kanske göra – när det gäller det här betänkandet vill jag ägna någon tid åt kommentar och replik till exempelvis Lars Bäckström. Det har ju redan förts en debatt mellan Kjell Johansson och Lars Bäckström om vad som varit. Här i riksdagen älskar man att prata om hur det har varit, vad man stod för, vad man sade då, osv. Vi ser det här utifrån och kan konstatera fakta.

Till exempelvis Lars Bäckström kan jag säga: Det kan väl inte vara så att skatteklimat och annat har främjat tillväxten i Sverige? Lars Bäckström sade faktiskt det i sitt anförande. Ca 100 000 nya jobb skapades ju de facto utomlands av svenska företag under bara tre år, 1986–1989. Vi har dessutom tappat 25 % av vår marknadsandel. Varför? Jo, därför att våra företag inte har varit konkurrenskraftiga. Det kan inte försvaras med att det är lågkonjunktur. Det här har vi levt med ett antal år, och det är först de senaste två åren som det verkligen har kärvat; tidigare under 80-talet var läget ett annat. Men vi hade exempelvis sådana skatteregler att investeringsklimatet här hemma pressade ut företagen.

Anf. 112 KJELL JOHANSSON (fp) replik:

Herr talman! Jag skall försöka fatta mig kort.

Det här tenderar att bli mycket av en näringspolitisk debatt, som kanske hör hemma i ett annat sammanhang. De förslag när det gäller skatter som

Bengt Dalström tog upp tittar vi ganska seriöst på i regeringskansliet. Jag kan inte utlova att alla kommer, men det pågår ett arbete där man med stort nit försöker få fram förslag som gör att man kan ta fram riskkapital och stimulera innovationsverksamheten.

Det är också riktigt att en del åtgärder har dragits tillbaka och fördröjts genom det som Bengt Dalström kallade för en kohandel med Socialdemokraterna. Jag tycker inte att vi skall ta upp den debatten här. Låt mig bara säga att Ny demokratis agerande när kriserna utlöstes inte var helt betydelsefullt då kohandeln kom till.

Förslaget om 30 % av 90 basbelopp är helt på kollisionskurs med de principer vi har om att försöka hålla nere skattesatserna och minska reserveringarna.

Anf. 113 BENGT DALSTRÖM (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill bara tacka för ett relativt positivt genmäle, Kjell Johansson.

Anf. 114 LARS BÄCKSTRÖM (v):

Herr talman! Jag begärde ordet eftersom Kjell Johansson efterlyste bättre stringens. Då bör man naturligtvis försöka skaffa sig det.

Kjell Johansson sade att vi föreslår höjd marginalskatt för höginkomsttagare, höjd marginalskatt för hushåll och ökad kapitalbeskattning. Kjell Johanssons redovisning var fullständigt korrekt. Allt detta föreslår vi från Vänsterpartiets sida.

Kjell Johansson, jag skall nu förklara varför vi gör det. Vi har ett budgetunderskott på 200 miljarder – ca 14 % av BNP. Innan budgetåret är slut tror jag att budgetunderskottet kommer att vara mellan 240 och 250 miljarder om vi ser till hela den offentliga sektorn. Vi närmar vi oss då 18–19 % av BNP. Det går inte att ha så stora underskott, Kjell Johansson. Dessa underskott måste bort. De är skadliga för svenska företag.

I vår skattemotion, som Kjell Johansson refererade till, har vi sagt att underskotten skall angripas på tre fronter. För det första skall man öka nationalinkomsten, dvs. tillväxt genom minskad arbetslöshet. Fler arbetade timmar ger ökade skatteinkomster. För det andra behöver man göra besparingar. Stora nedskärningar och effektiviseringar behövs. För det tredje krävs skattehöjningar. 100 miljarder kan kanske försvinna vid en god ekonomisk tillväxt på många år. Men det krävs en osannolikt hög tillväxt – minst 3 procentenheter, och det räcker förmodligen inte. Det återstår 100 miljarder. Man kan inte spara bort det beloppet om det skall finnas någon välfärd kvar. Det fordras skattehöjningar. Kjell Johansson vill naturligtvis freda företagskatterna, kapitalskatterna och beskattningen av arbetsinkomster. Alla skattebaser skall fredas utom möjligen hushållens indirekta skatter. Man kan inte höja skatten på bensin, alkohol och tobak hur mycket som helst, Kjell Johansson.

Vi har sagt att man får höja skatteuttaget. För några år sedan var skattekvoten 56 %. Nu närmar den sig 49 %. Bara det gör uppemot 100 miljarder. I vår motion har vi skrivit att skatterna nog får höjas med 10–15 miljarder. Jag tror inte att det räcker. Totalt får man nog ta in 20–30 miljarder för att

klara dessa 100 miljarder, och sedan får man spara bort en rejäl bit också. Det blir troligtvis uppemot 40–50 miljarder för att klara underskotten. Det behövs också skattehöjningar. Då kan ingen sektor som kan stå sig i konkurrens med omvärlden vara fredad. Då säger vi – det är helt korrekt, Kjell Johansson – att man skall ta ut en ökad andel vid beskattningen av företag. Ta bort systemet med SURVEN. Det skulle ge mellan 5 och 6 miljarder. Vi talar om 200 miljarder i underskott. Då behövs även dessa 5 eller 6 miljarder.

Anf. 115 KJELL JOHANSSON (fp):

Herr talman! Den debatt som Lars Bäckström tar upp nu kanske vi skall vänta med till i morgon. Den kommer när kompletteringspropositionen läggs fram.

Jag har här inte talat om skattetrycket. Jag har i stället velat poängtera vikten av att vi har ett skattesystem som gör Sverige intressant att driva näringsverksamhet i. På det sättet kan man klara jobben och välfärden. Det är den biten och de skatter som direkt påverkar välbildande krafter i samhället som jag har diskuterat.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

9 § Anslag till åklagarväsendet

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1992/93:JuU23 Anslag till åklagarväsendet (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 116 BENGT-OLA RYTTAR (s):

Herr talman! Åklagarna är en viktig länk i den kedja som krävs för att få en bra brottsbekämpning i Sverige. Har inte åklagarna tillräckliga resurser leder det till ineffektivitet i hela rättssystemet. Detta måste naturligtvis förhindras.

Vi Socialdemokrater anser att vålds-, narkotika- och ekobrottsligheten måste prioriteras i brottsbekämpningen. Därför är vi också beredda att satsa större resurser än regeringen.

I en sönderfallande ekonomi med stora svårigheter för många företag frestas många företagare att ta till brottsliga metoder för att överleva.

Många tecken tyder på att vi riskerar att förlora kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Mot ekobrottslingarnas alltmer raffinerade metoder och inflödet från öst, sätts samhällets minskande resurser och i många fall omoderna metoder.

Den ekonomiska brottsligheten har i dag nått en sådan omfattning att den hotar grundvalarna för en sund marknadsekonomi och för det demokratiska samhällsskicket.

I budgetpropositionen avvisar justitieministern Riksåklagarens begäran om medel för kompetenshöjande åtgärder. Med tanke på den ekonomiskt

betingade neddragning av utbildningsinsatserna som genomförs är det angeläget att de begärda 1,3 miljonerna beviljas.

Dessutom krävs resurser för vidareutbildning inom ekobrottsområdet. Detta är särskilt viktigt eftersom brotten och förutsättningarna för dessa hela tiden förändras genom ändrad lagstiftning, nya ekonomiska förutsättningar och metodutveckling hos ekobrottslingarna. Vi föreslår därför att 2,2 miljoner anslås för detta ändamål.

För att klara de stora ärendebalanserna och för att kunna öka insatserna när det gäller den omfattande konkursbrottsligheten, momsbedrägerierna och andra större ekonomiska brottsbaser, bör personalresurserna byggas ut med ytterligare ekoåklagare. 3 miljoner bör anslås för detta ändamål.

Därmed föreslår vi Socialdemokrater 6,5 miljoner mer än regeringen och utskottsmajoriteten till åklagarverksamheten.

I motion JU846 påpekar vi de rekryteringssvårigheter som åter gör sig gällande för åklagarväsendet. Dessa beror främst på att karriärgången vid domstolar och hos Polisen gjort att lönerelationerna blivit ogynnsamma för åklagarna. Varken regeringen eller utskottsmajoriteten berör detta förhållande. Vi Socialdemokrater ser det som mycket angeläget att regeringen tar tag i detta problem innan det blir akut.

Jag yrkar bifall till reservation 1 och i övrigt till utskottets hemställan.

Anf. 117 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! I justitieutskottets betänkande 23, som här skall debatteras, hänvisar utskottsmajoriteten till den kommande beredningen av åklagarutredningens betänkande. Utskottet konstaterar att Ny demokratis motionskrav ligger i linje med det pågående arbetet. Det kan därför verka som om jag, som representant för Ny demokrati, slår in öppna dörrar. För att undvika att i den framtida debatten i dessa frågor få höra att vi inte har några förslag, vill jag emellertid ta tillfället i akt och presentera våra förslag och vår politiska uppfattning; då slipper regeringen stöta på patrull när propositionerna skall beredas i utskottet. Man vet då var vi står i dessa frågor.

För att inte förlänga debatten kommer jag att ta upp de viktigaste reservationerna som Ny demokrati har i detta betänkande.

I frågan om hur åklagarväsendet bäst skall organiseras anser Ny demokrati att det sunda förnuftsprincipen bör gälla, dvs. att man bör välja den organisationsform som är mest ändamålsenlig och effektiv och minst resurskrävande. Sociala, politiska, fackliga och andra ovidkommande hänsyn bör med andra ord inte tas.

Att åklagaren skall koncentrera sina insatser på sådant som just kräver åklagarkompetens är en självklarhet. Åklagarrollen bör därför renodlas. Förslag som kan leda till detta bör uppmuntras.

Åklagaren leder och har det yttersta ansvaret för förundersökningen. Det praktiska arbetet under en förundersökning, förhör och annan utredning, svarar polisen för. Åklagarens ledande roll under utredningsstadiet måste dock klargöras. Det är ju ändå åklagaren som i domstolen skall stå till svars för att utredningen är ordentligt gjord.

Ett mera renodlat ansvar för åklagarna torde vara påkallat om man vill komma åt de organiserade brottslingarna. Åklagare och kvalificerade poli-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till åklagar-
väsendet*

ser i samspel kan göra mycket nytta. Systemet med särskilda åklagarpromemorior bör utvecklas. Man bör dock inte vara främmande för att i vissa fall föra över utredningen på målsäganden.

Herr talman! Åtalsunderlåtelse innebär att en åklagare inte behöver åtala under vissa i lag angivna, speciella förutsättningar, trots att brott föreligger och åtal får ske. Det är alltså inte fråga om att lägga ned en förundersökning eller att skriva av ett ärende på grund av brist på bevis, dvs. att brott ej är styrkt.

Åtalsunderlåtelse bör komma till användning i större utsträckning för att frigöra resurser som kan användas till att utreda och beivra allvarligare brottslighet, t.ex. våldsbrott, narkotikabrott och grova ekonomiska brott. För närvarande finns också ett mycket stort antal konkurser där det i många fall kan misstänkas att brottslighet förekommit. Dessutom förekommer en mycket oroande brottsutveckling med tydliga internationella inslag och med allt grövre brott. Ytterligare resurser kan inte generellt sättas av. Alltså måste prioriteringar göras och befintliga resurser användas på ett så effektivt sätt som möjligt.

Erfarenheten visar att risken för upptäckt och lagföring sannolikt har stor brottsavhållande effekt på organiserade eller kalkylerande brottslingar som sysslar med att importera eller sälja narkotika eller på annan brottslighet där den ekonomiska vinningen är det övergripande motivet för verksamheten. Ökade åklagarresurser som läggs på att bekämpa sådan allvarlig brottslighet kan därför ha en preventiv effekt på eventuellt brottsbenägna personer.

I statistiken över ärenden som avskrivs för att brott inte är styrkt – det rör sig om upp emot 100 000 per år – döljs sannolikt en hel del fall där åklagaren hade kunnat välja åtalsunderlåtelse i stället, eller med bättre resurser hade kunnat driva utredningen vidare.

Förundersökningen kan också begränsas på ett annat sätt. Skälet mot att införa förundersökningsbegränsningsregler är närmast av juridisk-teknisk art, eftersom det kan vara svårt att genom författningsreglering bestämma hur den övergripande prioriteringen på utredningsstadiet skall ske i praktiken. Därför menar kritikerna mot förundersökningsbegränsningsregler att man i första hand bör välja andra åtgärder.

Om statsmakterna verkligen vill att fler brott än nu skall beivras finns i princip, vid sidan av en renodlad effektiviserad åklagarroll, olika styrningsmedel som anges i vår motion Ju831. Jag skall därför inte här räkna upp dem.

De traditionella medlen räcker dock inte till om man snabbt vill skapa bättre förutsättningar för åklagarna att rikta in sig på den allvarliga brottsligheten.

Att staten anvisar ytterligare medel eller uttrycker en viljeinriktning för bekämpande av brottslighet är en osäker metod och ger mestadels inte önskat resultat – det visar praktiken. Avkriminalisering för bagatellbrott, ökad användning av summarisk straffprocess, ökad användning av åtalsunderlåtelse och ändring av brottsrekvisit och straffsatser är exempel på metoder som kan vara effektiva och skapa utrymme för en bättre resursanvändning.

För de svenska åklagarna gäller en absolut åtalsplikt. Om den absoluta åtalsplikten ersätts av en relativ åtalsplikt torde en sådan förändring kunna

medverka till att betydande resurser frigörs. Om man verkligen vill komma åt den grova brottsligheten är detta en väg som bör provas.

Herr talman! Det är dags för Sverige att anpassa sig till Europa och ersätta den absoluta åtalsplikten med en relativ åtalsplikt. Rättsligheten har ett uppenbart värde i sig, särskilt i kampen mot internationell brottslighet. Utgångsläget bör därför vid närmandet till det gränslösa Europa vara att man bör införa en relativ åtalsplikt om inte särskilt starka skäl talar däremot. Några tillräckligt starka motargument finns faktiskt inte. Dessutom föreligger uppenbara fördelar med relativ åtalsplikt ur effektivitetssynpunkt.

En renodlad åklagarroll skapar också goda förutsättningar för ett system med relativ åtalsplikt. Med en relativ åtalsplikt har ju målsäganden alltid en möjlighet att föra talan om han eller hon vill. Någon större risk för rättsförlost för målsäganden borde i princip inte föreligga.

Herr talman! I mom. 9 har jag reserverat mig för en moderat motion som mer detaljerat belyser vikten av att kvinnomisshandelsmål regelmässigt skall behandlas som förtursmål. I en liknande motion har även vi hänvisat till Kanada, som är något av ett föregångsland när det gäller att bekämpa familjevåld. Den uppgift jag har är att man kallar eller hämtar den misstänkte till förhör inom 24 timmar sedan anmälan gjorts. Fördelarna med en snabb handläggning av kvinnomisshandelsbrott är många.

Utskottets motivering för att avstyrka motionerna är därför beklaglig. Man säger sig ha förståelse för syftet med önskemålen men hänvisar till Åklagarutredningen som avvisar förslag om att reglera prioriteringsfrågorna. Utredningen finner sammanfattningsvis inte skäl att föreslå någon ytterligare författningsreglering eftersom man anser att de skyndsamhetskrav som i dag beaktas vid prioriteringar är tillräckliga.

Herr talman! Skillnaden ligger i vad som verkligen sker ute i verkligheten och det som produceras av – ursäktat uttrycket – skrivbordsjurister. Christel Anderberg, som är den ena av de två som skrivit moderatmotionen, är i sin ordinarie verksamhet chefsåklagare; själv är jag polisiär utredare. Vi vet att dessa skyndsamhetskrav inte fungerar i praktiken. Det är utifrån denna erfarenhet som Christel Anderberg skrivit motionen som är utmärkt och verkligen beskriver behoven.

Jag vet också att ROKS, Riksorganisationen för kvinnojourer i Sverige, välkomnat motionen. Jag vet vad dessa säger och vilken reaktion som kvinnorna ute i landet känner när man inte vågar bestämma sig eller föregripa en utredning. Häromdagen hörde vi hur man från socialdemokratiskt håll ansåg att frågan om registrerat partnerskap inte var så viktig att man ville föregripa utredningar och i riksdagen besluta om lag.

Herr talman! Jag måste säga att det är beklämmande att höra vad som i denna kammare framhålls som en viktig fråga.

Jag vill bara påminna om att man beräknar att det är en kvinna som misshandlas till döds varje dag. När skall vi göra något för att återskapa kvinnofrid i detta land? Kvinnorna utgör ju trots allt drygt 50 % av befolkningen. Jag kan utifrån sådana aspekter förstå att det höjs röster för ett kvinnoparti, även om det kanske inte vore lösningen på allt elände.

Herr talman! Det skall bli intressant att höra utskottets företrädare försvara utskottsmajoriteten. Det är nämligen Christel Anderberg som har

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till åklagar-
väsendet*

väckt denna utmärkta motion. Jag skall inte uppehålla kammaren längre, utan jag avvaktar det som hon säger i sitt anförande.

Herr talman! För att vinna tid yrkar jag slutligen bifall endast till våra reservationer nr 2, nr 3 och nr 8, som är fogade till betänkandet. Givetvis står vi i Ny demokrati bakom våra övriga reservationer.

Anf. 118 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Regeringen är uppseendeväckande rigid när det gäller insatser för bekämpande av ekobrottslighet av olika slag. Budgetramarna skall ligga fast, tydligen vad som än händer. Justitieministern anför i budgetpropositionen att det endast i mycket speciella situationer kan komma i fråga att under en budgetperiod ändra en given planering.

Vänsterpartiet har i en motion begärt att det utöver regeringens förslag skall anslås 10 miljoner kronor till åklagarmyndigheterna för att användas till undersökningar av oegentligheter i samband med bank- och finanskrisen.

Bankernas långivning under 80-talet måste på allvar granskas. Sedan motionen skrevs i januari har dess värre misstankar om brott inom bankvärlden vuxit än starkare. Rapporterna om allt större kreditförluster och suspekta utlåningshärvor duggar tätt. Självfallet måste då åklagarmyndigheterna också få resurser för kompetenshöjande åtgärder. I två socialdemokratiska motioner krävs större resurser till Riksåklagaren.

Vi står självfallet helt och fullt bakom vår motion. Jag vill återigen betona att jag finner det synnerligen anmärkningsvärt att regeringen och nu utskottet de facto inte är beredda att ta ett verkligt ansvar för att sätta in nödvändiga resurser för att man skall kunna komma till rätta med den ekonomiska brottsligheten i allmänhet och oegentligheterna i finanskrisens spår i synnerhet.

För att undvika alltför många voteringar avstår jag från att yrka bifall till vår motion. Jag yrkar i stället bifall till reservation 1.

Herr talman! Jag vill också påpeka att jag tycker att det är anmärkningsvärt att utskottet efter den utveckling som har skett inom just bank- och finansvärlden inte är självständigt nog för att inse att det här behövs sättas in resurser.

Anf. 119 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! I detta betänkande tillstyrker utskottsmajoriteten regeringens förslag till medelstilldelning till åklagarväsendet. Vi har konstaterat att åklagarväsendet ingår i systemet med treåriga budgetramar, vilket innebär att verksamhetens inriktning och medelstilldelningen i princip har lagts fast för budgetperioden 1991/92–1993/94. Riktlinjerna har sedermera utsträckts till att omfatta även budgetåret 1994/95, med anledning av att man vill avvakta remissutfallet och den fortsatta beredningen av Åklagarutredningens förslag Ett reformerat åklagarväsende, som lades fram i juni 1992.

Åklagarutredningen har i enlighet med sitt uppdrag gjort en genomgripande översyn av regelverk, rutiner och organisation inom åklagarmyndigheten i syfte att undersöka om dessa svarar mot dagens krav och de krav som kommer att ställas i framtiden. Utgångspunkten för utredningen har varit att åklagarverksamheten skall präglas av effektivitet och rättssäkerhet, att

åklagarnas yrkesroll skall renodlas och att en slagkraftig organisation skall skapas, som kan möta framtidens krav på bl.a. decentraliserat beslutsfattande och flexibilitet i verksamheten. Jag vill inte direkt påstå att Karl Gustaf Sjödin slår in öppna dörrar. Däremot vill jag påstå att han är litet för tidigt ute.

Flertalet av de frågor som Ny demokrati har aktualiserat i samband med detta ärende är sådana som behandlas av Åklagarutredningen. En proposition till riksdagen kan förväntas inom kort. Det finns därför ingen anledning att nu göra några tillkännagivanden till regeringen, eftersom arbetet med dessa frågor pågår för högttryck.

När det gäller den socialdemokratiska reservationen, nr 1, har justitieministern i budgetpropositionen anfört att det endast i mycket speciella situationer kan komma i fråga att under en pågående budgetperiod ändra en given planeringsram. Vad skall man annars med treåriga budgetramar till? Även utskottet har understrukit vikten av att de treåriga planeringsramarna hålls.

Ett undantag från huvudregeln har emellertid medgivits. Riksåklagaren har nämligen begärt ett extra anslag med 6,2 miljoner kronor för att tillskapa en särskild ekoutredningsgrupp, som under en tid skall ta sig an undersökningar i ärenden angående kvalificerad ekonomisk brottslighet riktad mot banker och finansinstitut. Bakgrunden här till är väl känd: banker och andra kreditinstitut har ju under de senaste åren drabbats av synnerligen stora kreditförluster, och det finns anledning att anta att en del av förlusterna beror på brottsliga gärningar. Justitieministern, liksom utskottet, har välkomnat detta initiativ från riksåklagarens sida. Åklagarväsendet har för ändamålet fått ytterligare 4 miljoner kronor per år under en tvåårsperiod.

Den 18 februari 1993 anordnade justitieutskottet en hearing angående den ekonomiska brottsligheten. Ett referat härav finns fogat som bilaga till utskottets betänkande 1992/93:JuU21, Anslag till polisväsendet. Jag rekommenderar varmt Berith Eriksson att läsa det protokollet. Där framgår att riksåklagare Torsten Jonsson fick frågan om han ansåg att det var tillräckligt med de 4 miljoner kronorna. Han besvarade frågan med att det för dagen inte fanns några krav eller önskemål från hans sida om ytterligare medel. Statssekreteraren i Justitiedepartementet, Krister Thelin, som också deltog i vår hearing, förklarade dessutom att regeringen, om det skulle visa sig vara påkallat, självfallet är beredd att i positiv anda överväga om ytterligare medel skall tillföras denna viktiga specialoperation. Inställningen är alltså inte alls rigid, Berith Eriksson. Den är tvärtom mycket öppen för omprövningar.

Vad slutligen gäller frågan om förtur för mål som rör kvinnomisshandel är jag som enskild riksdagsledamot naturligtvis glad och tacksam över att Karl Gustaf Sjödin har uttryckt sig så positivt om min motion Ju301. Nu är jag emellertid inte här som enskild riksdagsledamot utan som företrädare för utskottets majoritet. Jag har låtit mig nöja med det resonemang som har förts i utskottet och det resonemang som Åklagarutredningen för i saken. Den har övervägt förutsättningarna för att författningsreglera prioriteringsfrågorna, men har funnit att övervägande skäl talar emot en sådan lösning. Prioritering är enligt utredningen, utöver vad som gäller enligt gällande lagstiftning, mest en fråga om resurser och hur de används. Som jag påpekar i

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till åklagar-
väsendet*

min motion förekommer ungefär den av mig efterlysta rutinen redan på sina håll, bl.a. i Umeå polisdistrikt. En sådan här ordning är alltså fullt möjlig att genomföra redan med nuvarande lagstiftning.

Vidare har ju regeringen i många olika sammanhang slagit fast att den fäster stort avseende vid all brottsbekämpning, men vill särskilt prioritera våld och narkotikabrott. Kvinnomisshandel är en form av våldsbrott och därmed uttryckligen redan prioriterat.

I motionen föreslår jag också att regering och riksdag – riksdag understruket – verkar för att kvinnomisshandel regelmässigt handläggs med förtur. Förhoppningsvis kan redan den debatt som Karl Gustaf Sjödin och jag för bidra till att uppmärksamheten ytterligare fokuseras på det utomordentligt viktiga samhällsproblem som kvinnomisshandeln utgör.

Vi får väl hoppas att någon på pressläktaren lyssnar på oss och hjälper oss att föra ut budskapet att ledamöterna i Sveriges riksdag anser att kvinnomisshandel så långt det är möjligt bör behandlas med förtur inom rättsväsendet, låt vara att majoriteten av olika skäl inte anser att det är påkallat med något tillkännagivande till regeringen.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 120 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag är medveten om att jag var litet tidigt ute. Men som jag sade i mitt anförande var syftet att poängtera vår politiska uppfattning inför det kommande betänkandet beträffande Åklagarutredningen.

Angående prioriteringar tycker jag på sätt och vis litet synd om Christel Anderberg därför att hon naturligtvis måste ha varit medveten om det som stod i Åklagarutredningen. Jag undrar vad hon hade för tankegångar när hon skrev motionen. Men jag förstår att anledningen till att Christel Anderberg skrev motionen är att hon utifrån sin erfarenhet som chefsåklagare vet att dessa prioriteringar inte görs. Jag kan ta ett exempel när det gäller besöksförbudet. Det var en typisk tandlös fråga. I bevismål är det ju så oerhört svårt, därför att skurken säger en sak, den kvinnliga målsäganden säger en annan sak och sedan står man där. Det är därför oerhört angeläget att man verkligen prioriterar och följer vad som sker i utredningen och inte gömmer sig bakom det som står i betänkandet. Vad jag förstår var anledningen till att Christel Anderberg skrev denna motion att hon känner till verkligheten och att hon därför ville ha en förändring.

Anf. 121 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Det är snällt av Karl Gustaf Sjödin att han tycker synd om mig. Men jag känner mig inte så illa behandlad eftersom jag när jag skrev min motion var väl medveten om spelets regler. Nykomling i riksdagen som jag är inbillade jag mig faktiskt att man kan påverka utvecklingen och skapa opinion även om man inte får bifall till sina motioner.

Anf. 122 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag tyckte synd om i den meningen att det ändå inte kan kännas roligt att i talarstolen yrka avslag på sin egen motion om man, från

dem som vet att en ändring verkligen behövs, har fått lovord och uppmunt-
rande brev för att man har skrivit just denna motion.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anf. 123 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! När Christel Anderberg argumenterar mot reservation 1 använder hon *en* motivering. Den skiftar sedan snabbt när man kommer in på andra problem. Det är litet väl motsägelsefullt att i det ena fallet hävda att man inte avviker från budgetramarna för att i nästa andetag redogöra för en avvikelse, och sedan till Berith Eriksson understryka att regeringen och utskottsmajoriteten är mycket öppen för att vidta förändringar i dessa frågor. Detta är beklagligt.

Det ligger också en större ideologisk sanning bakom detta, vilken är att Moderaterna och utskottsmajoriteten inte prioriterar ekobrottslighet. Det gör vi socialdemokrater, och det är därför som vi har föreslagit en ökning av anslagen på den här punkten.

Anf. 124 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Det har i denna kammare i dag redan talats tillräckligt om prioritering av ekobrott. Vi är precis lika intresserade som Socialdemokraterna av att komma till rätta med den typen av brottslighet. Det är bara det att vi för det första har ont om pengar. För det andra, även om vi hade mycket gott om pengar, löser man inte alla problem genom att ösa ut pengar.

Riksåklagaren har vid den utfrågning som jag tror att Bengt-Ola Ryttar också deltog i uttryckligen förklarat att han var nöjd med de pengar som Riksåklagaren hade fått. Han såg för tillfället inget behov av ytterligare medel. Det räcker ju inte med bara pengar, utan man måste också ha en avpassad organisation. Visserligen har inte Riksåklagaren fått sina önskningar tillgodosedda fullt ut. Men genom omprioriteringar sker faktiskt ändå kompetenshöjande åtgärder.

Under denna vår har ekoutbildning pågått för ett 20-tal åklagare under en sjuveckorsperiod. Detta är så mycket som åklagarväsendet förmår att bära rent organisatoriskt. Den verksamhet som Socialdemokraterna efterlyser pågår för fullt.

Anf. 125 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Man får inte, Christel Anderberg, blanda äpplen och päron hur vilt som helst. När riksåklagaren sade att resurserna räckte, avsågs de resurser som krävdes till Finanspolisen. Vad jag vet – jag tror att det alldeles klart framgår också i protokollet – har han inte uttryckt någon tillfredsställelse med medelstildelningen i övrigt.

Jag tror inte alls att det är några svårigheter för Riksåklagaren att använda de ytterligare miljoner som vi socialdemokrater föreslår på ett meningsfullt sätt. Det skulle innebära några ytterligare åklagartjänster och att man skulle kunna inrikta utbildningen mer mot ekobrottslighet.

Vad gäller frågan om hur mycket som har diskuterats kring ekobrott i denna kammare i dag, tror jag inte att det kan bli för mycket, därför att detta är ett oerhört stort samhällsproblem. Att satsa på ekobrottsbekämpning är

*Anslag till åklagar-
väsendet*

en god investering. Man får tillbaka pengarna flera gånger om. Man får det på andra konton och inte på vårt konto, men samhällsnytta gör de.

Anf. 126 CHRISTEL ANDERBERG (m) replik:

Herr talman! Jag ber å åklagarkårens vägnar att få tacka Bengt-Ola Rytter för påpekandet att detta är en så viktig länk i rättsväsendet. Åklagarna har nog ibland haft anledning att ifrågasätta om de var så särskilt uppskattade under 80-talet när Socialdemokraterna satt vid makten och styrde medelstilldelningen till denna verksamhet.

Lönsamheten i ekobrottsbekämpningen kan man ju diskutera. Det är klart att det finns pengar att hämta, dock inte de fantasibelopp som Socialdemokraterna nu hävdar i den allmänna debatten. Det är en sak att skattemyndigheterna lyckas med väldigt vackra upptaxeringar, men det är en helt annan sak att se till att pengarna också kommer in till statskassan. I allmänhet finns pengarna inte kvar, när man har kommit så långt.

Anf. 127 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Inte bara vi socialdemokrater anser det lönsamt att satsa på ekobrottsbekämpningen. Det anser även Rikspolisstyrelsen, Rikspolischefen och Riksåklagaren. Det anser de flesta instanser som har några kunskaper på detta område.

Personligen tycker jag att det är förvånande hur mycket pengar som man faktiskt får loss och som man i slutänden får tillbaka till statskassan. Det är anmärkningsvärt stora andelar av de pengar som är föremål för utredning. Så nog är det en lönsam investering, Christel Anderberg. Jag hoppas att ni kommer tillbaka i nästa budget med litet mer pengar på detta område.

Anf. 128 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag kan inte låta bli att kommentera Bengt-Ola Rytters anförande. Han talade om att blanda äpplen och päron och om ekobrottslighet och sade att Rikspolischefen och Rikspolisstyrelsen tycker att detta är viktigt. Men jag lyssnade tidigare på debatten om skatteutskottets betänkande. Då debatterade socialdemokrater och moderater från utskottet dessa saker. Socialdemokraterna bär omkring på en hel säck med både äpplen och päron som blandas friskt. I höstas krävde man t.ex. i överenskommelsen med regeringen att det skulle sparas 500 miljoner kronor på Polisen. Man tar bort resurser för Polisen men vill satsa på bekämpning av ekobrottsligheten. Man har ute i landet möten, där man diskuterar hur det skall sparas. Samtidigt begär man i en motion att det skall satsas 62 miljoner kronor på bekämpning av ekobrottsligheten. Hade man låtit bli de pengar som fanns, hade Polisen faktiskt haft ekonomiska möjligheter att ingripa mot ekobrottsligheten och därmed skapa underlag för åtal i dessa mål.

Anf. 129 BENGT-OLA RYTTAR (s) replik:

Herr talman! Jag kan bara beklaga, Karl Gustaf Sjödin, att vi har varit tvungna att pruta 500 miljoner kronor på polisverksamheten. Men det gör det inte mindre angeläget att vi satsar de resurser som krävs när det gäller

åklagarna. Med bara polisinsatser löser vi inte dessa problem. Det är viktigt att hela kedjan fungerar, vilket jag sade i mitt inledningsanförande.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anf. 130 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Detta är verkligen att blanda äpplen och päron i en stor och dessutom mörk säck.

*Anslag till åklagar-
väsendet*

Anf. 131 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag vill replikera Christel Anderberg. Jag har faktiskt läst protokollet från hearingen. Bengt-Ola Rytting talade om vilka pengar Riksåklagaren var nöjd med. Man kan väl mycket väl säga att en mycket speciell situation har uppstått sedan långtidsbudgeten gjordes upp.

Efter att ha läst detta protokoll är även jag medveten om att åklagarsidan också önskade få in kompetens utifrån, alltså inte bara en egen satsning på utbildning. Det vore intressant att höra åklagarsidans reaktion på Christel Anderbergs påstående att åklagarna har de resurser som de behöver för att på ett effektivt sätt kunna åtgärda den ekonomiska brottsligheten.

Jag säger som Bengt-Ola Rytting sade tidigare. Jag tycker inte att man kan tala tillräckligt i denna kammare om ekobrottsligheten. Det handlar inte om att man skall ha en massa pengar att ösa ur, utan det handlar om hur vi skall kunna få in de pengar som vi i dag inte får in till statskassan.

Anf. 132 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Riksåklagaren tycker naturligtvis inte att han har alla de resurser som han skulle vilja ha och behöva. Det finns inte någon förvaltningschef i Sveriges land som tycker det. Däremot vet jag att Riksåklagaren är fullt beredd att göra det bästa av den situation som för närvarande råder.

Riksskatteverket, Rikspolisstyrelsen och Riksåklagaren håller för närvarande på att gemensamt arbeta fram ett förslag till en ny organisation för just bekämpningen av den kvalificerade ekonomiska brottsligheten. Vi i utskottsmajoriteten tycker att det är fel tågorordning att börja med att anslå en massa pengar och sedan så småningom tänka ut vad vi skall använda pengarna till. Låt oss i stället lugnt avvakta att de tre myndighetscheferna lägger fram sitt förslag. Om jag inte missminner mig skulle det ske redan före maj månads utgång. Jag är övertygad om att vi ganska snart får anledning att återkomma till dessa frågor. Den dag vi vet hur en tänkt organisation skall se ut, har vi också mycket bättre underlag för att bedöma vilka resurser den nya organisationen kommer att behöva.

Anf. 133 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Christer Anderberg säger att vi lugnt kan avvakta! Under hela 80-talet har utredningar om den ekonomiska brottsligheten pågått. Det finns tillräckligt med utredningsmaterial för att omedelbart sätta in åtgärder. Hos de olika myndigheterna råder uppfattningen att de kan sätta i gång och arbeta på ett effektivt sätt bara de får de medel som behövs.

Anf. 134 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Det är alldeles riktigt, Berith Eriksson. Under 80-talet utreddes det och pratades det väldigt mycket, samtidigt som resurstilldelningen ströps alltmer.

För en tid sedan diskuterade jag och Berith Eriksson anslaget till Polisen. Även då var vi inne på dessa frågor. I bilagan till JuU21 Anslag till polisväsendet – det är referatet från vår hearing – kan man konstatera att ett antal personer, bl.a. Rolf Åbjörnsson, har klart uttalat att det efter 1991 har inträffat en vändpunkt i kampen mot den ekonomiska brottsligheten. Rolf Åbjörnsson är advokat och ordförande i Konkursförvaltarekollegiet. Nu pratas och utreds det inte bara, utan nu börjar det faktiskt vidtas konkreta åtgärder. Både han och ett antal andra deltagare i denna hearing gav uttryck för en åtminstone försiktig optimism. Utskottets ordförande summerade hearingen så, att det hade uttalats positiva uppfattningar om att det nu äntligen började hända saker.

Anf. 135 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det Christel Anderberg i dag hänvisar till är ju nya utredningar. Samtidigt håller hon med om att det utreddes under hela 80-talet.

Ja, visst finns det en försiktig optimism och nog har vi kommit till en vändpunkt. Men då krävs det också att myndigheterna får de resurser som de behöver för att kunna sätta i gång och jobba konkret.

Anf. 136 CHRISTEL ANDERBERG (m):

Herr talman! Finansministern lade fram sitt budgetförslag i början av januari. Denna hearing ägde rum den 18 februari. Deltagande myndighetschefer måste alltså ha varit mycket väl på det klara med vilka resurser de hade anledning att förvänta. Även mot denna bakgrund gav de uttryck för en optimism om den närmaste framtiden på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades efter 10 §.)

10 § Anslag till domstolsväsendet

Föredrogs

justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU24 Anslag till domstolsväsendet (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 137 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Vi skall nu behandla justitieutskottets betänkande om anslag till domstolsväsendet. I detta betänkande, liksom i tidigare betänkanden om anslag till domstolsväsendet, finns det en formulering som dess värre återkommer, nämligen att arbetsläget i domstolarna är ansträngt. Det tillförs inte heller några nya pengar till den dömande verksamheten i det betänkande som vi nu behandlar.

Däremot aviserar regeringen i annat sammanhang att man skall försöka

möta det ansträngda budgetläget i domstolarna med att bl.a. införa dispensprövning i ledet tingsrätt–hovrätt och på det sättet minska antalet mål i hovrätterna. Det är också hovrätterna som för närvarande har det besvärligaste läget.

Det finns också en annan proposition som är under behandling och som handlar om delegering av arbetsuppgifter inom domstolsväsendet, dvs. delegering av arbetsuppgifter från juristpersonal till icke juristutbildad personal. Det kan väl också antas öka effektiviteten så småningom i dömandet, eftersom juristpersonalen då kan koncentrera sina insatser på just de arbetsuppgifter där den utbildning som de har krävs.

Den fråga som under fjolåret och även i år har diskuterats mycket är frågan om tingsrättsorganisationen. Regeringen presenterade i maj 1992 en departementspromemoria som innebar att man skulle lägga ned 24 tingsrätter. Den promemorian hade föregåtts av att Domstolsutredningen framtogs sin uppgift att utreda tingsrättsorganisationen, eftersom detta i stället skulle utredas i departementet. I promemorian föreslogs också att Domstolsverket skulle avvecklas och vidare att man skulle slopa specialdomstolarna.

Av dessa tre huvudpunkter i promemorian finns det nu bara en kvar, nämligen frågan om specialdomstolar. Domstolsverket skulle läggas ned av principiella skäl. Det hotade domstolarnas självständighet, enligt någon doktrin. Detta mötte dock motstånd. Och så småningom meddelade departementet att Domstolsverket skulle finnas kvar. Departementet fick alltså backa i fråga om detta.

När det gäller tingsrättsorganisationen anförde statssekreteraren Thelin vid en utfrågning som utskottet anordnade i december 1992 att det är den tilltagande internationaliseringen som har stor betydelse för hur man skall organisera tingsrätterna. Statssekreteraren sade med hänvisning till den tilltagande internationaliseringen:

”Detta har tagit sig uttryck i att vi nu kommer att få en ordning genom den s.k. Luganokonventionen, som medför att avgörande i en stat, och Sverige är medlem i denna konvention, kan verkställas i en annan stat. Det innebär att vi kommer att få ett processande, för att uttrycka mig slarvigt, som innefattar internationella moment i en omfattning som vi aldrig har haft tidigare.

Till detta kommer frågan om EES-avtalet, där vi fortfarande har optimismen obruten, trots schweizarnas oförsynthet att fatta det beslut som de gjorde i söndags. Ambitionen är som bekant att vi i stället för den 1 januari nästa år skall ha detta avtal genomfört den 1 juli nästa år. Det innebär att en hel del judikatur kommer att tillföras framför allt de allmänna förvaltningsdomstolarna. Men även de allmänna domstolarna kommer indirekt att få syssla med EG-rätten. Detta kommer naturligtvis, när Sverige blir medlem i EG, att ännu mer manifesteras. Vi har som bekant målsättningen att Sverige skall vara medlem i Europeiska unionen den 1 januari 1995.”

Det gäller att hålla denna beskrivning av motiven i minnet. I början av januari 1993 tolkades en TT-intervju med justitieminister Gun Hellsvik så att det inte skulle bli något förslag om en ny tingsrättsorganisation. Den intervjun dementerades några dagar senare i ett uttalande där det sägs att man skall lägga fram ett förslag men att det möjligen skall beröra ett färre antal tingsrätter än de 24 som skulle läggas ned.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till domstolsväsendet

Sju åtta veckor senare meddelade statsrådet Hellsvik att det inte alls kommer att läggas fram något förslag om ändrad tingsrättsorganisation. Hela projektet har kraschat. Borta är tydligen kraven på en förändring som motiveras av internationaliseringen.

Hela denna långa process och diskussion avslutar utskottet i detta betänkande genom att om tingsrättsorganisationen skriva:

"Utskottet noterar att den slutsats som kan dras av nu befintliga uppgifter är att några avgörande invändningar inte kan riktas mot den nuvarande organisationen."

Jag tycker att det är angeläget att göra denna sammanfattande beskrivning, vidare att vid den slutpunkt för tingsrättsorganisationens diskuterande, just nu i alla fall, erinra om att det kanske ändå hade varit bättre att låta Domstolsutredningen i parlamentarisk ordning fullfölja sitt betänkande i dessa avseenden. I stället valde det nytilsatta departementet att i sina egna rum skriva ihop ett förslag. Den hanteringen ledde fram till detta icke-resultat av hela frågan. Det skapade oro och oklarheter för dem som arbetar i domstolsorganisationen.

Jag är intresserad av att höra vad Ingbritt Irhammar, som företrädare för majoriteten, tycker i den här frågan.

Det som återstår från denna promemoria är alltså specialdomstolarna. Jag funderar då på om Ingbritt Irhammar är beredd att förmedla erfarenheterna från utskottsarbetet beträffande tingsrättsorganisationen till departementet, så att man kan ta hänsyn till det som också Karin Ahrlund sade i en tidigare debatt, nämligen att det har stor principiell betydelse att man kan vara överens på en bred front om exempelvis domstolsorganisation och andra principiella frågor.

Vi socialdemokrater har inte någon dogmatisk inställning till dessa frågor. Vi har inte gått emot förslaget om nedläggning av Försäkringsöverdomstolen. Men vi anser att varje domstols roll och arbetsuppgifter måste bedömas var för sig. Alltså: Vilken roll spelar domstolen i systemet? Har den svarat mot de krav som har ställts?

Eftersom regeringen har en principiellt negativ inställning till specialdomstolar var det intressant att häromdagen i denna kammare lyssna till kds:aren Holger Gustafsson. Han framhöll sedan hans utskott, lagutskottet tror jag att det var, hade varit på studieresa i Australien, där familjedomstolar besökts, att sådana speciella familjedomstolar är intressanta, eftersom de möjliggör att ytterligare lyfta fram familjerättsfrågorna. Han fortsatte med att säga att vi ännu inte är mogna för familjedomstolar.

Anledningen till detta inlägg var en motion från Folkpartiets Bengt Harding Olson, som pläderar för familjedomstolar.

Hur ser Ingbritt Irhammar på ett sådant förslag om en särskild specialdomstol för familjemål? Övervägs sådana specialdomstolar inom t.ex. Ingbritt Irhammars parti eller inom andra partier?

Jag yrkar bifall till reservation 3 i justitieutskottets betänkande, som handlar om specialdomstolar.

En annan reservation är nr 4, som handlar om jourdomstolar. Dessa har också diskuterats ett antal år.

Våren 1991, när Ingbritt Irhammar var i opposition, skrev hon en reserva-

tion där hon och hennes medreservanter krävde att jourdomstolar för ungdomsbrottslingar skulle införas omedelbart. Man skrev vidare att "Saken behöver inte bli föremål för utredning, utan regeringen bör snarast lägga fram förslag för riksdagen i linje med vad utskottet anför."

Vart har denna beslutskraft tagit vägen i regeringsställning? Saken behövde ju inte ens utredas. Nu vill majoriteten i utskottet avvakta Ungdomsbrottsutredningens arbete och gör inget ställningstagande. Hoppas man på att få stöd av utredningen för sin ståndpunkt?

Vi socialdemokrater har av rättssäkerhetsskäl ställt oss negativa till den här typen av jourdomstolar för ungdomar. Liksom förra året förordar vi att utskottet säger nej till jourdomstolar. Jag yrkar alltså bifall till reservation nr 4.

Jag vill också yrka bifall till utskottets hemställan med undantag för de punkter där vi har reservationer. Jag vill också peka på att det finns en utskottsmajoritet för ett ökat anslag för utbildningsverksamhet inom domstolsväsendet på 3 miljoner kronor. Jag vill särskilt yrka bifall till det ställningstagandet.

Anf. 138 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! I anslaget till domstolsväsendet har vi tillsammans med Socialdemokraterna beslutat att anslå 3 miljoner utöver regeringens budget för ytterligare kompetensutveckling för domare och utbildningsinsatser när det gäller kunskaper om det sexualiserade våldet. Mot bakgrund av en del uppmärksammade domar kan det vara väl använda pengar.

I övrigt har vår motion Ju826 blivit tillgodosedd så till vida att utskottet under förra riksmötet angav önskemål om att preskriptionstiderna för sexuella övergrepp skall bli föremål för utredning. Förra gången Ny demokrati framförde dessa krav avslogs yrkandet att höja maxstraffet för sexuellt ofredande från 1 års till 2 års fängelse. Sedan återkom regeringen med samma förslag angående straffskalorna, vilket kammaren bifallit för inte så länge sedan. På det området har vi haft framgång.

När vi nu inte fick gehör bland de borgerliga partierna för nyss nämnda utbildningsinsatser när det gäller kunskaper om det sexualiserade våldet är jag glad för överenskommelsen med Socialdemokraterna i utskottet.

Herr talman! Det mest effektiva sättet att förhindra att någon blir kriminell är att i tid sätta in adekvata åtgärder före det första brottet, alltså under barn- och ungdomsåren. Det finns forskning som visar att det går att förebygga brott på det här sättet. Det är nämligen inte så att alla barn är benägna att begå brott och att bli kriminella, utan man kan med stor säkerhet redan på förskolestadiet se vilka barn som befinner sig i riskzonen. Riskgruppen är sannolikt mycket begränsad. Om riktade åtgärder sätts in på ett tidigt stadium mot sådana barn, går det att effektivt bryta en ogynnsam utveckling.

Ju senare åtgärderna sätts in, desto mindre blir möjligheten att lyckas. Den som tror att fängelserna enkelt skulle klara av att leda personer rätt där samhällets tidigare insatser har misslyckats tror fel. Det går helt enkelt inte eller också krävs mycket stora insatser. Det blir dyrt. Därför måste man nu pröva nya vägar för att förhindra att barn i riskzonen fastnar i kriminalitet.

När det gäller barn och ungdomar, men även vuxna, är en tydlig och snabb

reaktion från samhällets sida det bästa, särskilt om den enskilde kan antas vara mottaglig för en positiv påverkan.

En jourdomstol för ungdomar som får möjlighet att besluta om ett frihetsberövande under en tid på upp till 14 dagar bör inrättas. Syftet med frihetsberövandet är främst att utreda den unges levnadsomständigheter samt lämpliga åtgärder. Den direkta åtgärden vid beslutet skulle föranleda att den som blev föremål för beslutet inte kunde återvända till friheten förrän utredning om vidare åtgärder var klar. Frihetsberövandet skulle genom det resoluta ingripandet inte bara få en allmänpreventiv utan också en individualpreventiv effekt. Som det är i dag har samhällets ingripande varken allmän- eller individualpreventiv effekt. Vad som behövs är en konsekvent reaktion som ställer krav på den som faktiskt är inne på fel spår och behöver tillrättas och som samtidigt visar för andra vilka normer som gäller.

Åtgärderna bör sättas in från straffmyndighetsåldern upp till 21 år. Dessutom bör större möjligheter skapas för att frihetsberöva ungdomar från 15 år i utredningssyfte. Utredningsansvaret bör ligga på domstolen, som bör samråda med sociala och andra myndigheter om lämpliga åtgärder.

Polis- och åklagarmyndigheterna skall samtidigt bedriva och fullfölja brottsutredningen. Levnadsomständighetsutredningen får, som framgått, betydelse vid påföljdsbestämningen alternativt beslut om annan lämplig åtgärd. Tanken är att utredningsfrihetsberövandet skulle kunna vara tillräckligt vid de flesta brott. Återfall i brottslighet eller brott med visst straffvärde skulle sedan kunna medföra fängelsestraff. Uteblir den logiska reaktionen, blir barnen och ungdomarna frustrerade och genomskådar en inkonsekvens och en likgiltighet hos vuxenvärlden.

Det ligger också i ungdomens natur, särskilt för de ungdomar som kommer från hem där den sociala kontrollen inte fungerar, att "testa" de vuxnas och därmed samhällets gränser. Det är i själva verket ofta en sorts rop på hjälp när dessa ungdomar, efter att ha mötts av likgiltighet från sina föräldrar och eventuellt även från skolan, begår en otillåten handling. Tillåter samhället att "svängarna tas ut" så fortsätter tyvärr många ungdomar att just "ta ut svängarna".

Som systemet för närvarande är utformat fortsätter så den negativa utvecklingen, ofta med samhällets goda minne, "ingen bryr sig". För många ungdomar kan denna slapphet vara direkt avgörande för en fortsatt brottslig karriär, vilken leder vidare till blandmissbruk och vidare förödande konsekvenser.

När så samhället, efter diverse socialtjänstvård och ett antal skyddstillsyn, dömer till frihetsstraff vägs ofta de gamla synderna in och påverkar straffpåföljden. Då känner sig många ungdomar lurade av samhället som man tycker borde ha satt in åtgärder tidigare i form av en kraftigare markering och vilja att ta tag i problemen.

Herr talman! Det tar för lång tid innan socialtjänsten och samhällets rättsvårdande instanser reagerar. Ett exempel på detta är när en ung människa blir föremål för ingripande på grund av brott och sedan frisläpps tämligen omgående. Påföljden, om det blir någon, kommer i ett betydligt senare skede. Det utdragna förfarandet, som mestadels inte ens leder till något straff, är inhumant mot den "felande" unga människan. Att efter frihetsbe-

rövandets tillfälliga obehag få gå ut i friheten till kompisarna är i sammanhanget mer av ett meriterande mandomsprov i umgängeskretsen än en obehaglig upplevelse.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation nr 5 till betänkandet.

Anf. 139 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det blir ingen majoritet i den här kammaren utan Vänsterpartiets röster. Vi har ingen motion i det här betänkandet. I det förra betänkande som behandlades, om anslag till åklagarväsendet, hade Vänsterpartiet en motion med förslag om att 10 miljoner skulle anvisas utöver regeringens förslag till undersökning av oegentligheter i samband med finanskrisen. Vi valde att följa Socialdemokraternas förslag och reservation om att anvisa sex och en halv miljon för det ändamålet. Vi anser oss därför ha utrymme för att skapa majoritet i utskottet för att anvisa 3 miljoner för personalutbildning och chefsutveckling inom domstolsväsendet.

I övrigt kommer vi att rösta för reservationen när det gäller specialdomstolarna. Vänsterpartiet hade för ett år sedan ett motionsyrkande när det gällde Arbetsdomstolen. Det gällde en förtroendefråga vid speciella mål, men vi ifrågasatte inte Arbetsdomstolen.

Jourdomstolar är en fråga som vi från Vänsterpartiet har haft motioner om tidigare. Det är ganska klart var vi står. Vi anser att det grundläggande felet med jourdomstolar för ungdomar är den felaktiga uppfattningen att barn och ungdomar är en annan sorts varelser än de vuxna.

Jag skall återge litet av vad en amerikansk juridikprofessor, Barry Feld, har sagt. Han har vid ett flertal tillfällen varit i Sverige, vid Uppsala universitet. Han säger att Sverige är ett föregångsland, som toppar hans mycket korta lista över länder som han betraktar som civiliserade när det gäller behandling av barn och ungdomar. Han är mest känd i sitt hemland för att ha skrivit flera böcker om ungdomskriminalitet. Han varnar oss verkligen för att införa jourdomstolar. Han har skrivit en ganska lång artikel där han är mycket kritisk mot just jourdomstolar, därför att hans erfarenhet är att det ur rättssynpunkt snabbt uppstår stora brister. Han säger: Tyvärr har nästan samtliga västländer imiterat vårt misslyckade försök att kombinera vård och rättsskipning i en enda instans, nämligen i ungdomsdomstolarna.

Han vill varna Sverige för att gå samma väg. Det skulle vara ett fruktansvärt misstag, säger han.

Det svenska systemet, där man först utnyttjar alla möjligheter som står till buds inom socialtjänsten innan man som en sista åtgärd går till domstol, är klart att föredra, säger professor Feld. Han har som sagt erfarenheter av jourdomstolar i sitt hemland och har mycket noggrant och under längre perioder studerat det svenska rättssystemet.

Herr talman! Vi stöder också reservation 1 om Domstolsverkets framtid.

Anf. 140 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Eftersom Berith Eriksson tog upp frågan om jourdomstolar vill jag säga att den ordning som i dag gäller är otillfredsställande. Det blir ingen reaktion bland de unga. Först efteråt kopplar man in socialtjänsten. Signalerna kommer efteråt. Det är oerhört viktigt att snabbt utreda levnads-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till domstolsväsendet

förhållanden, därför att det är en markering för den unge felande att man bryr sig, att man reagerar. Själv är den unge medveten om att han har gjort fel, och förväntar sig en reaktion från vuxenvärlden, från samhället. När det inte kommer någon reaktion blir man frustrerad.

Jag kan tänka mig att man kan lösa detta genom en ändring av LVU eller genom en ändring av häktningsreglerna. Hur de skall konstrueras kan vi kanske få besked om av Ingbritt Irhammar, som kanske kan berätta vad Ungdomsbrottskommittén har kommit fram till i detta sammanhang. Jag tror inte att jourdomstolar – att direkt tillrättavisa ungdomen – är någonting som äventyrar rättssäkerheten.

Anf. 141 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Att det i dag inte blir en tillräckligt snabb och ändamålsenlig reaktion från samhällets sida är en annan fråga, som ju bör och kan åtgärdas på annat sätt. Men jourdomstolar är inte den väg som vi bör gå i det här fallet.

Anf. 142 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! I detta betänkande behandlas som sagt regeringens förslag om anslag till domstolsväsendet för budgetåret 1993/94 och riktlinjer för instansordningen i de allmänna förvaltningsdomstolarna. Dessutom behandlas ett antal motioner som gäller medelstilldelning och motioner som har anknytning till domstolsväsendet, såsom frågan om de minsta tingsrätterna, specialdomstolar, jourdomstolar och utbildningsfrågor.

Bakgrunden är att Domstolsutredningen i december 1991 redovisade sitt uppdrag genom betänkandet Domstolarna inför 2000-talet. Där finns olika förslag om arbetsfördelningen mellan domstolarna och den offentliga förvaltningen samt mellan de allmänna domstolarna och de allmänna förvaltningsdomstolarna. Även frågor om omprövning, överklagande, instansordning och processrättsliga frågor tas upp i utredningen. Betänkandet har remissbehandlats, och förslag bereds för närvarande i Justitiedepartementet.

Precis som Göran Magnusson sade var det tänkt att frågan om domstolsväsendets organisation också skulle utredas av Domstolsutredningen. Det ändrades, det känner vi till. Frågan har i stället utretts inom departementet. Förslag därifrån har redovisats, och de har remissbehandlats.

Man har kommit fram till att de minsta tingsrätterna skulle slås samman med andra tingsrätter för att, som man förklarade, bli mer bärkraftiga enheter för framtiden med tanke på eventuellt EG-inträde. Förslaget gällde 24 tingsrätter. Förslaget fick väldigt stark kritik runt om i landet och också vid remissbehandlingen. Det fick stark kritik också bland politiker.

Sedan kom ett nytt förslag som inte riktigt kommit till offentligheten, men det innebar att 17 tingsrätter skulle läggas ned. Det blev stark kritik mot det, inte bara bland oppositionen. Det är inte att avslöja några sanningar att säga att det även inom regeringspartierna fanns stark opposition mot förslaget. Det ledde fram till att förslaget till slut aldrig lades fram. Det borde Göran Magnusson och jag vara väldigt glada över. Jag är väldigt nöjd med det. Min fråga till Göran Magnusson blir: Är inte det här någonting att glädjas åt i dagsläget?

Vad gäller Domstolsverkets framtid är det riktigt att det i den nämnda promemorian föreslogs att Domstolsverket skulle avvecklas som central förvaltningsmyndighet. Förslaget rönt kritik därför att man ansåg att det behövdes en central förvaltningsmyndighet för domstolsväsendet. Därför borde Domstolsverket inte avvecklas. Den ståndpunkten står jag också bakom, det borde inte avvecklas. Det går ändå att minimera administrativa beslutsfunktioner, och det går att låta domstolarna ta ett större ansvar på området och ändå ha kvar Domstolsverket centralt. Det är den lösning som man har kommit fram till.

Jag menar att det är möjligt att behålla Domstolsverket centralt, med en bantad och ändrad organisation. Jag är också nöjd med att man kan administrera ut flera uppgifter till domstolarna lokalt och regionalt. Det verkar som om vi är ganska överens om att detta är en bra lösning.

Socialdemokraterna vill att det skall göras ett tillkännagivande på denna punkt, och jag har nu hört att också Vänstern vill ha ett sådant. Jag förstår inte att detta skulle behövas. Jag har dock den uppfattningen att det är bra att vi får en bantad central myndighet.

Arbetsläget är besvärligt, ja mycket besvärligt, vilket också Göran Magnusson var inne på, men ingen har föreslagit att nya medel skall tillföras. Utskottet uttalar däremot seriöst att arbetsförhållandena måste följas mycket noggrant och att förslag kommer att framläggas. Här har också nämnts att det redan har framlagts förslag om fullföljdsbegränsning till hovrätterna. Vi skall i utskottet se närmare på detta förslag. Det är inom hovrätterna som den största arbetsbelastningen finns. Något bör göras – vi får se vad det blir.

Socialdemokraterna har motionerat om ytterligare 3 miljoner kronor till personalutbildning och chefsutveckling i anslag till domstolarna. Ny demokrati vill anvisa 2 miljoner mer för kompetenshöjande åtgärder, bl.a. för att förbättra kunskaperna hos domarkåren vad gäller det sexualiserade våldets offer. Jag fick nu höra att också Vänsterpartiet har pengar över, såvitt jag förstod litet över 3 miljoner kronor, på denna punkt, och det innebär väl att det blir majoritet för detta.

Vi som i utskottet representerar regeringspartierna anser att utbildningsinsatser på detta område är oerhört viktiga, men att det också sker och har skett mycket på detta område. För att detta skall komma till allmänhetens kännedom skall jag läsa upp vad som anförs i betänkandet om hur mycket som har gjorts och görs på detta område.

Rikspolisstyrelsen har tillsammans med Domstolsverket fått i uppdrag att genomföra fortbildning av berörda grupper inom rättsväsendet i syfte att ge ökad kunskap om bl.a. våld mot kvinnor, men också om våldets effekter. En del av utbildningen har redan genomförts, och mer pågår nu på regional nivå. Denna utbildning skall redovisas i juli 1993.

Domstolsverket har vidare i sin övriga utbildningsverksamhet tagit upp temat kvinnovåld och andra våldsbrott i olika regionala program, avsedda för domare, advokater och personal från kriminalvården. Det har också hållits straffrättsseminarier, där frågor om våld mot kvinnor och barn har behandlats.

Domstolsverket har också anordnat regionala utbildningsdagar vid flera

länsrätter just om sexuella övergrepp mot barn. Därutöver bekostar Domstolsverket också deltagande för domare i kurser och konferenser anordnade av t.ex. Brottsförebyggande rådet, Rädda barnen och BRIS. Rädda barnen planerar också för åren 1993–1995 att anordna seminarier för bl.a. domare om sexuella övergrepp på barn samt barnmisshandel. Rädda barnen har vidare framställt en videofilm om sexuella övergrepp på barn, som inköpts av Domstolsverket för utlåning till domstolarna.

Även nämndemännen anordnar genom sina organisationer och med stöd av Domstolsverket seminarier, studiebesök och föredrag, där frågor om sexuella övergrepp mot barn behandlas. Det pågår alltså sannerligen kontinuerligt utbildning för domare och annan personal på detta område, och jag vill understryka att det är nödvändigt och viktigt.

Med denna uppräknings har jag velat visa att regeringen verkligen tar dessa frågor på största allvar. Vi har dock i rådande statsfinansiella läge och mot bakgrund av behovet av andra nödvändiga insatser funnit att vi inte har råd att avsätta nya medel. Det utesluter naturligtvis inte att mer kan behöva göras i framtiden.

Om Domstolsverket nu får ytterligare medel kommer det självfallet också att kunna göra av med dessa. Det hade säkerligen kunnat göra av med det dubbla, tredubbla eller fyrdubbla, på samma sätt som många andra myndigheter skulle kunna göra. Vi har dock från regeringspartiernas sida inte bedömt att vi kan avsätta mera medel för detta ändamål.

Vi agerar inte heller så ansvarslost som Ny demokrati, som trots att bara 2 miljoner kronor står till förfogande glatt vill dela ut 3 miljoner. Omsätt detta till den egna familjens hushållskassa! Man strör här ut 1 miljon kronor som man inte har. Jag anser att man måste agera precis lika ansvarsfullt med statens medel som med pengar i sin personliga ekonomi. Jag yrkar därför bifall till reservation 2.

Vad gäller principen att tyngdpunkten i rättsskipningen skall ligga i första instans, något som framfördes i betänkandet Domstolarna inför 2000-talet, vill jag säga att denna är genomförd för de allmänna domstolarna, men ännu inte för de allmänna förvaltningsdomstolarna. I detta betänkande ställer sig utskottet bakom att denna princip bör gälla även för förvaltningsdomstolarna, och jag tycker att det är viktigt att peka på detta.

I reservation 3 yrkar Socialdemokraterna att regeringen skall ges till känna, att varje specialdomstols fortsatta verksamhet måste bedömas efter domstolens egna meriter och inte endast från principiella ståndpunkter.

Oenigheten inom utskottet har länge varit stor i frågan om vi skall ha specialdomstolar eller ej. Från de icke-socialistiska partiernas sida har vi länge hävdats, att antalet specialdomstolar bör minskas och att deras verksamhet i möjligaste mån bör inordnas i de allmänna domstolarnas eller i de allmänna förvaltningsdomstolarnas verksamhet. Riksdagsmajoriteten har inriktningen att antalet specialdomstolar skall bli så litet som möjligt. Nu har det också kommit en proposition, som här nämns, där man föreslår ett avskaffande av Försäkringsöverdomstolen. Såvitt jag har uppfattat kommer detta förslag att bifallas, så oenigheten är kanske inte så stor.

Att varje domstol skall bedömas utifrån sina egna meriter tycker jag är

självklart. Jag ställer mig dock inte bakom något tillkännagivande om detta. Jag tycker att det är självklart att bedömningen sker på denna grund.

Beträffande Försäkringsöverdomstolen finns det en bred överenskom- melse, som väl skall vara långsiktigt hållbar. Enskilda ledamöter må ha olika uppfattningar i olika frågor – så är det väl inom alla partier.

I betänkandet finns också två reservationer i frågan om jourdomstolar. I en reservation från Socialdemokraterna anföras att riksdagen redan nu skall uttala att jourdomstolar inte skall införas. I Nydemokraternas reservation yrkas att riksdagen skall uttala att ungdomsdomstolar skall införas.

Jag känner igen frågeställningen. Som Göran Magnusson mycket riktigt sade har jag själv tidigare verkat för det som anföras i Nydemokraternas re- servation. Jag erkänner att jag har ändrat uppfattning, bl.a. efter ett besök i England, där jag studerade de engelska jourdomstolarna. Det gick upp för mig att jourdomstolarna där inte medverkade till att minska tiden mellan brott och påföljd. Det var tvärtom mycket lång tid däremellan. Det rörde sig om månader, ett halvår eller mer innan målen gick till dom.

Jag har också ändrat uppfattning därför att verkligheten gått förbi mig. Man har redan i dag kunnat minska tiden från det att ett brott uppdragats och utretts och fram till att det gått till domstol, åtal har väckts och påföljd har utdömts.

Med det som jag nu säger avslöjar jag vad som kommer att föreslås av majoriteten i Ungdomsbrottsutredningens betänkande, men jag tror ändå inte att jag avslöjar för mycket, eftersom det redan har kommit ut i massme- dierna. Jag har både kunnat se på TV och läsa i tidningarna att man på grund av att vi kunnat avkorta behandlingstiderna har åstadkommit i princip det som vi tänkte uppnå med hjälp av jourdomstolarna. Vi har i det nuvarande domstolsväsendet en organisation som fungerar och som ser till rättssäkerhe- ten.

Med detta yrkar jag utom vad beträffar reservation 2 bifall till utskottets hemställan i dess helhet. Som jag tidigare nämnt hemställer jag om bifall till denna reservation.

Anf. 143 GÖRAN MAGNUSSON (s):

Herr talman! Först har vi frågan om jourdomstolar. Det är bra att vi har fört en debatt. Åtminstone Ingbritt Irhammar, och uppenbarligen en majori- tet i Ungdomsbrottskommittén, har kommit till insikt i frågan. Då får man väl betrakta avstyrkandet av vår motion om jourdomstolar som mera tek- niskt betingat och anse att problemet kommer att lösas på ett tillfredsstäl- lande sätt. Skillnaden mellan att reagera och att reagera snabbt och vidta åtgärder mot brottslighet beror inte på om det finns jourdomstolar eller ej, utan det beror på vilka andra möjligheter som finns och vilka resurser som finns inte minst inom kommunerna. K G Sjödin försöker ju friskt att dra in pengar från kommunerna.

Vidare har vi frågan om tingsrätterna, Domstolsutredningen och prome- morian. Ingbritt Irhammar tycker att jag skall glädjas över att dessa frågor har landat på ett bra sätt. Det gör jag väl i och för sig, även om en del av poängen i diskussionen kring detta har gått förlorad. Kvar står ju bl.a. behov av att kunna decentralisera en hel del arbetsuppgifter från Domstolsverket

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till dom-
stolsväsendet*

och nedåt i organisationen. Det är kanske inte alldeles enkelt att lösa det problemet nu.

Jag är glad, och jag hade varit ännu gladare om jag hade kunnat vara glad något år tidigare för att denna promemoria inte hade kommit till stånd. Jag tror att många i domstolarna och tingsrätterna också hade varit det. Det är det som var poängen i mitt resonemang, dvs. det har skapats oro i organisationen genom att man abrupt har sagt att det skulle vara på ett visst sätt. Likaså har det varit med Domstolsverket. På det sättet har spänningar och svårigheter skapats. Jag tror att man hade kunnat klara ut en del av de aktuella frågorna på ett bättre sätt om man hade sökt samarbete. Det var det jag försökte antyda beträffande specialdomstolarna.

Vi har ingen doktrinär uppfattning om specialdomstolarna. Varje domstol får ges en egen bedömning. Huvudpunkten i departementspromemorian från justitieminister Hellsvik är att det inte skall finnas specialdomstolar. Det är glädjande att Ingbritt Irhammar markerar en något annorlunda ståndpunkt mera i linje med den jag företräder, nämligen att varje domstol skall bedömas för sig enligt vilka uppgifterna är och vad som skall åstadkommas.

Nu får vi väl så småningom en proposition på området. Men jag tycker att det vore bra om det gick att ta hänsyn till möjligheterna att skapa en bred uppslutning kring den samlade domstolsorganisationen för att slippa uppslitande diskussioner om varför det skall vara så tvära skiljelinjer – en blockvis uppfattning – i fråga om specialdomstolar. Jag tycker att det är ett olyckligt sätt att hantera frågorna på. Jag ser fram emot att det – med förnuft, sans och måtta – kommer förslag om specialdomstolarna.

Anf. 144 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Av denna diskussion mellan Göran Magnusson och mig framstår det klart att det finns en bred enighet rörande de flesta frågorna i betänkandet. Reservationerna är mera av taktiskt slag.

Göran Magnusson menar att vi skulle ha kunnat bespara de små tingsrätterna runt om i landet viss oro. Jag ställer mig litet frågande till vem som är ansvarig för oron på området. Nog var det under den socialdemokratiska regeringstiden som det gavs i uppdrag att göra en utredning om domstolarna inför 2000-talet? Denna gång räddade vi de minsta tingsrätterna. Men ni har väl tidigare varit inne på förändringar i den utredning som ni från början gav uppdraget till? Det skulle ha inneburit att många av de små tingsrätter som i dag har räddats skulle ha varit i fara.

Anf. 145 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Det är inte alldeles enkelt att utläsa i direktiven vad slutresultatet av Domstolsutredningens överväganden om en ny tingsrättsorganisation skulle ha varit. Som Ingbritt Irhammar väl känner till fick inte utredningen fullfölja det utredningsarbete som hade påbörjats. Där fanns ansatser till att lösa problemet på ett tillfredsställande sätt.

Det kan väl finnas anledning att säga att i avsnittet om tingsrättsorganisationen hänvisas till riksdagens tidigare beslut från 1969 – om jag inte minns alldeles fel. I varje fall var det för ett stort antal år sedan. Det har sagts att det vore bra med tingsrätter som innehåller minst tre domare. Om man

skulle följa det riksdagsbeslutet, som har bekräftats vid senare tillfällen, landar man på en omfattande nedläggning av tingsrätter.

Vad vi arbetade med i Domstolsutredningen, innan vi befriades från uppdraget att utreda tingsrättsorganisationen, var att försöka hitta en modell, den s.k. statskontorsmodellen, som skulle kunna lösa problemet med effektivitetsresonemanget och möjligheten till decentralisering av arbetsuppgifter och samtidigt bevara tingsrätterna i allt väsentligt. Där fanns möjligheter att under ordnade parlamentariska former hitta ett sätt att nå fram på den punkten. Vi fick inte göra det. Sedan har departementet med promemorian och friska anfall i frågan egentligen omöjliggjort en sansad och konstruktiv diskussion på den punkten.

Det här är inte den enda reträtten. Reträtterna gäller också Domstolsverket. Senare i dag skall vi diskutera frågorna om rättshjälpen. Där hurtade man ut med pressmeddelanden med förslag om att lägga ned de allmänna advokatbyråerna. Sedan räknade man i kassan och kom fram till att man inte hade de 90 miljoner kronor som nöjet skulle kosta. Kan Ingbritt Irhammar förmedla synpunkten till departementet att tänka igenom och försöka samla hyggliga majoriteter i de viktiga principiella frågorna om domstolsorganisationen?

Anf. 146 INGBRITT IRHAMMAR (c) replik:

Herr talman! Jag är väl medveten om att det finns krafter också hos Socialdemokraterna som verkar för att avskaffa små tingsrätter. Just resonemanget om att det skall behövas tre domare vid en domstol för att den skall vara domför eller kunna verka effektivt har jag hört från olika håll. Jag har nu fått kunskaper som visar att de minsta tingsrätterna är ofta de som är de mest effektiva.

Enligt min egen uppfattning bör man i framtiden i första hand se över de tingsrätter och domstolar som har sex sju eller fler domare. Där skulle det behöva göras förändringar. Om ni hade en klar uppfattning, Göran Magnusson, om hur ni vill ha det kunde ni i en reservation ha motiverat detta. Just i fråga om tingsrätterna kunde det ha lett till en debatt. Jag utgår från att ni från socialdemokratiskt håll kanske till nästa år väcker en ny motion och talar om vilka domstolar ni vill lägga ned.

Anf. 147 GÖRAN MAGNUSSON (s) replik:

Herr talman! Får jag först erinra Ingbritt Irhammar om att utfrågningen och övervägandena i utskottet ledde fram till den formulering som jag tidigare redogjorde för. Utskottet noterar att den slutsats som kan dras av nu befintliga uppgifter – dvs. hela materialet kring tingsrättsorganisationen, och även frågan om tre domare som minimum i tingsrätterna, vilket riksdagen tidigare har uttalat sig för – är att det inte kan riktas några avgörande invändningar mot den nya organisationen.

Därför är det väl inte så angeläget att dra i gång ett gräl eller en diskussion om huruvida Socialdemokraterna vill lägga ned ett antal tingsrätter. Det är faktiskt vi som har försökt att slå vakt om tingsrätterna och medverka till en bra lösning på den punkten. Jag utgår från att vi tillsammans försöker hitta lösningar på problemet med domstolsorganisationen som är tillfredsstäl-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till domstolsväsendet

lande och som tar hänsyn till lokal förankring, tillgänglighet och alla de andra moment man brukar tala om i dessa sammanhang.

Anf. 148 TREDJE VICE TALMANNEN:

Jag får meddela att anslag nu har satts upp om att detta sammanträde skall fortsätta efter kl. 19.00.

Anf. 149 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Beträffande kompetensutveckling för domare m.fl. sade Ingbritt Irhammar att det sker utbildning, och hon hänvisade bl.a. till att Rikspolisstyrelsen anordnar kurser. Ja visst, men eftersom de lokala polismyndigheterna skall stå för kostnaderna själva och de skall spara pengar, hamnar de här sakerna långt ner på prioriteringslistan. Jag misstänker att det är likadant inom domstolsväsendet.

Därför är det ju viktigt att utskottet markerar vad pengarna skall användas till. Sedan är det upp till regeringen att anvisa pengarna i kompletteringspropositionen. Jag tror säkert att det finns konton där man kan ta den blygsamma summa som 3 miljoner kronor utgör.

Sedan sade Ingbritt Irhammar att vi inte har finansierat vårt förslag. Det har sagts mig att när de nuvarande regeringspartierna satt i opposition var det vanligt att de lade fram ofinansierade förslag, så det förfarandet kan knappast vara obekant för Ingbritt Irhammar.

Anf. 150 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Jag sade tidigare att Nydemokraterna var ansvarslösa som hanskades med statsfinansiella medel på det sättet att de finansierar 2 miljoner men ströt ut 3 miljoner. Jag fick inget annat svar på min fråga än att det skall man väl kunna göra.

Det är intressant om ni nydemokrater hanterar budgetfrågor på det sättet att ni menar att pengar går väl att hitta någonstans. Jag ser fortfarande ingenting annat än att det är ett väldigt ansvarslöst agerande från Nydemokraternas sida.

Ni nydemokrater skrev i motionen att medlen som vi talar om skulle användas just för att utbilda domare i frågor om våld mot kvinnor och sexualiserat våld. Sedan har ni gått med på att största delen av de medlen skall användas till personal- och chefsutveckling.

Jag påstår inte att det inte behövs personal- och chefsutveckling på olika områden och hos olika myndigheter i vårt land, men pengarna går inte till det ni sade från början. Det är väl samma ansvarslöshet i det avseendet då.

Anf. 151 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Vi skall inte gå in i en debatt om ansvarslöshet, men det sades under utskottssammanträdet av en partikamrat till Ingbritt Irhammar att det har förekommit att även deras parti har lagt fram ofinansierade förslag.

Om Ingbritt Irhammar läser vår budgetmotion, skall hon finna att vårt parti står för de största besparingarna. Så nog finns det utrymme för en kostnad på 3 miljoner kronor i kompletteringspropositionen.

Sedan vill jag säga att jag förstår så väl att Ingbritt Irhammar undviker att

prata vidare om jourdomstolar. Det måste vara litet besvärande att ha vänt så väldigt. Det skulle vara roligt att veta om det bara är Ingbritt Irhammar som har gjort det eller om hon talar för hela Centerpartiet.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till domstolsväsendet

Anf. 152 INGBRITT IRHAMMAR (c):

Herr talman! Den argumentation som Karl Gustaf Sjödin för fram nu gör mig ännu mer förbryllad. Eftersom Nydemokraterna står för de största budgetbesparingarna kan de också stå för det största slöseriet – är det den slutsatsen vi skall dra? Ny demokrati står för de största budgetbesparingarna, påstår Karl Gustaf Sjödin, och därför kan han slösa litet med pengar.

Jag återkom inte till frågan om jourdomstolar, för Karl Gustaf Sjödin ställde inte någon följdfråga till mig på det området. Det är ett mycket seriöst tänkande som har fått mig att ändra mig, och det avgörande har då varit att verkligheten har gått förbi oss.

Bakgrunden till att jag under många år har drivit frågan om att införa jourdomstolar är den som Karl Gustaf Sjödin också drog upp, nämligen behovet av snabba reaktioner när ungdomar begår brott. Men eftersom de reaktionerna förr tog betydligt längre tid än de i verkligheten gör i dag, har vi i praktiken fått det jourdomstolssystem som jag tidigare har eftersträvat.

Man är redan i dag snabbare än vad jag för tre-fyra år sedan kunde tänka mig att man kunde bli inom en jourdomstol. I försöksdistrikt tar en förundersökning i dag ca tre veckor, en ordning som förhoppningsvis skall spridas till alla distrikt, och sedan tar det ett par veckor från utredning till åtal i domstol. Det tar alltså fem eller sex veckor – och det är oerhört snabbt – utan att man har infört speciella jourdomstolar, och då behåller man ändå rättssäkerheten.

Att jag har ändrat mig och vi i vårt parti har ändrat oss – jag gissar att många andra i ungdomsbrottsutredningen också har gjort det – beror just på att verkligheten har gått förbi oss. Tack och lov för det!

Anf. 153 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Jag skall inte gå in i någon debatt om ofinansierade förslag, men beträffande jourdomstolen tror jag att Ingbritt Irhammar inte lyssnade riktigt. För att man skall kunna tala om en jourdomstol fordras att det direkt fattas beslut om omhändertagande, dvs. att det sker en snabb reaktion, inte att man kallas efter 14 dagar eller någonting sådant.

Reaktionen är viktigare än själva påföljden. Just utredningsomhändertagandet gör kanske att det kan stanna vid det som påföljd. Det är möjligt att sedan tillämpas LVU eller häkttningsreglerna, men det jag vill åstadkomma är att det blir en snabb reaktion, så att inte den felande ungdomen kommer direkt ut på gatan och skrattar.

Som oftast sker nu, ringer polisen till åklagaren, som säger att den unga lagöverträdaren får gå. Det är detta som är det tråkiga, och det gör att ungdomar inte förstår allvaret i fråga om samhällets möjligheter att vidta åtgärder.

Anf. 154 INGBRITT IRHAMMAR (c):
Herr talman! Här får snabbheten vika för rättssäkerheten.

Överläggningen var härmed avslutad.

Beslut

Företogs till avgörande skatteutskottets betänkande 1992/93:SkU21 samt justitieutskottets betänkanden 1992/93:JuU23 och JuU24.

Skatteutskottets betänkande SkU21

Mom. 1 (enskild näringsverksamhet och handelsbolag)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 20 för reservation 1 av Peter Kling.

Mom. 2 (resultatutjämnings- och reserveringsmöjligheterna)

Utskottets hemställan bifölls med 260 röster mot 11 för meningsyttringen av Lars Bäckström i motsvarande del. 22 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 4 (kvittning av underskott i enskild näringsverksamhet)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 23 för reservation 4 av Peter Kling.

Mom. 5 (vissa särskilda skattestimulanser)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 21 för reservation 5 av Peter Kling.

Mom. 9 (kapitalförlust i samband med rån)

Utskottets hemställan bifölls med 272 röster mot 21 för reservation 6 av Peter Kling.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU23

Mom. 1 (anslag till Riksåklagaren m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 164 röster mot 128 för reservation 1 av Bengt-Ola Rytting m.fl.

Mom. 3 (renodling av åklagarrollen)

Utskottets hemställan bifölls med 271 röster mot 21 för reservation 2 av Karl Gustaf Sjödin.

Mom. 4 (åtalplikten)

Utskottets hemställan bifölls med 270 röster mot 21 för reservation 3 av Karl Gustaf Sjödin.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Justitieutskottets betänkande JuU24

Mom. 4 (anslag till Domstolarna m.m.)

Utskottets hemställan bifölls med 155 röster mot 136 för reservation 2 av Britta Bjelle m.fl.

Mom. 7 (specialdomstolar)

Utskottets hemställan bifölls med 163 röster mot 129 för reservation 3 av Lars-Erik Lövdén m.fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Mom. 8 (jourdomstolar)

Först biträdades reservation 4 av Lars-Erik Lövdén m.fl. med 130 röster mot 21 för reservation 5 av Karl Gustaf Sjödin. 138 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 152 röster mot 127 för reservation 4 av Lars-Erik Lövdén m.fl. 14 ledamöter avstod från att rösta.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

Beslut om uppskjuten votering

På förslag av tredje vice talmannen medgav kammaren att de ärenden som hann debatteras färdigt under återstoden av dagens sammanträde skulle företas till avgörande vid morgondagens arbetsplenum.

Tredje vice talmannen meddelade att denna votering skulle äga rum efter de muntliga frågorna och regeringsinformationen, dvs. ca kl. 15.30.

Ajournering

Kammaren beslöt kl. 17.48 att ajournera förhandlingarna till kl. 19.00 för middagsuppehåll.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 19.00.

11 § Anslag till kriminalvården, m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1992/93:JuU25 Anslag till kriminalvården, m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 155 BIRTHE SÖRESTEDT (s):

Herr talman! Vi står kanske nu inför en vändpunkt när det gäller svensk kriminalvård. Samtidigt som den borgerliga regeringen uttalar att det skall ske en utveckling av innehållet i kriminalvården, lägger man fram förslag som medför sådana konsekvenser för kriminalvården att intentionerna svårigen kan uppfyllas.

Beslutet om ändrad villkorlig frigivning, vilket vi socialdemokrater mot-satte oss, innebär att behovet av antalet fängelseplatser ökar drastiskt under de närmaste åren.

Trenden är att allt fler döms till längre fängelsestraff, och de signaler som regeringen ger om ändrad lagstiftning går i samma riktning. Det betyder att antalet platser måste öka med ytterligare 1 200–1 300 till en kostnad av ca 500 miljoner kronor årligen. Investeringskostnaden skulle uppgå till 1,2–1,4 miljarder. Här behövs det verkligen resurser. Vi förutsätter att konkreta åtgärder kommer att redovisas i kompletteringspropositionen.

Beläggningssituationen är redan i dag helt oacceptabel. Häkten och anstalter är överfulla. Kriminalvården står inför en svår uppgift. Trots att tillfälliga platser har tagits i bruk har det varit nödvändigt att dubbelbelägga celler.

Överbeläggning innebär också brist på arbete och annan sysselsättning samt för liten personal. Detta påverkar miljön på hela anstalten. Det uppstår irritation, konflikter och våld, vilket leder till svårigheter att upprätthålla säkerheten. De intentioner om narkotikafria anstalter och avdelningar, som går ut på att missbrukare och icke missbrukare inte skall behöva komma i kontakt med varandra, går inte att upprätthålla.

Det går helt enkelt inte att differentiera de intagna. Troligen kommer det inte heller att vara möjligt i fortsättningen. Kriminalvårdsstyrelsen bedömer att trots öppnandet av gamla anstalter och en utbyggnad av nya anstalter, som innebär ett stort tillskott av platser, kommer det ändå att råda platsbrist under de kommande åren.

Det är bara att konstatera att det i stort sett blir omöjligt att differentiera de intagna efter säkerhetsbehov och efter de intagnas behov av vård och behandling. Vart tog intentionerna vägen? Hur skall det gå att anpassa de intagna till samhället?

Har utskottsmajoriteten gått ifrån målsättningen om den belägningsnivå som riksdagen tidigare har uttalat sig för, dvs. att det skall finnas lediga platser i systemet för att man skall kunna göra en differentiering. Annars blir talet om att utveckla innehållet och ge god vård tomt prat.

Vi socialdemokrater menar att de principer som lades fast i 1974 års kriminalvårdsreform alltså står sig och bör vara vägledande i det fortsatta arbetet. Det är av stort värde för de intagna, men också för samhället, att kontakter med anhöriga och sociala myndigheter på hemorten kan upprätthållas. Det är en förutsättning för de intagnas anpassning att de av hemkommunen kan få en service inför och efter frigivningen. Det är av största vikt att kriminalvårdens klienter inte behandlas annorlunda än övriga medborgare när det gäller hjälp och service.

De flesta av kriminalvårdens klienter är starkt socialt missgynnade. Många saknar arbete och bostad, samtidigt som de har dragit på sig stora skulder. Det har blivit allt svårare att främja anpassningen. Därför krävs det allt större insatser under anstaltstiden och också under tiden därefter. Det bör med kraft satsas på utbildning, yrkesutbildning och social träning. En ytterligare utbyggnad av motivationsinsatser för missbrukare samt av vård och behandling är nödvändig.

Insatserna bör ske utifrån en helhetssyn, då samarbete bör utvecklas med myndigheter och organisationer.

Det är i dag inte ovanligt att den intagne lämnar anstalten utan att ha någon bostad eller något arbete. Därmed har den frigivne ingen fast punkt i tillvaron. Prognosen att leva ett normalt liv blir då dålig. Den behandling mot missbruk och de insatser av annan rehabilitering som påbörjats under anstaltstiden omintetgörs, om det inte finns vilja och resurser att efter anstaltstiden ge stöd och hjälp. I Fängelseutredningens uppdrag borde det i samband med översyn av verksamheten ingå att göra en analys och komma med förslag till åtgärder som är nödvändiga utifrån denna helhetssyn.

Det ställs av och till krav på indragningar och förändringar av permissionsförmåner. Dagens permissionssystem innebär en rimlig avvägning mellan vistelse i anstalt och möjligheter till kontakter med yttervärlden, vilka ingår som ett viktigt led i återanpassningen.

Årligen beviljas 42 000 permissioner, varav det bara är en liten del som missköts, 3–4 %. Naturligtvis skall man även fortsättningsvis se till att så få permissioner som möjligt missköts. Vi anser att det är angeläget att slå fast att någon generell skärpning inte är påkallad. I stället måste det till bättre planering och liknande åtgärder.

Herr talman! Det är angeläget att finna alternativ till fängelse och att utveckla påföljderna kontraktsvård och samhällstjänst. En förutsättning för att frivården skall kunna fullgöra sina uppgifter är att andra samhällssektorer tar sitt ansvar och inte undandrar sig de kostnader som faller på dem. Många kommuner har helt frånsagt sig sitt ansvar för missbruksvården, och då återstår endast fängelse. Det finns flera hinder utanför kriminalvårdens område som kriminalvården följaktligen inte råår över.

Vi menar att inriktningen måste vara att minska antalet klienter i fängelse och öka antalet klienter i frivård. Men då måste också frivården ges möjligheter att utvecklas och att mera kraftfullt kunna bygga upp det samarbete och det innehåll som krävs för att man skall kunna ge klienterna stöd och hjälp.

Övervakarna inom frivården gör ett ovärderligt arbete. Detta vill vi uppmärksamma genom en höjning av ersättningen till 300 kr per månad. En så-

dan höjning motsvarar på intet sätt det arbete som övervakarna lägger ner. Höjningen får mera ses som symbolisk. Vi tror dock att höjningen kan bidra till att öka rekryteringen av övervakare. Det bör avsättas ytterligare 10 miljoner kronor för detta ändamål.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 14. Naturligtvis står vi bakom alla de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 156 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det var för mig en anhopning av ärenden i kammaren i dag. Jag kom hem från en utlandsresa sent i natt, därför har jag inte hunnit att förebereda mig så noga i alla ärenden.

I betänkandet Anslag till kriminalvård m.m. har Vänsterpartiet en meningsyttring som dels handlar om anslaget till kriminalvården och ökad användning av frivårdspåföljder. Det kan vara riktigt, som utskottet påpekar, att man inte fram till den 1 juli i år skulle hinna göra så stora förändringar. I dessa motionsyrkanden, som vi har framfört i många år, betonar vi att man verkligen måste komma till skott för att få fram alternativ till fängelse så att man på det sättet kan minska kostnaderna för fängelsevistelse. Fängelsevistelse är, som så många gånger tidigare har sagts här i kammaren, det dyraste och sämsta alternativet.

Trots att yrkandet fanns med i vår motion finns det ingen sådan punkt i meningsyttringen, eftersom den sammanfaller med Socialdemokraternas reservation. Vi kommer därför att rösta för den reservationen.

Det har tagit alldeles för lång tid att ta fram, utveckla och implementera alternativ till fängelsestraff. Den utvecklingen måste helt enkelt intensifieras. Trots det faktum att man nu har utökat tiden för verkställigheten innebär det att kostnaderna för fängelsevistelse ökar. Vi hade också tidigare en debatt om motioner och reservationer i frågan.

Vi har i vår meningsyttring också tagit upp utlandstransporterna, vilket vi också gjorde i fjol. Nu har ju justitieministern initierat en utredning och uppmärksammat att utlandstransporterna är väldigt dyra. Det är inget ovanligt att en transport kostar 100 000 utan det hör mer till vanligheten. Orsaken till att jag ändå valde en meningsyttring på denna punkt var att det verkligen behöver poängteras att dessa kostnader kan hållas nere och minskas dels genom en omorganisation, dels genom ett mer effektivt samordnande av resor och att man där det är möjligt kanske kan välja alternativ till flyg. Exempelvis kan man, när man nu avvisar människor till f.d. Jugoslavien, i stället använda busstransporter.

Det finns i betänkandet fler reservationer som sammanfaller med våra nuvarande och tidigare motioner. Det gäller bl.a. ersättning till lekmanövervakarna. Man skall vara verklig idealist för att ta sig an denna viktiga uppgift. Det har visat sig att det är mycket bra att använda sig av lekmanövervakare. 200 kronor per månad täcker inte ens de kostnader man kan ha för telefonsamtal. Jag menar att det inte är någon åtta till fem-verksamhet att vara lekmanövervakare.

När det gäller beläggning och differentiering inom kriminalvården, som Birthe Sörestedt tog upp, har vi en litet avvikande uppfattning om närhetsprincipen. Vi är beredda att rucka på närhetsprincipen till förmån för diffe-

rentieringen. Den är så pass viktig att man kanske inte längre bör ha lika starka krav på närhetsprincipen.

Vi kommer också att rösta för ett tilläggsdirektiv till Fängelseutredningen.

När det gäller permissioner är det säkert så som de som arbetar på kriminalvårdsanstalterna säger, att kraftigt skärpta regler för permissioner innebär en mycket svårare arbetssituation. Permissioner är naturligtvis viktiga, inte bara för att hålla kontakten socialt med samhället utanför, utan även för att kunna skaffa arbete och för att kunna förbereda en återgång till samhället.

Ny demokrati har en reservation som handlar om visitationspatruller. Ur behandlingssynpunkt anser vi att det inte är så lyckat om det är de som arbetar på kriminalvårdsanstalterna som skall utföra visitation och söka efter narkotika. Jag tror att det vore mycket olyckligt om man tog bort dessa visitationspatruller.

Reservationen Ökade insatser inom frivården innehåller också ett gammalt krav från oss i Vänsterpartiet. Detta gäller också reservationen om kontraktsvård och samhällstjänst.

Herr talman! Detta var allt.

Anf. 157 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Låt mig först konstatera att Berith Eriksson ursäktade sig för att hon kanske inte hade alla papper i ordning. Även om jag naturligtvis inte alltid delar den politik som Berith Eriksson företräder, beundrar jag hennes förmåga att alltid ha arbetsmaterialet med sig liksom färdiga anföranden och bra repliker. Jag föreställer mig att det kan vara jobbigt för företrädarna för små partier, där man är ensam om att sköta ett helt område. I större partier är man rätt många. Där är det ibland snarare slagsmål om att få företräda sitt parti i olika ärendebehandlingar. Här talar jag dock icke av egen erfarenhet.

Jag konstaterar, herr talman, att Birthe Sörestedt som är företrädare för det största oppositionspartiet förfasar sig över att det ser ut att ha inträffat en vändpunkt i kriminalvården eller rent av i rättssystemet. Det blir längre straff och fler straffade. Driftskostnaderna för fångvården liksom investeringarna kommer att öka. Det råder i dag överbeläggning.

Låt oss ett ögonblick gå tillbaka till vad som hände under 80-talet. Det blev plötsligt ett väldigt stort intresse för den kriminalvårdspolitik och den rättspolitik som socialdemokraterna då i regeringsställning bedrev. Det hände rätt mycket som skakade allmänheten. Verkligt farliga förbrytare promenerade ut ur fängelset. En av dem var Ursut, känd rymmare. En annan var landsförräddaren och storspionen Bergling.

Samtidigt kunde vi notera en väldig ökning av antalet våldsbrott, särskilt de grova brotten. Allmänheten började reagera. Plötsligt sade många precis som vi moderater hade sagt i åtskilliga år, nämligen att det har blivit en flumpolitik. Man byggde t.o.m. fängelser som i stort sett var öppna anstalter. Jag har här i kammaren tidigare beskrivit några av dessa anstalter, som i princip i fråga om tjänsteutövning skall vara slutna, men där man ändå i lågskor och överrock kan promenera över det som skall vara något slags avspärning eller stängsel.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till kriminalvården, m.m.

Denna flumpolitik tröttnade allmänheten på. Ett statsråd fattade vad som höll på att hända, nämligen att allmänheten, svenska folket, medborgarna, våra väljare, skulle börja reagera riktigt ordentligt och kanske rent av alla såsom en man eller kvinna säga samma sak som vi moderater. Det statsråd som fattade vad det handlade om var Anna-Greta Leijon. Hon utlovade skärpning. Såsom justitieminister blev hon omedelbart populär. Det blev hon därför att hon ville föra en bättre politik på detta område.

Bra sagt sade folket. Av regeringen – åtminstone av Anna-Greta Leijon – fick man intrycket att 50-procentsrabatten på fängelsestraff, halvtidsfrigivningen, skulle omprövas. Det skulle minsann bli en annan och bättre ordning.

Nu blev det inte riktigt så. I dag går Socialdemokraterna häftigt emot det faktum att vi fyra regeringspartier och regeringen har ändrat lagstiftningen och regelverket så att man måste sitta av två tredjedelar av straffet, som är fakultativt, dvs. skall prövas i varje enskilt fall.

Detta ser vi såsom naturligt. Varför skall man utdöma ett fängelsestraff på t.ex. fyra år och sedan låta den som får straffet och har gjort sig förtjänt av denna straffsats gå ut i friheten, visserligen under övervakning men ändå. Allmänheten, som känner sig ganska prövad, förstår inte detta.

Kriminalvården kostar dock ganska mycket. På första sidan i justitieutskottets betänkande nr 25 kan man läsa att själva Kriminalvårdsstyrelsen kostar drygt 106 miljoner kronor under ett år, att kriminalvården i sin helhet kostar 3 298 miljoner kronor och att utlandstransporterna, som Berith Eriksson tog upp speciellt med anledning av sitt särskilda yttrande, för ett enda år kostar 125 miljoner kronor, kanske t.o.m. ännu mer.

Här vill jag ta vara på tillfället och hänvisa till vad vi i utskottet har tagit fasta på när det gäller utlandstransporterna. Det finns skäl att som Berith Eriksson gör reagera mot dessa. Då vill jag här på regeringspartiernas vägnar hänvisa till det som står på s. 20 i utskottets betänkande. Eftersom den ärade lyssnarskaran inte har tillgång till detta betänkande, skall jag be att få läsa högt några få meningar.

”Regeringen har i beslut den 4 februari 1993 uppdragit åt Kriminalvårdsstyrelsen att omorganisera transportverksamheten med målsättningen att en ny organisation skall kunna träda i kraft den 1 januari 1994. — — — Utskottet delar justitieministerns uppfattning att det är angeläget att transportverksamheten rationaliseras och effektiviseras. Mot bakgrund av det som anförs om förväntade ökningsar av behovet av transporter till utlandet delar utskottet justitieministerns bedömningar om konstruktionen med förslagsanslag och om medelsbehovet.”

Låt oss hoppas att denna rationalisering går i den riktning som Berith Eriksson föreslog. Det skall inte vara nödvändigt att flyga ut alla dessa transporter. Man skulle också kunna åka buss eller kanske rent av tåg, ett transportmedel som ofta har sin förespråkare i just Berith Eriksson.

Låt mig så, herr talman, citera ett stycke på s. 18 i betänkandet, där utskottet återger vad Fängelsestraffkommittén skriver i sitt betänkande SOU 1986:14.

”Kommittén framhöll bl.a. att en viktig, ofta förbisedd, uppgift för straffsystemet är att tillgodose målsägandens intressen. För att den enskilde skall

känna att han lever i ett rättssamhälle är det viktigt att den som begår brott blir föremål för ingripanden från samhället. För den som utsätts för brott utgör straffet en markering av att samhället står på hans sida. Det torde, inför kommittén vidare, förhålla sig så att många som utsatts för brott finner det rättvist att gärningsmannen tilldelas ett kännbart straff. Att framhålla straffsystemets uppgift att tillgodose målsägandens intresse är särskilt viktigt i ett samhälle där man strävar efter att hålla straffen på en jämförelsevis låg nivå.”

Detta stycke är återgivet med anledning av en motion från Ny demokrati. Motionen har sedan resulterat i reservation nr 15.

Får jag så, herr talman, övergå till att kort kommentera de reservationer som föreligger. De är rätt många, nämligen 18 stycken, varav Socialdemokraterna står för hälften och Ny demokrati för den andra hälften. Därtill kommer två särskilda yttranden.

I reservation nr 1 begär Socialdemokraterna, som Birthe Sörestedt redan har påpekat, högre ersättning till lekmanövervakarna. Det kan synas motiverat att höja denna ersättning från 200 kr per månad till 300 kr. Det skulle kosta 10 miljoner kronor. Socialdemokraterna har ju sin egen matematik, så de har tillgodoräknat sig 100 miljoner kronor på grund av vad de anser vara en felbedömning från regeringens sida.

Dessa pengar hade man i så fall kunnat ta fram tidigare. De 200 kronorna är inte någon ersättning som har satts under det senaste året utan har förekommit ganska länge. Det har väckts motioner tidigare under året vari påpekats att det vore på sin plats med en högre ersättning.

När detta är sagt kan vi gå till en departementspromemoria, där man har gjort vissa värderingar och funnit att arvodet, om det skall ha någon särskild påverkan när det gäller att rekrytera dessa lekmanövervakare, borde uppgå till 1 000–1 500 kr.

Dessa pengar finns inte. I nuvarande läge, med ett gigantiskt budgetunderskott, är också 10 miljoner för mycket. Desto mera markerad blir den ideella insatsen i detta uppdrag, som förvisso – jag instämmer helt i Birthe Söresteds uppfattning – är en mycket viktig uppgift. Det är dock inte säkert att timpenge blir så särskilt låg för alla som arbetar med detta.

Reservation 2 handlar om beläggning och differentiering inom kriminalvården. Vi kan konstatera att beläggningsnivån är hög, 95–100 %. Den är dock inte över 100 %, om statistiken är riktig. Det är självfallet önskvärt med en differentiering. Det har vi varit överens om under alla år. Men vi får vara snälla och avvakta kompletteringspropositionen. I den kommer regeringen att lämna besked om hur problemen skall lösas framöver.

Reservation 3, som också är socialdemokratisk, handlar om normaliserings- och närhetsprincipen. I direktiven till Fängelseutredningen sägs att man skall göra sina överväganden mot bakgrund av utvecklingen inom socialtjänsten samt inom hälso- och sjukvården. Från majoritetens sida säger vi att det inte finns skäl att föregripa detta utredningsarbete. Det finns inte heller skäl att föregripa det arbete som pågår i Fängelseutredningen. Här pågår bl.a. en omfattande klientundersökning som Socialdemokraterna uppenbarligen är lika intresserade av som regeringen och regeringspartierna.

I reservation 5 framför de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet ett mycket angeläget ärende, nämligen en utbyggnad av vård- och behandlingsinsatserna. Vi kan konstatera att en översyn pågår inom ramen för kriminalvårdsreformen. Det finns inte heller i detta sammanhang anledning till något särskilt uttalande.

I reservation 6 framför Ulf Eriksson, som var Ny demokratis företrädare vid justeringssammanträdet, att han vill ha Österåkersanstalten som förebild. Han konstaterar att man där har en bra arbetsbehandling och att Österåkersanstalten därför bör bli en förebild.

Vårt svar är att Österåkersanstalten redan är en förebild. Man har där bra arbetsmetoder och behandlingsmetoder. Statskontoret lämnade i fjol, 1992, en rapport, nr 27. Där framgår det att Österåkersanstalten har en gynnsam inverkan på rehabiliteringsresultatet. Det som efterlyses i reservationen är alltså på gång, och det är inte nödvändigt med ett uttalande.

I reservation 7 tar de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet upp permissionerna. Denna reservation kommenteras mycket ingående i betänkandet. På s. 11–13 anges t.o.m. regler m.m. om själva systemet, hur lång permission man får vid en viss straffsats, etc. Det pågår en översyn av kriminalvården, vilket jag tidigare har nämnt. Det finns därför inte någon anledning att nu göra något uttalande, eftersom detta är föremål för uppmärksamhet.

I reservation 8 av Ny demokrati Ulf Eriksson tas kemisk kastrering upp. Utskottsmajoriteten hänvisar i detta sammanhang till Fängelseutredningen och konstaterar bl.a. att det är svårlösta etiska problem förknippade med detta. Göran Lindblad kommer senare att tala om detta ämne. Vi finner inte någon anledning att nu tillkännage någonting, eftersom detta ingår i Fängelseutredningens direktiv. Det är helt klart.

I reservation 9 från Ny demokrati tas narkotikafria anstalter upp. Det eftersträvas vi alla. Det är förvisso mycket angeläget. Det är självklart att målsättningen skall vara narkotikafria anstalter.

Utskottet kommenterar denna reservation mycket utförligt. Det berättas också om hur stor del av de nyintagna som använder narkotika. Det är inte alldeles lätt i fängelserna. Men låt mig bara, utöver det som möjligen står i betänkandet, göra tillägget att narkotikaproblematiken på fängelserna är oerhört svårbemästrad. Men det måste sättas in utomordentliga insatser.

Jag kommer då över till ämnet visitationspatruller. Vi konstaterar att detta är något som Kriminalvårdsverket självt har bestämt sig för att ändra på, dvs. i stället för en patrull som åker omkring i landet, skall man decentralisera det hela, och detta i syfte att effektivisera denna verksamhet.

Jag har nu förbrukat tre minuter mer än den tid som jag har begärt, och jag beklagar det, herr talman. Jag kommer bara att konstatera att också övriga reservationer som föreligger är lämpliga att avslå. Jag vill samtidigt som jag yrkar avslag på dessa och på meningsyttringen från Vänsterpartiet yrka bifall till hemställan i detta betänkande.

Anf. 158 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Det finns inga belägg för att längden på fängelsestraffen skulle minska brottsligheten. Målsättningen måste ändå vara att vi angriper brottsligheten. Har det aldrig föresvävat Göthe Knutson att dessa miljoner

som satsas på fängelseplatser kanske skulle kunna användas på ett bättre sätt till förebyggande verksamhet och till rehabilitering, så att de dömda inte återfaller i brott?

Nu vill Göthe Knutson göra gällande att Socialdemokraterna för en slapp politik. Jag kommer ihåg vad som sades i somras när det skedde rymningar. Då sade Göthe Knutsons partikamrat att det berodde på det vackra vädret. Så kan man också tyda det.

Jag vill också peka på att det inte gick att vänta till hösten på Fängelsestraffkommitténs förslag om villkorlig frigivning. Nej, i fråga om detta måste man ingripa och nu lägga fram ett provisoriskt förslag. Det kanske är därför som det är litet besynnerligt, eftersom de som är dömda till hårda straff, över fyra år, skall frigges efter halvtid.

Göthe Knutson har vid ett flertal tillfällen här i kammaren pekat på vikten av att kriminalvården kan bekämpa narkotikan. Det har Göthe Knutson gjort även i dag. Men att differentiera de intagna måste vara en förutsättning för att man skall klara det. Om man inte kan ge möjligheter till detta inom kriminalvården, eftersom det är ett av de viktigaste inslagen, kommer det att bli omöjligt både att hantera narkotikasituationen och att garantera säkerheten på anstalterna.

Anf. 159 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt talar på ett sätt som gör mig väldigt nyfiken på vad Socialdemokraterna nu eftersträvar för system då det gäller fängelsestraffen.

Vi har denna eviga debatt om fängelsestraffens påverkan. Jag delar den vanligaste uppfattningen, att fängelsestraffet sällan gör någon människa bättre. Det finns dock, och det är väsentligt, en vård i fängelserna. Har den varit dålig under alla dessa socialdemokratiska år av regeringsutövning, så skyll inte på oss som nu har regeringsmakten.

När det visar sig att svenska folket i stor utsträckning har tappat förtroendet för rättsutövningen, när en mängd interner bokstavligen promenerar ut ur fängelserna och när man tycker att straffen är för låga med hänsyn till den skada som de straffade har gjort sig skyldiga till, finns det anledning att lyssna på det vi vanligen kallar den allmänna rättsuppfattningen. För att inte förlänga inlägget ber jag att få hänvisa till min högläsning ur Fängelsestraffkommitténs betänkande från 1986.

För somliga förbrytare är det nödvändigt med inlåsning. Under den tiden skyddas allmänheten ifrån de brott som vederbörande eljest skulle ha begått. Jag tror inte att vi skall bortse från att fängelsestraffet också har en preventiv verkan, eller som det hette förr på galsplatserna: Den skyldige till näpst och androm till varnagel.

Vi har ett genomdiskuterat rättssystem och det gäller att se till att det har allmänhetens förtroende. Jag tror att vi från de nuvarande regeringspartierna förvaltar detta med större förtroende hos allmänheten än det förtroende Socialdemokraterna hade och som gjorde att just Anna-Greta Leijon skärpte tonen och sade att här skall det bli en bättre ordning. Sedan fick hon inte vara kvar som justitieminister. Det var synd. Om man skulle ha en socialdemokratisk regering vid den tiden var det beklagligt att hon avsattes.

Anf. 160 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Jag tycker nog att Göthe Knutson far litet illa med fakta. Att de intagna promenerar ut är i alla fall inte riktigt. Vi vet att både rymningar och misskötta permissioner är en mycket liten del. Jag trodde att Göthe Knutson som redaktör var mer noggrann med faktaunderlag.

Det Socialdemokraterna vill och har velat under hela 80-talet visar den utveckling som ägt rum inom anstaltsvården. Man har byggt ut behandlings- och påverkansinsatser för att ge missbrukare motivation att ta tag i sitt missbruk och gå in i behandling. Det står nog helt klart att det är den inriktningen vi vill ha.

Men jag kan också påminna mig att Moderaterna aldrig någon gång har pratat om de åtgärder i stort som skulle behövas för att den enskilde skulle ge upp sin brottsliga bana och komma in i ett normalt liv. Moderaterna har aldrig sett längre än till straffet. Det har alltid handlat om vedergällning; begränsning av besök, indragna permissioner och längre fängelsestraff.

Men det finns en tid efter straffet, och man måste se till helheten. Därför måste de insatser som görs på den sociala sidan under anstaltstiden, men också efter fängelsetiden, för att ge möjligheter till arbete och bostad utvecklas ytterligare. När det gäller missbrukarvården ser vi att kommunerna helt har fransagt sig sitt ansvar. Då återstår inte mycket för de missbrukare som vill ha hjälp. Det är i många fall kommunernas ovilja mot kontraktsvård som gör att det bara återstår fängelse.

Anf. 161 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Först var det frågan om att internerna promenerar ut. När permissionerna är så generösa till dem som uppenbarligen inte bör ha det förtroendet att de bara kan avvika, utan att nämnvärt störa Kriminalvårdsverket förrän polisen sedan måste sätta in sina stora insatser för att få fatt i dem, är det väl exempel nog på att det är felaktigt. Om det vore så att vederbörandes rymning inte betydde någonting, behövde polisen faktiskt inte göra de här stora insatserna. Men det har man fått göra.

Jag har tidigare i dag, i en mindre debatt i kammaren, tagit upp fallet K G Jansson. Han skulle avtjäna straff på en anstalt nära Stockholm. Det visade sig att han i stället jobbade i restaurangbranschen och tydligen gjorde omfattande affärer på egen hand. De kommer att prövas så småningom, om nationen Sverige lyckas få hem honom hit för att ställa honom inför rätta. Han kunde bara promenera ut, eller rättare sagt han kunde åka i sin Mercedes av senaste årsmodell. En sådan kunde han disponera medan han avtjänade sitt straff i detta fängelsefrihetens socialdemokratiska Sverige.

Jag nämnde landsförrädaren och storspionen Bergling. Han levde gott. Det satt två Säpokillar på ena sidan huset medan han promenerade ut på baksidan. Det var ungefär vad dåvarande regeringen tyckte var lämpligt. Men det tyckte inte svenska folket. Man tycker att man betalar för detta och framför allt vill man ha en rättsordning. Man vill känna en viss säkerhet och ett skydd.

Att allt inte är bra inom kriminalvården – om det var det som Birthe Sörestedt sade – tror jag att Göran Lindblad, moderat, som har anmält sig på

talarlistan, har en hel del synpunkter på, eftersom han arbetar inom kriminalvården.

Moderaterna har aldrig, sade Birthe Sörestedt, talat för insatser som skall göra det bättre för de intagna. Förvisso håller jag med om att det finns ett liv efter fängelsevistelsen. Just det. Även vi moderater har pläderat för bättre och effektivare insatser i det avseendet. Det finns oerhört mycket att göra. Men det var ett 44-årigt socialdemokratiskt styre i detta land. Sedan fick ni dess värre makten på nytt. Inte blev det så särskilt mycket bättre.

Andre vice talmannen anmälde att Birthe Sörestedt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 162 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Först vill jag naturligtvis tacka Göthe Knutson för den eloge jag fick. Den värmer och behövs.

Men det är helt klart att det från moderaternas sida handlar om straff. Men ur allmänhetens och samhällets synpunkt måste det vara behovet av att minska brottsligheten som diskussionen och åtgärderna skall handla om. Om någon annan verksamhet skulle visa ett så dåligt verksamhetsresultat som fängelseverksamheten visar, där man misslyckas i åtta av tio fall, skulle man i rimlighetens namn verkligen på allvar och i grunden börja ifrågasätta den och börja söka efter bättre alternativ.

Jag vill säga några ord om lekmanövervakarna. 300 kr är väl inte något som gör att man kan börja prata om timersättning.

Utgifter för telefon, porto och bussresor som en övervakare kan ha har ökat. Även 300 kr är en helt symbolisk ersättning. Man kan verkligen säga att en övervakares insats ur samhällsekonomisk och mänsklig synpunkt är större och mer effektiv än vad inlåsningsen är och på ett bättre sätt bidrar till att minska brottsligheten i samhället.

Anf. 163 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Låt mig ta upp det sista som Berith Eriksson nämnde, nämligen arvudet till övervakarna. Jag har bestämt för mig att det i betänkandet står att 100 kr av dessa 200 kr är ett slags kostnadsersättning som tydligen motsvarar, om inte i antal kronor så i fråga om system, det som vi riksdagsledamöter har och som man alltså kan yrka avdrag för. Det talas också om att man kan få ersättning för expenser. Jag vet att det förekommer åtminstone i ett område. Jag hoppas verkligen att det tillämpas i hela landet så att inte en övervakare skall behöva betala för att han eller hon gör en ideell insats.

Brottsligheten är verkligen ett angeläget ämne för diskussioner. Det finns dock sällan utrymme för sådana här. Tyvärr blir det inte så mycket diskussioner i utskottet heller om hur man kommer till rätta med brottsligheten och hur man kan motverka den. Men det finns åtskillig litteratur. Jag tror på dem som hävdar att den som har hamnat i fängelse har kommit till slutändan av en process som skall motverkas redan i begynnelsen. Barnet måste få lära sig vad som är rätt och vad som är fel. Det var lättare i hemmet att hävda det när man hade kristna riktlinjer, som också lärdes ut i skolan. Det är ganska dåligt med den formen av brottspreventiv verksamhet i samhället i dag.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till kriminalvården, m.m.

Många ungdomar får helt enkelt aldrig lära sig vad som är rätt och vad som är fel.

Samhällets reaktion är ofta obefintlig gentemot ungdomar som stjälar. Om snatterier har vi tidigare haft en ärendehantering, där det har pläderats för snabbare och bättre reaktioner mot dessa tilltag som ungdomar kan göra sig skyldiga till. Vi behöver hela livet riktlinjer för hur vi skall bete oss. Om sådana inte finns eller om de mer eller mindre saknas, bl.a. på grund av en flummig skola som inte fostrar barn som så småningom blir föräldrar, leder det till en negativ brottsutveckling, en skrämmande sådan. När någon har hamnat i fängelse är det faktiskt på tiden att man reagerar.

Anf. 164 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Beträffande det sista som Göthe Knutson tog upp: Gör man nedskärningar inom barnomsorg, fritidsverksamhet och resurser till skolan försämrar det verkligen förutsättningarna för nödvändig förebyggande verksamhet. Men jag håller med om att när en person har varit ett par vändor inne på en anstalt är det svårare att återföra den personen till ett brottsfritt liv utanför fängelset. Därför är det viktigt att inte den unge, som söker sin identitet, i ett tidigt skede får den bekräftad i form av en fängelsevistelse.

Det har varit intressant att studera undersökningen av hur samhällstjänsten har använts. Den har inte i den utsträckning som man hade förutsatt från riksdagens sida använts i stället för fängelse. Det var helt klart att det var så samhällstjänsten skulle användas. Den har i alltför stor utsträckning tydligen blivit ett alternativ vid sidan om så att säga.

För att de unga aldrig skall behöva göra sin första erfarenhet innanför fängelsemurarna krävs det naturligtvis både från föräldrarna och från samhället i övrigt att man tar den förebyggande verksamheten på allvar. Men jag kan inte på något sätt förstå att Göthe Knutson kan påstå att den här regeringen skapar förutsättningar för att den förebyggande verksamheten skall bli bättre än vad den har varit tidigare. Det kommer larmrapporter från alla delar av verksamheter ute i kommunerna som har med barnen att göra där det behövs resurser för att inte samhället skall behöva begå det sista sveket och sätta in den unga människan i fängelse.

Anf. 165 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Låt mig erinra om att det sitter två tunga utredningar på det här området för att effektivisera och förbättra kriminalvården, straffsystemet och straffverkställigheten. Vi har redan talat om det i den debatt som vi hittills fört i ärendet i kväll. Dessutom pågår en omfattande översyn av kriminalvården inom Kriminalvårdsverket. Syftet är naturligtvis att åstadkomma ett bättre system och bättre resultat. Det är till för att gagna dessa människor, det är strävan.

Utbildning i fängelserna är någonting utomordentligt angeläget. Där har det bokstavligen släpat efter. Tyvärr är många människor dåligt utbildade, och många av dem hamnar i fängelse. Man skall naturligtvis se till att de erbjuds utbildning i största möjliga utsträckning. Detta har, såvitt jag vet, samtliga regeringspartier ställt sig bakom. Det dokument som nu föreligger i form av justitieutskottets betänkande 25 innehåller förslag till en rad positiva

åtgärder. Jag kan inte föreställa mig att någon på allvar vill påstå att någon-
ting i majoritetsskrivningen i utskottsbetänkandet är negativt och verkar i
annan riktning.

Till sist till utvecklingskedjan från barndom till det tråkigaste som kan in-
träffa för en människa, nämligen att man gör sig skyldig till brott som rende-
rar fängelsestraff. Fritidsverksamhet är alldeles säkert bra och angelägen i
många fall. Men det är framför allt föräldrarnas ansvar som måste poängte-
ras och eftersträvas och till slut bli verklighet i större utsträckning än vad den
är i dag. Det skapar man inte bara genom skola och fritidsverksamhet, allra
minst i barnstugor, utan med etiska riktlinjer, kristna och andra. Kan vi
skapa en nation med sådana, behöver vi kanske till slut inga fängelser.

Andre vice talmannen anmälde att Berith Eriksson anhållit att till proto-
kollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 166 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Som kristdemokrat hävdar jag att vi i Sverige har kommit
ganska långt beträffande rättsväsendet. Det är inte längre öga för öga, tand
för tand som gäller, även om det förr hette att land skall med lag byggas.
Det finns mycket av humanistiskt tänkande. Mycket i tillämpningen av lagen
gäller dessutom glädjande nog inte längre, t.ex. dödsstraffet. Det avskaffa-
des ju för länge sedan. Och vågar jag raljera om vad som annars legat nära
till hands i tiden, när både pengar och fängelseplatser saknas?

Det som känns angeläget, för att inte längre skämta om dessa saker, är att
påpeka att den ekonomiska situationen aldrig får förhindra det förebyg-
gande arbetet, de humana påföljderna eller påföljd när så är påkallat. Att
å dömas ett straff bör automatiskt innebära att man blir föremål för habilite-
ring, rehabilitering eller vårdande åtgärder – beroende på behoven.

En brottslig handling tyder alltid på att man behöver särskild uppmärk-
samhet, på att man har saknat sådan på något sätt. Efter inledningen här är
det naturligtvis frestande att ta upp värdet av trygga uppväxtmiljöer, an-
svarsställande vuxna både i och utanför hemmet samt behovet av etik och
moral. Men det skulle leda för långt i debatten, som ju handlar om anslag
till Kriminalvårdsstyrelsen.

Däremot anser jag i påföljdsfrågan att det var väldigt intressant att följa
arbetet både i Straffsystemkommittén och i Ungdomsbrottskommittén.
Båda dessa kommer att behandla frågan om fängelse kontra samhällsvård.
Alla kan inte å dömas samhällstjänst i stället för fängelse, men säkert ett
mycket stort antal. Jag är glad över att detta har permanentats.

Steget mellan skyddstillsyn och fängelse har saknats. Detta beklagas ofta –
särskilt av nämndemännen, som många gånger känner sig illa företrädna.

Vi kristdemokrater föreslår dessutom att samhällstjänsten skall frikopplas
från påföljden fängelse. Påföljden samhällstjänst är särskilt användbar på
ungdomar, varför det är angeläget att den påföljden även tillåts för unga un-
der 18 år. Tyvärr döms i dag även ungdomar under 18 år till fängelse.

Det får en positiv bieffekt om fler kan å dömas samhällstjänst. Behovet av
fängelseplatser minskar, samtidigt som den som begått ett brott får en möj-
lighet att något litet gottgöra genom obetalt arbete. Vi menar att det är oer-

hört viktigt att man också får känna att det går att gottgöra inte bara genom att sitta i fängelse för att andra skall känna att någon blivit straffad utan också för att man får uppleva att man verkligen får gottgöra. Samtidigt tror jag att det är oerhört viktigt att i synnerhet ungdomar får lära sig att göra samhällstjänst, att uppleva hur det känns att arbeta för andra utan några som helst egoistiska syften.

Herr talman! Kampen för narkotikafria fängelser är ett viktigt arbete för att över huvud taget få bort narkotikan och för att minska risken för brott i framtiden. Narkotikafria fängelser är en viktig målsättning för regeringen. En viktig del i detta arbete är visitationspatrullerna, det s.k. svarta gänget. Dess värre har Kriminalvårdsstyrelsen nu fattat beslut om att dessa visitationspatruller skall avvecklas.

Utgångspunkten för den översyn som har gjorts när det gäller de här patrullernas arbete var inte alls att patrullerna skulle försvinna. I stället skulle den verksamhet som de stod för effektiviseras.

Den 19 januari i år gav dock justitieministern beskedet att hon inte hade anledning att ifrågasätta ett förslag om att lägga ner visitationspatrullerna.

Patrullerna hittar ofta material och sådant som tyder på åtgärder som gäller förberedelse av rymning. Dessa narkotikabeslag och förebyggande insatser mot rymningar, som är en bieffekt av visitationspatrullernas verksamhet, skulle med stor sannolikhet inte ha skett på annat sätt. Varför då avveckla något som fungerar? Jo, kostnads- och effektiviseringsskäl har anförts. Dessutom har det anförts att man skall föra ut visitationspatrullernas kunskaper i den ordinarie vården och till tillsynspersonalen om 2 500 personer. Svarta gänget består av endast 23 personer.

Vad gäller ordinarie vård och tillsynspersonal är det en självklarhet att man måste arbeta med de här frågorna och att man måste bli effektivare. Men vad är det som hindrar att en väl fungerande verksamhet får fortsätta och att denna verksamhet ytterligare effektiviseras? Visitationspatrullen uppfattas dessutom som ett starkt stöd för ordinarie personals arbete. De resurser som frigörs kommer dock, enligt ett löfte som har getts, att även i framtiden användas främst i arbetet med att bekämpa missbruk av narkotika, i synnerhet på anstalterna.

Visitationspatrullernas personal kommer att användas på de anstalter där de är anställda så, att den personal som finns på andra anstalter får utbildning av den. Det är oerhört viktigt att man tar till vara den kunskap som visitationspatrullen har skaffat sig under många, långa år.

Jag har själv gjort ett besök på Hällbyanstalten i min hemstad Eskilstuna. Det var mycket intressant att höra det man hade att berätta. Det är svårt att föreställa sig att man skall kunna uppfylla de krav som kan ställas på en i egenskap av kompis samtidigt som man nästa dag som kontaktperson kanske måste göra de mest integritetskränkande undersökningar för att hitta narkotika. Självklart måste personal utifrån komma in. Det har också intygats att så kommer att bli fallet. Det blir en effektivisering och en omorganisation, och man kommer att använda sig av den gamla visitationspatrullens personal.

Eftersom den här frågan har delegerats till Kriminalvårdsstyrelsen har jag begränsat mig till ett särskilt yttrande, som framgår av betänkandet – detta

för att markera att det är viktigt att utomstående gör visitationerna, så att vårdarna inte behöver komma i konflikt med de intagna på ett högst integrationskränkande sätt.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till kriminalvården, m.m.

Anf. 167 GÖRAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Av debatten här med anledning av justitieutskottets betänkande JuU25 framgår att en hel del av kammarens ledamöter uppvisar ett påtagligt engagemang i de här frågorna om kriminalvården.

Engagemanget står dock inte alltid i proportion till kunskaperna. Men kunskaper är ju något som kan förbättras.

Jag är särskilt glad över att Berith Eriksson talade så väl om differentieringen. Alla borde vi väldigt lätt kunna inse att samma behandlingsmetod ingalunda är lika effektiv när det gäller en biltjuv som när det gäller en mördare eller våldtäktsman. Det säger sig självt att behandlingen skall differentieras. Oavsett om vi differentierar av säkerhetsskäl eller av andra skäl är det viktigt att hålla isär olika typer av brottslingar.

Jag yttrar mig här som gammal kåkfarare – litet skämtsamt sagt. Jag har nämligen jobbat i 15 år som tandläkare inom Kriminalvårdsverket. Jag har alltså en oberoende ställning gentemot Kriminalvårdsverket och ser väldigt mycket av verksamheten från de intagnas sida, som jag vanvördigt brukar kalla för tjyvarna – ni får inte ta illa upp, för det är inte illa menat.

Visitationsverksamheten, som Liisa Rulander talade mycket engagerat om, är en mycket viktig verksamhet. Debatten har väl till stor del handlat om narkotikabeslag i samband med visitationer. Men också en hel del andra saker är väsentliga.

En kniv av det slag som jag har med mig här kan man hitta då och då. Det är tur att vi inte är på allmän plats, för då hade jag inte fått bära kniv. Det handlar alltså om ett vapen, och jag har fler. Jag har också bilder som de av kammarens ledamöter kan få ta del av som är intresserade av att se sådant som beslagtas.

Det är alltså inte särskilt roligt att i en korridor möta en påtånd, arg kille som kommer mot en med en sådan här kniv i högsta hugg. En vårdare eller anställd som möter en sådan person blir nog ganska beskedlig. Sådant här råkar man på anstalterna rätt ofta ut för.

Inte sällan är mängden narkotika mycket stor. Det kommer in "nyrökta" interner eller sådana som nyss har försett sig med stora doser amfetamin och som är så "speedade" att de inte kan sitta stilla i tandläkarstolen.

Detta är ett oacceptabelt förhållande, och jag tycker att narkotikafria fängelser skall vara en självklarhet. Det finns ytterligare ett stort antal åtgärder som vi skulle kunna vidta. Den förra regimen har totalt misslyckats – och här vänder jag mig till Berith Eriksson med hennes flumpolitik.

En flumanstalt som nyligen har invigts i Göteborg är Högsboanstalten, med dess mycket låga säkerhet. Häromnatten rymde sex personer. Det var i det ena fallet bara att plocka ner en dörr och slå sig ut genom ett fönster. I det andra fallet tog man sig bara över staketet, vilket inte är särskilt svårt, om man är någorlunda ung och vig.

De intagna säger till mig att Högsboanstalten är rena semesterhemmet.

Andra säger: På Högsbo kan jag ju inte vara. Jag vill faktiskt sluta knarka, men det går inte, för det finns så mycket narkotika där inne.

Detta är oacceptabla förhållanden. Visitationsverksamheten är därför mycket viktig. Men jag vill påpeka att det ankommer på Kriminalvårdsstyrelsen att själv inom ramanslagen svara för bevakningen och säkerheten, och här ingår visitationsverksamheten.

Jag vet att kammarens ledamöter vet att Kriminalvårdsstyrelsen ingalunda är känd för förutseende, skicklighet och anpassning till verkligheten, men man har dock, herr talman, en viss förhoppning. Jag har erfart från Göteborgsregionen att man nu avser att bygga vidare på visitationsverksamheten, att ta till vara kunskapen från personer ur regionens "svarta gäng". Man skall bygga upp en egen verksamhet, där man ser på säkerheten, narkotikan och rymningsrisken. Det gäller murar, väggar, bevakning osv. Den enda kritiken mot detta skulle möjligen vara att det faktiskt inte är fråga om någon besparing.

Så, herr talman, till den s.k. kemiska kastreringen. Beteckningen gör att man först kanske associerar till en sådan vass kniv – eller slö skridsko – som jag nyss talade om. Ingallunda förhåller det sig på det sättet. Det gäller ett odramatiskt ingrepp där ett läkemedel administreras i depå, genom en injektion ungefär var 14:e dag. Det tar viss tid att ställa in patienten på en lagom stor dos. Därefter kan han faktiskt, efter ett antal veckor eller en månad, fungera helt normalt. Man kan säga att den överdrivna sexualdriften är kuperad och att patienten har möjlighet att upprätthålla vad vi litet slarvigt kan kalla en normal sexuell aktivitet. Det är alltså inte någon total kastrering.

Tvångsvis medicinering kan, herr talman, inte komma i fråga. Jag tycker alltså att det är felaktigt att, som Ny demokrati har föreslagit, låta domstol döma till kastrering. Det är att göra våld på medicin och läkekonst. Tvångsmedicinering skall kunna förekomma endast i samband med behandling av patienter som på grund av psykisk sjukdom inte rätt kan bedöma sitt vårdbehov. Under den kategorin faller inte våldtäktsmän och på liknande sätt psykiskt störda patienter. Kemisk kastrering kan komma i fråga endast vid upprepade grova våldtäkter. Det gäller då en liten, klart avgränsad grupp av våldtäktsmän.

Våldtäkter inom äktenskap, våldtäkter efter uppdragning på dans eller våldtäkter av s.k. nöjesprofilmodell ingår definitivt inte i denna grupp.

Herr talman! Dessa våldtäktsmän utgör en liten men mycket farlig grupp. Det gäller våldtäkt t.ex. av den typ där ful gubbe lurar bakom busken med kniv och överfaller den kvinna som råkar ha oturen att passera just där, och dessa våldtäkter slutar ofta med mord. Gärningsmännen bör betraktas som allvarligt psykiskt störda. De bör därför dömas till rättspsykiatrisk vård och inte till fängelse.

Inom den rättspsykiatriska vården kan man ställa gärningsmannen inför ett val mellan behandling eller långvarig inlåsning. Man inför här ett slags valfrihet, en valfrihetsreform även för våldtäktsmän. Man kan då säga: Var inlåst i 20 år eller ta emot den här behandlingen! Det är alltså fråga om en långvarig inkapacitering. Fängelse är tidsbestämt och är därför ingen bra påföljd i detta sammanhang.

Det skulle krävas en lagändring vad avser möjligheten till försöksutskriv-

ning. Försöksutskrivningen måste alltid vara villkorad av att gärningsmannen underkastar sig behandling. Om ett besök för behandling uteblir, måste det omedelbart föranleda efterlysning och polishämtning.

Barbro Westerholm resonerar i sin motion om återfallsfrekvensen. Hon anger visserligen korrekt vad avser totala antalet våldtäkter att återfallsfrekvensen är liten, men när det gäller de farliga överfallsvåldtäkterna är återfallsfrekvensen nära nog 100-procentig. Det är det som gör dem så otrygga.

Avslutningsvis, herr talman, vill jag uttrycka en förhoppning att den tillsatta Fängelsestraffkommittén noga prövar frågan hur kemisk kastrering kan komma att ingå i påföljsarsenalen.

Anf. 168 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Det är inte alltid så lätt att hålla reda på ledamöternas partitillhörighet. Jag har inte tillhört den förra regeringen, eftersom jag sitter här för Vänsterpartiet.

Jag vill kommentera frågan om differentieringen, behovet av att hålla isär de olika grupperna. De skall hållas isär i första hand för att behandlingen skall kunna differentieras. Det är inte fråga om en sortering av något annat motiv.

Jag har naturligtvis inte försvarat, och jag tror inte heller att någon annan i denna kammare någonsin gjort det, vad som här kallades för flumfängelser. Vi skall ha fängelser som fungerar även ur behandlingssynpunkt.

Jag vill till slut kommentera frågan om kemisk kastrering. De undersökningar som finns visar helt klart att det inte handlar om sexuellt överaktiva personer. Det är egentligen inte fråga om sexuella handlingar, utan om en maktdemonstration gentemot kvinnor. Det finns ingenting som visar att behandling i form av kemisk kastrering avhåller ifrån övervåld och våldshandlingar mot kvinnor. Det krävs helt andra behandlingsmetoder än att helt enkelt ge personen en spruta med något kemiskt medel för att se till att han inte begår våld mot kvinnor. Så är det faktiskt.

Anf. 169 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Berith Eriksson och jag är alldeles överens om att differentieringen självfallet skall gälla även behandlingen. Därom råder inga olika uppfattningar. Det är, som jag sade, självklart så att olika typer av brottslingar skall behandlas på olika sätt för att man skall uppnå resultat.

Nu säger de intagna ofta själva till mig att de inom kriminalvården inte får någon annan vård än tandvård. Det är jag i och för sig stolt över, men jag tycker inte att vi som är ansvariga för kriminalvården i landet skall vara stolta över att de intagna tycker att de endast får tandvård inom anstalten. Det är inte bra, Berith Eriksson. Vi måste naturligtvis bli bättre.

När det gäller våldtäktsmännen tror jag inte att Berith Eriksson lyssnade riktigt på mig. Jag sade att det är en mycket liten grupp av våldtäktsmän som utgör de farliga "överfallsvåldtäkterna", vilkas gärningar ofta slutar med mord eller åtminstone med att kvinnan blir svårt misshandlad. Det är ingen maktdemonstration, utan dessa personer har i sin hjärna en kemisk förändring som kan kureras. Inom den stora gruppen av våldtäktsmän förekommer däremot såväl maktdemonstration som förvirring på grund av alkohol och

narkotika. Där går det kanske att komma åt problemet med hjälp av psykologisk terapi. Det går att komma åt detta med hjälp av attitydförändringar i samhället. Men det går inte med de personer som vi måste betrakta som sjuka. Det är fråga om gravt störda och mycket sjuka personer, och de skall givetvis behandlas medicinskt.

Anf. 170 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Naturligtvis är inte heller jag stolt, Göran Lindblad, över att vi under en så lång tid har haft fängelser som absolut inte har fungerat från behandlingssynpunkt. Tvärtom har de medverkat till att dessa personer när de har frigivits har varit ännu mera brottsbenägna.

Jag har naturligtvis inte den kunskap som behövs för att jag skall kunna gå in i debatten om huruvida man kan kupera brottsbenägenhet. Jag har bara läst de utredningar som finns på området. Där sägs det klart att det inte är utrett vilken form av psykofarmaka som skall användas, som säkert många av dem är i behov av. Göran Lindblad talar faktiskt om kemisk kastrering. Jag är helt klar över att den behandlingen i allra högsta grad är ifrågasatt.

Anf. 171 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Den s.k. kemiska kastreringen är en metod som förekommer för närvarande. Vi behöver inte resa längre än till Danmark för att se metoden i bruk. Där fungerar den.

I USA har det gjorts många och långa studier av behandlingen av grova "överfallsvåldtäktare". Det har visat sig att den kemiska kastreringen fungerar utmärkt. Det gäller fortfarande bara denna lilla grupp. Vi skall inte tro att vi kan komma åt annan brottslighet, i varje fall inte med vetenskapens nuvarande kunskaper, med enkla medicinska medel. Men i det fallet går det att komma åt en mycket farlig grupp med en relativt enkel behandlingsmetod.

Andre vice talmannen anmälde att Berith Eriksson anhöllit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 172 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Det är väl att Göran Lindblad betonar vikten av differentiering. Det är väl att man är positiv till den utbyggnad som verkligen har skett under 80-talet med narkotikafria avdelningar, narkotikafria anstalter och kurser om rattfylleri och andra brott. Det är helt klart att den utvecklingen måste fortsätta.

Jag vill peka på att det inte har gått att differentiera. Det hade kanske Göran Lindblad uppmärksammat om han hade följt utvecklingen av kriminalvården under de gångna åren och vad som kommer att hända framöver. För att kunna ta emot alla har celler dubbelbelagts och intagna har fått ligga i korridorer. Med en sådan inriktning går det inte att var och en får möjlighet att delta i påverkansprogram och att få vistas på en narkotikafri avdelning. Det går inte att differentiera om det inte finns en enda ledig plats. Göran Lindblad vet säkert att det måste finnas ett visst antal lediga platser i systemet för att kunna klara en differentiering.

Jag har också velat påpeka att regeringens intentioner om att förlänga fängelsestraffen kommer att bidra till en helt annan ordning inom kriminalvården. Det vill till att vi i kompletteringspropositionen får förslag till resurser till utbyggnad dels av antalet fängelseplatser, dels av de olika påverkansprogrammen, om kriminalvården över huvud taget skall fungera.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till kriminalvården, m.m.

Anf. 173 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Birthe Sörestedt och jag är överens om att differentiering är viktig. Jag tror också att vi är alldeles överens om att det behövs ett antal fler platser. Det har under de gångna två åren visat sig att flera brottslingar har dömts. Det beror bl.a. på ökningen av antalet brott, och platsbristen beror bl.a. på att domstolarna har skärpt tillämpningen av lagstiftningen. Det är på sitt sätt bra och nödvändigt. Men Kriminalvårdsstyrelsen måste ta konsekvenserna av detta. Jag antydde i mitt anförande att Kriminalvårdsstyrelsen ingalunda är bra på att ha en framförhållning i planeringen. Politikerna har till stor del blivit lurade. Men nu har Kriminalvårdsstyrelsen insett att det måste till ett större antal platser.

Vidare har vi frågan om olika behandlingsprogram. Det går att ha många olika synpunkter på den frågan. Vi skulle kunna prata länge om frågan om behandling av missbrukare eller vård enligt 34 §. Enligt den paragrafen kan man få behandling i slutet av en straffperiod, t.ex. på ett behandlingshem.

Jag träffar många av de intagna, och jag vet att de allra flesta av dem resonerar som följande. De lovar vad som helst för att få komma från anstalten. De säger att de ställer upp på ett behandlingsprogram. Ingalunda gör de det när strafftiden är ute. De avviker då från behandlingshemmet. Det händer gång efter annan. Jag har haft klienter som i årtal har burit sig åt så. De är obotliga. Där får vi gå in på Göthe Knutsons modell med en lång inkapacitering för att hindra att dessa personer ställer till det för oss andra i samhället. Jag hoppas att Birthe Sörestedt och jag kan vara överens i den frågan.

Anf. 174 BIRTHE SÖRESTEDT (s) replik:

Herr talman! Vem har lurat vem, Göran Lindblad? Kriminalvårdsstyrelsen planerade, i fråga om den villkorliga frigivningen, i sin anslagsframställan för 300 platser. Förslaget hade inte gått igenom om inte Ny demokrati hade fått vara med och bestämma. Då blev det en helt annan inriktning av den villkorliga frigivningen. Det gällde även behovet av ett par hundra platser till.

Det här för givetvis med sig konsekvenser. Konsekvenserna med förändringen av att inte ha en villkorlig frigivning vid korta straff är, att redan för det kommande budgetåret kommer det att bli en stor belastning på budgeten. Kriminalvårdsstyrelsen räknar med att även om gamla anstalter tas i bruk och nya paviljonger byggs kommer det att bli en platsbrist.

Anf. 175 GÖRAN LINDBLAD (m) replik:

Herr talman! Jag hör till dem som under många år har varit kritisk mot Kriminalvårdsstyrelsens sätt att räkna. Jag hör också till dem som har varit kritisk mot de beslut som fattades i samband med den senaste socialdemokratiska regeringens sista budgetproposition. I det beslutet bestämde man

att dra ned antalet anstaltsplatser. Det var på tvärs mot de strömningar som fanns i samhället när det gällde att ändra på systemet med de halvtidsfrigivningar som hade gällt tidigare. Det var på tvärs mot folkviljan. Varken den dåvarande riksdagsmajoriteten eller Kriminalvårdsstyrelsen hade någon framförhållning.

Liksom många statliga myndigheter har Kriminalvårdsstyrelsen haft en onödigt stor tröghet i planeringen. Det har gjort att man nu litet yrvaket har upptäckt att alla platser behövs. Nu gäller det att från myndighetens sida ta tag i problemet och så fort som möjligt öppna gamla anstalter. I den mån det är möjligt kan paviljonger på moderna slutna anstalter ställas till förfogande. Som exempel finns Skogomeanstalten. Det finns en del andra anstalter med gott om mark och där det är lätt att ställa upp extra paviljonger. Det går att med någorlunda enkla medel skapa säkra och bra platser.

Anf. 176 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Den nuvarande kriminalvårdspolitiken har sin grund i Socialdemokraternas, som bygger på tanken att det går att vårda brottslingar till laglydighet, dvs. att genom vårdinsatser få den kriminelle eller den som begått brott att sluta med det.

Den andra huvudinriktningen, som moderaten Göthe Knutson pläderar för, är att brottslingar skall straffas, dvs. utsättas för någon form av obehag. De som pläderar för hårda straff har som regel liten förståelse för att människor också kan behöva vård eller positiva insatser som ger rehabilitering.

Det finns grundläggande skillnader mellan de två synsätten, men de har ett gemensamt, oavsett om det är fråga om vård eller straff, och det är att den enskilde individen blir ett objekt för en vårdapparat eller en straffapparat. Objektiviseringen innebär ett slags avhumanisering. Från att ha varit ett subjekt, en person bland andra människor, blir man ett objekt, ett föremål, som skall vårdas eller straffas.

Forskningen visar helt klart att fängelsestraff av traditionellt slag inte leder till något positivt utan snarast till ökad brottslighet och återfall i brott. På Österåkersanstalten har man provat en annan form av fängelsevistelse som bygger på motivation och aktivitet från den intagnes sida för att komma till rätta med sina problem, narkotikaproblemen. Det råder ingen tvekan om att resultaten av verksamheten är mycket positiva.

Personlig frihet och hänsyn till andra är grundläggande för Ny demokrati. Vad innebär detta för kriminalvårds- eller straffpolitiken?

Personlig frihet, herr talman, medför också personligt ansvar. Den som begår ett brott skall självklart ta personligt ansvar för sin handling men inte bara det. Han skall också ta personligt ansvar för sin rehabilitering eller förmåga att i fortsättningen leva laglydigt. I det personliga ansvaret ligger dessutom att betala skadestånd till brottsoffret eller på annat sätt reparera den skada som brottet medfört.

Med personligt ansvar för den egna rehabiliteringen eller förmågan att leva laglydigt i fortsättningen menas helt enkelt att den enskilde individen inte längre skall ses som ett vård- eller straffobjekt som blir föremål för vård- eller straffapparatens göranden och låtanden utan som en person, ett sub-

jekt, med egen rättshandlingsförmåga inom vissa rimliga och bestämda gränser.

Det personliga ansvaret innebär också ett ansvar för resultatet, dvs. den enskilde individen har ett ansvar för ett lyckat resultat. Jag skall nu, herr talman, utveckla min ståndpunkt med ett antal exempel.

En narkoman begår brott, t.ex. stölder, vilket i allt väsentligt kan förklaras av narkotikaberoendet. För narkomanen blir brott ett sätt att finansiera missbruket. Ett traditionellt fängelsestraff innebär att missbruket och därmed sammanhängande brottslighet upphör för en tid. Efter avtjänat straff återupptar personen i fråga brottsligheten.

Narkomanen kan ha ett eget intresse, egoistiskt om man så vill, att bli fri från beroendet, eller också kan man skapa ett sådant intresse, en motivation. Narkomanen har att välja mellan att rehabilitera sig eller att vistas en viss längre tid i fängelse. Om fängelsestraffet sätts tillräckligt långt, kommer självbevarelsesdriften, egoismen, att ge narkomanen ett tydligt motiv för att välja en annan påföljd än just fängelse.

Alternativ till fängelse kan för narkomanen vara kontraktsvård, dvs. att narkomanen förbinder sig att genomgå en viss vård eller skyddstillsyn med vårdföreskrift, vilket är möjligt att döma till redan med nuvarande lagstiftning, eller andra vårdalternativ som syftar till att komma åt den yttersta orsaken till brottsligheten.

Valet kan också stå mellan två år på t.ex. Österåkersanstalten eller fyra år på en annan "kåk". Den som inte är motiverad eller den som misslyckas, dvs. visar sig inte vara motiverad, skall självfallet sitta av det längre straffet.

Fängelserna skall också erbjuda arbete mot rimlig lön, eventuellt marknadsmässig, så att intagna kan tjäna pengar till att betala skadestånd eller kostnader för vistelsen. Den som visar sig inte vara motiverad eller som inte vill rehabilitera sig och där det finns en inte obetydlig risk för återfall i brott skall kunna dömas till internering, som innebär fängelse på obestämd tid.

För brottslingar som inte är beroende av narkotika eller alkohol eller när missbruk inte grundar brottsligheten kan man tänka sig andra möjligheter, t.ex. fängelse med viss tid samhällstjänst. Eller varför inte elektronisk övervakning i hemmet, ett slags husarrest?

För sexualbrottslingar bör man inte vara främmande för s.k. kemisk kastring. Metoden har använts även i Sverige med framgång. Sexualbrottslingen får välja mellan kemisk kastring eller internering, om det anses erforderligt, eller fängelse på viss tid.

Rattfyllerister bör ges möjlighet att välja mellan vård mot alkoholberoendet och fängelse, dock betydligt längre tid än den nuvarande månaden.

För att åskådliggöra resonemangen har jag använt vissa typer av brottslingar. Det bör inte läsas bokstavligt utan skall uppfattas som principiella resonemang om hur straffrätten skall kunna förändras. Självfallet finns det brott som är så allvarliga att annan påföljd än fängelse inte kan komma i fråga. De föreslagna förändringarna syftar till att bryta det dödläge som kriminalvårdsdebatten befinner sig i sedan lång tid.

Herr talman! Göthe Knutson sade i sitt anförande att han gick över tiden med tre minuter. Jag hoppas att talmannen har viss förståelse för att jag ämnar dra över.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till kriminalvården, m.m.

Anf. 177 ANDRE VICE TALMANNEN:

Taletiden när man efteranmäler sig är tyvärr inte längre än sex minuter.

Anf. 178 GÖTHE KNUTSON (m):

Herr talman! Det är angeläget att vi kommer till klarhet om vad förändringen med visitationspatruller kommer att innebära. Det har föranlett Ny demokrati att avge en reservation, nr 10. Jag har tidigare nämnt om den.

För att som sagt få klarhet i hur Kriminalvårdsverket avser att effektivisera narkotikabekämpningen, spaningen efter narkotika i fängelserna, samt andra ting har jag efter förfrågan denna eftermiddag fått ett alldeles färskt meddelande från Kriminalvårdsverket. Jag läser högt ur denna PM:

”Vårt uppdrag från riksdag och regering är klart. Vi skall sträva efter anstalter helt fria från narkotika. Varje annat mål vore absurt.

Kriminalvårdsverket har fått resurser och regelsystem för att göra detta möjligt. Det måste rimligen ankomma på myndigheten att välja metod och att anpassa metoderna efter både målet om narkotikafrihet och kravet på ett effektivt utnyttjande av skattemedel. Pengarna kommer nu att fördelas till regionerna med uppgift att öka effektiviteten i narkotikabekämpningen. Regioncheferna kommer att få ett särskilt uppdrag avseende disposition av dessa pengar men också avseende vilka ytterligare ökade insatser mot narkotika som planeras. Detta uppdrag skall redovisas till den centrala myndigheten (samma krav har för övrigt regeringen lämnat till Kriminalvårdsverket i sina verksamhetsdirektiv).

För de tre s.k. grupp 1-anstalterna avsätts särskilda medel som gör att dessa kan bedriva ett *förstärkt* säkerhetsarbete också utöver insatserna mot narkotika. Det är för dagen inte klart på vilket sätt regionerna kommer att lösa sitt uppdrag. Underhand har erfarits att metoden för att öka särskilt visitationsarbetet hos baspersonalen i första hand kommer att bli information, utbildning och kontroll. Man kan utgå från att de personer som nu ingår i patrullerna kommer att engageras i detta arbete, — — — . Eftersom främst resandet minskar kommer den sammanlagda tiden för visitation och andra kontroller att kunna öka på *alla* anstalter.”

I promemorian står vidare att av de 23 tjänsterna utgörs 7 av hundförare. Sammanfattningsvis sägs att dagens resurs, som är 8 miljoner kronor, 23 personer och 7 hundar, också i framtiden kommer att fullt ut användas i kampen mot narkotika. Förändringen innebär att samhället skall kunna få ut större effekt av resurserna och minskad narkotikaförekomst på anstalterna.

Anf. 179 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Tyvärr verkar förslaget vara en ren skrivbordsprodukt när det gäller visitationspatrullerna. Det riskerar att försämrat resultatet om det genomförs, dvs. narkotika kommer att flöda mer okontrollerat på anstalten.

Att slå sönder en effektiv expertorganisation är helt förkastligt. Man måste ta hänsyn till nyttan med visitationspatrullernas verksamhet. Den föreslagna organisationsförändringen är ett hot mot riksdagens och regeringens uppställda mål att minska narkotikan på landets fängvårdsanstalter.

Det finns alltid en risk att man teoretiskt kan påstå att man genom olika organisationsförändringar minskar olika problem. När det gäller narkotika-

förekomst är det naturligtvis enkelt att ta bort den organisation som gör beslagen och därigenom statistiskt påvisa att narkotikan minskar på anstalterna.

Det var mycket intressant att höra om Göran Lindblads femtonåriga erfarenhet och när han talade om den tröghet och yrvakenhet som finns inom Kriminalvårdsstyrelsen. Det är denna oro som jag känner inför beslutet om att man skall omorganisera visitationspatrullerna.

Anf. 180 GÖTHE KNUTSON (m) replik:

Herr talman! Karl Gustaf Sjödin kallade detta för en skrivbordsprodukt. Det är klart att man kan sätta det epitetet på allt som är skrivet. Man kan säga dataterminalprodukt också.

Men Kriminalvårdsstyrelsen har ju faktiskt funderat igenom den verklighet man lever i med denna visitationspatrullering. Den utgörs av 23 tjänster, varav 7 är hundförare, till en kostnad av 8 miljoner kronor. Man har funnit att det är dyrare än vad själva nyttan kan motivera.

Det är alltid så i en verksamhet, både i näringslivet och hos myndigheter och annan offentlig verksamhet, att efter en del år tappar man tempo, det blir lätt statiskt och man blir ganska invand i ett visst mönster. Dessutom innebär det här ett mycket omfattande resande, dvs. det blir stora reskostnader och traktamenten.

När Sjödin nu gjorde sitt inlägg tyckte jag mig höra en ren innantilläsning från fackets kompendier och promemior. Det är ett försvar för att just den här typen av visitationsverksamhet skall fortsätta. Facket kan väl ha rätt i någon del också. Det är deras sak att plädera för någonting som de tror på. Jag är något förvånad över att de, åtminstone vid besöket i justitieutskottet, var så fastlåsta i det som man kan kalla en konservativ tillvaro.

Här har alltså Kriminalvårdsstyrelsen, som nu sannolikt får berättigad kritik för tröghet, plötsligt kommit att framstå som en utomordentligt expansiv, radikal och kreativ myndighet.

Anf. 181 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Ja, visst var det en viss innantilläsning av det material vi fick från den fackliga organisationen om visitationspatrullerna.

Ett annat inslag i den här saken som man ofta glömmer bort är att visitationspatrullerna får väldigt många tips från olika håll. De samarbetar med polisen. Jag vet själv av egen erfarenhet att man inte kan ha dessa kontakter generellt, utan man vänder sig till en viss begränsad klick av befattningshavare som man känner sedan många år. Det gör att man får effektivitet i det hela. Det är den här genomarbetade arbetsmetoden som kommer att försvinna därför att man kommer att slå ut detta på anstalterna. Då blir det litet opersonligt. Det är den stora risken med att förstöra den här organisationen.

Verksamheten skall naturligtvis effektiviseras. Man skall se till att man inte har övertid osv. Det är en effektiviseringsåtgärd som kan vidtas med visitationspatrullens nuvarande organisation, och genom den kan man tjäna pengar.

Herr talman! Eftersom jag fick förkortad tid vill jag också passa på att nämna våra reservationer. Vi har en mängd reservationer i det här betänkan-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anslag till kriminalvården, m.m.

det. Vi står givetvis bakom dem, men för att vinna tid yrkar jag bifall till reservationerna 6, 8, 9 och 10 i detta betänkande.

Anf. 182 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det blir en kort replik på Karl Gustaf Sjödin's anförande. Det gäller detta med kemisk kastrering. Karl Gustaf Sjödin säger att den har använts med framgång. Den har använts i Danmark, och det är därifrån som det nu kommer stark kritik och ifrågasättande av just kemisk kastrering.

Att det finns en liten grupp klart sjuka personer som bör hållas inlåsta för psykiatrisk vård är en sak. De behöver också olika behandlingar med psyko-farmaka. Men man är helt fel ute om man tror att man löser problemen med våldtäkter genom att förorda att vi skall införa kemisk kastrering.

Anf. 183 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag reserverar mig för att det har prövats i Sverige. Det kan vara så att det är fråga om Danmark. Det är riktigt.

Jag tycker att vi har fått en utmärkt föredragning av Göran Lindblad. Jag tror inte att Berith Eriksson riktigt har lyssnat och tagit till sig det Göran Lindblad sade om den kemiska kastreringen. Det rör sig om en mycket liten grupp där den här metoden kan användas. Erfarenheterna från andra ställen där man har provat det här är faktiskt väldigt goda, när det gäller denna lilla grupp.

Jag är mycket glad att jag fick den här föredragningen av Göran Lindblad. Den har kanske skingrat en del frågeställningar kring detta.

Anf. 184 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag undrar om Karl Gustaf Sjödin har läst rapporter från användningen av kemisk kastrering i Danmark. Jag ifrågasätter det.

Anf. 185 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag kan direkt svara på det. Det har jag inte gjort. Jag över-lät den bedömningen till Göran Lindblad som är mer insatt i detta än vad jag är. Såvitt jag hörde sade han att de här metoderna föll väl ut i Danmark och USA.

Anf. 186 GÖRAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Karl Gustaf Sjödin lyssnade kanske inte helt på mig när jag talade om regionerna och Kriminalvårdsstyrelsen.

Från Göteborgsregionen har jag erfarit – jag kan nog lugna Karl Gustaf Sjödin när det gäller visitationspatrullerna – att man kommer att ta till vara den kunskap som finns inom det s.k. Svarta gänget. Inom Göteborgsregionen, och sannolikt blir det likadant inom de andra regionerna, kommer man att utse en ur Svarta gänget som chef för den nya visitationsverksamheten.

Man kommer att upprätthålla en kontinuerlig kontakt med SÄPO och med den vanliga polisen. Det är samma personer som kommer att upprätthålla den kontakten som har varit fallet under den nuvarande visitationsverksamheten. Här blir det faktiskt en ren effektivisering när man gör en decentralisering.

Jag har uttryckt kritiska synpunkter mot Kriminalvårdsstyrelsen, men jag har desto större förtroende för kriminalvårdens regioner. Där är man faktiskt förutseende och framåt på ett helt annat sätt genom det beslut som kamraren klokt nog fattade för ett eller två år sedan. Då förändrades kriminalvårdens organisation och riksanstalterna lades in i regionerna och regionerna slogs ihop till litet större enheter. Genom det fick man faktiskt en betydligt effektivare myndighet. Det är detta man nu utnyttjar även i visitationsverksamheten. Därmed kan vi kanske lämna den.

När det sedan gäller Berith Erikssons synpunkter på den kemiska kastreningen vill jag till Berith Eriksson och i viss mån till Karl Gustaf Sjödin säga, att kemisk kastrering visst används i Sverige fast inte på det sätt som man gör i USA eller Danmark, dvs. att det ingår i påföljdssystemet. Det används i Sverige med framgång på frivillig väg. Jag känner till detta. Jag skulle om det hade varit möjligt, vilket det förstås inte är, kunna namnge ett antal svåra våldtäktsmän som i dag behandlas med dessa medel och som går omkring bland oss andra i samhället utan att återfalla.

Detta är en mycket bra och effektiv metod för denna lilla speciella grupp. Man låter alltså dessa personer välja mellan inlåsning i psykiatrisk vård eller att man ger dem denna medicinska behandling.

När det gäller begreppet psykofarmaka, är detta en drog som påverkar hjärnan. Man skulle också kunna räkna in alkohol under psykofarmaka. Det är svårt att definiera det begreppet. Denna behandling är en form av psykofarmakabehandling där man dämpar en drift som man har till följd av en felaktig eller för kraftigt hormonutsöndring.

Anf. 187 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Jag vill till Göran Lindblad säga att det trots allt uppstår problem med förtroendet mellan personalen och de intagna på samma anstalt. Först skall personalen vinna den intagnes förtroende. Samtidigt skall den, som Liisa Rulander sade i sitt anförande, göra integritetskränkande undersökningar för att hitta narkotika. Många har sagt att detta kommer att bli ett problem.

Herr talman! Det var skönt att höra att jag inte var helt fel ute. Också jag hade för mig att metoden används i Sverige. Det var bra att få det bekräftat, så att vi inte anklagas för att överdriva saker och ting. Jag skulle inte ha sviktat. Jag är som regel van att ha ordentligt på fötterna när det gäller de påståenden jag kommer med.

Anf. 188 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Det har faktiskt gått mig förbi att man använt kemisk kastrering i Sverige. Däremot är jag mycket medveten om att man har använt tvångssterilisering mot kvinnor, och det av sociala skäl, under en mycket lång period. Det har varit mycket ingripande. Man har också använt lobotomi.

Det finns väl någon anledning till att man slutade med kemisk kastrering i Sverige, och det var säkert en mycket skälig anledning.

Anf. 189 GÖRAN LINDBLAD (m):

Herr talman! Nu förstår jag inte riktigt Berith Erikssons resonemang. Man skall självfallet inte ägna sig åt stympande åtgärder som kastreringar eller lobotomi. Det är fullständigt främmande. Det var under en förgången tid som man ägnade sig åt sådant.

Det vi talar om och kallar för kemisk kastrering är ett ingrepp som sker fullständigt frivilligt. Man är överens om att det antingen blir fråga om inlåsning eller fråga om detta. De som behandlas i Sverige i dag är inte föremål för inlåsning. De kommer själva alldeles frivilligt till doktorn och säger: Hjälp mig snälla doktorn. Jag vet att jag annars kommer att fortsätta att överfalla kvinnor.

Detta fungerar alldeles utmärkt för dessa män. De skulle annars vara farliga, Berith Eriksson.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

12 § Anslag till rättshjälp m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande
1992/93:JuU26 Anslag till rättshjälp m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 190 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! Innan jag går in på de socialdemokratiska reservationerna vill jag uttrycka vår glädje över att justitieutskottet avser att under hösten fördjupa sitt arbete i vissa frågor på rättshjälpsområdet. Då kommer utskottet på nytt att ta upp frågan om rättshjälp vid bodelning, ett önskemål som finns i två socialdemokratiska motioner. Före år 1988 var rättshjälpen vid bodelning alltför generös, men jag betvivlar att lagstiftaren avsett att lagen skulle bli så restriktiv som den nu är i praxis.

I reservation 2 anser vi att det finns utrymme för besparingar när det gäller biträdesersättningarna i rättshjälpssystemet. Den 19 mars 1993 fastställde Högsta domstolen att skälig timersättning till offentlig försvarare skall höjas till 910 kr inkl. moms. Hur Högsta domstolens beslut kommer att påverka ersättningar i rättshjälpsärenden är inte klart. Efter beslutet godkände Rättshjälpsmyndigheten en timkostnadsersättning på 910 kr till de biträden som yrkade på den högre ersättningen och inte som tidigare 890 kr.

Detta har Domstolsverket överklagat till Rättshjälpsnämnden, och man menar att Högsta domstolen ännu inte prövat ersättningen till biträden enligt rättshjälpslagen. Beslutet kan därför enligt Domstolsverkets mening inte ges räckvidd utöver det område beslutet direkt avser, nämligen ersättning till offentlig försvarare. Domstolsverket anser att en ersättning på 890 kr till biträden på rättshjälpsområdet är skäligt. Rättshjälpsnämnden kommer inom kort att behandla Domstolsverkets överklagande.

Än en gång vill vi kräva att justitieministern uppfyller sitt löfte i budgetpropositionen i januari 1992 där hon säger: "Jag avser att efter årsskiftet ta

initiativ till överläggningar med Sveriges Advokatsamfund i denna fråga." Det gäller alltså frågan om advokatarvoden och förslag till effektivitetsvinster.

Riksrevisionsverket säger också i sin rapport Rättshjälpens effektivitet, som redovisades i februari 1992, att det finns pengar som kan användas betydligt bättre än vad som är fallet i dag. Utskottsmajoriteten nöjer sig med att frågan redan är aktualiserad i regeringskansliet och anser att någon riksdagens åtgärd inte krävs. Det har gått snart ett och ett halvt år sedan justitieministern avsåg att överlägga med Advokatsamfundet. Inget har redovisats om eventuella resultat och inte heller om huruvida dessa viktiga och helt nödvändiga överläggningar har ägt rum.

Rättshjälpmyndigheten och Rättshjälpsnämnden har också god inblick i vad som kan göras för att dämpa kostnadsutvecklingen på rättshjälpsområdet samt möjlighet att se till att pengarna används på ett bättre sätt. Besparingar som genomförts de senaste åren har gjorts på den allmänna rättshjälp. Den har blivit så urholkad att det är tveksamt om vi lever upp till de grundläggande syftena, nämligen att ingen av ekonomiska skäl skall vara förhindrad att tillvarata sin rätt.

Vad är det då som kan tas upp vid överläggningar med Sveriges Advokatsamfund förutom timkostnadsnormen och taxor? Jag skall ge några förslag.

En viktig fråga är timglidningen. Tidsåtgången ökade under åren 1986–1988 med en timme per mål vid allmänna rättshjälp, och enligt Riksrevisionsverket skedde detta utan synbar förklaring. Under de fem år som gått kan timglidningen vara ännu större. Advokatsamfundet säger att Riksrevisionsverket inte inser att ärendena blivit mer komplicerade. En del av timglidningen kan bero på att den rättsliga angelägenheten blivit mer komplicerad, men efter att jag själv i Rättshjälpsnämnden behandlat många ärenden om klagomål på biträdesersättningar ser jag även andra orsaker.

Det är givetvis viktigt att biträdet lyssnar noga på klienten och inte jäktar på. Men de har alltmer blivit jourhavande medmänniskor. De bedriver kurativ verksamhet. Biträdena får heller inte betalt för telefonsamtal eller besök av klientens släkt och vänner, hjälporganisationer eller media, och kostnaderna för det arbetet kan därför finnas inbakade i kostnadsräkningen.

Andra orsaker till timglidningen i t.ex. utlänningsärenden kan vara att en del juridiska biträden lägger ner tid även på andra åtgärder som inte är skäligt för uppdraget såsom att t.ex. översätta utländsk rätt som redan finns att tillgå från t.ex. Utlänningsnämnden, översätta tidningsartiklar, brev m.m. samt att läsa och behandla långa s.k. egenutredningar som klienterna själva gör vid sidan av polisutredningarna. Det är inte heller advokaterna som skall betala klienters resor, hotellrum och läkarbesök och sedan kräva ersättning från rättshjälp.

Kostnadsräkningarna vid klagomål till rättshjälpsnämnden är ofta magra. Det är svårt att göra skälighetsbedömningar på det underlag som redovisas. Jag vet att många biträden anser att Statens invandrarverk och rättshjälpsnämnden petar i bagateller. Domstolarna godtar oftast advokatens redovisade timmar och utlägg utan misstro om fusk. Nu har Statens invandrarverk och rättshjälpsnämnden den uppgiften, och justitieministern bör genom

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till rätts-
hjälp m.m.*

samtal med Advokatsamfundet ta upp hur kostnadsräkningarna skall se ut och vad advokaterna får betalt för.

Ett annat problem är att alltför många biträden inte kan rättshjälpslagen. Det är inte lätt att hänga med i svängarna, eftersom rättshjälpslagen har ändrats många gånger. Men i betänkande 1992/93:JuU26 har utskottet betonat vikten av att biträdet har erforderliga erfarenheter av rättsliga angelägenheter och kännedom om gällande lagstiftning. Där råder det brister i dag.

Biträden bör känna till att rättshjälp inte beviljas när tvisten gäller sådana småsummor som t.ex. en hund för 4 000 kr eller en bandspelare för 5 000 kr. Onödiga kostnader och arbete skulle kunna undvikas om biträdena bättre kände till vilka ärenden som det är lönlöst att söka rättshjälp för. Det är ytterst sällsynt att rättshjälp beviljas i ärenden som handläggs av förvaltningsmyndigheter och förvaltningsdomstolar. De har en egen utredningsskyldighet. Enbart grava språksvårigheter kan eventuellt berättiga till rättshjälp i förvaltningsärenden.

Fastighetstvister är också undantagna från rättshjälp, eftersom det finns försäkringar. Bankerna kräver försäkringar för att bevilja lån, vilket innebär att de allra flesta ser till att de har fastighetsförsäkringar. Särskilda skäl är t.ex. inte att man har vistats utomlands och inte betalat räknings.

Senil demens och psykisk sjukdom kan utgöra särskilda skäl i fastighetstvister. Rättshjälp beviljas inte heller i angelägenheter som skall prövas utomlands eller på annat sätt behandlas utom riket, inte heller för att ändra domstolsbeslut om utvisning från riket, eftersom det är ett nådeärende för regeringen.

Jag ställer mig också frågande till Statens invandrarverks ändrade syn på utlänningsärenden. Förr ansåg Statens invandrarverk att cirka sju timmar var normalt i ett utlänningsärende. Nu prutar man friskt i advokaträkningarna och skriver, oavsett om det gäller fyra eller femton timmar, att den tid som har lagts ned i ärendet överstiger vad som är normalt i ärenden av motsvarande svårighetsgrad och omfattning. Undra på att det överklagas alltmer till Rättshjälpsnämnden! Enligt min mening finns det inga normalfall i utlänningsärenden.

Jag har pekat på bara en del av de problem som finns på rättshjälpsområdet. Det låter lovande när utskottsmajoriteten instämmer i våra krav på kostnadsdämpande åtgärder i fråga om biträdesersättningar och onödig administration. Men varför kräver inte utskottsmajoriteten redovisning från Justitiedepartementet av vad som har hänt med det löfte som gavs för 1,5 år sedan? I debatten den 14 december 1992 utgick Christel Anderberg från att överläggningar med Advokatsamfundet pågick och ej hade slutförts. Vad har Liisa Rulander för besked att ge?

Reservation nr 3 handlar om nedsättning av grundavgiften. Fr.o.m. med den 1 mars 1993 skall rättshjälpsökande betala grundavgift, även de – t.ex. sådana personer som är helt beroende av socialhjälp – som uppenbart saknar möjligheter att betala. Vi vidhåller vår uppfattning att jämningsregeln bör tillämpas så, att de som saknar eller har mycket låga inkomster får nedsättning av rättshjälpsavgiften. Det är helt fel att vältra över en del av kostnaderna på kommunernas socialkontor. Alltför många människor kommer att dra sig för att gå till socialkontoret, och därmed går de miste om möjligheten

att hävda sin rätt. Vi socialdemokrater kan inte se något pedagogiskt värde i detta, vilket utskottsmajoriteten gör.

Barn som saknar inkomst eller förmögenhet kan befrias från grundavgiften. Före den 1 mars 1993 var barn befriade från avgift i t.ex. faderskapsmål. Nu skall domstol eller rättshjälpsmyndigheten avgöra om barnet skall bli avgiftsbefriat. Det försenar ärendet och leder till krångel och byråkrati. Det blir inga besparingar i slutändan, utan kanske rent av ökade kostnader som skall täckas av skattemedel. Tror utskottsmajoriteten fortfarande på en besparing på 6 miljoner kronor och att dessa nya regler underlättar rekryteringen av advokater som vill åta sig rättshjälpsärenden?

I reservation nr 4 tar vi upp den allmänna rättshjälpens förhållande till försäkringar. Vi anser inte att vår motion är tillgodosedd med att frågan kommer att bli föremål för fortsatta överväganden i Justitiedepartementet.

Det är för tunt med överväganden, och vår tilltro till grundligheten i de förslag som kommer från Justitiedepartementet är inte stor. Det krävs en ordentlig analys och överläggningar med förslagsvis försäkringsbolag och advokater med bred erfarenhet av rättshjälpsärenden.

I 6 kap. i Riksrevisionsverkets rapport står det att "det för närvarande skulle bli svårt att uppnå målen för rättshjälpen med en överföring av ansvaret för den allmänna rättshjälpen till privata försäkringsbolag. En sådan lösning skulle sannolikt kräva kompletterande statliga insatser". Dessutom bedömer Riksrevisionsverket att försäkringsbolagen har sämre förutsättningar än staten att bedriva verksamheten effektivt. Riksrevisionsverket säger vidare att "det är tveksamt om det är möjligt att uppfylla de krav som ställs i Europarådets konventioner om rättshjälpen med en privat försäkringslösning". Eventuella förslag från regeringen på detta område måste enligt vår mening vara väl underbyggda.

I reservation nr 8 anser vi att den övre gränsen för ersättning till nämndemän skall höjas från 650 kr till 800 kr fr.o.m. den 1 juli 1993. Den av Domstolsverket föreslagna lösningen beräknas kosta 15 miljoner kronor. Det innebär att ersättningsreglerna skulle bli likvärdiga med de regler som gäller för kommunalt förtroendevalda. Det målet har utskottet tidigare uttalat, och det kvarstår för oss socialdemokrater. Vi har tyvärr inte heller de 15 miljoner kronor som skulle behövas. Den höjning som vi föreslår har kostnadsberäknats till 2 miljoner kronor.

I reservation nr 7 motsätter vi oss en avveckling av allmänna advokatbyråer. I en promemoria, DS 1992:51, föreslår Justitiedepartementet att allmänna advokatbyråer skall avvecklas, därför att regeringen anser att statlig verksamhet skall privatiseras. Domstolsverket har beräknat att en avveckling av de allmänna advokatbyråerna skulle kosta 90 miljoner kronor. I årets budgetproposition säger justitieministern: "Jag har därvid också beaktat att avvecklingen med all sannolikhet kommer att ge upphov till kostnader som är betänkliga i det rådande statsfinansiella läget". I klartext betyder det att om regeringen hade haft råd, skulle allmänna advokatbyråer ha avvecklats av ideologiska skäl.

Några ekonomiska skäl finns inte, och de sociala skälen kvarstår. Kostnadsnivån vid de allmänna advokatbyråerna är dessutom vägledande vid

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till rätts-
hjälp m.m.*

taxesättning av advokattjänster. Utskottsmajoriteten kan ju inte ha någonting emot att prisnivån hålls nere.

Regeringen har ställt till skada genom att föreslå att allmänna advokatbyråer, 24 tingsrätter och Domstolsverket skall läggas ner. Vi är naturligtvis glada över att förslagen tagits tillbaka, men för de allmänna advokatbyråerna kvarstår hotet. Vi anser att riksdagen med anledning av motion Ju719 bör avslå propositionens förslag om att riksdagen skall bemyndiga regeringen att avveckla allmänna advokatbyråer. Lönsamheten vid de allmänna advokatbyråerna gick rakt upp före hotet om nedläggning. Därefter skedde en avmattning. Vi anser också att det är nödvändigt att avveckla byråer som saknar förutsättningar att bli lönsamma. Men för de nordligaste byråerna, som har en betydande social verksamhet i områden med advokatbrist, måste även andra skäl än ekonomiska påverka bedömningen.

Enligt betänkandet skall allmänna advokatbyråer kunna avvecklas ifall de har rekryteringssvårigheter. De allmänna advokatbyråerna har enligt de uppgifter som jag har fått inte haft några rekryteringssvårigheter, ens under hotet om avveckling. Om den borgerliga regeringen låter dem arbeta i lugn och ro, är detta den bästa förutsättningen för att få sökande till lediga tjänster.

Herr talman! Vi socialdemokrater står bakom alla våra reservationer, men jag yrkar bifall bara till reservationerna 2, 3, 7 och 8, som är fogade till betänkandet.

Anf. 191 ULF ERIKSSON (nyd):

Herr talman! Jag börjar med att ta upp frågan om arvode till försvarsadvokater.

Vi i Ny demokrati anser att arvoden under den senaste tiden har rusat i höjden alltför mycket. Vi tycker att arvoden bör kunna sänkas med förslagsvis 20 %. Detta skulle ge utrymme för en omprioritering av statens stöd från brottslingens bästa till brottsoffrets fördel. Vi anser dessutom att timkostnadsnormen bör göras beroende av olika kvalitativa moment. Timkostnadsnormen borde vara lägre för t.ex. en biträdande jurist än för en advokat.

Vidare bör regeringen närmare utreda hur ett system med priskonkurrens inom rättshjälpen skulle kunna utformas. Utredningen bör syfta till att ett sådant system på sikt skall införas. Jag vill i det här fallet hänvisa till Ny demokratis motioner Ju720 och Ju821.

Över huvud taget behöver åtgärder vidtas för att öka konkurrensen mellan advokater inbördes och mellan advokater och andra som lämnar rättsligt biträde åt allmänheten. Inte minst prissättningen måste bli friare. Vidare måste förutsättningar skapas för advokater att i större utsträckning än i dag marknadsföra sina specialiteter. Det kan komma att bli aktuellt med lagändringar för att öka möjligheterna till konkurrens. Regeringen bör efter avslutat utredningsarbete återkomma med förslag till riksdagen.

En annan fråga som jag vill ta upp i detta sammanhang rör Advokatsamfundets styrelse och disciplinnämnd. Jag anser det inte vara rimligt att olika frågor som rör advokater prövas av advokaterna själva. Advokatverksamheten måste bli föremål för en förbättrad insyn. Det behövs ett från Advokatsamfundet fristående organ för tillsyn av advokatverksamheten och för be-

slut om bl.a. åtgärder mot advokater som missköter sig. Regeringen bör även i denna fråga återkomma med förslag till riksdagen.

Rättegångskostnader i skattemål är, herr talman, ytterligare en punkt som jag vill ta upp. Den enskilde har i dag, även om han skulle vinna ett skattemål, väldigt svårt att få någon ersättning för de kostnader som han har haft i samband med en rättegång. Vi anser att i det fall den skattskyldige bevisats vara oskyldig bör han få full ersättning för sina rättegångskostnader.

Jag avslutar med detta, eftersom timmen nu börjar bli sen.

Herr talman! Vi står bakom samtliga våra reservationer. Men för att vinna tid yrkar jag bifall endast till reservationerna 1, 5 och 10 i betänkande JuU26.

Anf. 192 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! I detta betänkande har Vänsterpartiet meningsyttringar som handlar om förordnande av offentligt biträde i utlänningsärenden – ett motionskrav som vi har haft i många år nu – och om information för nämndemän. Jag vill gå tillbaka litet grand och erinra om att när detta förslag om att överföra tillsättningen av juridiskt biträde från rättshjälpsnämnderna till Invandrarverket lades fram under riksdagsåret 1988/89, sade föredragande statsråd att de principiella betänkligheter som framfördes av en del remissinstanser mot förslaget hade en viss tyngd. Kritiken mot förslaget som här avses kommer bl.a. från Diskrimineringsombudsmannen, Advokatsamfundet och en del rättshjälpsnämnder. Kritikerna anser att beslut om rättshjälp och tillförordnande av juridiskt biträde skall ligga hos en myndighet som är fristående gentemot Invandrarverket, eftersom Invandrarverket är de asylsökandes motpart. I ett rättssamhälle borde detta vara ganska självklart.

Statsrådet fortsatte sitt resonemang med att säga att tiden var mogen för att pröva en nyordning för att förkorta handläggningstiderna. Därför ansåg statsrådet att utsikten för att korta asylprövningstiden vägde över de rättsliga principiella betänkligheterna. Detta var ett lovligt försök att göra handläggningstiderna kortare. Men efter fem år kan vi nu se att denna nyordning inte har gjort handläggningstiderna kortare. Jag anser att det är dags att återgå till de tidigare förhållandena. Den allvarliga kritiken mot nyordningen har inte upphört utan den fortsätter. Främst gäller kritiken att Invandrarverket använder sig av okvalificerade juridiska biträden, vilket medför att beslutsunderlagen blir bristfälliga och undermåliga. Detta förlänger i sin tur handläggningstiderna.

I betänkandets yrkande om information för nämndemän sägs att nämndemännen visst får fortbildning. Jag vill då nämna ett exempel från min grannkommun Gävle, där lagman Bo Frank vid Gävle tingsrätt för något år sedan fick det kärva beskedet: Inget utrymme för arvodesbetalning vid information. Framställningen avslås.

Detta innebär att det helt ligger i nämndemännens eget intresse att fortbilda sig. Det handlar också om att de själva skall ha ambitionen att informera sig. Utskottsmajoriteten säger också här i betänkandet att man inte skall försöka att utbilda nämndemännen till jurister. Eftersom en juristutbildning tar minst tio år, vill jag fråga utskottsledamöterna här i kammaren om de anser att det skulle motsvara en juridisk utbildning om nämndemännen fick några dagars utbildning per år. Det skulle i så fall vara horribelt.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till rätts-
hjälp m.m.*

Jag skall litet kort säga något om reservationerna. Beträffande reservationerna 3 och 4 vill jag säga till Sigrid Bolkéus att det inte bara är tveksamt utan en realitet att målet att ingen av kostnadsskäl skall vara utestängd från att söka sin rätt inte är uppnått. Så är fallet i dag. Detta mål har vi för länge sedan lämnat bakom oss. Det har skett bit för bit även under den socialdemokratiska regeringstiden.

Jag instämmer helt i det förslag till nyordning som finns i reservation 3. Det innebär att kostnader för rättshjälp övervältras på socialförvaltningen, så att individen inte skall vara tvungen att först fråga sin socialtjänst om det är möjligt att få sina rättshjälpskostnader betalda genom socialförvaltningen.

Avveckling av de allmänna advokatbyråerna är också en fråga som vi i Vänsterpartiet har haft anledning att försvara. Vi kommer att stödja reservation 7.

När det gäller ersättningen till nämndemän vill jag framhålla att det inte är så underligt att det är svårt att rekrytera nämndemän. Regeringen, domstolarna och även justitieutskottets majoritet poängterar att det är viktigt med en kunnig och representativ nämndemannakår. Grundtanken bakom nämndemannainstitutionen är ju att de skall vara representativa för befolkningen. Men med dagens ordning för ersättningen är det inte möjligt att rekrytera nämndemän som representerar folkflertalet så att man får en proportionell sammansättning av nämndemannakåren med avseende på ålder, utbildning och andra faktorer.

Naturligtvis är även detta förslag otillräckligt. Egentligen borde det handla om full kostnadsersättning och ersättning för inkomstbortfallet. Man kan givetvis inte gå hur högt som helst. Det tidigare motionskravet har varit att man skall följa sjukförsäkrans ersättningsnormer. Men man har i alla fall kommit en bit på väg. Nämndemännen måste få en högre ersättning. Vi kommer därför att stödja även reservation 8.

Anf. 193 LIISA RULANDER (kds):

Herr talman! Samhällets kostnader för den totala rättshjälpen har ökat med 63 % under perioden 1986–1990. Mest ökade kostnaderna för rättshjälp genom offentligt biträde och därefter kostnaderna för rättshjälp åt misstänkt i brottmål. Utskottet ifrågasätter i betänkandet lämpligheten i att kostnaderna för offentligt biträde skall belasta rättshjälpsanslaget och ger regeringen till känna att detta bör övervägas närmare.

Det är angeläget att bibehålla möjligheten att erbjuda människor statligt rättsskydd trots rådande ekonomiska läge. Därför måste alla satsade kronor koncentreras till de områden där de gör störst nytta.

Omfattande förändringar av såväl materiell som organisatorisk natur har skett inom rättshjälpsområdet under de senaste åren. Många av de lagändringar som har genomförts sedan rättshjälpsreformen trädde i kraft har syftat just till att minska statens kostnader för rättshjälpen. Reformerna har också varit kostnadsdämpande, framför allt när det gäller den allmänna rättshjälpen. Ändå har ökningen av statens kostnader för rättshjälpen i stort inte kunnat dämpas tillräckligt mycket. Mot denna bakgrund har Riksrevi-

sionsverket haft i uppdrag att överväga om kostnaderna kan minskas utan att de grundläggande syftena går förlorade.

I förra årets budgetproposition aviserades besparingar med 40 miljoner kronor på rättshjälpsanslaget. Särskilt nämndes en sänkning av den övre inkomstgränsen för rätt till allmän rättshjälp. Det förslaget avlogs av riksdagen. Hösten 1992 återkom regeringen med en ny proposition, vari föreslogs en höjning av rättshjälpsavgifterna. Denna lag trädde i kraft den 1 mars i år.

Regeringen beslöt hösten 1991 att ändra Domstolsverkets bemyndigande att fastställa taxorna enligt rättshjälpsförordningen och konkursförordningen. Taxorna skall numera fastställas på grundval av en timkostnadsnorm som beslutas av regeringen. I enlighet med vad som aviserades i den nyss nämnda propositionen har regeringen hösten 1992 beslutat att differentiera timkostnadsnormen på så sätt att den norm som skall ligga till grund för brottmålstaxan har satts lägre än den som skall ligga till grund för äktenskapsskillnadstaxan resp. konkursförvaltartaxan. Det bör också nämnas att frågan om rättsligt bistånd till brottsoffer som drabbats utomlands övervägs inom Justitiedepartementet.

Som jag tidigare sade har det skett mycket under de senaste åren för att effektivisera verksamheten och dämpa kostnaderna utan att de människor som verkligen behöver denna hjälp skall bli lidande. Sigrid Bolkéus tog upp en del av Socialdemokraternas reservationer. Behovet av att dämpa kostnadsutvecklingen är ju uppmärksammat och åtgärdas. Åtgärder med anledning av de biträdesersättningar som Sigrid Bolkéus efterlyste på rättshjälpsområdet har redan aktualiserats i regeringen. Vi kan inte göra mer än uppmärksamma och skynda på utvecklingen.

En annan fråga som togs upp av flera av de tidigare talarna är de allmänna advokatbyråernas nedläggning. De byråer som saknar förutsättningar för att drivas lönsamt finns det ingen anledning att behålla, om de kan ersättas på annat sätt utan att rättssäkerheten på något vis äventyras. Dessa byråer har haft rekryteringssvårigheter. Om det nu finns så bra allmänna advokatbyråer att personalen vill ta över, har det ingen betydelse för rättssäkerheten. Klienterna blir inte lidande på detta. Tvärtom kan de advokaterna vara mer motiverade än andra. Det kan innebära en positiv utveckling. Det har inte vidtagits så många fler åtgärder för att påskynda utvecklingen. Det senaste året har visat att dessa byråer har gått bättre än tidigare.

Ersättningen till nämndemännen är en svår fråga. Det är ett helt riktigt konstaterande att den är alldeles för låg för att stimulera till rekrytering av breda skaror av nämndemän som kan representera svenska folket. Men ekonomin i Sverige i dag ser ut som den gör. Vi vet att det är oerhört svårt att göra något åt just detta. Risken finns att man då kanske måste minska antalet nämndemän till förmån för höjda ersättningar till några nämndemän, och det tror jag inte att någon av oss i dag är intresserad av. Vi torde få dras med de nuvarande ersättningarna ett tag till. Jag är säker på att det inom en ganska snar framtid ändå går att göra något litet åt detta problem. Men just nu har vi inte kunnat hitta någon lösning. Ändå är vi överens om att behovet finns. Vi har inte på något sätt en annan inriktning, utan vi konstaterar bara att det inte finns pengar för detta ändamål.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till rätts-
hjälp m.m.*

Ulf Eriksson från Ny demokrati talade om skärpt kontroll och mer insyn. Utskottet har tidigare uttalat att det allmänna borde ha insyn i den disciplinära verksamheten genom lekmän och att lekmän skall beredas plats i de organ som handlägger disciplinfrågorna. Lekmannainstitutionen har inte tillkommit med tanke på kontroll utan främst för att insyn är någonting som man behöver ha. Det ligger en negativ klang i ordet kontroll.

Berith Eriksson talade om information till nämndemännen. Det är riktigt att det finns många brister i detta avseende. Men nämndemännens verksamhet omfattar så många olika frågor. Visst behövs mer utbildning. Det kanske inte behövs juridisk utbildning. Det är inte meningen att man skall vara jurist för att få sitta i nämnden. Då har man hamnat alldeles fel. Men om man får för mycket utbildning, finns det en risk för att man blir så oerhört professionell att man inte tänker som "vanligt folk" gör. Jag anser dock inte att detta skulle förhindra att vi skulle bjuda våra nämndemän på mer information om svåra områden. Det finns områden som man aldrig kan veta någonting om såvida man inte själv har drabbats eller fått utbildning. Jag syftar då på sexual- och incestbrott. Men även här har vi en ekonomisk verklighet att ta hänsyn till.

Sammantaget vill jag påstå att det trots det svåra ekonomiska läget i Sverige ändå har lämnats utrymme för ett statligt rättsskydd för de grupper som allra mest behöver det.

Eftersom jag inte kan komma på flera frågor som jag har fått att besvara, avslutar jag detta inlägg.

Anf. 194 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Jag glömde att yrka bifall till Vänsterpartiets meningsyttring, och jag gör det därför nu.

Jag vill till Liisa Rulander säga att det inte handlar om några stora pengar när det gäller information till nämndemän. Det handlar inte om utbildning, utan det handlar om information. Det handlar inte heller om att de skall få utbildning i juridiska frågor, utan det handlar om att få t.ex. information och kunskap om hur barn fungerar och hur barn tänker. Jag tar upp speciellt detta, eftersom det har visat sig i så många domar att det finns sådana luckor hos nämndemännen.

Jag fick ingen reaktion alls från Liisa Rulander när det gäller offentligt biträde i utlänningsärenden. Jag erinrar mig att hon hade ett särskilt yttrande i den frågan för något år sedan.

Anf. 195 LIISA RULANDER (kds) replik:

Herr talman! Liksom Berith Eriksson glömde jag mitt yrkande. Jag kunde på grund av mina nya glasögon inte se sista raden i mitt manuskript. Jag yrkar alltså bifall till hemställan i utskottets betänkande och avslag på reservationerna. Jag ber om ursäkt för att jag glömde detta.

Berith Eriksson har helt rätt i att det behövs mer utbildning när det gäller hur barn tänker och fungerar. Jag upprepar det som jag sade tidigare om att det finns områden som man inte kan något om om man inte själv har råkat ut för det eller har utbildning i det. Därför är vi ganska överens om att man

successivt måste införa mer utbildning för nämndemännen inom vissa specialområden.

Beträffande offentligt biträde i Utlänningsnämnden, har jag tidigare formulerat ett särskilt yttrande i denna fråga, därför att det är angeläget att man verkligen ser på frågan om att det inte är samma myndighet som har flera ansvarsområden och så att säga sitter på två stolar. Jag har emellertid för min del ansett att det har gått för kort tid för att kunna komma fram till ett avgörande om jag måste yrka på detta en gång till. Därför har jag ställt mig bakom det som har sagts här.

Däremot har man redan från regeringen signalerat att man ämnar att kostnadsmässigt kanske lyfta ut dessa områden, och att man åtminstone kommer att göra något åt det för att förändra rådande situation och få en bättre kontroll över detta. Det tror jag är rätt väg. Jag hoppas också att det kommer fler begränsningar, så att dessa två verksamheter inte kolliderar med varandra.

Anf. 196 BERITH ERIKSSON (v) replik:

Herr talman! Det som Vänsterpartiet tar upp i sin meningsyttring är vem som skall förordna biträdet. Det är alltså inte fråga om, vilket Liisa Rulander påpekade, att ändra kostnader osv.

Sedan sade Liisa Rulander också att det hade gått för kort tid. Försöksverksamheten har ju pågått i fem år, och man har under den tiden inte uppnått det som man ville uppnå när man påbörjade försöksverksamheten, nämligen att förkorta handläggningstiderna.

Jag saknar fortfarande en reaktion på det som frågan gällde, nämligen vem som skall förordna biträden.

Anf. 197 LIISA RULANDER (kds) replik:

Herr talman! Det som jag menade med för kort tid är att det händer så oerhört mycket inom den verksamhet som har med Utlänningsnämndens område att göra. Utlänningsärendena är ju oerhört tunga just nu på grund av den enorma arbetsbelastningen. Därför menar jag att de åtgärder som har vidtagits inom Invandrarverket för att förbättra situationen och för att verkligen förkorta handläggningstiderna osv. inte riktigt har fått ge utslag. Den mängd ansökningar som inkommer är så oerhört mycket större än vad den var för bara något år sedan. Det som jag syftade på var att de åtgärder som faktiskt har vidtagits just för att förkorta handläggningstiderna inte har gett det resultat som vi hade förväntat oss. Det som gjorde att jag tidigare bara skrev ett särskilt yttrande var att detta förfarande har till syfte att förkorta handläggningstiderna, eftersom man finns på ort och ställe. Med detta har jag låtit mig nöja, eftersom jag på något sätt kan inse att detta logiskt sett borde förkorta tiden.

När däremot anhopningen blir den dubbla mot vad man har förväntat sig, är det naturligtvis oerhört svårt att se något resultat, om vi inte har de dubbla resurserna.

Beträffande det som Berith Eriksson sade om vem som skall förordna offentligt biträde, vill jag säga att jag förväntar mig att alla dessa bitar skall bli en helhet. Jag vill gärna se helheten i det och se att man, när man har utvär-

derat och försökt med olika modeller, till slut kommer fram till att om man ändå lyfter bort kostnadsdelen kanske man också skall lyfta bort hela denna del och göra som tidigare. Det kanske är mer den typen av förväntningar som finns i fråga om detta, att man så småningom skall få en helhetsbild på detta.

Anf. 198 SIGRID BOLKÉUS (s):

Herr talman! När det gäller ministrernas löfte för ett och ett halvt år sedan om att snarast ta initiativ till överläggningar, fick jag samma svar som den 14 december, nämligen att frågan är aktualiserad. Jag vill ha besked: Har man tagit kontakt med Advokatsamfundet? Pågår överläggningar? Är de slutförda? Vilket blev i så fall resultatet? Jag tycker att vi nu har väntat länge på en fråga som har förhalats.

Som jag påpekade finns det effektivitetsvinster och besparingar att göra. I alla andra sammanhang talar regeringen om det svåra ekonomiska läget. Här kan man säga: Många bäckar små, blir en stor å. Vi kräver att det händer något i detta sammanhang.

När det gäller allmänna advokatbyråer, är vi ju eniga om att de som saknar förutsättningar kan läggas ned. Jag nämnde då att man beträffande Norrlandslänen får ta andra hänsyn än ekonomiska.

Att ta över allmänna advokatbyråer i egen regi, är ju detsamma som att privatisera. Vi anser att de allmänna advokatbyråerna behövs. Är det, Liisa Rulander, mer valfrihet för en klient att kunna välja mellan allmänna advokatbyråer och privata än mellan bara privata?

Anf. 199 LIISA RULANDER (kds) replik:

Herr talman! Enligt justitieministern är det nödvändigt och angeläget att de allmänna advokatbyråerna så långt som det är möjligt drivs på samma villkor som enskilda advokatbyråer. Hon har inte heller varit beredd att ta något initiativ till någon mer genomgripande förändring av systemet med allmänna advokatbyråer mot bakgrund av det som jag redan tidigare har nämnt om detta.

Jag kan inte se motsättningen i att man vidgar vyerna när det gäller de allmänna advokatbyråerna. Jag tror bestämt, som det står i betänkandet, att förutsättningarna är så mycket mer annorlunda mot vad de var när de allmänna advokatbyråerna inrättades. Och det ena behöver inte utesluta det andra. Om de allmänna advokatbyråerna fortfarande har ett berättigande och fyller ett behov, är det väl utmärkt om man har denna valfrihet. Jag menar att det ändå ligger en valfrihet i att man inte direkt tar bort de allmänna advokatbyråerna utan i så fall låter dem försvinna successivt. Det är ju ingen drastisk åtgärd som man vidtar på grund av kostnaderna, eftersom man inser att kostnaderna också påverkar den här åtgärden, dvs. att det även kostar att lägga ned dem. Jag kan faktiskt inte se någon motsättning i detta just nu. Om man har kommit fram till att man har andra instanser som också kan fylla detta behov och till en mindre kostnad, tycker jag att det är fullt tillräckligt.

Beträffande dessa överläggningar har jag inget mer att tillägga utöver det

som utskottet har fått reda på när det gäller beslutet den 14 december. Det får väl i så fall ministern göra.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anf. 200 SIGRID BOLKÉUS (s) replik:

Herr talman! Liisa Rulander betonar valfriheten även när det gäller att välja advokattjänster. De skall jobba på samma villkor. Ja visst, de gör det i dag. De är utsatta för konkurrens, de har bonuslöner, osv.

Riktigt samma villkor är det inte. En viktig del är att allmänna advokatbyråer prioriterar rättshjälpsärenden. Det är ett krav som de privata inte har. Det är också ett skäl till att de skall vara kvar.

Sedan har vi de sociala skälen. De kvarstår faktiskt. Enskilda människors villkor försämrats i snabb takt och privata advokatbyråer är inte så intresserade av social verksamhet. Det ger inga vinstpengar.

Vi har ett annat skäl, det regionalpolitiska. Hela Sverige skall leva. Då gäller det att man har tillgång även till juridiska biträden.

Ett viktigt skäl är kostnadsutvecklingen, eftersom självkostnaden vid allmänna advokatbyråer ligger till grund för t.ex. timkostnadsnormen. Det är väldigt viktigt att vi har insyn i advokatverksamheten, för det är skattemedel som används. Vi avsätter nu 815 miljoner i förslagsanslag. Vi vet att det vid privata advokatbyråer inte är ovanligt med en timkostnad på 1 500 kr. Inte skall vi tro att priserna kommer att sänkas om det blir bara privata advokatbyråer.

Anf. 201 LIISA RULANDER (kds) replik:

Herr talman! Som jag förstår finns det ändå ett berättigande för de allmänna advokatbyråerna. Jag skulle vilja vända på frågeställningen och säga så.

Det finns väl andra instrument för att justera hur mycket varje advokatbyrå tar ut i ersättning. Det måste finnas någon norm för detta. Det är väl det man bör se över också.

Jag tycker att det är mycket bra om de allmänna advokatbyråerna har den specialiteten att de prioriterar rättshjälpsärenden, att de har en social funktion och att de även rent regionalpolitiskt fyller en funktion. Då menar jag att man verkligen har en valfrihet. Det är där vi som politiker skall komma in och styra, så att även de som inte har alla möjligheter här i världen får en chans. Det menar jag att man får genom de här advokatbyråerna.

Meningen är ändå att de bara skall bli färre. Som jag ser det nuvarande förslaget har vi i betänkandet inte tagit in något annat, och det finns inga andra förslag just nu än att man avvaktar det här. De här advokatbyråerna har ändå blivit lönsamma. Det är positiv utveckling. Då har hotet om nedläggning satt en effektivitetspress på dem som kanske bara är positiv. Allting är inte alltid negativt i neddragningshänseende. Jag tycker att det kan vara bra att få avvakta och se tiden an om de här byråerna kanske rent av kan få vara kvar just med hänvisning till det Sigrid Bolkéus säger, att de har de här tre väldigt viktiga områdena, som också jag värderar högt.

Anf. 202 SIGRID BOLKÉUS (s) replik:

Herr talman! Det är bra att Liisa Rulander säger att de allmänna advokatbyråerna har ett berättigande. Det är faktiskt självkostnadsnormen som är

*Anslag till rätts-
hjälp m.m.*

grunden för timersättningen. Det var kostnaderna vid allmänna advokatbyråer som Högsta domstolen stödde sig på när man fattade beslutet den 19 mars.

Justitieministern säger egentligen att om hon hade haft de 90 miljonerna skulle de allmänna advokatbyråerna ha avvecklats. Skälet till att det inte blir så är att det kostar för mycket. Men jag skulle vara väldigt glad om hela utskottsmajoriteten delar Liisa Rulanders uppfattning om att allmänna advokatbyråer är viktiga även i fortsättningen.

Hotet har inte varit någon morot ute på fältet. Det har snarare ställt till oreka och osäkerhet. Så vet man att det alltid är när man lever under nedläggningshot.

Anf. 203 ULF ERIKSSON (nyd):

Herr talman! Vi kom in på nämndemännen tidigare, Liisa Rulander. Jag tycker att lekmannainslaget i domstolen är viktigt, men man kan ställa sig frågan – vi har faktiskt diskuterat det inom Ny demokrati – om de absolut måste vara politiskt tillsatta. Jag tycker att vi som har anknytning till justitieutskottet kan tänka på det. Det går att få ett lekmannainslag även utanför politiken. Den frågan kan alltså diskuteras. Jag vet inte om vi skall ha den debatten i kväll, men ni kan fundera på det framöver.

I disciplinnämnden, som vi var inne på när det gällde tillsynen av advokatverksamheten, är både ordföranden och vice ordföranden samt fem ledamöter alla advokater. Sedan finns det två andra ledamöter. Vi anser att man bör ha fler ledamöter som inte är advokater. Det är vad vi menar.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

13 § Anslag till Brottsskadenämnden m.m.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU27 Anslag till Brottsskadenämnden m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 204 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd):

Herr talman! Det kränkta brottsoffret måste ges reella möjligheter och rättigheter att återvinna sin mänskliga status – sitt människovärde.

I politiska och rättsliga sammanhang tas knappast någon hänsyn till brottsoffrens känslor av förtvivlan, orättvisa, förnedring, oro inför framtiden och inte minst känslor som orsakas av ekonomiska bekymmer som har sin grund i brottet.

Det grundläggande motivet för de förslag som förs fram i vår motion är att staten har ett ansvar för att medborgarna inte drabbas av brott. Om en medborgare utsätts för brott, t.ex. ett sexuellt övergrepp, en våldtäkt, är det staten som har misslyckats i sin uppgift att skydda medborgaren. Staten skall då ta det fulla ansvaret, och målsäganden skall ges hjälp och stöd, men också

kunna anförtros makten över de medel och möjligheter som kan behövas för att få återupprättelse, dvs. att bl.a. själv få föra talan samt att få ett bestämmande inflytande över påföljdsvalet.

Herr talman! På många håll finns också särskilda kvinnojourer och kvinnohus dit misshandlade kvinnor kan söka sig. Brottsofferjourer finns på omkring 60 olika ställen i landet. De arbetar ideellt med att hjälpa brottsoffer till rätta. Brottsoffret skall kunna slussas till en brottsofferjour från polisstationen.

Jourverksamheten kan behöva kompletteras av kriscentrum där både brotts- och olycksoffer kan få hjälp. Staten, landstingen och försäkringsbolagen skulle tillsammans kunna svara för verksamheten.

Generellt sett anser Ny demokrati att anslagen till brottsoffren och den verksamhet som brottsofferjourer, kvinnojourer och kvinnohus bedriver måste öka. Dagens disproportion mellan vård av brottsoffer och vård av brottslingar är absurd.

Ny demokrati accepterar anslaget till kvinnojourer i förslaget till statsbudget för 1993/94, men anser att anslaget till brottsofferjourer måste fördubblas.

Brottsskadenämnden har begärt att anslaget för budgetåret 1993/94 ökas med 15 miljoner kronor. Regeringens förslag innebär en höjning med 10 miljoner kronor. Ny demokrati anser att anslaget till Brottsskadenämnden skall höjas med 5 miljoner utöver detta.

Herr talman! Brottsoffren måste få någon att vända sig till som tar hand om allt redan från början – en brottsofferombudsman. Brottsofferombudsmannen skall ha en saklig kompetens om brottsoffrens speciella situation och kunna ta sig an brottsoffrens bekymmer, ekonomiska och andra, samt ge hjälp och stöd. Att enbart vända sig till en advokat räcker inte, då advokatstandarden kan vara alltför ojämn. Förutsättningarna för att inrätta verksamhet med en eller flera brottsofferombudsmän samt formerna för detta måste utredas.

En särskild brottsofferfond bör snabbt kunna ge erforderlig ekonomisk hjälp. Brottsofferombudsmannen bör kunna besluta om hjälpen. Brottsofferombudsmannen bör också kunna hjälpa till att t.ex. sälja ett hus, som självfallet inte skall säljas med förlust för familjen, då brottsoffret på grund av brottet får svårigheter att bo kvar. Vid förlust får brottsofferfonden gå in, så att familjen inte skadas i ekonomiskt hänseende. Brottsofferfonden skall kunna betala ut ersättning innan dom på skadestånd föreligger.

Herr talman! En brottsofferfond bör snarast inrättas. Vid beräkningen av medel för polisväsendet avseende budgetåret 1993/94 föreslår regeringen att en besparing tas ut om 150 miljoner kronor. Denna besparing bör enligt Ny demokratis mening kunna läggas till grund för inrättandet av en särskild brottsofferfond. Ett alternativt finansieringsförslag är att använda de ca 100 miljoner kronor som kan frigöras om rätten för asylsökande att få rättsligt biträde enligt rättshjälpslagen begränsas. Fonden kan tillföras ytterligare medel genom att dömda brottslingar tvingas betala förslagsvis 500 kr till fonden.

Målsättningen för brottsofferfonden är att brottsoffren och deras familjer

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till Brottsskadenämnden
m.m.*

skall få full ekonomisk ersättning för i princip varje tänkbar negativ konsekvens av betydelse som brottet medfört.

Det är inte givet att brottsofferombudsmannen och brottsofferfonden skall vara statliga eller allmänna inrättningar. Formerna bör diskuteras. Verksamheten kan också ske i privat regi. Men om man ser brott som ett misslyckande för staten, förefaller det mest naturligt att staten även garanterar ombudsmanna- och fondfunktionerna.

Herr talman! Reglerna för ersättning till brottsoffren måste, som framgår, bli betydligt generösare. I princip skall alla skador, direkta och indirekta, som uppkommer på grund av ett brott ersättas fullt ut av brottslingen eller av brottsofferfonden, om brottslingen inte kan betala. Skadeståndsbeloppen till brottsoffren måste alltså generellt sett höjas. Dessutom kan det bli fråga om att vidga möjligheterna till skadestånd och ersättning. Skadeståndslagen måste ändras, bl.a. i frågan om huruvida jämkning till förmån för den som är skyldig att utbetala skadestånd på grund av brott kan behöva tas bort eller begränsas.

Herr talman! Det finns ingen generell skyldighet för allmänheten att ingripa mot eller avvärja ett pågående brott. I stället uppfattas huvudregeln så, att allmänheten skall hålla sig på avstånd för att inte riskera åtal och annat obehag av ett ingripande som måhända gått för långt. Åskådarnas passivitet är ett kännbart faktum för många brottsoffer. Även brottsoffret kan råka illa ut, om han eller hon i syfte att avvärja ett angrepp tar till mer våld än nöden kräver.

Frågor om allmänhetens skyldighet att ingripa vid pågående brott eller att förhindra brott och brottsoffrets rätt att avvärja ett pågående brott eller att förhindra brott måste ses över.

Herr talman! Ny demokrati ställer sig bakom de synpunkter som kommit till uttryck i Madeleine Leijonhufvuds översyn av bl.a. medverkansreglerna efter den debatt som utbröt efter händelserna i Lindome.

Frågan om utvidgat straffansvar för underlåtenhet att hindra resp. anmäla eller avslöja brott bör närmare utredas. Madeleine Leijonhufvud konstaterar i slutet av sin översyn att det finns anledning att pröva om man inte i någon mån bör vidga ansvaret för medhjälp till brott och underlåtenhet att hindra, avslöja eller anmäla brott. Sådana jämkningar av gränserna för straffansvaret kan vara motiverade, om därigenom en bättre överensstämmelse med den allmänna rättsuppfattningen kan uppnås och förtroendet för rättssystemet stärkas.

Om det är någonting som behöver stärkas i vårt samhälle, är det förtroendet för rättssystemet. Denna förstärkning är t.o.m. viktigare att satsa på än den ekonomiska kris som vi upplever i dag.

Herr talman! Frågor som stärker brottsoffrens ställning är viktiga för Ny demokrati. Därför yrkar jag bifall till samtliga våra reservationer i detta betänkande.

Anf. 205 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! I betänkandet om anslag till Brottsskadenämnden m.m. har Vänsterpartiet en meningsyttring som handlar om mer pengar till brottsofferjourerna. Ett sådant motionsyrkande har också Ny demokrati. Jag ser att

Ny demokrati har anslutit sig till vår motion i sin reservation. Vi har däremot inte budgeterat lika mycket pengar. Därför blir det väl i omröstningen fråga om att dessa två yrkanden ställs mot varandra.

Det bör finnas 118 brottsofferjourer, om det skall finnas täckning över hela landet. Fortfarande handlar det om en utbyggnad. Nästa steg, som är önskvärt, är att jourerna får arbeta under mindre osäkerhet när det gäller finansieringen. Den tid som i dag skulle behövas för att hjälpa brottsoffer går i alldeles för stor utsträckning åt till att söka finansiärer. Samtidigt känner man inte säkerhet för att kunna fortsätta att driva verksamheten. Det hjälper väl knappast i deras viktiga uppgift i samhället, att ta hand om brotts-offren.

Sedan vill jag säga några ord om Ny demokratis reservation om inrättande av kriscentrum för brottsoffer. Det finns ett sådant i Stockholm. Såvitt jag minns var det också det som första gången lade fram kravet på en brottsofferombudsman. När det gäller brottsofferombudsman hade Vänsterpartiet för ett år sedan krav på en sådan. Då tänkte vi oss att det skulle handla om ett mycket bredare verksamhetsområde, därför att brottsoffer inte bara är enskilda individer som råkar ut för våldsbrott. Det kan också handla om stora grupper av människor som drabbas av miljöskador till följd av miljöbrott och också arbetsmiljöbrott.

Vi inväntar utredningen om grupptalan i domstol innan vi lägger fram vårt krav igen. Ett arbetsområde för en brottsofferombudsman bör vara att inrätta nya brottsofferjourer och ha ansvar för det. Vi har alltså mycket bredare tankar om en brottsofferombudsmans arbetsfält.

Jag yrkar bifall till Vänsterpartiets meningsyttring.

Anf. 206 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Justitieutskottets betänkande 27 handlar om anslag till Brottskadenämnden m.m. Utskottet har behandlat dels regeringens förslag om anslag till Brottskadenämnden, dels också ett stort antal motioner som har väckts under den allmänna motionstiden i år.

Brottskadenämnden prövar ju ärendena enligt brottsskadelagen om ersättning för skador på grund av brott. Det är även härifrån som bidrag utbetalas till Brottsofferjourernas riksförbund.

Brottskadenämndens verksamhet har ökat mycket kraftigt under de senaste åren, både vad gäller antalet ärenden och vad gäller utbetald ersättning. Antalet personskadeärenden har under den senaste femårsperioden ökat från 576 till 1 618. Antalet sakskadeärenden har ökat från 783 till 863. De belopp som utbetalats har vad gäller personskador ökat från 6 miljoner till ca 24 miljoner – en icke föraktlig summa – och vad gäller sakskadorna från ca 1 miljon till 1,3 miljoner kronor.

För närvarande pågår ett översynsarbete i Justitiedepartementet, som syftar till att i olika avseenden stärka just brottsoffrens ställning. Detta är en sak som jag särskilt vill påpeka för Karl Gustaf Sjödin, eftersom detta är en fråga som vi moderater, men också övriga borgerliga partier, har drivit i många år. Därför hälsar vi med största tillfredsställelse att denna översyn nu görs.

Justitieministern har klart uttalat att det är just brottsoffrens ställning som

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Anslag till Brotts-
skadenämnden
m.m.*

skall stärkas. Bl.a. överväger man nu frågor om ett eventuellt inrättande av en brottsofferfond. Man gör också en översyn för att utröna hur man genom samordning och samverkan från olika myndigheter bättre kan möta brottsoffrens behov av stöd och hjälp.

Vid översynen behandlar man också frågor om information till brottsoffren angående samhällets hjälp- och stödsatser. Man räknar med att en departementspromemoria mycket snart kan bli föremål för remissbehandling.

I reservation 1 av Ulf Eriksson hävdas det att bidraget till BOJ, brottsofferjourerna, borde höjas med ytterligare 1 miljon kronor. Denna fråga har behandlats tidigare av utskottet.

Vi har, herr talman, fastlagt att bidraget borde uppgå till en sådan nivå att det blir möjligt att fortsätta uppbyggandet av brottsofferjourer. Styrkan hos dem ligger ju i det ideella engagemanget, i det frivilliga, mänskliga engagemanget. Brottsofferjourerna har inte det författningsreglerande förhållningssätt som myndigheter måste ha. Utskottsmajoriteten delar här justitieministerns bedömning beträffande medelsbehovet.

Vidare har den kommitté som skall överväga en förändring av ersättningsnivån fått tilläggsdirektiv. Arbetet skall bedrivas skyndsamt. Delbetänkande 84 lades fram 1992, och för närvarande remissbehandlas det. Det gäller också departementspromemorian DepPM93:11 om vårdnadshavares skadeståndsansvar.

Oerhört mycket är alltså på gång just i fråga om detta område och just den inriktning som här efterlysts.

Full ersättning utgår enligt skadeståndslagen, oavsett om skadan orsakats genom brott eller på annat sätt. Vad gäller ideell skada pågår, som sagt, ett utredningsarbete. Vissa förslag har även här remissbehandlas.

Herr talman! Jag yrkar alltså avslag även på reservationerna 2 och 3.

När det gäller reservationerna till förman för motionerna 809 och 821 hänvisar jag faktiskt till texten på s. 6 i betänkandet, där det står att det redan i budgetpropositionen framhålls att brottsoffren har kommit i skymundan men att brottsofferfrågorna nu fått en starkt ökad vikt och att åtskilliga reformer har gjorts för att stärka ställningen för den som utsatts för brott. Justitieministern anför vidare i denna proposition att det finns all anledning att fortsätta detta arbete.

Inriktningen är alltså klar.

Vad gäller inrättandet av speciella kriscentrum kan jag bara konstatera att det är självklart att brottsoffers behov av personligt stöd inte alltid kan tillgodoses genom åtgärder från polis, åklagare eller domstol. Men det finns ju brottsofferjourer och många andra samhällsorgan. Jag yrkar därför avslag även på denna reservation.

Herr talman! Det är polisens, åklagarens och domstolens skyldighet att se till att brottsoffrens intressen tillvaratas.

Vi har även en justitieombudsman, JO, som skall övervaka myndigheters tillämpning av lagar och andra författningar. Vi i utskottet har därför haft svårt att se att det skulle finnas ett behov av en särskild brottsofferombudsman.

Avslutningsvis yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet i dess helhet

och avslag på reservationerna, det särskilda yttrandet och, eventuellt, motionerna.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

Anf. 207 KARL GUSTAF SJÖDIN (nyd) replik:

Herr talman! Det är bra att brottsoffrens ställning kommer att stärkas. Jag vet att de borgerliga partierna länge har pläderat för den saken här i riksdagen.

Vi i Ny demokrati vill här ytterligare markera vår inställning. Det bör alltså finnas en majoritet för detta när utredningarna läggs på riksdagens bord.

Beträffande stödet till BOJ, brottsofferjourerna, vill jag säga att vi för ovanlighetens skull – jag uttrycker mig så, eftersom alla säger att vi inte finansierar saker och ting – har föreslagit en översyn av de ersättningar som ges till offentligt biträde när det gäller asylsökande. Det har ju blivit en ökning med 98 %. Jag har stort förtroende för Invandrarverket och tror att det räcker med dess grundutredning. Men sedan kan åtgärder vidtas.

Det har ju visat sig att 96 % av vissa grupper som har överklagat får lämna landet. Detta har varit bekant. Men genom olyckliga beslut har man fastnat i reglerna. Naturligtvis följs ju de lagar och regler som gäller i Sverige. Sverige är en rättsstat, så det är inget fel med det. Men någon ordning borde kunna åstadkommas för att förkorta nämnda tid och framför allt för att minska kostnaderna i sammanhanget.

För övrigt beträffande detta med kriscentrum och en brottsofferombudsman framgår det av betänkandet att ståndpunkten är densamma som tidigare när frågan om kriscentrum har behandlats. Man har förutsatt att samhällsorgan som haft att svara för den individuella vården organiserar sin verksamhet på ett sådant sätt att det är möjligt att uppfylla de krav som rimligen kan ställas.

Tyvärr finns det många gånger brister. Det är därför som vi i Ny demokrati vill lyfta fram de här frågorna. Vi för vår del är övertygade om att man kommer att inse att det finns ett behov av att inrätta en brottsofferombudsman – precis som var fallet på den tiden då en barnombudsman inrättades.

Anf. 208 BIRGIT HENRIKSSON (m) replik:

Herr talman! Jag är naturligtvis glad över att Karl Gustaf Sjödin här aviserar att det i fråga om nämnda översyn kommer att finnas en majoritet för ett ökat stöd till hjälp för brottsoffer. Här går en skiljelinje. Det handlar ju om något som vi på borgerligt håll mycket länge har kämpat för. Det gäller alltså att även stärka just offrens ställning.

Både i kammaren och i utskottet har det ju funnits olika uppfattningar. Jag är därför mycket glad över att även Ny demokrati har samma inriktning som vi andra här.

När det gäller förkortningen av asylärendetiden är vi även helt överens. Det är också ett gammalt borgerligt krav. Men i ärlighetens namn måste jag säga att detta krav nog har omfattats av flertalet partier i riksdagen. Men svårigheter uppstår när det blir anhopningar – och så har det varit under de senaste åren – samt när vi har krig och helt nya situationer i Europa. Då håller inte riktigt de riktlinjer som har dragits upp.

*Anslag till Brottsskadenämnden
m.m.*

Som Karl Gustaf Sjödin säger, lär man sig naturligtvis snabbt hur överklagningsärenden skall drivas. Men i en rättsstat är det inte så enkelt att göra något åt den saken. Det går inte att bara säga att en del får överklaga och att andra inte får göra det.

Vi får väl även här avvakta den översyn av reglerna som jag tror måste komma förr eller senare.

Anf. 209 ALF ERIKSSON (s):

Herr talman! Med anledning av det betänkande som vi nu debatterar kan vi, som Birgit Henriksson sade, konstatera att samhällets stöd till brottsoffren har ökat från 6 till 24 miljoner kronor sedan 1987/88 och att ökningen väntas fortsätta. Att ökningen är så stor beror mindre på brottsutvecklingen och mer på den kännedom som brottsoffren får om möjligheten att söka stöd.

Denna utveckling är positiv, och vi välkomnar den upplysning som polisen och andra lämnar till brottsoffren på ett tidigt stadium. Vi tror att denna information kan bli ännu bättre i framtiden.

Det råder stor enighet om stödet till brottsoffren, och vi socialdemokrater anser att det är den viktigaste frågan efter den brottsförebyggande verksamheten.

I betänkandet har också behandlats ett flertal motioner där man föreslår inrättandet av en brottsofferfond. Flera motionärer förespråkar att de dömda skall bidra till fondens finansiering. Utskotten finner förslagen intressanta och vill överväga frågan närmare.

Vi socialdemokrater har med anledning av detta avlämnat ett särskilt yttrande. Vi motsätter oss inte att en brottsofferfond övervägs, men vill markera att vi inte anser det lämpligt att finansiera fonden på det sätt som motionärerna förespråkar.

Det skulle enligt vår uppfattning behövas ett komplicerat regelverk för att fastställa vilka dömda som skall betala vad till fonden. Skall en som är skyldig till mord eller misshandel betala lika mycket i avgift som en som dömts för ekonomisk brottslighet? Det skulle också bli så att fondens storlek skulle vara beroende av antalet dömda och inte av det verkliga behovet av ersättning till brottsoffren.

Herr talman! Vi socialdemokrater vill med det särskilda yttrandet markera vår ståndpunkt. I övrigt ställer vi oss bakom utskottets hemställan.

Anf. 210 BIRGIT HENRIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill bara kort påpeka att jag med mycket stor glädje hälsar den omsvängning som skett i sättet att se på brottsoffren och att de intar en så central plats.

Vad gäller inrättandet av fonden vill jag säga att den ju är under utredning. Vi vet i dag inte så mycket om dess inriktning. Jag förutsätter att utredningens resultat kommer att läggas på justitieutskottets bord inom en mycket snar framtid, och jag vill därför avvakta med besked på den punkten tills utredningen är genomförd.

Föredrogs
justitieutskottets betänkande

1992/93:JuU28 Anslag till Svensk författningssamling m.m. (prop.
1992/93:100 delvis).

Förste vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

Statliga företag

15 § Statliga företag

Föredrogs
näringsutskottets betänkande

1992/93:NU27 Statliga företag (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 211 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Förra veckan hade vi här i kammaren en lång debatt om näringspolitik. Också de statliga företagen är viktiga i denna debatt. Den statliga företagssektorn skiljer numera ut sig på ett mycket positivt sätt vad gäller resultat, sysselsättning, investeringar m.m.

Vi har kort sagt en mycket framgångsrik statlig företagsgrupp. Så är fallet i dag efter en framgångsrik omvandlingsperiod under 1980-talet under en socialdemokratisk regeringsperiod.

Förvaltningsbolaget för de statliga företagen hade en viktig roll i den processen. Vi socialdemokrater vill ha en fortsättning på denna framgångsrika politik. Den borgerliga regeringen och utskottsmajoriteten har fattat beslut som minst sagt äventyrar denna positiva utveckling. Vi anser inte att det finns någon anledning att sälja ut vinstgivande företag av ideologiska skäl.

Det finns också en uppgörelse om ett moratorium på detta område, vilken man knappast kan påstå att regeringen lever efter. Man planerar fortfarande omfattande utförsäljningar.

De två reservationer som är fogade vid näringsutskottets betänkande nr 27 handlar om dessa frågor. Herr talman! Jag vill yrka bifall till de två reservationerna.

Enligt vår mening bör staten även fortsättningsvis ha en viktig roll som ägare av företag, inom såväl basindustrierna som andra branscher. Det är angeläget med en motvikt till privata företag. Det finns ingen anledning att sälja ut välskötta företag som, sett över en konjunkturcykel, uppvisar ett bra ekonomiskt resultat.

Det kan också vara motiverat av andra skäl med ett statligt ägande av företag i vissa speciella branscher. En utförsäljning av statens naturtillgångar skulle leda till en utarmning av landsbygden och glesbygden. Det finns en uppenbar risk för att privata köpare inte är beredda att ta det långsiktiga ansvar som krävs i dessa branscher.

Det moratorium som nu råder i fråga om utförsäljning av statliga företag fyller en viktig näringspolitisk funktion. Enligt regeringens ursprungliga pla-

ner skulle aktier säljas för ca 10 miljarder kronor per år under överskådlig tid framöver. Detta skulle i ett slag ta i anspråk en stor del av det riskkapital som behövs för det övriga näringslivet, inte minst för de små och medelstora företagen.

Vi anser att riksdagen bör återkalla bemyndigandet för regeringen att avyttra statens aktier i de berörda företagen. Det i budgetpropositionen framlagda förslaget om anslag till kostnader för vissa omstruktureringsåtgärder m.m. i företagen avstyrks följaktligen. Vi utgår från att regeringen i avvaktan på att bemyndigandet återkallas står fast vid överenskommelsen om moratorium för utförsäljning av statliga företag.

Det innebär inte ett kategoriskt avvisande av förändringar i den statliga företagssektorn. Sådana förändringar måste dock prövas från fall till fall och i vederbörlig ordning underställas riksdagen för beslut.

Vi anser också att regeringen bör pröva möjligheten att bilda en statlig skogskoncern bestående av ASSI, Domän AB och Ncb AB. Detta har avstyrkts av utskottsmajoriteten, men jag har förstått att Domänverket har fått en ny chef, som till min glädje har tagit upp detta förslag och skall undersöka det. Det är bra. Cheferna i de statliga företagen är mera framsynta än den borgerliga utskottsmajoriteten.

Enligt vår mening måste staten utöva sin ägarfunktion på effektivaste möjliga sätt. Förvaltningsbolaget Fortia bildades just med syftet att staten skulle vara mer aktiv i sin roll som ägare av företag.

Vi kräver att ett nytt bolag för förvaltning av de statliga företagen tillskapas. Regeringen bör lämna förslag till bildande av ett sådant bolag.

Även om förslaget om återkallande av bemyndigandet för regeringen att sälja ut statens aktier i olika företag inte skulle vinna riksdagens bifall, bör det nämnda förvaltningsbolaget för de statliga företagen etableras.

Ett moratorium innebär att det statliga ägarskapet kommer att bestå under lång tid framöver. Det behövs därför en effektiv ledning för företagsgruppen.

Herr talman! Jag yrkar återigen bifall till de två reservationer som är förgade vid betänkandet.

Anf. 212 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag vill meddela att det är min avsikt att med ledamöternas hjälp försöka hinna genomföra också behandlingen av näringsutskottets betänkande nr 26. Jag hemställer därför att ledamöterna kortar av sina anföranden. Där emot kommer konstitutionsutskottets återstående ärende icke upp till behandling i kväll.

Anf. 213 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Vänsterpartiet är för olika former av ägande i näringslivet. Men det nu avgivna betänkandet om stöd till privatisering av statliga företag är, enligt vår mening, lika torftigt och ytligt som tidigare betänkanden i denna fråga.

I propositionen är fortfarande huvudinriktningen att staten är olämplig som ägare då staten är den som skall ställa upp regler för näringslivet. Det heter att statens roll skall inskränkas till att stärka marknadsekonomi och

konkurrensen. I förkortad form upprepas denna argumentation för att försvara utförsäljning av naturtillgångar som skogar, mark och vattenkraft och dessutom basindustrier för förädlande av produkter. Bara i Norrbottens län uppskattas de statliga företag som skall försälgas ha ett marknadsvärde på ca 40 miljarder kronor.

Fraser som att staten ställer upp spelreglerna för ett fritt enskilt ägande och en fri konkurrens är inget annat än en skönmålning i syfte att skylla över verkligheten.

I verklighetens värld är, tvärtom, de stora transnationella företagen ekonomiskt och politiskt starkare än många mindre stater. De kan ställa upp politiska villkor för sina investeringar och avtal med regeringar och andra företag. De kan teckna avtal med fackföreningar som de själva har skapat för att på så sätt förhindra anställda att organisera sig själva på annat sätt. De medverkar då och då i störtandet av regeringar. De korrupperar politiker och fackföreningsledare, och de bedriver dessutom långsiktig planering för att försöka påverka konsumenter jorden runt att följa den livsstil och det konsumtionsmönster som passar just dessa företag.

Naturligtvis bildas dolda karteller, och samtidigt sker det en öppen samverkan med andra företag för att hos internationella organisationer trumfa igenom de beslut de vill ha och konspirera mot marknaden. Ett talesätt säger, att så fort två kapitalister träffas börjar de att konspirera mot marknaden.

I verklighetens värld finns inte den perfekta marknad som drömmarna i Kanslihuset hänvisar till. Vi tror därför att marknadsfundamentalismen kommer att bli en historisk parentes och att den i framtiden kommer att karaktäriseras som ett försök att blåsa liv i ett gammalmodigt tänkande.

Det går inte med bästa vilja i världen att säga att den oregerade marknadsekonomin löser alla problem för världens folk. T.o.m. i de rika OECD-länderna lever människor fortfarande i fattigdom och arbetslöshet, och därmed blir de utslagna.

För att upprätthålla en stabilitet i ekonomin, minska beroendet av starka kapitalintressen, upprätthålla nationell självständighet på centrala områden, främja regional balans och få till stånd långsiktiga och uthålliga investeringar behövs en statlig sektor inom industrin. Vi menar därför att bemyndigandet att utförsälja de statliga företagen måste återkallas.

Anf. 214 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Utskottets betänkande behandlar dels proposition 1992/93:100 bil. 13, dels – helt eller delvis – sex motioner från allmänna motionstiden.

I regeringens proposition föreslås ett förslagsanslag för kostnader i samband med omstrukturering av vissa statligt ägda företag samt medel till AB Göta kanalbolag för upprustning och drift av kanalen.

I två socialdemokratiska motioner, som också har resulterat i reservationer, begärs att riksdagen skall avbryta försäljningen av statliga företag och dessutom att ett nytt statligt förvaltningsbolag skall bildas.

Eftersom utskottet är enigt i övrigt, kommer jag att inrikta mitt anförande på dessa två reservationer. Innan jag går in på detaljerna vill jag påminna

om riksdagens beslut i december 1991 om försäljningen av ett flertal statliga företag. Detta skall ske genom att staten skall sälja dessa företag i första hand till enskilda medborgare och till anställda i resp. företag – men även till andra företag, organisationer och institutioner i Sverige och utomlands.

Genom dessa försäljningar vill regeringen för det första skapa ägarlösningar som stärker varje enskilt företag och ökar konkurrenskraften. För det andra vill regeringen ge en klar rollfördelning mellan stat och näringsliv. För det tredje vill regeringen stimulera många människor att spara direkt i företag för att få del i näringslivet – och därmed i utvecklingen av Sverige. För det fjärde vill regeringen frigöra statligt kapital, som bl.a. skall användas till att rusta upp och bygga ut infrastrukturen, dvs. vägar, järnvägar och andra former av kommunikationer, till nytta för alla.

Antalet statliga företag har ökat undan för undan, men inte för att staten i sig skulle vara en bättre ägare än andra utan av helt andra skäl. Under en längre tid har det statliga ägandet ökat i omfattning. Det har pågått ända sedan 1800-talet, då det ansågs viktigt att staten kunde utöva ett ägarinflytande på nationella basresurser som skog, vattenkraft och gruvor. Samma sak gällde när teknikutvecklingen gav oss järnvägar, elektrisk energi och telekommunikationer.

På senare tid har staten tvingats överta och driva företag både av regionalpolitiska skäl och av beredskapsskäl. Under 70-talet tvingades staten också gå in i krishotade branscher som inte klarade av att göra nödvändiga omstruktureringar. Därför finns det av flera skäl all anledning att successivt fortsätta den påbörjade privatiseringen.

Försäljningen av statligt ägda företag är inte någon svensk idé. Det har pågått överallt i vår omvärld. En del länder har klarat detta bra och har fått in pengar till staten som har behövts för andra investeringar.

Denna politik har haft till syfte att öka effektiviteten i resp. lands ekonomi och i de berörda företagen, att minska statens skulder och sprida ägandet. Det här är något som är inte minst viktigt för oss i Sverige, även om dagens ekonomiska situation innebär att vissa fördröjningar kommer att ske.

Utskottets uppfattning är klar i denna del. Regeringen skall planera och omstrukturerar där så behövs för att sälja när lämpligt tillfälle ges.

Så till reservationerna. När jag nu tagit del av innehållet i reservationerna, kan jag konstatera att Socialdemokraterna fortfarande är kvar i – och försvaret – den sammanblandningsekonomi som borde ha varit avslutad för länge sedan. Förmågan att se fördelarna med att sprida ägandet till en bredare allmänhet saknas. Det gäller dessutom förmågan att inse hur viktigt det är för tillväxten i näringslivet att statens uppgifter renodlas.

I den första reservationen skriver Socialdemokraterna att "en utförsäljning av statens naturtillgångar skulle leda till en utarmning av landsbygden och glesbygden". Om det skulle finnas någon som helst substans i det påståendet, borde ju utarmningen redan ha skett i områden och branscher där privat ägande råder. Även Socialdemokraterna måste veta att så är inte fallet.

Den enskilda äganderätten har alltid utövat större drivkraft och varit överlägsen det kollektivistiska ägandet.

Vidare sägs det i reservationen att "det moratorium som nu råder i fråga

om utförsäljning av statliga företag fyller en viktig näringspolitisk funktion". Det är svårt att förstå att ett uppskov av försäljningen skulle fylla en viktig näringspolitisk funktion. För utskottsmajoriteten är viktig näringspolitik något helt annat.

I reservation nr 2 anser Socialdemokraterna att ett nytt statligt förvaltningsbolag skall bildas med syftet att staten skall vara mer aktiv i sin roll som ägare av företag. Erfarenheten visar att staten – med eller utan förvaltningsbolag – aldrig har varit en aktiv och engagerad ägare av företag. Detta vidimerades av statliga företagsledningarna i samband med privatiseringsbeslutet och förvaltningsaktiebolaget Fortias avveckling. Därför är det fullt klart att staten skall upprätthålla spelreglerna men inte själv agera på marknaden i egna företag.

På grund av de nuvarande ekonomiska realiteterna kommer dock privatiseringen att ta längre tid än vad regeringen beräknat. Därför får man räkna med att det kommer att dröja åtminstone ett årtionde innan det går att privatisera alla de statliga företagen. Men frågan har för den skull inte fått minskad aktualitet.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till hemställan i betänkandet och avslag på de två socialdemokratiska reservationerna och meningsyttringen från Vänsterpartiet.

Anf. 215 BO FINNKVIST (s):

Herr talman! Utskottsmajoritetens talesman har tagit upp många frågor. Jag skall begränsa mig till att diskutera en, nämligen att statliga företag enligt hans mening går sämre än privata företag.

De statliga företagen har mycket riktigt köpts upp i en situation då de har gått ekonomiskt mycket dåligt. I många fall har de tagits över av staten av den orsaken. Efter en framgångsrik omvandlingsperiod under 80-talet har vi, som jag påpekade i mitt huvudanförande, fått den här företagsgruppen att ge ett mycket bra ekonomiskt resultat, som gör att den faktiskt skiljer sig positivt från övrigt svenskt företagande inom de aktuella branscherna.

Då finns det definitivt ingen anledning att sälja ut företagen. Staten har satsat mycket pengar i dem förut, och nu kan vi få igen en del av de pengarna.

Det här motsäger ju påståendet som Olle Lindström gör, att staten inte duger till att sköta företag. Tvärtom, det går mycket bra.

Anf. 216 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Bo Finnkvist säger att jag har sagt att statens företag går sämre än de privata. Jag sade att staten inte är någon aktiv och engagerad ägare.

Det är självklart att det finns bra statliga företag också, men det är ju fördelaktigt om de skall säljas ut att staten kan få bra betalt för dem. Staten behöver i dag pengar till andra ändamål, och då vore det ju lämpligt att kunna få in en del av det som staten har satsat i företagen under åren – av olika skäl, som jag sade i mitt huvudanförande.

Däremot är det inte sagt att man inte kan under en lång tid behöva ha ett visst statligt ägande, på grund av att det inte finns kapital på marknaden. Det

är alldeles riktigt att man inte kan ta i anspråk alltför stor del av det kapital som finns, och därför måste det ta litet tid.

När beslutet fattades 1991 var naturligtvis inte underskottet i statens finanser så stort som det sedan har visat sig bli. Det finns då all anledning att också se till att vi kan ta in pengar till staten. I stället för att låna till våra infrastruktursatsningar skulle man kunna omfördela resurser till just det området.

Anf. 217 BO FINNKVIST (s) replik:

Herr talman! Med hjälp av förvaltningsbolaget – delvis med dess hjälp är bäst att säga – fick vi en bra organisation och bra snurr på den statliga företagssektorn. Nu har den borgerliga regeringen, med utskottsmajoritetens goda minne, tagit bort förvaltningsbolaget. Det innebär att de statliga företagen lever mera vind för våg, om jag får säga så. Det äventyrar ett bra resultat i framtiden.

Vi anser att man skall inrätta förvaltningsbolaget på nytt och behålla företagen, för de ger mycket god vinst. Däremot ger det förmodligen ingen vinst att sälja ut dem i dag. Det kan t.o.m. vara en stor förlust för staten.

Anf. 218 OLLE LINDSTRÖM (m) replik:

Herr talman! Eftersom regeringen har uppfattningen att vi inte skall ha ett statligt ägande i framtiden och att detta skall avvecklas undan för undan, behöver vi inget förvaltningsbolag.

Som jag sade tidigare hade vi när vi beslutade om privatiseringen inkallat flera av de statliga företagsledningarna, som klart sade till utskottet att staten inte var aktiv och engagerad ägare. De var positiva till att vi skulle gå in för en privatisering.

Därför tycker jag att det är självklart att fullfölja privatiseringen. Det är också klar majoritet för det i utskottet.

Anf. 219 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! Olle Lindström berörde inte situationen i Norrbotten, där de statliga företagen har en avsevärd betydelse. Vattenfall, LKAB, ASSI och Domänverket uppskattas av opartiska bedömare ha ett saluvärde på ungefär 40 miljarder.

Det är stora företag som, såvitt jag förstår, Olle Lindström fortfarande i dag är beredd att så att säga släppa ut på den privata marknaden. Situationen i den här landsändan blir betydligt otryggare, när den helt får underkasta sig de fria marknadskrafterna och företagen inte längre står under samhällelig kontroll.

Jag tycker att det är litet egendomligt att man kan ha den inställning som Olle Lindström är talesman för, när läget på kapitalmarknaden är sådant att de 40 miljarder som skulle sugas upp under 90-talet behövs på helt andra områden.

Anf. 220 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Om de statliga företagen i Norrbotten är värda 40 miljarder borde avkastningen till staten vara betydande, men så stor avkastning har det ju inte varit. Då vore det bättre om man kunde sälja företagen och få

in pengar till staten så att åtminstone avkastningen på de pengarna kunde användas till andra ändamål.

Staten som ägare i Norrbotten ser jag som någonting bestående under en lång följd av år framåt. Men jag kan nämna att det också finns stora privata företag i Norrbotten, och de har visat samma ansvar under de år som de har varit verksamma där.

Många av de privata företagen, skogsbolagen t.ex., har konkurrerat med statliga företag och naturligtvis även samarbetat. Men om man jämför lönsamheten för t.ex. SCA med ASSI:s, visar det sig att SCA har varit mycket mycket framgångsrikare under åtminstone de senaste 30 åren.

Därför tycker jag inte att det finns någon anledning att påstå, som Bengt Hurtig gör, att staten skulle vara aktiv och bra ägare i Norrbotten. Jag tror säkert att vi skulle kunna sälja ut en del statliga aktier, utan att det leder till någon försämring. Det skulle tvärtom bli mera engagerade ägare, som skulle kunna ge ännu fler arbetstillfällen i glesbygden.

Anf. 221 BENGT HURTIG (v):

Herr talman! SCA:s aktiviteter i Norrbotten känner vi ju någorlunda väl till. SCA har, till skillnad från ASSI, legat oerhört lågt med investeringar under det senaste decenniet. Det är väl fråga om att det blir en avveckling av det pappersbruket inom några år. Det finns betydande risk för det.

Om man skall finansiera infrastruktur genom att sälja ut statliga företag, kommer inkomsterna från försäljningen att vara slut efter några år. Har man företagen kvar, kommer man att under mycket lång tid kunna utnyttja avkastningen för investeringar i infrastruktur.

Anf. 222 OLLE LINDSTRÖM (m):

Herr talman! Helt kort ett svar när det gäller SCA. Faktum är att SCA:s företag i Norrbotten har genererat vinster under en lång följd av år, medan staten år för år har fått skjuta till pengar till ASSI. Vissa år har det gått med vinst, men ofta har staten fått tillskjuta kapital.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

16 § Mineraiförsörjning m.m.

Föredrogs
näringsutskottets betänkande
1992/93:NU26 Mineraiförsörjning m.m. (prop. 1992/93:100 delvis).

Anf. 223 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Sverige har en berggrund med mycket hög potential för nya fyndigheter av malmer. Detta måste man utnyttja på ett bättre sätt, tycker vi, än vad man gör i dag.

Vi socialdemokrater har under ett antal år påpekat behovet av en stark statlig prospektering. Detta har i alla stycken motarbetats av utskottets bor-

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

*Mineraiförsörjning
m.m.*

gerliga ledamöter. De har trott på avregleringar, nedläggning av NSG och ingen statlig inblandning. Då kommer gruvnäringen att blomma, nya utländska aktörer kommer att dyka upp, nya svenska företag kommer att etableras och prospekteringen kommer att öka, har man hävdad. Inget tecken på detta kan ses i dag. Tvärtom så minskar de svenska företagen sin prospektering.

I dag är den svenska malmbasen nere på en nivå som är så låg att man på vissa områden endast har ett fåtal års framförhållning – detta i en bransch där det behövs en framförhållning på minst 20 år.

Herr talman! Det kommer att visa sig att endast en statlig satsning tillsammans med de privata företagen kan ge förutsättningar för en fortsatt gruvdrift i Sverige. Det som nu sker är aningslöst.

Vi socialdemokrater föreslår därför att man satsar 100 miljoner på prospektering. Detta räcker inte på långa vägar, men det kommer tillsammans med företagets satsningar att ge en tidsfrist för näringen. Det viktigaste är dock att detta kan vara en signal som gör att företagen och de anställda får någon form av framtidstro.

Tyvärr har den borgerliga utskottsmajoriteten tillsammans med Ny demokrati klart deklarerat att staten inte skall agera. Man kan ju ta sig för pannan och fundera.

Sverige är ett av de länder i världen som har den mest intressanta geologin när det gäller att hitta malmer. Trots detta avvecklar vi alla resurser och insatser på prospekteringsområde. I nästan alla andra länder med betydligt mindre potential för att hitta malm ökar man de statliga insatserna.

Vi bör vakna upp ur vår törnrosasömn och drömmen om marknadens förträfflighet. Vi går mot en katastrof i svensk gruvnäring om detta får fortsätta. Jag tror faktiskt att det inom kort bara är utskottets moderater som med stöd av mittenpartierna tror på den inslagna linjen. Företagen, facken och snart alla utanför riksdagen undrar vad vi håller på med.

Herr talman! När det sedan gäller frågan om baskartering har vi i en motion tagit upp de problem som man har i Västerbotten och Norrbotten. Där har företagen begärt att man skall snabba upp framtagningen av kartor för vissa intressanta områden i närheten av befintliga gruvor. Också detta har majoriteten avstyrkt. Det konstateras bara att kostnaderna för åtgärderna blir för stora.

Man kan fråga sig vad kostnaden blir om malmbasen inte kan bibehållas och ett helt gruvområde måste stängas. Men den framförhållningen kan man tydligen inte begära av utskottsmajoriteten.

Herr talman! Frågan om Mineralkontoret i Malå kan vara ett bra bevis på hur regeringen behandlar gruvfrågorna. Redan under den socialdemokratiska regeringstiden fattades ett beslut om att förlägga ett borrhänsarkiv i Malå. Därefter har riksdagen i februari 1992 beslutat om Mineralkontoret. Ingenting har i stor sett hänt förrän det väcktes en sexpartimotion under 1993. Nu verkar det som om man äntligen har tagit sitt förnuft till fånga. Det är glädjande att vi har fått en samsyn i denna fråga i utskottet. Skall det verkligen behöva ta så lång tid som det har gjort i detta fall?

Regeringen visar ytterligare ett exempel på sin ovilja att stärka svensk gruvnäring när man nu tydligen också är beredd att stycka SGAB:s instru-

mentverkstad i Malå och sälja verksamheten. Detta sker mot personalens vilja. Det finns en köpare som är beredd att förvärva verksamheten och bibehålla den struktur som har byggts upp under mycket lång tid.

Men det är tydligen så att bara man får privatisera tar man ingen hänsyn till det som kan ge trygga jobb för de anställda och det som långsiktigt är bäst för samhället.

Slutligen vill jag påpeka att frågan om mineraljakten inte är löst på ett tillfredsställande sätt. Den socialdemokratiska motionen borde läsas av alla riksdagsmän fram till nästa år. Om vi gör det tror jag att vi kommer att se att Norrlandsfonden är den sammanhållande länken för detta så viktiga arbete. Det skulle vara klokt om vi redan i dag beslutade om det.

Detta är huvuddragen i de socialdemokratiska reservationerna. Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2 och 3.

Anf. 224 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Varför skall vi vänta på det svarta guldet? Det ligger ju bara där och väntar på oss.

Utanför Gotlands ostkust ligger Klints bank. Sedan flera år tillbaka har här genomförts ett antal olika undersökningar och mätningar. Allt tyder på att det finns ett omfattande område med strukturer som efter undersökningar anses innehålla stora mängder olja. Flera oljebolag, däribland vissa svenska, har gjort inmätningar i detta område.

Ett område av liknande geologisk uppbyggnad och arealomfattning som det vid Klints bank finns i sydöstra delen av Östersjön, det s.k. Kaliningradområdet. Här finns redan produktion sedan ett tiotal år. Tillgänglig information visar att nuvarande dygnsproduktion är på omkring 4 800 m³ per dygn.

Varför har då inte oljebolagen satt i gång med borrhningar i Östersjön? Jo, därför att de inte har fått borrhstillstånd. Enligt många experter är detta koncept av så stor dignitet att det skulle påverka den svenska ekonomin. Det är dessutom intressant att påpeka att det inte kostar oss skattebetalare något, eftersom alla kostnader bärs av de företag som genomför prospekteringen.

Nog borde väl staten ta till vara alla tänkbara möjligheter att öka sina inkomster i den situation som vi har för närvarande. Det skulle dessutom få mycket positiva effekter för Gotland i form av nya kontor, bostäder, oljeterminaler osv.

Jag finner det därför märkligt att utskottet så lättvindigt viftar bort problemet. Ansökan lämnades i ett fall in 1989, och beslutet kommer förhoppningsvis först 1993. Det är en lång tid, och det är knappast uppmuntrande.

Utskottet avfärdar även behovet av en strategi för oljeutvinning. Så här står det i utskottets betänkande:

"Vad härefter gäller frågan om behovet av en svensk strategi för oljeutvinning vill utskottet påminna om de möjligheter som står till buds för envar av marknadens aktörer att – om han bedömer potentialen gynnsam – vidta erforderliga åtgärder, innefattande ansökan om tillstånd för prospektering. Något behov av statlig oljeutvinningsstrategi torde mot denna bakgrund knappast föreligga, vare sig för land- eller marinbaserad utvinning."

Därmed avstyrker man motionen.

En sådan strategi skulle enligt min uppfattning kunna underlätta och upp-

muntra enskilda initiativ och, som jag tidigare framfört, gagna Sverige både sysselsättningsmässigt och ekonomiskt.

En fråga av stor vikt i ett sådant sammanhang är dessutom att fastslå statens roll i en kommande utvinning. Hur stor skall den delen vara? Hur stor del får oljeprospekteringsföretaget behålla?

I betänkandet framförs även betänkligheter beträffande miljöanpassningen. Det kan vara intressant att här påpeka att oljan är av hög kvalitet med lågt svavelinnehåll. Den har lågt tryck och kan inte läcka ut. Den måste pumpas upp. Riskerna för läckage med en pipeline till Gotland är troligen betydligt mindre än riskerna med de transporter med oljetankrar som för närvarande äger rum i Östersjön. Vi vet ju att det förekommer haverier.

Herr talman! Jag yrkar bifall till vår reservation 4 under mom. 7 och i övrigt till utskottets hemställan.

Jag vill ta tillfället i akt och ställa tre frågor till Karin Falkmer.

Först: Är det rimligt att en ansökan som inlämnats 1989 skall komma till beslut först 1993?

Fråga två: Är det inte rimligt att landet skall ta till vara alla möjligheter till förbättring av handelsbalansen och sysselsättningen i en sådan situation som vi har för närvarande?

Fråga tre: Är det inte rimligt att lägga fast en strategi som uppmuntrar och främjar oljeutvinning i Östersjön, speciellt som det inte belastar statskassan utan bara kan tillföra den inkomster?

Anf. 225 KARL-ERIK PERSSON (v):

Herr talman! Vid behandlingen av näringsutskottets betänkande 26 har Vänsterpartiets representant inte kunnat vara med vid justeringstillfället. Men vi har avgett två motioner som behandlas i detta betänkande och som uttrycker en del av vad vi tycker om mineralpolitiken. Jag skall inte närmare gå in på dessa. Jag skall heller inte gå in på vad vi har för grundsyn på prospekteringsverksamheten, även om det nästan är lockande att göra det nu.

Jag har en vädjan till Karin Falkmer och regeringen: Satsa offensivt på prospekteringsverksamheten för att rädda svensk gruvindustri. Den är av nationellt och internationellt intresse.

Jag skall inte gå in på vilka yrkanden som vi har i de avgivna motionerna. Jag och Vänsterpartiet står självfallet bakom dem. För övrigt finns det delar av de socialdemokratiska motionerna som vi kommer att stödja vid en eventuell votering.

Anf. 226 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Med de goda förutsättningar som finns i den svenska geologin när det gäller att hitta nya fyndigheter är det viktigt att staten skapar goda allmänna förutsättningar för företagen att etablera sig i vårt land.

Syftet med regeringens mineralpolitik är att underlätta för svenska och utländska prospektörer att vilja investera i Sverige. De statliga insatserna inriktas därför på det första ledet i prospekteringskedjan. För att underlätta är det minst lika viktigt och betydelsefullt att det framtagna geologiska materialet görs lättåtkomligt för prospekteringsföretagen. Därför inrättas det nya Mineralkontoret i Malå. Jag hoppas mycket på detta.

Mineralkontoret skall samla all prospekteringsinriktad geoinformation som i dag finns spridd på olika ställen till en geocentral. Mineralkontoret skall aktivt marknadsföra materialet såväl till inhemska som till utländska intressenter. Kontoret skall fungera som ett serviceorgan gentemot prospekteringsföretagen.

En annan viktig sak för att stimulera gruv- och mineralindustrin och prospekteringsföretagen är en minerallagstiftning som lockar till prospektering. Det ligger på riksdagens bord en proposition med förslag till förbättringar i minerallagstiftningen.

Satsningar på baskartering, inrättande av Mineralkontoret och förbättringar av minerallagstiftningen kan tillsammans med det nya positiva näringsklimat som regeringen skapat förbättra möjligheterna till prospekteringsvilja i Sverige.

När det gäller Socialdemokraternas uppfattning och det Mats Lindberg sade har vi olika syn på statens roll i fråga om ansvarsområden. Socialdemokraterna vill ha kvar prospekteringsstöd. De sitter fast i sitt bidragstänkande och misstror näringsens förmåga att klara sig utan stöd. Jag har fullt förtroende för aktörerna inom gruv- och mineralindustrin. Det är inte företagen som har protesterat mot att vi har tagit bort prospekteringsstödet. Det vi gör är just det som företagen har bett om.

Herr talman! Jag hoppas att det inte ses som ett brott mot vett och etikett om jag något kommenterar den socialdemokratiska klädseln här i kammaren i kväll under denna sena timme. Mats Lindberg gick här upp i talarstolen iklädd det senaste socialdemokratiska vårmodet – spenderbyxor.

I dessa spenderbyxor har de socialdemokratiska ledamöterna i näringsutskottet stoppat 500 miljoner kronor, dvs. en halv miljard. Ur spenderbyxornas fickor plockade Mats Lindberg alldeles nyss upp 100 miljoner till prospekteringsstöd. De andra pengarna pytsar man ut i mindre och större poster i olika betänkanden.

Jag måste erkänna att jag fick en nästan oövervinnelig lust att gå upp till talarstolen och handgripligen dra av Mats Lindberg dessa spenderbyxor. Att jag inte följde denna ingivelse berodde inte bara på respekt för talmannen och på respekt för anständigheten i kammaren. Det var helt obehövt. Det nya socialdemokratiska vårmodet – spenderbyxor – är precis så verkligt till form och innehåll som de ryktbara kläder som kejsaren bar i den välkända sagan om kejsarens nya kläder.

Socialdemokraternas spenderbyxor, med 500 miljoner kronor i fickorna, är och förblir en illusion så länge som partiet inte kunnat visa upp de besparingsförslag som man påstår att man har.

Mats Lindberg försöker här med ett illusionsnummer till. Socialdemokraterna vill ytterligare öka den baskartering i Västerbotten och Norrbotten som regeringen förra året beslöt att öka takten på. Det Mats Lindberg föreslår är att medlen till SGU för denna kartering skall fördubblas. Det skulle kosta 14,25 miljoner kronor extra för statskassan. Dessa 14,25 miljoner kronor ryms inte inom spenderbyxornas 500 miljoner.

Ett illusionsnummer hit eller dit kanske inte spelar någon roll för ett parti som helt "mörkar" sina besparingar. Men jag undrar i alla fall hur Mats Lindberg får detta att gå ihop.

I övrigt håller jag med Mats Lindberg om att det skulle varit trevligt om vi hade kunnat öka prospekterings takten i dessa områden. Men med det ekonomiska läge som i dag råder beträffande statsbudgeten är detta just nu inte möjligt att genomföra, i varje fall inte enligt min mening. I ett läge när finanserna ljusnar är jag inte främmande för att flytta mållåret närmare år 2000.

Christer Windén tar upp en ansökan från ett företag om att få borra efter olja i Östersjön. Detta företag kommer att få besked under våren, Christer Windén. Jag håller med Christer Windén om att detta har tagit förfärligt lång tid. När det gäller en eventuell strategi för oljeutvinning är det näringsens och marknadens sak att utforma en sådan med utgångspunkt från de allmänna riktlinjer som finns för bl.a. miljöskydd för Östersjön. Här finns kontinentalsockellagens och miljövärdslagens riktlinjer att hålla sig till liksom allt det som anges i Helsingforskonventionen.

Herr talman! Med detta förkortade anförande yrkar jag bifall till utskottets hemställan och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 227 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Jag tackar Karin Falkmer för att hon besvarade mina tre frågor, även om jag definitivt inte är nöjd med svaret.

Jag vill göra ett påpekande när det gäller svaret på min fråga om strategin. Det som är viktigt för oljeprospekteringsföretagens långsiktiga planering av sin verksamhet är att veta vilka regler som kommer att gälla i detta område. Det är en aspekt. Den andra aspekten är att det enligt min mening är fel av Sverige att inte lägga fast en långsiktig strategi för hur man skall uppmuntra företagen att utvinna den olja som är till gagn för Sveriges ekonomi, för sysselsättningen i Sverige och naturligtvis även för de företag som utnyttjar möjligheten.

Det är litet för lättvindigt att vifta bort detta med att säga att det är näringsens egen huvudvärk att ha en strategi. Självfallet har oljeprospekteringsföretagen en strategi. Det har alla företag som är framsynta. Men det är inte detta jag talar om. Det jag talar om är regeringens syn på denna fråga och hur man skall kunna utnyttja det faktum att det ligger en mängd miljoner i form av olja och väntar på oss.

Anf. 228 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! När det gäller frågan om en eventuell strategi från regeringen förvånar mig Christer Windén något. Jag anser att detta är marknadens och näringsens sak. Vi behöver inte fler politiska ingripanden i denna näringsverksamhet, lika litet som vi behöver det i annan näringsverksamhet.

När det sedan gäller oljeutvinning i Östersjön finns det en mängd regler i kontinentalsockellagen och miljövärdslagen. Jag kan rekommendera den proposition som ligger på kammarens bord just nu, proposition 237, och som handlar om godkännande av vissa marina konventioner m.m. Där finns ytterligare att hämta. Det är 38 olika artiklar i 9 olika bilagor, varav bilaga 6 handlar om just oljeutvinning. Det finns bl.a. i den här propositionen väldigt många regler och föreskrifter för att just värna om miljön.

Anf. 229 CHRISTER WINDÉN (nyd):

Herr talman! Det handlar inte, Karin Falkmer, om en strategi i betydelsen att ju mer text det finns, desto bättre är det. Det vore mig fjärran att försöka att försvara den sortens tänkande – det vore alldeles fel.

Det handlar ju inte om att man skall skriva på ett sådant sätt att ingen begriper därför att det är för mycket, utan vad det i stället handlar om är att man skall ha klara, enkla och lättfattliga regler som gör att alla vet vad det handlar om, och som framför allt uppmuntrar till att någonting sker. Det finns, enligt Karin Falkmer, en strategi som innebär att det skall ta tiden från 1989 till 1993 för att behandla en ansökan om ett borrtilstånd. Detta är med förlov sagt en förbaskat usel strategi.

Anf. 230 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Jag vidhåller att när det gäller oljeutvinning i Östersjön finns de regler som behövs för att företagen skall veta vad de har att gå efter.

Jag håller sedan med Christer Windén om att detta ärende har tagit väldigt lång tid. Förmodligen beror det på att det är mot varandra stående intressen som påverkar denna fråga. Men det är inte regeringens sak att lägga upp en strategi eller politik för hur eller var man skall utvinna olja i Östersjön.

Anf. 231 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Det är mycket intressant att Karin Falkmer verkar vara oerhört intresserad av vad jag har i mina byxor. Det kanske inte är lämpligt att vi undersöker det just nu, utan vi får göra det vid ett senare tillfälle.

Det vore kanske mer intressant om Karin Falkmer också vore intresserad av att stötta prospekteringen. Det är fråga om litet pengar om man ser till den situation som gruvföretagen i andra länder befinner sig i. Det vore kanske klädsamt om Karin Falkmer och Moderaterna också vore beredda att satsa på samma sätt som man gör i andra europeiska länder och i länder i andra delar av världen som har en gruvpotential som är betydligt mindre än den vi har i Sverige. Det är faktiskt på det sättet att de svenska gruvföretagen också måste konkurrera på samma villkor som andra företag. Därför vore det klädsamt om man också gav dem samma möjligheter.

Anf. 232 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Jag hoppas att jag inte gör Mats Lindberg besviken, men detta med spenderbyxor var en form av bildspråk som jag använde.

När det gäller stöd till statlig prospektering kan jag påminna Mats Lindberg om Riksdagens revisorers förödande kritik mot just den statliga prospekteringen och NSG:s verksamhet.

Det Mats Lindberg föreslår är redan prövat, och resultatet är inte efterföljansvärt. Att bygga upp en verksamhet på bidragsberoende är inte särskilt populärt inom näringslivet. Det som är viktigt för företagen är att det finns goda generella förutsättningar för näringslivet. Inom mineralförsörjningens område är det tillgängligheten till prospekteringsinriktad geologisk basinformation som företagen frågar efter och inte prospekteringsstöd.

Anf. 233 MATS LINDBERG (s):

Herr talman! Karin Falkmer skall inte vara besviken på förhand. Jag tycker att det är viktigt att vi ser till att vi får en prospektering som är så stark som möjligt.

Vad riksdagens revisorer har sagt är att man inte tycker att man har fått ut tillräckligt. Kom ihåg att detta är en långsiktig fråga! Inom gruvnäringen kan man inte se resultat efter ett, två eller tio år, utan det är fråga om ett 50-årigt tidsperspektiv. Därför skall man vara försiktig med att dra slutsatsen att den svenska prospekteringen är misslyckad. Man hittar fortfarande malmer. Jag var för inte så länge sedan uppe i Laisvall. Man har nu hittat malmer där tidigare prospektering inte har gett resultat, men nu ger det resultat. Därför tror jag att man skall vara litet försiktig när man talar om prospektering.

Anf. 234 KARIN FALKMER (m):

Herr talman! Regeringens stopptecken för prospekteringsstöd och nedläggningen av NSG möttes inte av några större protester från näringen. Det är inte företagen inom branschen som påstår att de måste ha prospekteringsstöd, utan det är Socialdemokraterna.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 22 april.)

17 § Beslut om fortsatt ärendebehandling den 22 april

Kammaren beslöt att ärendebehandlingen skulle fortsättas vid morgondagens arbetsplenum.

18 § Anmälan om interpellation

Anmälades att följande interpellation framställdes

den 20 april

1992/93:147 av *Charlotte Cederschiöld* (m) till socialministern om regler för föräldraförsäkringen:

Förmånerna i den svenska föräldraförsäkringen saknar internationell motsvarighet. Även om man sänkte kompensationsnivån till 80 % skulle den fortfarande vara ojämförligt mest förmånlig.

Syftet med försäkringen är att möjliggöra för föräldrarna att vara hemma hos barnen under framför allt spädbarnsåren, en fas i en människas liv som ofta betraktas som den kanske absolut viktigaste. Föräldrapenningen är uppbyggd enligt inkomstbortfallsprincipen, dvs. den som utnyttjar försäkringen får en viss nivå av sin inkomst i ersättning genom den allmänna försäkringen. Detta gäller under hela föräldraledigheten med undantag för de sista 90 dagarna då ett garantibelopp på 60 kr om dagen betalas ut.

Utöver föräldrapenning i samband med barns födelse finns den s.k. tillfälliga föräldrapenningen. Den ger ersättning med mellan 80 och 90 % av inkomstbortfallet vid vård av eget sjukt barn under tolv år. Den är begränsad till 60 dagar per år och barn.

Mot bakgrund av de i grunden redan mycket generösa reglerna för ledighet vid barns födelse och vid barns sjukdom är det anmärkningsvärt att rättigheterna ger utrymme för "trixanden" som i sig inte är olagliga, men som ur moralisk synvinkel måste betraktas som ytterst tveksamma.

Det ena gäller den möjlighet som finns att om båda föräldrarna arbetar deltid kan den som har den högsta inkomsten utnyttja sin föräldrapenning under helgerna! Denna möjlighet gör bl.a. Socialstyrelsen aktivt reklam för i sin nyligen publicerade broschyr "Föräldraledighet". Här har man en möjlighet som inte primärt handlar om att möjliggöra för föräldrarna att vårda sina egna barn – utan att utnyttja systemet för egen vinnings skull, så långt detta över huvud taget är möjligt.

Det andra exemplet, som är minst sagt häpnadsväckande, gäller reglerna för utnyttjande av den tillfälliga föräldrapenningen vid kompensationsledighet. I samma broschyr från Socialstyrelsen som nämnts ovan framgår att en förälder som har kompensationsledighet från sitt arbete har rätt att byta ut sina "kompdagar" mot ersättning via försäkringskassan vid vård av sjukt barn! Man kan fråga sig varför denna möjlighet över huvud taget finns. Det handlar i detta fall ännu mindre om barnets bästa. Föräldern är ju ändå hemma och är ledig!

Lagstiftaren har haft ambitionen att se till barnens bästa. Socialstyrelsen tycks därutöver se som sin uppgift att verka för att maximala bidrag utbetalas genom att rekommendera olika "fiffiga" lösningar!

Mot denna bakgrund skulle jag vilja fråga socialministern följande:

Vilka åtgärder avser socialministern vidta för att stoppa dessa möjligheter att överutnyttja bidragssystemen?

19 § Anmälan om frågor

Anmälades att följande frågor framställdes

den 20 april

1992/93:580 av *Isa Halvarsson* (fp) till näringsministern om Uddeholm-Tooling:

Lördagen den 17 april sade de österrikiska ägarna till Uddeholm-Tooling nej till det planerade valsverksbolaget i Hagfors. Den österrikiska regeringen låter den statliga stålkoncernen drabba Hagfors och Nordvärmland oerhört hårt för att i stället lösa de österrikiska industriproblemen. Det finns ett policydokument i vilket Böhler-Uddeholm förbundit sig att ta ansvar för ersättningsjobb i Hagfors. Det är hög tid att dessa utfästelser konkretiseras. Hittills har 700 arbeten tagits bort.

Vilka åtgärder avser näringsministern att vidta för att Böhler-Uddeholm skall leva upp till sina utfästelser?

1992/93:581 av *Charlotte Cederschiöld* (m) till arbetsmarknadsministern om arbetsmarknadsbidragens konkurrenseffekter:

I Svenska Dagbladet den 14 april redovisades ett konkret fall som exemplifierade ett särskilt aktuellt men generellt problem, nämligen att konstruera bidragssystem som inte får konkurrenshämmande effekter.

En handlare i Skåne har klagat över starta eget-bidraget som för honom satt konkurrensvillkoren ur spel. Han riskerar att slås ut av ett sysselsättningssskapande bidrag, finansierat med skattemedel. En absurd situation. Konkurrensverket konstaterar att det förhåller sig så att man inte kan ingripa mot konkurrensbegränsande åtgärder från myndigheter. Om situationen är rätt återgiven innebär detta att oacceptabla förhållanden råder.

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att inte slå ut riktiga arbeten med bidrag?

1992/93:582 av *Göthe Knutson* (m) till näringsministern om Uddeholm-Tooling:

Det blev en dålig affär för Värmland när den dåvarande socialdemokratiska regeringen år 1990 godkände det österrikiska förvärvet av Uddeholm-Tooling i Hagfors. Vid den tiden hade stålföretaget drygt 1 400 anställda i Hagfors. Inom kort har det blivit en halvering.

Senaste dråpslaget mot Uddeholm-Tooling och Hagfors föll på lördagen av styrelsen för österrikiska Böhler-Uddeholm, dotterbolag till Voest Alpine Stahl AG som i sin tur är dotterbolag till statsägda Austrian Industries AG. Valsningen av verktygsstål upphör helt i Hagfors sedan en överflyttning skett till Kapfenberg i Österrike där den statsägda koncernen gjort en gigantisk felinvestering. Den österrikiska koncernen gjorde betydande utfästelser när förvärvet av Uddeholm-Tooling godkändes av dåvarande industriministern Rune Molin (s). I det fall nedskärningar skulle ske i Hagfors skulle den nya ägaren i Österrike se till att det blev andra jobb i Hagfors! Så uppfattades det s.k. policydokumentet, undertecknat av Voest Alpine Stahl AG. Näringsminister Per Westerberg har i fjol i brev erinrat den österrikiske industriministern, såsom ytterst ansvarig, om den negativa utvecklingen i Hagfors och de utfästelser som Voest Alpine gjort.

Vilka åtgärder är näringsministern nu beredd att vidtaga med anledning av den uppkomna situationen?

den 21 april

1992/93:583 av *Nils T Svensson* (s) till statsrådet Reidunn Laurén om aktiebolags redovisning av avgångsvederlag m.m.:

Genom tilläggsdirektiv har Redovisningskommittén fått i uppdrag att överväga behovet av särskilda redovisningsregler för att i bolagens årsredo-

visning kunna lämna uppgift om avgångsvederlag och liknande förmåner för verkställande direktör och andra personer i ett företags ledning.

Prot. 1992/93:96
21 april 1993

I lagutskottets betänkande 31 välkomnas dessa tilläggsdirektiv, och utskottet förutsätter att frågan behandlas med skyndsamhet. Jag vill fråga statsrådet Reidunn Laurén:

När avser statsrådet förelägga riksdagen ett lagförslag i denna fråga?

20 § Kammaren åtskildes kl. 23.05.

Förhandlingarna leddes

av talmannen från sammanträdets början t.o.m. 6 § anf. 27 (delvis),
av förste vice talmannen därefter t.o.m. 7 § anf. 61 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 8 § anf. 97 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. ajourneringen kl. 17.48,
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 12 § anf. 190 (delvis) och
av förste vice talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

TOM T:SON THYBLAD

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Onsdagen den 21 april

Meddelande om debatt vid överlämnandet av kompletteringspropositionen	1
Talmanen	
Meddelande om tidpunkter för inlämnandet av interpellationer och frågor	1
Talmanen	
1 § Justering av protokoll	1
2 § Ledighet	1
3 § Hänvisning av ärenden till utskott	2
4 § Förnyad bordläggning	2
Meddelande om samlad votering	2
5 § Bankstödet m.m.	2
Näringsutskottets betänkande NU24	
Debatt	
Sylvia Lindgren (s)	
Ian Wachtmeister (nyd)	
Lars Bäckström (v)	
Rolf Dahlberg (m)	
Bo G Jenevall (nyd)	
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>	
6 § Socialförsäkring – inriktning och anslag	25
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU14	
Debatt	
Börje Nilsson (s)	
Arne Jansson (nyd)	
Berith Eriksson (v)	
Karin Israelsson (c)	
Ulrica Messing (s)	
Kent Carlsson (s)	
<i>Beslut fattades efter 7 §</i>	
7 § Anslag till skatteförvaltningen, m.m.	49
Skatteutskottets betänkande SkU22	
Debatt	
Bruno Poromaa (s)	
Peter Kling (nyd)	
Lars Bäckström (v)	
Karl-Gösta Svenson (m)	
Bert Karlsson (nyd)	
Andre vice talmanen (om debattreglerna)	
Lars-Erik Lövdén (s)	
Göthe Knutson (m)	

Beslut	76	Prot. 1992/93:96 21 april 1993
Näringsutskottets betänkande NU24		
Socialförsäkringsutskottets betänkande SfU14		
Skatteutskottets betänkande SkU22		
Beslut om samlad votering	78	
8 § Företagsskattefrågor	78	
Skatteutskottets betänkande SkU21		
Debatt		
Karl Hagström (s)		
Peter Kling (nyd)		
Lars Bäckström (v)		
Kjell Johansson (fp)		
Bengt Dalström (nyd)		
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>		
9 § Anslag till åklagarväsendet	94	
Justitieutskottets betänkande JuU23		
Debatt		
Bengt-Ola Rytter (s)		
Karl Gustaf Sjödin (nyd)		
Berith Eriksson (v)		
Christel Anderberg (m)		
<i>Beslut fattades efter 10 §</i>		
10 § Anslag till domstolsväsendet	104	
Justitieutskottets betänkande JuU24		
Debatt		
Göran Magnusson (s)		
Karl Gustaf Sjödin (nyd)		
Berith Eriksson (v)		
Ingbritt Irhammar (c)		
Tredje vice talmannen (om sammanträdets fortsättning under kvällen)		
Beslut	118	
Skatteutskottets betänkande SkU21		
Justitieutskottets betänkande JuU23		
Justitieutskottets betänkande JuU24		
Beslut om uppskjuten votering	119	
Ajournering	119	
Återupptagna förhandlingar	120	
11 § Anslag till kriminalvården, m.m.	120	
Justitieutskottets betänkande JuU25		
Debatt		
Birthe Sörestedt (s)		
Berith Eriksson (v)		
Göthe Knutson (m)		
Liisa Rulander (kds)		
Göran Lindblad (m)		
Karl Gustaf Sjödin (nyd)		

	Andre vice talmannen (om debattreglerna)	
	<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
12 §	Anslag till rättshjälp m.m.	144
	Justitieutskottets betänkande JuU26	
	Debatt	
	Sigrid Bolkéus (s)	
	Ulf Eriksson (nyd)	
	Berith Eriksson (v)	
	Liisa Rulander (kds)	
	<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
13 §	Anslag till Brottskadenämnden m.m.	156
	Justitieutskottets betänkande JuU27	
	Debatt	
	Karl Gustaf Sjödin (nyd)	
	Berith Eriksson (v)	
	Birgit Henriksson (m)	
	Alf Eriksson (s)	
	<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
14 §	Anslag till Svensk författningssamling m.m.	163
	Justitieutskottets betänkande JuU28	
	<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
15 §	Statliga företag	163
	Näringsutskottets betänkande NU27	
	Debatt	
	Bo Finnkvist (s)	
	Förste vice talmannen (om kvällens fortsatta debatt)	
	Bengt Hurtig (v)	
	Olle Lindström (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
16 §	Mineralförsörjning m.m.	169
	Näringsutskottets betänkande NU26	
	Debatt	
	Mats Lindberg (s)	
	Christer Windén (nyd)	
	Karl-Erik Persson (v)	
	Karin Falkmer (m)	
	<i>Beslut skulle fattas den 22 april</i>	
17 §	Belut om fortsatt ärendebehandling den 22 april	176
18 §	Anmälan om interpellation	
	1992/93:147 av Charlotte Cederschiöld (m) om regler för för- äldraförsäkringen	176
19 §	Anmälan om frågor	
	1992/93:580 av Isa Halvarsson (fp) om Uddeholm-Tooling ..	177
	1992/93:581 av Charlotte Cederschiöld (m) om arbetsmark- nadsbidragens konkurrens effekter	178
	1992/93:582 av Göthe Knutson (m) om Uddeholm-Tooling ..	178
	1992/93:583 av Nils T Svensson (s) om aktiebolags redovisning av avgångsvederlag m.m.	178

